

III - 17933

pr. prof. dr.

VASILE GORDON

Cateheze pastorale

pe înțelesul tuturor

vol. I

Pr. Prof. Dr. VASILE GORDON

CATEHEZE
PASTORALE
pe înțelesul tuturor

Vol. I

editura
Σοφία

București

INV.: 71881
MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILCOE" - IASI
COTA: III 17933

Redactor: Elena Marinescu

Corector: prof. Albina Bont

Imagine coperta I: *Pelicanul străpungându-și pieptul pentru a-și hrăni puii – simbol al jertfei Mântuitorului*. Imagine preluată din sigla Așezământului Pantocrator, Episcopia Alexandriei și Teleormanului.

Coperta: Mihaela Voicu

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GORDON, VASILE

Cateheze pastorale pe înțelesul tuturor / pr. prof. dr. Vasile Gordon. – București:
Editura Sophia, 2012

vol.

ISBN 978-973-136-294-6

Vol. 1. – 2012. – ISBN 978-973-136-293-9

268:281.95

Cuvânt introductiv

Preliminarii. În sensul larg al cuvântului, termenul „cateheză” semnifică lucrarea didactică sau învățătoarească a Bisericii, desfășurată *cu timp și fără timp*, în sfântul lăcaș, pe la casele credincioșilor, dar și în cadrul școlii, sub forma orelor de religie. În sens restrâns, „cateheză” înseamnă lecția propriu-zisă, care tratează o temă anume, structurată pe un plan prestabilit. Dar, spre deosebire de acțiunea predicării, în cadrul căreia vorbește doar preotul-predicator, cateheza se poate desfășura și prin întrebări din partea credincioșilor și răspunsuri din partea preotului-catehet. De aceea, definiția concisă din DEX este întru totul acceptabilă: „Cateheză – instruire religioasă prin întrebări și răspunsuri”.

Etimologic, grecescul „κατηχεῖν”¹, de unde provine termenul românesc, se traduce prin „a suna, a răsuna de sus în jos, a spune ceva de la loc înalt, *a învăța pe altul*”. Planul catehezei respectă, în general, schema unei lecții pe care o ține dascălul în școală pe parcursul a 40-50 de minute, dar momentele logico-psihologice (*trepte*) pot fi adaptate de la caz la caz, în funcție de situația concretă. Se pleacă de la formula cea mai simplă (*introducere, tratare și încheiere*) și se adaugă apoi celelalte momente, în acord cu normele metodologice. În manualele și cursurile de Catehetică s-a adoptat, în decursul timpului, o schemă devenită „clasică”, permițând ca lecția (*cateheza*) să se desfășoare logic, concis și eficient. Acesta este motivul pentru care acest plan este preferat și pentru prezentul volum, în 7 puncte (*momente sau trepte*): *pregătirea apercceptivă, anunțarea temei, tratarea, recapitularea, asocierea, generalizarea și aplicarea*. Nu toate „momentele” au nevoie de explicații, unele denumiri fiind explicate prin înseși enunțurile respective, de aceea nu zăbovim aici cu lămuriri detaliate asupra tuturor². Doar două necesită, credem, câteva

¹ *Katá*, prep.: *în, pe, lângă*, dar și *de sus în jos + de jos în sus*; *ῥχεῖν*, vb.: *a suna, a răsuna*.

² Pentru informații suplimentare a se vedea Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *Introducere în Catehetica ortodoxă*, Edit. Sophia, București, 2004, pp. 185-187.

INV.: 71881
MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILOAE" - IAȘI
COTA: III 17933

Redactor: Elena Marinescu

Corector: prof. Albina Bonț

Imagine coperta I: *Pelicanul străpungându-și pieptul pentru a-și hrăni puii – simbol al jertfei Mântuitorului.* Imagine preluată din sigla Așezământului Pantocrator, Episcopia Alexandriei și Teleormanului.

Coperta: Mihaela Voicu

© Editura Sophia, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GORDON, VASILE

Cateheze pastorale pe înțelesul tuturor / pr. prof. dr. Vasile Gordon. – București:
Editura Sophia, 2012

vol.

ISBN 978-973-136-294-6

Vol. 1. – 2012. – ISBN 978-973-136-293-9

268:281.95

Cuvânt introductiv

Preliminarii. În sensul larg al cuvântului, termenul „cateheză” semnifică lucrarea didactică sau învățătoarească a Bisericii, desfășurată *cu timp și fără timp*, în sfântul lăcaș, pe la casele credincioșilor, dar și în cadrul școlii, sub forma orelor de religie. În sens restrâns, „cateheză” înseamnă lecția propriu-zisă, care tratează o temă anume, structurată pe un plan prestabilit. Dar, spre deosebire de acțiunea predicării, în cadrul căreia vorbește doar preotul-predicator, cateheza se poate desfășura și prin întrebări din partea credincioșilor și răspunsuri din partea preotului-catehet. De aceea, definiția concisă din DEX este într-un totu acceptabilă: „Cateheză – instruire religioasă prin întrebări și răspunsuri”.

Etimologic, grecescul „κατηχήν”¹, de unde provine termenul românesc, se traduce prin „a suna, a răsuna de sus în jos, a spune ceva de la loc înalt, *a învăța pe altul*”. Planul catehezei respectă, în general, schema unei lecții pe care o ține dascălul în școală pe parcursul a 40-50 de minute, dar momentele logico-psihologice (*trepte*) pot fi adaptate de la caz la caz, în funcție de situația concretă. Se pleacă de la formula cea mai simplă (*introducere, tratare și încheiere*) și se adaugă apoi celelalte momente, în acord cu normele metodologice. În manualele și cursurile de Catehetică s-a adoptat, în decursul timpului, o schemă devenită „clasică”, permițând ca lecția (*cateheza*) să se desfășoare logic, concis și eficient. Acesta este motivul pentru care acest plan este preferat și pentru prezentul volum, în 7 puncte (*momente sau trepte*): **pregătirea apercceptivă, anunțarea temei, tratarea, recapitularea, asocierea, generalizarea și aplicarea**. Nu toate „momentele” au nevoie de explicații, unele denumiri fiind explicate prin înseși enunțurile respective, de aceea nu zăbovim aici cu lămuriri detaliate asupra tuturor². Doar două necesită, credem, câteva

¹ *Katá*, prep.: *în, pe, lângă*, dar și *de sus în jos + de jos în sus*; *ῥηεῖν*, vb.: *a suna, a răsuna*.

² Pentru informații suplimentare a se vedea Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *Introducere în Catehetica ortodoxă*, Edit. Sophia, București, 2004, pp. 185-187.

explicații: *pregătirea apercceptivă* și *generalizarea*. Prima reprezintă momentul logico-psihologic cu ajutorul căruia se pregătește terenul pentru abordarea subiectului propus. Denumirea s-a moștenit pe filieră franceză („apercevoir” – *a zări, a întrezări, a observa discret*)¹. *Întrezărim*, adică, subiectul, din referințele ce se fac la o temă tratată anterior, cu care de obicei se află în strânsă legătură. De exemplu, dacă vorbim despre „Cultul sfințelor moaște”, se presupune că în cateheza anterioară s-a vorbit despre „Cultul sfinților”, în general. Acest moment poate coincide, de fapt, cu *ascultarea/invocarea lecției precedente*, de aceea unele manuale, în loc de „pregătirea apercceptivă”, indică „ascultarea” ca prim moment al catehezei.

Generalizarea marchează momentul care ne pregătește de finalul catehezei. Practic, „generalizare” înseamnă integrarea subiectului concret într-un sistem sau cadru general, cu o definire concisă a temei, alcătuită în contextul din care face parte acel subiect. Uneori generalizarea poate fi reprezentată de un text biblic, text care definește în mod fericit subiectul respectiv, alteori o frază din scrierile unui sfânt părinte sau chiar o concluzie personală.

Cateheza ortodoxă, pe alocuri, în suferință. Odată cu aceste precizări sumare și „aperceptive”, îi încredințăm pe cititori că oferim tiparului cartea de față cu nădejdea unei contribuții, oricât de modeste, la efortul general de revigorare a catehezei în Biserica noastră. Salutăm, astfel, cu bucurie, relativ recenta hotărâre a Sfântului Sinod de a include în competențele Administrației Patriarhale o secțiune specială, intitulată „Catehizarea tineretului”, în cadrul Sectorului teologic-educational, înființându-se birouri pentru cateheză parohială la nivelul fiecărei eparhii, dar și la cel al protopopiatelor. Aceste birouri au în vedere atât programul catehetic „Hristos împărtășit copiilor”, bine cunoscut acum în toată țara, cât și alte programe de instruire catehetică, pe vârste, domenii și probleme specifice locului.

De multă vreme se simțea nevoia unor preocupări mai intense pentru cateheza ortodoxă. În timp ce capitolul „predică” a fost, în general, acoperit (deși, trebuie să recunoaștem, mai sunt multe de împlinit și la acest capitol!), prezența catehezei, cu unele excepții fericite, a fost slab reprezentată, pe alocuri lipsind cu desăvârșire. Așa se explică participarea modestă a creștinilor la slujbe în anumite parohii, trecerea cu ușurință a unor ortodocși la secte, aderența la mișcări new-age-iste, de tip yoga – spre exemplu – sau înmulțirea numărului celor care dau crezare astrologilor, ghicitoarelor, bioenergeticienilor,

¹ La rândul său, vb. francez „apercevoir” își are originea în vb. latin „percipere” – *a sesiza, a înțelege, a pricepe*.

radiesteziștilor, altor nenumărate practici, superstiții și credințe deșarte, pierzătoare de suflet.

Măsuri și metode concrete. Catehizarea reprezintă, așadar, un mijloc educațional-creștin de maximă importanță, dar și o îndatorire pastorală majoră, prevăzută expres în noul *Statut pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*. Astfel, în art. 50, lit. a, referitor la atribuțiile preotului paroh, citim: „Catehizează copiii, tinerii și adulții, conform îndrumărilor centrului eparhial”. Iar în art. 52, al. 3 se prevede: „Preoții și diaconii, personalul didactic din învățământul teologic și cel care predă religia, studenții în teologie, precum și dascălii (cântăreții) au îndatorirea pastorală și misionară de a face catehizare în parohiile la care slujesc sau în care locuiesc, în acord cu preotul paroh, conform normelor stabilite de către Sfântul Sinod și centrele eparhiale”.

Pe linia acestor prevederi, fiecare preot trebuie să adapteze nivelul, temele și conținutul catehezelor în funcție de nivelul și problemele enoriașilor, adesea diferite, de la parohie la parohie. Ne amintim, în acest sens, de o atenționare deosebit de realistă a părintelui profesor Sebastian Chilea, cu referire la predică, dar valabilă și în privința catehezei: *Predicatorul se găsește în situația aceasta: are un public pentru o temă, nu o temă pentru un public. Acest fapt îl obligă pe predicator să se adapteze publicului său până la totala contopire cu el*¹. Așadar, teme pentru cateheze desprinse din viața cotidiană a păstoriților, din întrebările, bucuriile, necazurile, lipsurile, împlinirile și preocupările lor, nu decupate din cărți și reviste ori confecționate doar la masa de scris și recitate mecanic, apoi, în fața enoriașilor. Trebuie să menționăm încă un fapt: cateheza propriu-zisă, având forma unei lecții simple de religie, nu rezolvă singură misiunea de catehizare într-o parohie. În general, cateheza aceasta, pe care am numi-o „clasică”, se rostește la sfârșitul unor slujbe din cursul săptămânii (*vecernii, acatiste, Taina Sf. Maslu* etc.). Este bine-venită, desigur, dar de cele mai multe ori discursul aparține doar preotului, iar enoriașii simt nevoia de mai mult: simt nevoia unui dialog. Precizăm, de aceea, că ea trebuie însoțită și de alte mijloace de instruire, în care să se înscrie armonios, cum ar fi: *dialogul catehetic (programat în afara slujbelor), publicațiile parohiale (buletin, reviste, broșuri), site-ul parohial, biblioteca (inclusiv cea „virtuală”, electronică)* etc. De mare sprijin pentru cateheza parohială sunt mijloacele pe care Patriarhia și eparhiile ni le oferă acum cu atâta generozitate, prin grija specială a

¹ Pr. Prof. Dr. Sebastian Chilea, *Predica de succes*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XVIII (1954), nr. 1-3, p. 38.

Preafericitului Părinte Patriarh Daniel și a membrilor Sfântului Sinod: posturile de radio-TV Trinitas (și cele de radio locale), cotidianul „Lumina”, la care se adaugă numeroase publicații și care, prin intermediul preotului, trebuie să ajungă și la credincioși. În condițiile libertății de azi, adesea greșit înțeleasă și aplicată, când sectele împart gratuit creștinilor noștri fel de fel de publicații eterodoxe, care-i duc la rătăcire și, cu durere o spunem, la pierderea mântuirii, slujitorii Bisericii n-au voie să țină doar în arhive cărțile și revistele cu învățăturile mântuitoare. De aceea, biblioteca parohială trebuie să funcționeze efectiv, chiar într-un spațiu anex al sfântului lăcaș, pentru a fi la îndemâna tuturor celor interesați în a-și lumina credința.

Câteva mărturisiri de suflăt. Catehezele de față au rezultat în urma dialogurilor catehetice, publice și de taină, pe care le-am purtat cu credincioșii încredințați spre păstorie, în decursul celor aproape 30 de ani de preotie. Cele mai multe dintre ele au fost redactate efectiv în ultimii cinci ani și tipărite în paginile Buletinului nostru parohial¹. Le-am numit „cateheze pastorale”, întrucât temele se leagă direct de misiunea pastoral-misionară desfășurată în parohie, vizând mai ales aspecte și răspunsuri practice, solicitate de credincioși de-a lungul timpului. Lor li se adresează, în primul rând, dar socotim că pot fi de folos și preoților începători, cu mai puțină experiență, precum și profesorilor de religie, care se pot confrunta deseori cu întrebări similare celor adresate nouă.

Mărturisesc că am avut ezitări, nu puține, în privința formei „finale” a fiecărei cateheze, gândindu-mă că unii cititori (mai ales dintre preoții și credincioșii cu bogate cunoștințe teologice) se vor aștepta la mai mult, la cateheze de nivel „academic”, cu mai multe informații și conținut teologic mai înalt... Până la urmă, a biruit gândul să adopt forma cea mai simplă cu putință (ferindu-mă totuși să nu fie simplistă!), din două motive: întâi, că ele sunt destinate prioritar credincioșilor simpli; al doilea, că o cateheză/lecție de religie nu trebuie confundată cu prelegerea de nivel universitar. De aceea în titlul cărții apare expresia „pe înțelesul tuturor”. Cei care doresc mai mult, au la sfârșitul fiecărei cateheze 3-5 trimiteri bibliografice, dintre cele mai avizate, cu ajutorul cărora pot aprofunda nelimitat, întrucât aceste repere trimit, fiecare, la multe altele în subiect. Același gând al adoptării formei accesibile l-am exercitat și în cazul cărții mele de predici², care, la fel, se adresează începătorilor,

¹ „Buletinul parohiei Sf. Ilie-Gorgani”, editat din anul 1998, fără întrerupere (în iulie 2011 s-a tipărit exemplarul cu numărul 100).

² *Mergând, învățați. Predici la toate duminicile și sărbătorile de peste an*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006.

iar ecourile au fost pozitive, până în ziua de astăzi, din partea tuturor celor care au avut bunăvoința să o utilizeze, atât frați preoți, cât și credincioși de rând.

Am notat acest volum ca fiind întâiul („I”), nădăjduind că Bunul Dumnezeu îmi va da putere și sănătate să public curând și un al doilea volum. Intenționez, astfel, să continui cu răspunsurile privind aspectele practice ale vieții creștine din cadrul parohiei, dar să tratez și alte subiecte de interes misionar actual.

La sfârșitul acestor explicații și mărturisiri, țin să mulțumesc ostenitorilor din cadrul Editurii Sophia și, totodată, ai Tipografiei Print Multicolor, care s-au străduit să editeze lucrarea în condiții optime.

Autorul

I.
CATEHEZE CU
ÎNDRUMĂRI PASTORALE PRACTICE

1.

Importanța lecturilor duhovnicești pentru luminarea credinței

I. Pregătirea apercceptivă. Știm cu toții cât de important este cultul divin pentru viața duhovnicească a credinciosului, întrucât numai cine participă efectiv la sfintele slujbe se poate numi creștin practicant, *care trăiește creștinismul dinăuntru*. Cel care nu frecventează biserica și nu participă la cultul ei devine un simplu „spectator”, viețuind, de fapt, în afara creștinismului. Este vorba, cu regret notăm, de tipul creștinului „fără Biserică”. În această situație se ajunge, de obicei, și dintr-o lipsă de luminare a credinței, din lipsă de catehizare, din lipsa unor lămuriri pe care credinciosul trebuie să le primească de la preot și, *totodată, din lipsa unor lecturi minime*, mai ales pentru creștinii intelectuali, care, prin natura preocupărilor, simt mereu nevoia unor informări suplimentare, însoțite de argumente, surse bibliografice etc.

II. Tema pe care o propunem, așadar, se referă la importanța lecturilor duhovnicești pentru luminarea credinței.

III. Tratarea temei pleacă de la premisa că fiecare domeniu al preocupărilor omenești presupune utilizarea unei anumite bibliografii de specialitate. Observăm acest fapt nu numai în ramurile științei și ale culturii, în general, dar chiar și pentru îndeletnicirile particulare ale unor oameni simpli (de exemplu, țărani crescători de albine, *apicultorii*, au la îndemână una sau mai multe cărți din domeniul albinăritului, cu descrieri detaliate ale acestei insecte domesticite, cu rețete pentru hrană, pentru boli etc.). Se știe, „secretele” îndeletnicirilor nu pot fi transmise și reținute doar pe cale orală, fiind necesare scrierea și studierea lor ca atare; adevărurile de credință, de asemenea, nu sunt transmise și moștenite doar prin viu grai, de la părinți la copii, de la preoți la credincioși etc. (*deși în mare măsură se întâmplă și așa*), ci și prin cărți speciale, asupra cărora vom stărui în cele ce urmează.

Precizăm, pentru început, care sunt cărțile necesare pentru un minimum de informare și zidire duhovnicească, altfel spus, cele care constituie „abc”-ul creștinului ortodox: întâi de toate, *Biblia* (iar pentru copii, *Mica Biblie*); concomitent, *Catehismul* cu întrebări și răspunsuri. Atragem atenția că, în privința citirii Bibliei, este bine ca începătorii să parcurgă mai întâi *Noul Testament* și apoi *Vechiul Testament*, spre a se întări în prealabil cu învățăturile evanghelice, după care pot întâmpina mai ușor imaginile deseori contradictorii și greu de înțeles ale perioadei de dinainte de Hristos. Alte cărți ale „abc”-ului ortodox: *Viețile Sfinților*, *Proloagele*, *Filocalia*, *Patericul* și altele din aceeași categorie. Desigur, ne-am putea opri aici, dar știm din experiență că unii credincioși citesc mai mult. Dăm câteva exemple: cărți din colecția *Părinți și Scriitori Bisericești*, *manuale de teologie*, *romane pioase* (ca de exemplu: *Fabiola*, *Martirii*, *Ben-Hur*, *Quo-Vadis*, *Cămașa lui Hristos*), apoi diferite *cărți de spiritualitate*, autohtone și traduceri, oferite din belșug de edituri creștin-ortodoxe ale BOR și particulare. Din mica bibliotecă personală nu vor lipsi, desigur: *Cartea de rugăciuni*, *Psaltirea*, *Ceaslovul*, *Acatistierul*, care conțin, odată cu rugăciuni, acatiste, psalmi ș.a., și îndrumări catehetice și tipiconale, foarte utile pentru programul duhovnicesc particular.

Creștinii trebuie sfătuiți ca, atunci când nu înțeleg ceva din Biblie sau din alte lecturi, să ceară lămuriri preotului și, totodată, să-i solicite și alte cărți, potrivit nevoilor personale. În acest scop, se cunoaște, fiecare parohie are o *bibliotecă parohială*, care poate fi amenajată chiar în sfântul lăcaș (dacă este spațiu), spre a fi la îndemâna tuturor celor interesați în luminarea credinței ortodoxe.

IV. Recapitulând, încercăm să răspundem la întrebarea: Care sunt, așa-dar, cărțile de căpătâi pe care trebuie să le citească creștinii?

Este interesant, de asemenea, să arătăm că un sondaj efectuat în rândurile cititorilor noștri, înscrisi în fișele bibliotecii Bisericii Sf. Ilie-Gorgani, arată că cele mai solicitate 12 cărți în anul 2008, bunăoară, au fost următoarele (*în ordinea preferințelor*):

1. *Biblia*, edițiile Sf. Sinod;
2. Ierom. Arsenie Boca, *Despre îndumnezeirea omului prin har*, Editura Credința Strămoșească, Iași, 2005;
3. *Catehism ortodox*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990;
4. *Filocalia* (trad. Pr. Prof. D. Stăniloae);
5. Arhim. Ilie Cleopa, *Valoarea Sufletului*, Editura Bunavestire, Galați, 1994;

6. Arhim. Ilie Cleopa, *Despre vise și vedenii*, Editura Anastasia, București, 1993;

7. *Ne vorbește Părintele Cleopa*, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1995-1996;

8. Arhim. Teofil Părăian, *Darurile învierii*, Editura ASCOR, Craiova, 2002;

9. Nicodim Aghioritul, *Carte foarte folositoare de suflet*, Editura Episcopiei Ortodoxe Române a Râmnicului, Râmnicu Vâlcea, 1995;

10. Dimitrie Bejan, *Bucuriile suferinței*, Editura Cartea Moldovei, Chișinău, 1996;

11. Mitropolit Hierotheos Vlachos, *Psihoterapia ortodoxă*, Editura Învierea, Timișoara, 1998;

12. Sfântul Isaac Sirul, *Cuvinte despre nevoință*, Editura Bunavestire, Bacău, 1997.

Pe lângă acestea, bibliotecara noastră, bună cunoscătoare a cărților de spiritualitate apărute în ultimii ani, recomandă pentru lectură următoarele titluri: *Viețile Sfinților*, *Patericul*, *Scara Sfântului Ioan Scărarul*, *Predicile/omiliile Sfântului Ioan Gură de Aur*, *Comentarii la Sfânta Scriptură*, *manuale de teologie* (în general, de nivel mediu), *cărți din colecția Părinți și Scriitori Bisericești*.

V. Asocierea firească ne conduce la constatarea că, alături de lecturile creștine despre care am vorbit mai sus, în scopul luminării credinței avem și alte mijloace pe care le recomandăm: *ascultarea predicilor și a catehezelor la sfintele slujbe, convorbirile cu preoții* (mai ales în cadrul *Tainei Sfintei Spovedanii*), *cu profesorii de teologie, cu creștini mai avansați în cunoștințele religioase, participarea la conferințele pe teme religioase susținute de slujitori reprezentativi ai Bisericii, ascultarea unor emisiuni creștin-ortodoxe difuzate la radio și televiziune, lectura presei religioase de bună calitate* etc. Aici se aplică minunat un cuvânt al Sf. Ap. Pavel, care atrage atenția: „credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos” (Rom. 10, 17).

VI. Generalizând acum cele de mai sus, amintim că între preocupările plăcute și folositoare sufletului omenesc se numără și cititul cărților („Nu este alta și mai plăcută zăbavă decât cetitul cărților”, a spus cronicarul Miron Costin). De aceea socotim potrivit să amintim acum și îndemnul Sfântului Apostol Pavel dat lui Timotei, dar – prin el – nouă tuturor: „Până la venirea mea, ia aminte la citit, la îndemnat, la învățătură” (I Tim. 4, 13).

VII. Aplicarea practică a constatărilor noastre ne duce la concluzia că la început de secol XXI instruirea catehetică nu reprezintă doar un deziderat de

PR. PROF. DR. VASILE GORDON

îmbogățire duhovnicească personală, ci este *o datorie misionară*. În condițiile în care sectele de tot felul, dublate de nenumărate curente „paranormale”, de fel de fel de mișcări și asociații pretins-religioase, desfășoară o activitate deosebit de intensă, creștinul ortodox trebuie să posede măcar un minimum de cunoștințe teologice, spre a putea face față cât de cât unei eventuale discuții și, totodată, ca să știe a discerne „grâul de neghină” din mulțimea publicațiilor care au inundat piața sau sunt plasate în cutiile poștale ori împărțite gratuit pe stradă, în parcuri, la ușa apartamentului etc.

Adaos: adrese utile pentru informare bibliografică pe internet:

www.editurapatriarhiei.ro

http://www.basilica.ro/ro/centrul_de_presa_basilica.htm

www.crestinortodox.ro

www.ortodoxmedia.com

www.ortodoxiatinerilor.ro

www.dorinfather.wordpress.com (*biblioteca teologică*)

<http://www.credo.ro>

www.cartiortodoxe.ro (*inclusiv adrese pentru edituri ortodoxe*)

2.

Despre comportamentul în biserică

I. Pregătirea apercceptivă. În cateheza despre Biserică (*a se vedea mai jos, în cap. al II-lea*) învățăm despre importanța ei pentru mântuirea noastră și despre înțelesurile acestui cuvânt sacru. Între înțelesuri îl avem și pe cel de „lăcaș de cult” în care se săvârșesc sfintele slujbe, rânduite în cultul divin public, la care suntem invitați să participăm cu toată buna-cuviință și evlavie.

II. Tema de acum va reliefa, așadar, importanța câtorva reguli de bază care trebuie respectate în sfântul lăcaș, pentru ca participarea la sfintele slujbe să ne fie, într-adevăr, de folos.

III. Tratarea acestui subiect a reieșit din constatările noastre practice. Toți credincioșii știu că deseori întâmpinăm anumite greutăți în menținerea ordinii la sfintele slujbe, unii creștini fiind obișnuiți să vorbească, între ei sau la mobil, alții să se plimbe încoace și încolo, alții să intre și să iasă din sfântul lăcaș, cu treabă și fără treabă etc. De aceea, uneori suntem nevoiți să facem apeluri la comportament civilizat și să „dezbatem” problema în cadrul dialogurilor particulare. Câțiva credincioși ne-au sugerat însă și tipărirea unor îndrumări, în scopul asigurării liniștii și ordinii. A rezultat astfel următorul material, care, cu anumite adaptări, poate fi afișat la avizierul oricărei biserici:

Pentru ca participarea la sfintele slujbe să ne fie de folos, trebuie să ținem seama de câteva reguli de bază ale comportamentului nostru în biserică, dintre care le notăm pe cele considerate de noi mai importante:

- la sfânta biserică vine fiecare când dorește și când poate. Ușa sfântului lăcaș este deschisă permanent în timpul slujbelor. Bine-plăcut Domnului este însă a se participa la toată slujba sau măcar de la începutul Sfintei Liturghii. Cine vine devreme la biserică se poate închina la toate icoanele, dar cine vine mai târziu, după începerea Sfintei Liturghii, își va căuta discret un loc mai în spate și nu va mai veni în față, spre a nu tulbura pe cei integrați în rugăciune;

- trebuie să fim îmbrăcați cuviincios și cu haine curate și să nu purtăm ostentativ bijuterii luxoase (lanțuri, medalioane, ghiuluri, brățări, broșe etc.). Femeile să nu se fardeze strident, nici să-și vopsească buzele peste măsură, căci altfel riscă să-și lase rujul pe icoane, murdărindu-le. Este bine ca femeile să poarte fustă lungă, nu pantaloni, iar bărbații costum decent, nu blugi sau altceva care nu cadrează cu biserica. Nu-i strict obligatoriu ca femeile să poarte basma pe cap, dar cele care poartă bine fac;

- în timpul Sfintei Liturghii nimeni nu va sta în fața icoanelor de la sfântul altar, pe solee, altfel credincioșii vor fi nevoiți să privească spatele celor care nu țin seama de această regulă. În plus, cei care se postează acolo îi pot incomoda pe credincioșii care vin să se împărtășească;

- când ies preoții cu cinstitele daruri, nu este bine să ne întindem pe jos înaintea lor, de-a curmezișul, întrucât există riscul ca preoții să se împiedice și să împrăștie, Doamne ferește, vinul din potir și particulele de pe sfântul disc;

- după ce am intrat în sfântul lăcaș și ne-am găsit un loc în care să nu deranjăm pe cineva, este bine să stăm acolo până la sfârșit, nu să ne mutăm de colo-colo, nici să părăsim slujba înainte de a se termina. Despre cei care pleacă înainte, Sfinții Părinți spun că se aseamănă cu Iuda, care a părăsit Cina de Taină înainte de a se încheia;

- în legătură cu „locul” pe care ni-l alegem, dacă vrem să ocupăm un scaun, este bine să privim în jurul nostru și să vedem dacă nu cumva sunt persoane mai în vârstă sau bolnave, care ar avea nevoie să stea jos. Dacă da, atunci cuviincios este să cedăm scaunul. O altă soluție pe care o recomandăm este ca atunci când sunt mulți credincioși în biserică, scaunele să fie folosite pe rând de către cei ce nu pot sta tot timpul în picioare;

- atenția și privirea credincioșilor trebuie să fie îndreptate spre sfântul altar, spre a ne concentra la sfânta slujbă, nu spre ușă, să vedem cine intră și iese, sau în alte părți, „studiind” cine a venit și cine nu, cu ce s-a îmbrăcat cutare și cutare etc., tulburând, astfel, pe ceilalți cu indiscreția noastră;

- nu este bine ca în timpul slujbei unii credincioși să stea în pridvorul bisericii și să vorbească. Făcând așa, aduc ofensă lui Dumnezeu, preotului care săvârșește slujba și credincioșilor aflați în biserică. De asemenea, fumatul în pridvor ori în perimetrul sfântului lăcaș este total incompatibil cu atmosfera de sfințenie a bisericii!;

- rugăm ca la intrarea în sfântul lăcaș cei care au telefoane celulare să le închidă, spre a nu tulbura slujba cu zgomotul produs de eventualele apeluri; atragem atenția, de asemenea, că nu este cuviincios să intrăm la slujbe cu gumă de mestecat în gură;

- nu trebuie să cântăm mai tare decât cântăreții și coriștii, spre a nu-i acoperi și a nu deranja, astfel, slujba. Dacă vrem totuși să însoțim corul cu vocea noastră, trebuie s-o facem foarte încet (*piano*), spre a nu tulbura pe cei din jur. Este bine să pomenim aici și de Canonul 75 Trulan (Constantinopol, 692); care zice: „Voim ca cei ce se află în biserică spre a cânta să nu se folosească de strigăte netocmite și să silească firea spre răcnire, nici să adauge ceva în afară de cele ce sunt orânduite de Biserică, care nu-i sunt nici potrivite, nici cuviincioase, ci cu multă luare-aminte și smerenie să aducă cântări lui Dumnezeu, Cel care veghează asupra celor ascunse, căci sfântul cuvânt a învățat pe fiii lui Israel să fie cucernici...” (*Pidalion*, București, 1933, p. 288);

- nu este îngăduit nimănui să vorbească în biserică, iar când cumpărăm lumânări sau altceva de la pangar, ori când venim la sfântul altar la preot, trebuie să vorbim cât mai încet posibil, în șoaptă, în așa fel încât să nu deranjăm. Nici la terminarea Sfintei Liturghii, în timpul miruitului, nu este bine să vorbim, spre a respecta până la capăt sfințenia lăcașului. De asemenea, nu vom umbla la vasul cu agheasmă în timpul slujbei, spre a nu se face zgomot; tot pentru evitarea zgomotului trebuie să deschidem și să închidem ușa de la intrare cu atenție, fără a o trânti;

- prinoasele aduse în biserică vor fi împărțite în liniște, numai din momentul în care preotul a încheiat anunțurile și a început miruitul;

- la miruit vor veni întâi bărbații, pe cât se poate în ordinea vârstei, iar apoi femeile, în aceeași ordine;

- rugăm pe credincioșii mai familiarizați cu ritualul să nu facă observații tăioase în timpul slujbei celor care nu cunosc încă prea multe reguli și care, din neștiință, trec uneori pe unde nu trebuie, stau în genunchi la Sfintele Paști etc. Se pot face observații, dar numai afară, după slujbă, cu blândețe și vorbă bună;

- prevenim credincioșii să fie atenți la lucrurile pe care le au asupra lor (genți, poșete etc.) și să nu le lase din mână, pentru că în biserică intră, din păcate, și anumite persoane rău-voitoare, care vin special să fure. Pentru acestuia (*în speranța că vor citi și ei aceste recomandări*) facem îndemnul ca, în loc să fure, mai bine să stea de vorbă cu noi, cu preoții, și vom încerca să-i ajutăm, dacă sunt cu adevărat nevoiași, în limitele posibilităților, prin intermediul Consiliului și Comitetului Parohial.

Din toate aceste recomandări, la care se pot adăuga și altele asemenea, trebuie să reținem că venirea la biserică înseamnă, de fapt, întâlnirea cu Dumnezeu, care nu se poate desfășura decât în condiții de bună-cuviință și evlavie.

Respectând regulile de mai sus, vom dovedi respect față de sfânta biserică și față de semenii noștri veniți să se roage.

IV. Recapitulând, după cum se poate observa, toate regulile enumerate până aici sunt importante pentru o bună desfășurare a sfintelor slujbe. Ar fi greșit să le împărțim în „mici” și „mari”. Chiar cele aparent mici au importanță deosebită uneori. De exemplu, dacă un telefon mobil sună în biserică atunci când nu e slujbă, încălcarea regulii poate trece neobservată; alta este situația când sună în timpul citirii Sfintei Evanghelii, deși e același zgomot, aceeași greșală...

V. Asocierea. Să ne amintim că acest cuvânt consacrat, „biserică”, vine din grecescul „basilikoia” (*casa împăratului*), înțelegând, astfel, că biserica este lăcașul sau casa Împăratului-Dumnezeu. Să ne imaginăm acum că am merge în casa unui rege, a unui președinte sau în a altui înalt demnitar pământesc... Cum ne-am comporta? Cu siguranță, ne-am strădui să fim extrem de cuviincioși! Atunci, nu se cuvine cu atât mai mult, oare, să fim întru totul cuviincioși în Casa Domnului – Împăratul împăraților, a Cărui demnitate este desăvârșită în sfințenie și înălțime?

VI. Generalizarea. *Învățând să respectăm sfințenia Casei Domnului, deprindem bunele maniere pentru a respecta și îmbogăți atmosfera de armonie și sfințenie a propriei familii (numită și „mica biserică”) și a oricărui loc comunitar. Iar a respecta sfințenia bisericii înseamnă a face deosebire între sfântul locaș și alte locuri publice, unde sunt inevitabile gălăgia și dezordinea (piețele, magazinele etc.). Ne vom păzi astfel să nu cădem sub incidența mâinii Mântuitorului, Care i-a muștrat aspru pe cei care făceau negoț în Templul din Ierusalim: „Nu faceți Casa Tatălui Meu casă de neguțătorie!” (In 2, 16).*

VII. Aplicarea. De mare ajutor în formarea unor deprinderi cuviincioase ne este rugăciunea la intrarea în biserică (din *Cartea de rugăciuni*): „Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis: În casa Domnului voi merge. Iar eu întru mulțimea îndurărilor Tale, Doamne, voi intra în casa Ta; închina-mă-voi în biserica Ta cea sfântă; Doamne, povățuiește-mă cu dreptatea Ta, pentru vrăjmașii mei îndreptează înaintea Ta calea mea, ca fără alunecare să preaslăvesc o Dumnezeire: pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh, acum și pururi și în vecii vecilor. Amin.”

Surse bibliografice:

- Pidalion*, cu orânduire nouă și tâlcuiri de arhim. Zosima Târălă și ic. stvr. Haralambie Popescu, București, 1933;
Carte de rugăciuni, EIBMO, București, 1982;
Învățătura de credință ortodoxă, EIBMO, București, 1952;
 Pr. Prof. I. Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, EIBMO, București, 1994;
 Pr. Prof. Ion Buga, *Pastorală*, Edit. I. Scorpion, București, 1992.

3.

Cântarea bisericească, între frumusețea liturgică și urâtenia manelizării

I. Introducere. Subiectul pe care îl supunem atenției a fost dezbătut deseori în ultimii ani în rândurile specialiștilor de muzică bisericească, îndeosebi profesori universitari, însă recomandările insistente pe care le-au dat nu se bucură încă de audiența scontată, așa cum ar merita. De aceea, socotim că aceste recomandări, nu doar avizate, ci și de bun-simț, trebuie sprijinite de un cerc mai larg de iubitori ai cântării bisericești autentice, mai ales de cei care slujim efectiv în sfintele lăcașuri și care avem și misiunea formării viitorilor slujitori, pe linie pastoral-catehetică. Mă număr printre generațiile de elevi și studenți care au beneficiat de o frumoasă instruire muzicală din partea profesorilor bucureșteni de psaltichie și cântare corală, a căror dăruire și competență este unanim recunoscută: Chiril Popescu, Petru Simionescu, Marin Velea, Nicolae Lungu, Nicu Moldoveanu. La rândul lor, îmi amintesc, toți acești profesori invocau adesea exemplul jertfelnic al magiștrilor care i-au format, iar acum se remarcă ucenicii lor care profesează pe aceeași linie tradițională sănătoasă, în seminariile și facultățile teologice. Trebuie să pomenim și faptul că osteneala acestor profesori, din trecut și de astăzi, s-a concretizat nu numai în prestația exemplară de la orele de curs și în concertele corale, ci și în tipărirea unui număr considerabil de cărți pentru strună și cor, împreună cu numeroase alte volume și studii de specialitate. Paradoxal, în pofida unei școli de muzică bisericească atât de prolifică, în spațiul ecleziastic românesc și-a făcut loc un gen de cântare cu totul străină de duhul liturgic sănătos, mai ales în ultimii 10-15 ani. Desigur, cântarea frumoasă și cuminte n-a dispărut, spre cinstea celor ce o promovează, dar gradul de concurență pe care i-o face „noul val” este de-a dreptul îngrijorător. Ne aflăm în situația de a trăi, împreună cu credincioșii noștri, două simțăminte puternice, diametral opuse: unul, plă-

cut, de negrăită bucurie, oferit de cântarea ce se desfășoară în limitele frumuseții liturgice; altul, de profundă tristețe, dar și de revoltă, când auzim cântându-se pe melodii, tonuri și intensități care nu au nimic în comun cu Biserica și care se aseamănă mai degrabă cu incantațiile muezinilor din minaretele islamice ori, mai rău, cu văicărelile maneliștilor autohtoni, care au umplut țara (și chiar străinătatea) cu producțiile lor de subcultură crasă. Din păcate, în ultimii ani acest mod inacceptabil de interpretare muzicală bisericească a invadat și sfintele lăcașuri, dar și emisiunile radio-TV, inclusiv cele care aparțin unor studiouri creștin-ortodoxe. Cauzele acestei situații sunt, în general, cunoscute: pe de o parte, tendința unor slujitori și cântăreți de a imita anumite genuri de sorginte grecească, pretins bizantine; pe de alta, impresia acelorași că sună mai „frumos” dacă se cântă pe game și tonalități minore, adesea nazele, cu înflorituri și arcuri cât mai dese și mai îndrăznețe etc. În fapt, nu sună nici „frumos”, nici „bizantin”, ci mai degrabă jalnic, dizgrațios, supărător până la revoltă și disperare. În astfel de cazuri, te vezi nevoit, ne spun anumiți credincioși, să pleci de la acea slujbă ori să închizi radioul sau televizorul...

II. Tema catehezei vizează, așadar, evidențierea frumuseții liturgice a cântării bisericești, în opoziție cu pericolele urâtirii ei, asupra cărora suntem dator să tragem un semnal de alarmă.

III. Tratarea temei începe cu menționarea câtorva atitudini de bun augur. Factorii responsabili și-au afirmat cu hotărâre punctul de vedere în ultima vreme, atrăgând atenția asupra pericolelor îndepărtării de duhul tradițional-liturgic al muzicii bisericești. Evocăm aici două luări de atitudine. Prima, ne-a fost oferită de câteva emisiuni Radio-TV Trinitas, în care specialiști ai cântării bisericești, profesori și compozitori și-au exprimat opiniile în același sens pe care îl semnalăm și noi acum. A doua, un document semnat cu prilejul Consfătuirii profesorilor de Muzică Bisericească și Ritual, de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, din zilele 24-25 septembrie 2008, la Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, cu binecuvântarea Î.P.S. Prof. Univ. Dr. Laurențiu Streza, Mitropolitul Ardealului. Astfel, punctul 7 al hotărârilor documentului precizează: *Combaterea tendințelor străine de tradiția muzicii bisericești românești a fost una dintre temele cel mai intens dezvoltate. În ultimii ani se constată o înmulțire a materialelor muzicale cu caracter religios străine de duhul muzicii bisericești tradiționale românești. Este indicată descurajarea colportării acestor materiale și promovarea unei muzici bisericești autentice, prin intermediul mass-mediei tutelate de Biserică. Profesorii de Muzică Bisericească sunt chemați să-și exprime punctul de vedere corect în*

acest domeniu, prin studii în revistele de specialitate, înregistrări, concerte, simpozioane, dezbateri publice etc.

Salutăm și sprijinim inițiativa colegilor profesori, adresându-ne cu încredere și speranță, la rândul nostru, tuturor factorilor decizionali (ierarhi, ecleziarhi, stareți, preoți parohi etc.), cu gândul la tinerii care se pregătesc să devină preoți și cântăreți, dar și la creștinii care cântă la strună, în coruri sau însoțesc discret cu vocile lor cântările din timpul sfintelor slujbe.

Ce ne învață Scriptura și Sfinții Părinți? În Sfânta Scriptură avem referiri privind cântarea ce se aduce Domnului, atât în Vechiul, cât și în Noul Testament. Pentru Psalmistul David, bunăoară, toată viața trebuie să reprezinte o „cântare” adusă Domnului, dar și o slujire cu frică și cutremur: „Cântați Domnului cei cuvioși ai Lui!” (Ps. 30, 4); „Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Dumnezeuului meu cât voi fi!” (Ps. 103, 34); „Slujiți Domnului cu frică și bucurați-vă de El cu cutremur!” (Ps. 2, 11); Pentru Sfântul Apostol Pavel, de asemenea: „Vorbiți între voi în psalmi, în laude și în cântări duhovnicești, lăudând și cântând Domnului în inimile voastre!” (Ef. 5, 19), completând: „Voi cânta cu duhul, dar voi cânta și cu mintea” (I Cor. 14, 15), vrând să spună că trebuie să fim atenți și la cuvinte, și la modul în care cântăm cuvintele. Iar pe cei nesinceri, mândri și formalști îi admonestează Însuși Mântuitorul: „Fățarnicilor, bine a prorocit Isaia despre voi, când a zis: «Poporul acesta se apropie de Mine cu gura și Mă cinstește cu buzele, dar inima lui este departe de Mine!»” (Mt. 15, 7-8).

Sfinții Părinți, la rândul lor, atrag luarea-aminte asupra feririi urechilor de melodii necuviincioase, dar și asupra modului evlavios de a cânta. Spre exemplu, Sfântul Vasile cel Mare zice: „Să închidem urechile la cântecele care pervertesc sufletul, deoarece prin astfel de muzică se nasc pasiunile servile și josnice. Să cântăm mai degrabă celălalt fel de muzică, ce conduce la bine și de care se servea și David, poetul cântărilor sfinte.” Iar Sfântul Niceta de Remesiana îndeamnă: „Iubiților, să cântăm cu simțul ascuțit, adică cu pricepere și cu mintea trează, ca să nu dispăcem lui Dumnezeu; să nu cântăm numai cu sunetul vocii (*cu glasul*), ci și cu mintea, și să cugetăm ceea ce cântăm, ca nu cumva mintea, fiind robită de cuvinte și cugetări străine, să lucreze fără nici un folos.” Sfântul Simeon Noul Teolog atrage luarea-aminte asupra faptului că abaterile de la cumințenia cântării evlavioase au drept cauză lipsa smereniei, dublată de o prea bună părere despre sine; de care profită apoi satana: „Din cauza unei păreri prea bune despre sine, pleacă de la noi Duhul Sfânt și vine diavolul cu ispitirea!”

Dintre canoanele Sinoadelor Ecumenice, Canonul 75 Trulan (Constantinopol, 692) reprezintă explicit punctul de vedere al Bisericii Universale: „*Voim ca cei ce se află în biserică spre a cânta să nu se folosească de strigăte netocmite și să silească firea spre răcnire, nici să adauge ceva în afară de cele ce sunt orânduite de Biserică, care nu-i sunt nici potrivite, nici cuviincioase, ci cu multă luare-aminte și smerenie să aducă cântări lui Dumnezeu, Cel care veghează asupra celor ascunse, căci sfântul cuvânt a învățat pe fiii lui Israel să fie cucernici...*”

Din rândurile generațiilor de slujitori devotați Bisericii Ortodoxe Române n-au lipsit niciodată exemple de aplicare smerită a Canonului 75. Amintim, bunăoară, pilda părintelui Benedict Ghiuș (1904-1990), pe care și generația noastră a avut bucuria să-l cunoască, în vremea în care slujea la Catedrala Patriarhală. De aceea, ne-am bucurat nespus urmărind o frumoasă emisiune omagială, pe TVR 1, în care părintele Benedict era dat ca exemplu, nu numai pe linia duhovnicească și a preocupărilor cărturărești, ci și ca tânăr slujitor smerit, în perioada în care făcea parte din obștea Mănăstirii Antim. Au fost evocate, astfel, serile de duminică, în care părintele Ghiuș ținea strana la slujbele rânduie la această mănăstire. Între ele, *Paraclisul Maicii Domnului*, la care „*cânta și citea cu o voce de argint, dar de argint lin, de argint mângâietor, de argint ca untul-de-lemn... Cânta Paraclisul cu măiestrie, cu sinceritate, cu evlavie, cu naturalețe, fără artificii pe care le fac de obicei cântăreții cu conștiința «valorii» lor... De ce? Pentru că părintele Ghiuș era un om discret!*” (†Bartolomeu Anania, la emisiunea „Între cer și pământ”, iunie 2008. Redactor: Radu Găină).

IV. Recapitulând elementele esențiale, reținem: *tradițional nu înseamnă învechit, ci continuitate. Un copac desprins de rădăcini se va usca negreșit; Scriptura și Părinții (aici îi includem și pe profesorii de muzică bisericească) reprezintă rădăcinile tradiției muzicii liturgice, care alimentează ramurile și fructele cu seva sănătoasă a cântării care slujește cultul Bisericii.*

V. Asocierea: *Muzica nu este un scop în sine, ci un mijloc.* Cântarea bisericească nu trebuie să coboare din demnitatea ei liturgică la nivelul pueril al manelelor, al văietăturilor arăbești, indiene, turcești ș.a., nici chiar la cel al producțiilor așa-zise grecești (ori „bizantine”), la modă pe alocuri, dar negate categoric de specialiștii greci de astăzi, păstrători și cultivatori ai cântării sănătoase. Ci să fie pe linia echilibrată a tradiției noastre de veacuri, potrivit învățăturilor Scripturii, ale Sfinților Părinți, ale Canonului 75 Trulan etc. Corectitudinea și frumusețea cântării bisericești poate fi asemănată cu autenticitatea și frumusețea icoanei ortodoxe. **După cum acele icoane sunt frumoase, cu adevărat, care sunt pictate după rânduilele canonice ale Bi-**

sericii, tot așa acele cântări sunt reușite, care sunt executate după normele tradiționale. Pictorii care se abat de la reguli, utilizând culori țipătoare și preocupându-se excesiv de forme, în detrimentul duhului, nu realizează icoane, ci „tablouri”, de cele mai multe ori kitsch-uri de joasă speță, iar slujitorii și cântăreții care ignoră principiile consacrate ale muzicii, așijderea!

VI. Generalizând, înțelegem, mai întâi, că muzica nu reprezintă un scop în sine, ci este doar un *mijloc de a transmite învățăturile de credință*, astfel că textul sacru nu trebuie transformat în „pretext” pentru etalarea abilităților „artistice”. Însoțind rugăciunile, cântarea reprezintă, la rândul ei, o modalitate de a ne ruga. De aceea, de felul în care conștientizăm acest lucru depinde, în mare măsură, crearea atmosferei liturgice de rugăciune. Nu vom cânta niciodată „în viteză”, precipitat, ci calm și suficient de rar, pentru a se înțelege cuvintele. În același timp, nici nu vom exagera în „a rări”, lungind excesiv frazele muzicale, deoarece riscăm, iarăși, să nu se mai înțeleagă nimic. Cu privire la intensitatea vocii, ne vom adapta întotdeauna spațiului, slujbei, posibilităților proprii etc.: nici prea tare, nici prea încet, ci în așa fel, încât cei care ne ascultă *să fie ajutați să se roage*.

VII. În concluzie să ne amintim de un fapt esențial: cântarea (ca și limbajul, în general) reprezintă un dar de la Dumnezeu, care trebuie cultivat cu smerenie și delicatețe, în așa fel încât să se întoarcă la Cel-de-Sus ca ofrandă curată, bine-plăcută Lui. Este preferabil ca slujitorii hirotoniți să utilizeze fără teamă recitativul liturgic sobru și smerit decât să „cânte” frazele ecteniilor și rugăciunilor pe melodii improvizate și dulcege, care nu numai că nu sporesc evlavia credincioșilor, dar le produc simțăminte total neplăcute, până la silă. Cântăreții, de asemenea, să nu părăsească niciodată linia înțeleaptă a cântării cuviincioase, naturale și smerite, proprie tradiției noastre liturgice, care cadrează atât de armonios cu sfințenia și bună-cuviința Casei Domnului.

Numai cugetând în acest mod să cutezăm a rosti și noi cu Psalmistul: „Cânta-voi Domnului în viața mea, cânta-voi Dumnezeului meu cât voi fi!” (Ps. 103, 34).

Surse bibliografice:

Pidalion, editat de Z. Tărălă și Pr. H. Popescu, București, 1933;

Consfătuirea profesorilor de Muzică Bisericească și Ritual, de la Facultățile de Teologie Ortodoxă din Patriarhia Română, 24-25 septembrie 2008, Mt. Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus, în „Credința străbună”, rev. Arhiep. Alba-Iuliei/oct. 2008 (www.reintregirea.ro/uploads/ziarul/34_0_Octombrie%202008.pdf);

Diac. Șt. Gherasim, *Despre cântarea în Biserică* (www.flacaracredintei.ro/content/view/210/59/lang.ro/);

TVR 1, Emisiunea „Între cer și pământ”, iunie 2008 (Redactor: Radu Găină).

Rugăciunea zilnică. Câteva îndrumări

I. Pregătirea aperceptivă. În convorbirile pe care le-am avut de-a lungul anilor cu mulți dintre creștinii noștri, mai ales în cadrul Spovedaniei, unii au mărturisit, cu părere de rău, că nu se roagă cât și cum ar trebui, alții că în timpul rugăciunii mintea le-a „fugit” te miri pe unde, iar alții că nu știu, pur și simplu, care dintre rugăciuni ar trebui alese pentru rânduiala zilnică. Am considerat de cuviință să spun mereu și repet acum: în privința programului de rugăciune „nimic nu e bătut în cuie”. Rugăciunile sunt merinde pentru hrana sufletului, după cum alimentele sunt merinde pentru hrana trupului. Iar dacă pentru hrana trupească fiecare om are libertatea să-și aleagă meniul zilnic, pentru a-i cădea bine, credem că și în privința „meniului” spiritual fiecare creștin are dreptul să aleagă din *Cartea de rugăciuni* acele „bunătăți” spre care se simte atras. De asemenea, după cum nu întrebuițăm tot timpul aceleași mâncăruri pentru hrana materială, tot așa avem dreptul să schimbăm și să primenim și „mâncărurile” hranei duhovnicești. Recunoscând, așadar, libertatea de opțiune a fiecăruia, ne-am hotărât totuși să oferim câteva sfaturi practice, care sunt desprinse, de fapt, din mărturisirile unor fii duhovnicești râvnitori, care ne-au spus cât de bine s-au simțit rostind zilnic anumite rugăciuni, pe care le-au ales potrivit stărilor sufletești prin care au trecut. Scriindu-le, încercăm, astfel, să răspundem și celor ce întreabă: „care dintre rugăciuni ar trebui alese pentru rânduiala zilnică?”

II. Tema de față nu se adresează creștinilor care au un program duhovnicesc statornic și îndelungat, ci acelor care, din diferite motive, au neglijat până acum importanța pravilei de fiecare zi. Menționăm că îndrumările noastre au un caracter orientativ, deoarece fiecare credincios va stabili programul de rugăciune cu duhovnicul personal, în funcție de vârstă, râvnă, probleme, starea sănătății etc.

III. Tratarea va ține seama mai ales de două categorii de creștini: cei care se roagă foarte puțin și cei care nu se roagă deloc. Și unii și alții sunt în mare pericol, pentru că își înfometează sufletele și le expun pericolului morții. După cum trupul, dacă nu este hrănit suficient, după o vreme se îmbolnăvește și moare, așa și sufletul subnutrit, întâi se îmbolnăvește, apoi moare... Nu este vorba de partea obișnuită a sufletului, care nu moare niciodată (pe care o au și ateii!), ci de partea superioară a lui, cea creștinească, spirituală (*duhul primit la Botez*), care, nehrănită, se atrofiază și se stinge. Unor astfel de cazuri se potrivește cuvintele din *Apocalipsă*: „Știu faptele tale, că ai nume, că trăiești, dar ești mort!” (3, 1). Întrucât vrem să dedicăm spațiul îndrumărilor practice, nu vorbim acum de foloasele rugăciunii, despre care am mai scris (îndemnăm a se citi „Cateheza despre rugăciune”, în cartea noastră *Introducere în Catehetica ortodoxă*). Vom expune îndrumările pe câteva trepte, care pot avea un început, dar niciodată sfârșit, întrucât *rugăciunea este o convorbire a omului cu Dumnezeu*, iar, în libertatea lui, fiecare om oferă acestei convorbiri mai mult sau mai puțin din timpul său, dialogul asemănându-se cu un urcuș spre înălțimi: unii pășesc doar pe câteva trepte, alții merg până la jumătate, iar alții simt dorința să urce mereu, să nu se oprească niciodată...

1. Treapta I: hrana minimală. Dimineța, în clipa în care ne trezim din somn, primul gând trebuie să se îndrepte spre Cel-de-Sus, cu o închinăciune, ca să începem ziua cu Dumnezeu. *Cine iubeste pe Domnul* – spune Sfântul Siluan Atonitul –, *acela își aduce aminte întotdeauna de El, iar aducerea-aminte de Dumnezeu naște rugăciunea*. După ce ne spălăm și ne îmbrăcăm, aprindem candela, ne închinăm și rostim *rugăciunile începătoare* (*Împărate ceresc..., Sfinte Dumnezeule..., Preasfântă Treime..., Tatăl nostru...*), apoi *rugăciunea de la începutul lucrului*, scurtă, frumoasă și întăritoare. Vom lua, pe nemâncate, anafura și agheasma. La mesele de peste zi rostim rugăciunile rânduite, înainte și după (dimineța și la prânz, înainte: *Tatăl nostru*, după: *Mulțumim Ție, Doamne...*; seara, înainte: *Mânca-vor săracii...*, după: *Veseliți-ne-ai pe noi, Doamne...*). Înainte de a ne culca: *rugăciunile începătoare și rugăciunea de la sfârșitul lucrului*. Ne închinăm și facem semnul Sfintei Cruci, inclusiv peste așternutul în care vom dormi.

2. Treapta a II-a: un pic de râvnă. La cele recomandate pentru treapta I, vom adăuga: dimineța – *rugăciunile dimineții*; seara – *rugăciunile de seară*. Atât seara, cât și dimineța e bine să fie citite *toate* rugăciunile prevăzute în rânduială; dacă cineva nu poate, măcar selectiv.

3. Treapta a III-a: un adaos de râvnă, prin citirea Acatistelor și a Paracliselor. Unii creștini citesc câte unul pe zi, alții câte unul sau două pe săptămână.

nă ș.a. Noi recomandăm cel puțin unul pe săptămână, ales potrivit opțiunilor personale. Din experiența unor creștini mai râvnitori, am aflat că multă bucurie au în urma citirii acatistelor *în pas cu sărbătorile calendarului bisericesc*. Practic, la fiecare sărbătoare marcată cu roșu în calendar, citesc acatistul corespunzător acelei sărbători, fie al Mântuitorului, fie al Maicii Domnului, fie al unuia dintre sfinți. În acest mod, creștinul poate fi în comuniune de rugăciune cu toți sfinții mai însemnați ai Bisericii. Tot la acest „adaos de râvnă” se înscrie și citirea **Psaltirii**, pe catisme, după rânduiala arătată în prefața acestei minunate cărți. Unii credincioși au o atât de mare evlavie pentru psalmi, încât învață pe de rost o bună parte dintre ei. Bunăoară, un credincios de la biserica noastră știe pe de rost peste o sută și e foarte fericit că i-a ajutat Dumnezeu în acest canon, pe care singur și l-a ales, cerându-mi binecuvântarea, desigur.

4. Treapta a IV-a: să ne rugăm și pentru alții. Odată cu împlinirea primelor trei trepte, e bineplăcut înaintea Domnului să ne aducem aminte și de semenii noștri, urmând îndemnul Sfântului Iacov: „Rugați-vă unul pentru altul, că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului” (5, 16). În primul rând, pentru cei din familie, vii și adormiți. Sunt rugăciuni scurte și frumoase, care pot contribui covârșitor la buna înțelegere și comuniunea cu cei dragi ai noștri. Concret: *rugăciunea părinților pentru copii, a copiilor pentru părinți, a soților – unul pentru altul, cea pentru frați și surori*. De asemenea, *pentru cei adormiți: părinți, soț/soție, copii, frați și surori*. Apoi, încă un pas, să ne rugăm și pentru alți semeni, mai ales pentru cei bolnavi ori pentru cei aflați în primejdii, ispite și încercări: binefăcători, prieteni, rudeni mai îndepărtate, vecini, colegi de serviciu, cunoștințe din rândurile celor care merg cu noi la aceeași biserică etc. Lista este fără limite: toți fac parte din ceea ce numim, îndeobște, „apropoale nostru”.

5. Treapta a V-a: rugăciuni la toată vremea și trebuința. Creștinul râvnitor va fi mereu receptiv la cele ce se întâmplă în jurul său, pentru el, pentru aproapele, pentru obște. Cartea prevede, astfel, *rugăciuni la vreme de război, la vreme de secetă (ori prea multă ploaie), la boli și epidemii, la vreme de ispită, la plecarea într-o călătorie* ș.a. Legat de „călătorie”, sfătuim conducătorii auto să imprime rugăciunea pentru călătorie și s-o lipească la bordul mașinii. Având-o la îndemână poate fi de mare folos, mai ales în condiții grele de circulație. Odată cu ajutorul haric, această rugăciune aduce calm, răbdare, toleranță în trafic, înlăturând și ispita agresivității, a enervării și a rostirii cuvintelor nepotrivite.

6. Treapta a VI-a: rugăciunea de aur și cea fără de oprire. Este vorba despre rugăciuni și privegheri de noapte, prin jertfirea câtorva ore de somn. Pă-

rintele Cleopa amintea mereu: „Sfinții Părinți numesc rugăciunea de noapte «de aur», pentru că noaptea mintea se poate ruga fără gânduri și imaginații, rugăciunea de dimineață o numesc «de argint», fiind amestecată cu oarecare griji și gânduri, iar cea din timpul zilei o numesc «de aramă», pentru mulțimea grijilor și a gândurilor pământești...” Rugăciunea cea fără de oprire (*a inimii*), *Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă...*, poate fi rostită în gând, în multe locuri și situații. Bunăoară, pe drumul spre serviciu, ori spre școală, în mașină, tramvai, metrou etc. Minunat lucru este ca cineva, într-o mulțime de călători, să rostească tainic această rugăciune!

7. Treapta a VII-a, a desăvârșirii: rugăciuni pentru vrăjmași și pentru împăcare. Aceste rugăciuni urmează exemplul Mântuitorului, Care, pe Cruce fiind, S-a rugat Tatălui să-i ierte pe cei ce I-au făcut rău, „că nu știu ce fac”, împlinind, totodată, porunca Lui expresă: „Iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și *rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc*” (Mt. 5, 44). În același timp, sunt de mare finețe și profunzime pedagogică, cerând, între altele, *ca nici unul dintre vrăjmași să nu pătimească ceva rău din pricina noastră...*

IV. Recapitulând cele 7 trepte, ne dăm seama că sunt strâns legate între ele. Chiar dacă cineva nu le poate împlini pe toate, trebuie să fie măcar deschis și dispus la rostirea lor, fără excepție. Bunăoară, pentru cine nu poate sau nu vrea să urce treapta a VII-a, celelalte nu-i pot aduce nici un folos și cel care nu pășește nici măcar pe prima treaptă se elimină singur din rândurile creștinilor. Dar cel râvnitor cu adevărat se apropie tot mai mult de starea îngerească, după cum zice Sfântul Ioan Gură de Aur: „Prin rugăciune ne apropiem de îngeri și ne depărtăm de tovărășia celor necuvântătoare...” Iar celor care se plâng că le fuge mintea în timpul rugăciunii, le amintim sfatul multor duhovnici: reluăm acea rugăciune, cu mai multă atenție. Dacă se întâmplă totuși să nu reușim a ne „aduna”, din cauza oboselii, să zicem, renunțăm, dar vom recupera după ce ne odihnim. De multe ori însă efortul pentru rugăciune este și un efort de voință. Când suntem ispitiți să încetăm a ne ruga, nu e bine să renunțăm cu ușurătate: chiar dacă nu vom face rugăciunea la parametrii optimi, realizăm totuși două performanțe benefice pentru sufletul nostru: ne menținem în starea de rugăciune și ne cultivăm perseverența, ajungând să ne dăm seama apoi cât de adevărată este zicerea „dai voință, iei putere!”.

V. Asocierea cea mai fericită a rugăciunii zilnice este cu fapta bună. După cum *credința fără fapte este moartă* (Iac. 2, 17), la fel și rugăciunea, pentru că ea este, de fapt, un rod al credinței. „Ziua în care nu am săvârșit nici o faptă

bună am pierdut-o!” – spune Sfântul Vasile cel Mare. Am fi ipocriți, bunăoară, să-i spunem unui sărac, sau unui semen aflat la strâmtorare, că ne „rugăm pentru el, pentru binele lui”, dacă nu i-am oferit și un ajutor material concret, pe măsura puterii noastre, desigur. Ne-am înscris în șirul acelor ipocriți la care face aluzie Sfântul Apostol Iacov: „Dacă un frate sau o soră sunt goi și lipsiți de hrana cea de toate zilele și cineva dintre voi le-ar zice: Mergeți în pace! Încălziți-vă și vă săturați!, dar nu le dați cele trebuincioase trupului, care ar fi folosul?” (2, 15-16). La acest punct, vrem să atragem atenția că unii creștini se amăgesc totuși spunând: eu nu prea mă rog, nu prea am timp și răbdare, dar mă străduiesc să ajut cât pot... Și, efectiv, ajută. Numai că faptele bune, cât de multe ar fi, nu pot înlocui rugăciunea. Ajutând, comunicăm bine cu semenii. Dar, dacă neglijăm rugăciunea, nu mai comunicăm cu Dumnezeu! De aceea, să ne amintim de cuvintele Mântuitorului: „Pe unele să le faceți, pe altele să nu le lăsați!” (Mt. 23, 23). Altfel spus: *și rugăciune, și faptă bună*.

VI. Generalizând cele descrise până aici, trebuie să amintim că rugăciunea personală este de trei feluri: *de laudă*, adusă lui Dumnezeu după exemplul Mântuitorului: „Eu Te-am preaslăvit pe Tine pe pământ...” (In 17, 4); *de mulțumire*, după îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „Neîncetat vă rugați! Dați mulțumire pentru toate...” (I Tes. 5, 17-18) și *de cerere*, urmând încurajării pe care ne-o dă Mântuitorul: „Toate câte veți cere în rugăciune, crezând, veți lua!” (Mt. 21, 22).

VII. Aplicarea învățăturilor cu privire la rugăciunea de fiecare zi întărește **duhul** ființei noastre, de care aminteam la început, adică partea superioară a sufletului, care ne deosebește de atei și de necuvântătoare. La acest duh face referire Sfântul Apostol Pavel, când zice: „Întreg **duhul** vostru, și sufletul, și trupul să se păzească, fără de prihană...” (I Tes. 5, 23). Bine este ca fiecare creștin să aibă o carte de rugăciuni a lui și numai a lui, pe care s-o țină tot timpul cu el, inclusiv când pleacă la serviciu sau într-o călătorie. Pentru cei bolnavi, cu probleme de vedere, țintuiți la pat sau cu alt fel de slăbiciuni, vin în ajutor posturile de radio ortodoxe: dimineața și seara, la ore fixe, se rostesc rugăciunile specifice, care, ascultate cu evlavie, pot aduce multă mângâiere și întărire (de ex., la Radio *Trinitas*, la ora 6.00 – rugăciunile dimineții, la orele 23.00 – cele de seară, iar la orele 00.00 – cele din rânduiala Miezonopticii). După cum rugăciunile dimineții ne dau întărire și spor la cele ce avem de împlinit pe timpul zilei, tot așa, cele de seară ne pot aduce un somn odihnitor, ferit de năluciri și vise tulburătoare. Sfântul Ioan Gură de Aur avertizează părintește: „Ce vise te aștepți să ai, dacă nu te îngrădești cu rugăciuni, ci te lași fără pază

CATEHEZE PASTORALE PE ÎNȚELESUL TUTUROR

în voia somnului? Vei ajunge ușor batjocura duhurilor celor rele, vei fi ușor biruit de demonii care dau târcoale mereu, pândind să răpească iute pe cel pe care-l găsesc fără rugăciune. Dacă însă ne văd întăriți cu rugăciuni, fug îndată, ca niște tâlhari și răufăcători, că văd atârnată deasupra lor sabia ostașului...”

Iar ca rugăciunile noastre să fie bine primite, sunt necesare câteva condiții minime: *să izvorască din inimă curată, să fie rostite cu atenție și cu dragoste față de Dumnezeu și de aproapele, să nu conțină cereri care să contravină moralei creștine și bunului-simț și să fie numai pe linia voii lui Dumnezeu.* De aceea, unii Părinți ai Bisericii spun că cea mai scurtă și mai înțeleaptă rugăciune este următoarea: *Doamne, făcă-se voia Ta cu mine!*

Surse bibliografice:

*** *Carte de rugăciuni*, Edit. Institutului Biblic, 2001;

Sf. Ioan Gură de Aur, *Cuvântul I despre rugăciune*, în vol. „Omilia la săracul Lazăr”, Edit. Institutului Biblic, 2005;

Arhim. I. Cleopa, *Despre sfânta rugăciune*, în vol. „Predici la duminicile de peste an”, Edit. Ep. Romanului, 1996;

Pr. V. Gordon, *Cateheză despre rugăciune*, în vol. „Introducere în Catehetica ortodoxă”, Edit. Sophia, 2004;

Portal ortodox: www.credo.ro./rugăciuni5.

Taina Spovedaniei. Aspecte practice

I. Pregătirea apercceptivă. Dintre cele șapte Sfinte Taine rânduite de Biserică pentru mântuirea omului (*Botezul, Mirungerea, Spovedania, Împărtășania, Căsătoria, Preoția, Maslul*), unele sunt irepetabile (*Botezul, Mirungerea, Preoția*), altele se repetă, în funcție de solicitările creștinilor (*Spovedania, Împărtășania, Maslul*). O excepție face *Taina Căsătoriei*, irepetabilă în sine, dar îngăduit a se administra „a doua” și „a treia” oară, prin pogorământ, în cazuri excepționale. Dintre Tainele repetabile, cea mai mare frecvență o are Spovedania, credincioșii solicitând administrarea ei din ce în ce mai des, într-un număr crescător. Nu de puține ori însă preoții constată, pe de o parte, că mulți creștini nu au nici măcar noțiunile elementare despre această Taină, iar, pe de alta, că la fel de mulți sunt influențați (și derutați) de anumite „îndrumare” tipărite fără acordul oficial al Bisericii.

II. Tema acestei cateheze s-a impus, așadar, din experiența practică. În urma afșării îndrumărilor concrete, pe care le vom prezenta în capitoul al III-lea, credincioșii ne-au adus mulțumiri pentru că le-am oferit câteva sfaturi, care i-au ajutat ca spovedania să le fie de real folos.

III. Tratarea. Cateheza de față nu va prezenta aspectele doctrinare, biblice, canonice și liturgice ale Tainei, despre care vorbim adesea ori se pot învăța din *Catehism*. Mai importante ni se par anumite îndrumări practice, în urma cărora credincioșii să aibă folos. Altfel spus: să facă o spovedanie sinceră și completă, pentru a primi cum se cuvine, apoi, Sfânta Împărtășanie. Cele mai sensibile întrebări adresate de credincioși, cu deosebire dintre cei tineri, sunt legate de Taina Spovedaniei. Suntem întrebați mai ales în legătură cu numeroasele „chestionare” și „îndrumare” pentru spovedanii, tipărite în tiraje excesive, care au umplut tarabele librăriilor și pangarele bisericilor. Consultându-le, unii credincioși își notează liste interminabile de păcate, reale ori închipuite, pierzându-se în detalii nesemnificative, care consumă un timp considerabil pentru

a fi citite, spre disperarea celorlalți creștini care așteaptă la rând și, de ce să nu o spunem direct, și a preotului duhovnic. *„Pentru că în ultima vreme numărul credincioșilor care doresc să se spovedească la biserică este sporit, avem îndatorirea de a da câteva îndrumări practice, mai ales din două motive: 1. pentru ca spovedania să fie întotdeauna completă, chiar dacă uneori aglomerația este mare; 2. să fie operativă, așa încât credincioșii prezenți să nu aștepte peste măsură la rând.*

Reglementarea situației nu este posibilă doar prin câteva sfaturi repetate la finalul slujbelor sau prin discutarea cu participanții conștiincioși la dialogul săptămânal, ci este nevoie de o popularizare mai largă a unor îndrumări clare, care trebuie afișate în locuri vizibile din sfântul lăcaș, cu literă mare, în format A3. Iată, așadar, un posibil text-îndrumar:

- este bine, pe cât posibil, să ne păstrăm fiecare duhovnicul pe care ni l-am ales în mod liber. Dacă vrem să mergem la altul, trebuie să cerem dezlegare de la duhovnicul de la care plecăm. Obiceiul de a schimba mereu duhovnicii este dăunător, întrucât riscăm să nu ne cunoască nici unul atât cât este necesar pentru a ne ajuta cu sfaturile cele mai bune;

- odată cu hotărârea de a ne păstra cu statornicie un anumit duhovnic este bine să ne obișnuim a frecventa, de regulă, sfintele slujbe la aceeași biserică la care slujește duhovnicul nostru și unde să ne și împărtășim la Sfânta Liturghie. Este necuviincios, credem, a frecventa altă biserică și a veni doar la spovedanii în biserica duhovnicului... Este ca și cum am lucra pe un ogor străin și am merge să culegem roadele din ogorul la care lucrează părinții și frații noștri;

- înainte de a veni la mărturisire este bine să postim, să citim rugăciunile dinainte de Spovedanie (din Cartea de rugăciuni) și, mai ales, să ne cerem iertare de la cei pe care i-am supărat;

- credincioșii trebuie să respecte, pe cât posibil, programul pentru Spovedanie al bisericii, publicat în Buletinul parohial sau afișat la avizier. În cazuri de extremă urgență vom solicita, desigur, să fim spovediți și în afara acestui program;

- după ce s-a făcut molitva pentru Spovedanie, ordinea venirii la preot va ține seama de bătrâni, bolnavi, persoane cu copii mici, timpul sosirii etc.

- se va păstra distanța corespunzătoare față de locul Spovedaniei (cca 3 m), pentru a nu se auzi nimic din cele ce mărturisește cel care este la rând;

- pentru a nu irosi inutil timpul preotului și a-i face pe ceilalți creștini să aștepte prea mult, rugăm pe fiecare creștin ca, atunci când îi vine rândul, să facă referire numai la păcatele personale (nu ale altora!) și să evite a spune alte lucruri care nu țin de Taina Spovedaniei. În cazul în care noi, preoții, vom observa că cineva se abate de la Spovedanie și începe să povestească lucruri din afara ei, ne vom rezerva dreptul de a întrerupe acea povestire... Pe de altă

parte, dacă cineva dorește să stea de vorbă cu preotul mai mult și despre alte lucruri, sau vrem să-i povestim necazurile etc., vom veni altă dată, când nu este aglomerație (vom stabili cu preotul când);

- vom mărturisi numai păcatele pe care le-am făcut de la ultima Spovedanie, precum și pe cele pe care nu le-am spus la alte spovedanii, din uitare, rușine sau neîncredere. Dacă vom ascunde ceva, cu bună știință, nu se iartă nici păcatele mărturisite. Trebuie să știm, de asemenea, că fiecare preot a depus jurământul de a păstra cu strictețe secretul Spovedaniei, încât să nu avem rețineri că va divulga cuiva cele mărturisite. Să avem încredere, așadar, a ne mărturisi complet, altfel facem voia diavolului... Căci diavolul, atunci când păcătuim ne ia rușinea, iar când mergem să ne spovedim ne-o dă înzecit;

- nu vom mărturisi păcatele pe care le-am spus la alte spovedanii, dacă nu le-am repetat. Prin aceasta, dovedim încredere în Taina Spovedaniei și în preot „ca iconom al tainelor lui Dumnezeu” (I Cor. 4, 1);

- unii creștini au obiceiul să vină cu o foaie (sau mai multe) pe care și-au scris păcatele. Procedul este bun, dar nu este obligatoriu. Este bun pentru că ne ajută să nu uităm ceva, din cauza emoțiilor sau a oboselii. Pe foaie vom nota însă numai strictul necesar (păcatele mai mari), nu toate mărunțișurile pe care le recomandă unele îndrumare pentru spovedanie, tipărite fără acordul oficial al Bisericii. De altfel, oricâte pagini am scrie, niciodată nu vom epuiza greșelile făcute... De aceea, ne vom limita la cele care ne apasă mai greu pe suflet, pentru că importantă nu este atât înșirarea a cât mai multor păcate, ci părerea de rău, căința, pentru toate cele săvârșite, știute și neștiute. Așa-numita „Spovedanie după pravilă”, potrivit căreia trebuie să înșirăm liste întregi de păcate, nu este conformă cu practica ortodoxă. Spovedania înseamnă dialog cu preotul, nu citirea unui inventar interminabil de păcate, pierzându-ne în amănunte și riscând să uităm esențialul;

- dorind să fim cât mai concisi, nu vom renunța totuși să-i adresăm preotului anumite întrebări, dacă ne frământă ceva. Câteva secunde în plus nu fac rău nimănui. Dimpotrivă, ne ajută să plecăm împăcați sufletește. Astfel, îl vom întreba cel puțin dacă avem voie să ne împărtășim (în cazul în care preotul, din cauza oboselii, uită să ne spună);

- după spovedanie, dacă am primit dezlegare să ne împărtășim, vom face acasă rugăciunile (canonul) Sfintei Împărtășanii, din Cartea de rugăciuni sau din *Ceaslov*. De aceea, ne vom spovedi, de obicei, cu cel puțin o zi înainte de a ne împărtăși, pentru a împlini acest canon de rugăciune (și alte canoane pe care le va rânduî duhovnicul);

Prin cele enumerate mai sus nu am epuizat nici pe departe învățăturile practice legate de Taina Mărturisirii, dar nădăjduim că am surprins măcar aspectele esențiale. Alte lămuriri le putem afla „din mers” sau întrebându-l pe preot în zilele în care se desfășoară dialogul catehetic din biserică. Esențial pentru noi, în calitate de creștini, este să avem un duhovnic care să ne cunoască bine, la care să ne spovedim măcar o dată pe an (sau și mai des, atunci când ne simțim apăsăți sufletește) și ale cărui sfaturi să le ascultăm în totalitate, așa cum ascultă copiii buni de proprii părinți.

IV. Recapitulând, vom răspunde întrebărilor ce ni se vor adresa de către participanții la cateheză (dialog).

V. Asocierea cea mai potrivită este cu Taina Sfântului Botez. După cum prin baia Botezului se iartă toate păcatele (cel „strămoșesc” la copii, plus toate celelalte la catehumenii adulți), tot așa și prin Spovedanie (numită și „al doilea Botez”) – dacă este completă și însoțită de căință, de împlinirea canonului etc. – se dobândește curăție de „nou-născut” și vrednicia necesară pentru a primi Sfânta Împărtășanie.

VI. Generalizarea. Toți trebuie să ne spovedim, chiar dacă ni se pare că nu am greșit cu nimic. Așa ne învață Sfântul Ioan Evanghelistul: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea.” (I In 1, 8-9).

VII. Aplicarea. Suntem întrebați adesea: „Cum este bine să ne spovedim: mai des sau mai rar?” Răspunsul formulat de *Învățătura de Credință Ortodoxă* ni se pare deosebit de lămuritor și realist, motiv pentru care îl redăm aici: „Spovedania nu este legată de termene sau soroace anumite din cursul anului. Putem alerga la duhovnic ori de câte ori și oricând simțim nevoia de a ne ușura sufletul de povara păcatelor sau de a primi mângâierea Harului și nădejdea iertării. *Cu cât ne spovedim mai des, cu atât mai bine.* De obicei, spovedania este legată de posturi. De aceea, Porunca a patra a Bisericii ne învață să ne mărturisim de patru ori pe an, adică în cele patru posturi...”

Surse bibliografice:

*** *Învățătura de credință ortodoxă*, EIBMO, București, 1952;
Pr. Petre Vintilescu, *Spovedania și duhovnicia*, București, 1939;
Pr. Eugen Jurca, *Spovedanie și psihoterapie. Interferențe și diferențe*, București, 2007;
Agheasmatar, EIMBO, București, 1992;
Carte de rugăciuni, edițiile IBMOBOR.

6.

Cununia și Botezul. Îndrumări practice

I. Pregătirea apercetivă. Oficierea Tainelor Cununii și Botezului întâmpină adesea felurite dificultăți, atât pentru slujitori, cât și pentru credincioșii solicitanți. Cu deosebire, credincioșii care frecventează rar (sau deloc) biserica au nevoie de îndrumări concrete pentru aceste slujbe și chiar ne adresează o seamă de întrebări, mai ales în ziua când solicită programare pentru oficierea lor. În acele convorbiri scurte însă nu se pot oferi toate răspunsurile strict necesare și, de aceea, în urma experienței anilor de pastorație ne-am dat seama că este folositor ca îndrumările să fie date în scris, pe foi tipărite (sub forma unor „fluturași” de ½ pagină), pe care să le poată lua acasă. Am observat astfel că familiile care au primit în scris aceste îndrumări (și s-au străduit să le respecte) au avut un comportament adecvat în sfântul lăcaș, asigurând preotului condițiile firești pentru oficierea slujbei, fiind și ei mulțumiți, în final, de atmosfera duhovnicească a desfășurării. Având în vedere astfel rezultatele încurajatoare ale acestui procedeu, ne-am hotărât să publicăm textele „fluturașilor” cu îndrumări, atât pentru o mai largă încunoaștințare a credincioșilor, cât și pentru a le propune ca model mai-tinerilor colegi preoți ori viitori preoți.

Odată cu aceste îndrumări, care constituie un minimum necesar, considerăm oportun să mai oferim și alte sfaturi practice în legătură cu aceste două mari Taine, fără să intrăm însă în detalii doctrinare și liturgice, care vor constitui obiectul unor cateheze viitoare.

II. Tema noastră de acum se restrânge, astfel, la îndrumări de ordin practic, pentru buna rânduire a oficierei slujbelor Cununii și Botezului, spre folosul celor pentru care se săvârșesc, dar și pentru conștiința datoriei împlinite a preotului slujitor.

III. Tratarea temei începe cu răspunsurile pentru două posibile întrebări:

1. De ce vorbim despre îndrumări practice la ambele Taine într-o singură ca-

reheză? și 2. De ce întâi despre Cununie și nu despre Botez? La prima întrebare vom primi răspunsul lămuritor privind îndrumările date pentru ambele Taine și observând astfel că multe elemente sunt comune ori apropiate, într-o măsură însemnată. La a doua răspundem că, în mod firesc și cronologic, Cununia precede Botezul, după buna rânduială creștinească. Mai întâi are loc căsătoria și apoi nașterea de prunci, exceptând anumite cazuri ale așa-ziselor „cupluri moderne” din zilele noastre, când ordinea se inversează! În acest sens este binevenit sfatul dat de Teofil al Antiohiei: „Copiii să se nască legitimi din căsătorie și nu din adultere, ca nu cumva să cinstească cineva ca tată pe unul care nu-i este tată sau ca cineva să nu respecte pe adevăratul tată, pentru că nu știe că-i este tată...” (*Către Autolic*).

Taina Cununii. Atunci când doi tineri se decid să se căsătorească, trebuie să împlinească anumite datorii, pentru un bun început al căsniciei lor: *la temelie hotărârii să stea dragostea curată și nu vreun interes, material sau de altă natură; să fie deplin conștienți de responsabilitățile ce le revin, în fața lui Dumnezeu și a oamenilor; să ceară acordul părinților și să aibă binecuvântarea preotului duhovnic pentru acest pas; înainte de căsătoria religioasă trebuie să aibă loc căsătoria civilă; să consulte preotul înainte de a face programarea la restaurant, întrucât sunt zile în cursul anului când nu se săvârșesc nunți (sunt precizate în calendarul bisericesc); de asemenea: bine este a face programarea cununiei religioase duminică, după Sfânta Liturghie, nu sâmbăta, întrucât, după oboseala ospățului, nuntașii nu mai pot merge la biserică.* Redăm, acum, textul îndrumărilor înscrise pe fluturașul pe care-l înmănăm la programare:

CERINȚE PENTRU OFICIEREA TAINEI CUNUNIEI:

- certificatul de căsătorie (*original și copie*);
- 2 lumânări (*recomandăm să fie din ceară curată*);
- verighele;
- o sticlă de vin (*roșu, dulce*) și pișcoturi;
- nașii să fie cununați ortodox;
- mirii sunt invitați la biserică, înainte de oficierea cununiei, în ziua de..., la orele ..., pentru o slujbă de dezlegare/spovedanie;
- insistăm să fie respectată ora stabilită, pentru a nu destabiliza alte slujbe programate.

Data: _____ Ora: _____

Notă. După nuntă, nașii vor veni cu finii la biserică, pentru o rugăciune specială, în orice duminică, orele (*cu lumânările de la nuntă*).

Taina Botezului. Tinerii căsătoriți trebuie să știe că Taina Cununii este un dar de la Dumnezeu, iar *darul trebuie să-și aducă rodul*. Când sădăm un pom, așteptăm fructe de la el. Când se întemeiază o familie, se așteaptă nașterea de prunci. De aceea, înainte de a prezenta textul cu „necesarul” pentru slujba Botezului, socotim folositoare câteva sfaturi: 1. *Famiile tinere să nu evite nașterea de prunci ori, Doamne ferește, să recurgă la avort.* În „Epistola către Diognet”, bunăoară, se arată că adevărații creștini nu au obiceiuri păgâne: „Creștinii se căsătoresc ca toți oamenii și nasc prunci, dar nu-și aruncă odraslele. Stau la o masă comună, dar nu și la un pat comun. Sunt în trup, dar nu viețuiesc după trup. Petrec pe pământ, dar au cetățenia în cer.” 2. *Nu trebuie să dăm mai multe nume copilului, ci unul singur: numele unui sfânt din calendar, al zilei în care s-a născut sau al unei zile apropiate.* 3. *Să nu amânăm data Botezului, peste vârsta de două luni. Cu cât este mai micuț, cu atât e mai liniștit. În general, copiii mai mari de două luni plâng aproape tot timpul la slujbă.* Iată, acum, textul „fluturașului”:

CERINȚE PENTRU OFICIEREA TAINEI BOTEZULUI:

- certificatul de naștere (*original și copie*);
- o lumânare (*recomandăm să fie din ceară curată*);
- o sticlură cu ulei și una cu vin;
- un prosop, un săpun, o pânză albă (aprox. 1,5 m²) și o fașă (aprox. 1 m);
- un biberon cu apă, ceai sau lapte (*în cazul în care copilul consumă*);
- nașii să fie ortodocși și să cunoască Simbolul de Credință (*Crezul*);
- filmatul și fotografiatul să se facă într-un mod cât mai discret, pentru a nu perturba bunul mers al slujbei;
- telefoanele mobile să fie închise în biserică;
- rugăm ca pe durata slujbei să se mențină liniștea și atmosfera de rugăciune;
- insistăm să fie respectată ora stabilită, pentru a nu destabiliza alte programări din ziua respectivă.

Data: _____ **Ora:** _____

IV. Recapitulând și străduindu-ne să reținem cele de mai sus, înțelegem că anumite chestiuni țin de organizare, cu importanța lor pentru momentul respectiv, dar de importanță și mai mare este atitudinea cuviincioasă a participanților din timpul slujbei. Totodată, că aceste slujbe contribuie decisiv la mântuirea celor pentru care se săvârșesc.

V. Asocierea firească a problemelor care țin de buna desfășurare a celor două Taine este cu cele ale tuturor slujbelor Bisericii. Bunăoară, pentru Sfân-

ta Liturghie sunt necesare anumite lucruri materiale: prescură, vin, apă, tămâie, lumânări, plus sfintele vase, cărți etc., dar mai presus de ele stau buna-cuviință, evlavia și respectul pe care participanții, slujitori și credincioși, trebuie să le ofere lui Dumnezeu, în sfântul lăcaș.

VI. Generalizând problematica expusă în această cateheză, să ne aducem aminte de cuvintele Mântuitorului: „Pe unele să le faceți, pe celelalte să nu le lăsați!” (Mt. 23, 23). În înțelesul nostru de acum: *să ne îngrijim de chestiunile organizatorice, materiale, pentru buna rânduire a celor necesare oficerii slujbei, dar să nu uităm nici o clipă de cele duhovnicești, care țin de sfințenia Tainelor și a Bisericii în care se săvârșesc.*

VII. Aplicarea îndrumărilor pe care le-am oferit (*la care se pot adăuga altele, desigur, în funcție de întrebările credincioșilor*) poate fi de mare sprijin pentru buna desfășurare a slujbelor. Notăm acum câteva dintre aspectele neplăcute din timpul desfășurării, care se cer neapărat înlăturate: *zgomotul de apel făcut de telefoanele neînchise; vorbitul unor participanți (în special al unora care nu frecventează în mod obișnuit biserica); necunoașterea Crezului de către unii dintre nașii de botez și stâlcirea cuvintelor, chiar și atunci când îl citește; deranjul produs de către unii fotografi, care nu înțeleg că trebuie să respecte slujba, fac poze excesiv de des, umblând de colo-colo și îndrăznind chiar să dea indicații, cu voce tare, mirilor și nașilor, cum să stea, cum să privească etc.; imaginea neplăcută a lumânărilor care curg pe mâinile nașilor și pe covor (de aceea am recomandat că e bine să fie de ceară curată, nu de parafină); atitudinea ireverențioasă a unor miri (ori nași) care chicotesc în timpul slujbei, se calcă pe picior, fac glume atunci când li se dă să guste vinul și pișcotul; aruncatul cu bomboane în timpul ceremoniei etc.*

Ne exprimăm nădejdea, de aceea, că îndrumările și observațiile din cateheza de față vor contribui la o tot mai bună desfășurare a oficerii, precum și la sporirea evlaviei și a conștientizării importanței pentru mântuire a slujbelor de care ne-am ocupat.

Surse bibliografice:

Epistola către Diognet, apud Ioan I. Ică jr, Germano Marani (eds.), *Gândirea socială a Bisericii*, Edit. Deisis, Sibiu, 2002;

Teofil al Antiohiei, *Către Autolic*, în „Apologeti de limbă greacă”, PSB 2, București, 1980.

Înmormântarea. Îndemnuri pentru familia îndoliată

I. Pregătindu-ne să oferim câteva îndrumări legate de slujba înmormântării, motivăm dintru început alegerea acestui subiect: întâi, pentru faptul că slujba privește toate familiile din parohie, cu toți membrii lor, fără excepție, întrucât *toți sunt (și suntem) muritori*; al doilea, pentru a răspunde unor întrebări frecvente și diverse ce ni se adresează cu prilejul acestor evenimente triste. Înainte de a intra în subiectul propriu-zis vom face însă câteva referiri privind *pregătirea creștinească pentru moarte*. Atenționăm, astfel, că nu doar cei bolnavi trebuie să fie pregătiți în orice clipă pentru Marea Trecere, ci și cei sănătoși, deoarece nimeni dintre noi nu poate ști care va fi ceasul în care vom fi chemați în veșnicie. Pregătirea are în vedere, în primul rând, grija de a fi împăcați sufletește cu Dumnezeu, cu semenii și cu noi înșine. Cel mai mare ajutor, în acest sens, ni-l oferă Spovedania – ca o curățire neapărat necesară în vederea primirii Sfintei Împărtășanii. A muri neîmpărtășit, sau „negrijit” – cum se spune în popor, înseamnă a ne lipsi de hrana trebuincioasă pentru Marea Călătorie și a nu lua cu noi „Leacul Nemuririi”, după expresia Sfinților Părinți. Desigur, cei sănătoși pot (și trebuie) singuri să apeleze periodic la preot pentru aceste două mari Taine, dar cei suferinzi, mai ales în stare foarte gravă, nu. De aceea, membrii familiei trebuie să vorbească din timp cu preotul, având, desigur, consimțământul bolnavului, pentru Spovedanie și Împărtășire, pentru ca nu cumva, din neglijență, să fie prea târziu. Dacă bolnavul cade în inconștiență (*comă*), preotul nu mai are voie să-i dea Sfânta Împărtășanie... În astfel de cazuri, povara vinei o poartă, în întregime, cei din familie. Este bine, de asemenea, ca în camera bolnavului să ardă mereu o candela cu ulei (nu electrică!), pe care cineva din familie s-o țină mereu aprinsă, așa încât clipa morții să nu-l găsească fără lumină pe cel care se pregătește să treacă pragul.

Odată cu aceste îndatoriri duhovnicești, membrii familiei se vor griji ca muribundului să nu-i lipsească nimic din cele posibile și cuvenite, pentru a-i ușura durerile și obștescul sfârșit, atât dintre bunurile materiale, cât și din cele ce țin de suflet: rugăciune, vorbă bună ș.a. Mai ales rugăciune. Cel în stare gravă nu se mai poate ruga singur, având mare mângâiere însă când cineva apropiat îi citește din *Cartea de rugăciuni*, din *Psaltire*, din *Biblie* etc., precum și când are asigurarea că cei ce rămân se vor strădui să-i împlinească testamentul (dacă lasă așa ceva) ori să-i ducă la capăt anumite proiecte binecuvântate, pe care n-a mai apucat să le finalizeze. Într-un fel va pleca sufletul celui ce se simte iubit, într-alt fel al celui neglijat, ocărât, privit cu indiferență, dându-i-se a înțelege că este o povară de care vor să scape cât mai repede...

II. După aceste câteva preliminarii, notăm că **tema** propriu-zisă a catehezei noastre se va referi la *câteva aspecte practice ale slujbei înmormântării*.

III. **Tratarea temei** începe cu îndrumări legate de primele momente de după clipa morții. Practic, membrii familiei trebuie să se întrunească pentru a se sfătui și a-și împărți îndatoririle pentru cele cuvenite. Propriu-zis, sunt două categorii de sarcini: unele care țin de cele materiale, altele de cele sufletești. Nu vom face referiri la cele din prima categorie, care, de obicei, sunt împlinite corespunzător (există acum și firme specializate în servicii funerare), ci la cele ce țin de suflet și datinile creștine, care, uneori sunt neglijate ori trecute în plan secund.

1. **Înhumare, nu incinerare!** În primele ore după deces trebuie anunțat preotul parohiei din care face parte cel răposat, pentru a se fixa data și ora înmormântării, precum și ziua și ora în care se va face slujba de seară (*stălpîi*). Se vor discuta și detaliile privind locul de înmormântare (*înhumare*), pentru ca lucrurile să fie limpezi și din acest punct de vedere. Pomenim aici faptul că anumite familii, deși apelează la preot pentru serviciile funerare, îl anunță, cu seninătate, că ei nu vor înhuma trupul mortului și că au „aranjat” la crematoriu pentru incinerare, invocând felurite motive: că aceasta a fost voința defunctului, că este mai igienic, mai ieftin etc. Preotul trebuie, cu tact și înțelepciune, să convingă familia că incinerarea este un păcat și că nu face parte din tradiția creștină. Dacă este vorba de bani, preotul va asigura familia că se poate acorda un ajutor din partea parohiei. Dacă este vorba de „voința” defunctului, preotul va atrage atenția că ceea ce este neconform cu legea creștină, chiar dacă este scris în testament, nu trebuie împlinit. Dacă cineva, bunăoară, ar cere prin testament ca trupul să-i fie aruncat la groapa de gunoi, urmașii ar împlini dorința cu aceeași seninătate? Credem că nu! Dacă, într-un final, familia refuză

calea creștină a înhumării, preotul este obligat să le refuze în continuare orice asistență religioasă pentru răposat. Răspunderea și consecințele aparțin, integral, familiei. Dar în cazul în care familia se hotărăște pentru înhumare, preotul va da încuviințarea a se trage **clopotul**, la orele conforme cu obiceiul locului, pentru a se vesti și celorlalți membri ai parohiei trecerea unui creștin în veșnicie, îndemnându-i, astfel, să se roage pentru el. Rolul liturgic al clopotului se poate observa și din vechea inscripție latină: *vivos voco, mortuos plango, fulgura frango* (*pe vii îi chem, pe morți îi plâng, fulgere răsfrâng*). Receptivitatea creștinilor față de eveniment se poate vedea și din faptul că în perioada de la deces până la așezarea în mormânt, în casa și în curtea răposatului, întrebuintează salutul „Dumnezeu să-l/s-o ierte!”, în locul salutarilor obișnuite.

Trupul mortului trebuie pregătit, după cuviință, pentru așezarea în sicriu: va fi spălat cu apă, stropit cu agheasmă și îmbrăcat, apoi, cu haine curate. Măinile îi vor fi încrucișate pe piept (*dreapta peste stânga, simbolizând rugăciune și iertare*); tot pe piept se așază o iconiță sfințită și „toiagul”, o lumânare specială de ceară.

2. În serile dinaintea zilei înmormântării (sau, cel puțin, în seara precedentă) preotul săvârșește **panihida** și **slujba stâlpilor**, după care membrii familiei, rudeniile și cunoscuții rămân pentru **priveghere**. Bine este ca la priveghi cei prezenți să păstreze o atmosferă de bună-cuviință, fără discuții și glume care nu-și au locul. Cel mai bine este a se citi din *Psaltire* sau, cel puțin, a se invoca lucruri plăcute și folositoare din viața răposatului. La masa (*cina*) care se obișnuiește în unele locuri, se impune aceeași decență și măsură, mai ales în servirea băuturilor și în discuțiile care vor avea loc.

3. În ziua înmormântării, dimineața, bine este ca la biserică să se săvârșească Sfânta Liturghie pentru sufletul celui care se petrece, la care să participe și câțiva membri ai familiei. Minunat lucru ar fi ca acești membri ori măcar *cineva foarte apropiat* (soțul/soția, unul din copii) să se și împărtășească la această Liturghie, după ce mai înainte s-a pregătit, desigur. Este un act suprem de comuniune cu sufletul celui drag, care, prin voia Domnului, poate fi prezent la slujbă și se poate împărtăși tainic, din același potir cu preotul-slujitor și cu ceilalți care s-au pregătit. Considerăm că această împărtășire este mai importantă decât orice altă acțiune legată de ritualul înmormântării. Pentru Sfânta Liturghie, familia se va îngriji să ducă preotului, cu o zi mai înainte, cele necesare: prescuri, vin, tămâie, lumânări etc.

4. Slujba înmormântării (**prohodul**) reprezintă un moment în care încetează orice altă activitate (inclusiv convorbirile pe telefonul mobil!). Îm-

părțitul lumânărilor (acolo unde există acest obicei) trebuie făcut în cea mai mare liniște posibilă. Plânsul firesc al celor dragi nu trebuie să fie zgomotos, nici însoțit de cuvinte (bocete) care să perturbe slujba. *Este foarte important să se asculte în liniște rugăciunile și cântările*, pentru că toate au un înțeles și un mesaj anume. Este greșit să-i cerem preotului să rostească „mort nespo-vedit, neîmpărtășit și fără lumânare”, chiar dacă s-a întâmplat așa. Nu ajută la nimic, întrucât Dumnezeu știe cum a murit. Dimpotrivă: expresia sună a mustrare, atât pentru răposat, cât și pentru membrii familiei, care nu s-au îngrijit în privința pregătirii creștinești pentru moarte. **Nu trebuie desfăcute panglicile de la picioare și de la mâini în timpul rugăciunilor de „dezlegare”**: este vorba aici despre dezlegarea de păcate, nu a mâinilor și picioarelor... Este păcat să nu se audă conținutul acestor rugăciuni și să se facă mișcări deranjante, care distrag atenția și celorlalți. Dezlegarea panglicilor se poate face, fără probleme, la sfârșitul slujbei. Între cele trebuincioase, în afară de lumânări (*recomandăm pe cele de ceară curată*), familia răposatului trebuie să mai așeze pe masa unde se face slujba: coliva (ori colaci, după obiceiul locului) cu o lumânare și o sticlă de vin. Pentru rânduiala de la groapă, va fi pregătită o sticlură cu vin amestecat cu ulei, din care se va stropi trupul mortului, înainte de a se fixa capacul sicriului. [Amintim aici, pe scurt, simbolismul materiilor utilizate: *coliva (colacii)* – simbolizează trupul mortului, care este hărăzit învierii (atât coliva, cât și colacii se fac din boabe de grâu, iar grâul este simbol al morții și al învierii (In 12, 24); *lumânarea* simbolizează lumina învătăturii lui Hristos și pe Hristos Însuși („Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” – In 8, 12); *vinul* este element euharistic, din care, împreună cu pâinea se săvârșește Sfânta Împărțășanie; *vinul amestecat cu ulei* reprezintă un element purificator. Prin stropirea mortului cu acest amestec, slujitorul se roagă pentru curățirea de păcate a răposatului, întrucât rostește aceste cuvinte: „Stropi-mă-vei cu isop și mă voi curăți; spăla-mă-vei și mai vârtos decât zăpada mă voi albi”, Ps. 50, 7].

În anumite locuri, mai ales la orașe, există obiceiul ca la sfârșitul slujbei de la biserică (sau de acasă), să ia cuvântul cineva dintre prieteni, colegii de serviciu, rude etc. În aceste cazuri, familia trebuie să-l anunțe pe preot despre această intenție înainte de începerea slujbei, pentru a stabili care anume este momentul în care se va ține acel cuvânt.

5. Pe drumul spre cimitir nu e nevoie să fie aruncați bani pe jos. Este vorba de acel „măruniș” pentru care se bat copiii și câțiva sărmani. Este un obicei păgân, fără nici o legătură cu ritualul creștinesc al înmormântării. Ca să

nu mai spunem că banii se vor murdări, că cei care îi adună creează busculade, fapt care contravine ordinii și sobrietății ritualului înmormântării. Mai degrabă trebuie avut în vedere a se face milostenie săracilor, dar nu cu un „măruniș” de ochii lumii, ci cu sume cât de cât consistente, după înmormântare ori cu prilejul parastaselor. Tot aici, recomandăm să se pregătească și un număr de pachete cu mâncare pentru a fi împărțite săracilor (tot mai mulți și mai amărâți în ultima vreme!), acasă, la biserică, dar și la cimitir. Trebuie înlăturat, de asemenea, și obiceiul de a se sparge un vas de lut ori ceramică, la scoaterea mortului din casă: este un gest la fel de păgân, care, pe deasupra, mai poate produce și o spaimă considerabilă pentru cei neavertizați.

6. Mormântul, pe cât posibil, este bine să aibă pământ deasupra, nu placă de ciment. În acest mod pot fi răsădite și îngrijite flori, ca semn al recunoștinței celor din familie. **Crucea**, la început, va fi simplă, apoi, în decursul a cel târziu un an de zile, familia va așeza o cruce sau o troiță care să reziste în timp, dar trebuie să fie confecționată cu bun gust. În acest sens este bine ca familia să consulte preotul.

7. Agapa (pomana) de la sfârșit trebuie să aibă același caracter decent de care am pomenit în cazul „cinei”: fără băutură în exces, fără discuții, certuri și râsete deplasate, ca semn al respectului față de cel răposat, dar și față de familia îndoliată, care, în general, este deosebit de îndurerată pentru pierderea cuiva drag. Mai ales că din ziua decesului, membrii familiei intră în perioada tradițională de doliu (care ține, de obicei, un an de zile).

IV. Recapitulând datele cele mai importante, reținem câteva elemente-cheie din cele două categorii de îndatoriri. **1. Dintre cele materiale:** hrană și condiții omenești pentru muribund; necesarul pentru o înmormântare decentă: haine curate, sicriu, lumânări de ceară, colivă/colaci, mormânt corespunzător, masă (*pomană*), după cuviință. **2. Dintre cele spirituale:** sprijin pentru o pregătire creștinească pentru moarte; panihidă (*stâlpi*) și rugăciuni de priveghere; Sfântă Liturghie în ziua înmormântării, cu împărțășirea cuiva din familie; bună-cuviință totală în timpul prohodului; bună rânduială în timpul agapei (*mesei de pomană*); doliu tradițional (*după obiceiul locului*), atât în ceea ce privește îmbrăcămintea, cât și atitudinea comportamentală.

V. Asocierea cea mai firească a slujbei înmormântării este cu cea a parastasului (parastaselor). La ambele slujbe trebuie acordată prioritate îndatoririlor spirituale, fără a le neglija pe cele strict necesare de ordin material, desigur. Pentru sufletul răposatului contează mai cu seamă slujbele, rugăciunile, milostenia, atitudinea cuviincioasă și recunoscătoare a rudeniilor și a prie-

renilor. Altfel, atât înmormântarea, cât și parastasele se pot transforma ușor în prilejuri de adunare pur omenească, pentru discuții de tot felul, încheiate adesea cu petreceri în toată regula.

VI. Generalizând, realizăm faptul că slujba înmormântării, cu toate cele ce țin de ea, reprezintă un act de recunoștință din partea familiei pentru „o viață de om” – cum se spune, cu tot ce a însemnat ea: pe de o parte, idealuri, bucurii, împliniri; pe de alta, eșecuri, neazuri, boli etc. De altfel, întreg conținutul slujbei reliefează caracterul efemer și deșertăciunea celor pământești, în contrast cu vocația nemuritoare a sufletului și cu bunătățile veșnice care-i sunt pregătite.

VII. Aplicarea îndrumărilor prezentate în „Tratare” poate fi, sperăm, de real sprijin pentru buna desfășurare a rânduielilor legate de înmormântare. Mai sunt și alte aspecte, desigur, pe care nu le-am expus, mai ales cele care țin de obiceiurile locului. În aceste cazuri, familia răposatului se va consulta cu preotul de care aparține, la nevoie, în cele mai mici detalii. Trebuie să ne dăm seama însă că moartea cuiva și desfășurarea ritualurilor se petrec într-un interval foarte scurt de timp, parcă pe nedrept atât de scurt, iar familia împlinește ceea ce poate în acest interval. După încheierea propriu-zisă a înmormântării, se deschide însă un alt „timp”, în care nu mai este nici o presiune și în care se pot împlini și recupera o multitudine de acte creștinești, cum ar fi: păstrarea unei bune amintiri răposatului; împărțire pentru săraci, în numele său, cel puțin în sâmbetele morților; pomelnici dat la biserică parohiei, pentru Sfintele Liturghii din cursul anului; împlinirea testamentului, scris și nescris; îngrijirea atentă a mormântului, ca pe un loc sacru al familiei etc.

Surse bibliografice:

Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica specială*, București, 1993;

Pr. Prof. Dr. Nicolae D. Necula, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, Galați, 1996;

Pr. Eugen Drăgoi, *Înmormântarea și pomenirile pentru morți*, Galați, 1997.

8.

Parastasul. Aspecte practice

I. Pregătirea apercceptivă. După decesul cuiva drag din familie, cei rămași ne întreabă adesea: „Părinte, ce trebuie să fac? Câte parastase? Câte farfurii și prosoape, la pomană? Altceva ce mai trebuie?” Apoi, cu gândul să împlinească toate datinile așa cum se cuvine, ne roagă insistent: „Părinte, învățați-mă cum să mă pregătesc, pentru că vreau să-i fie primit!” Ne dăm seama, astfel, că parastaselor li se acordă mare importanță în cultul nostru tradițional, ele fiind, practic, unele dintre cele mai frecvente dovezi ale recunoștinței celor vii pentru cei plecați. Mai mult: parastasele se transformă efectiv în mijloace de *comunicare* și *comuniune* dintre vii și morți. Nu trebuie să ocolim realitatea că o seamă de creștini nu calcă prin biserici decât la botezuri, cununii, înmormântări și parastase... În același timp, se întâmplă adesea că după moartea cuiva foarte-foarte apropiat, unii dintre creștini se atașează definitiv de cultul bisericicii, îndeosebi după ce au participat la parastasele îndătinate, dându-și seama că biserica este locul unde simt cea mai mare apropiere față de sufletul celui pe care l-au iubit. Acest fapt, aparent incredibil, se explică prin puterea Sfintei Liturghii: pe sfântul disc se scot din prescură, la Proskomidie, miridele și pentru viii care participă la slujbă, dar și pentru cei trecuți în veșnicie. În jurul Mielului-Hristos (*Sfântul Agneș*) sunt așezate, astfel, părticele pentru Maica Domnului și sfinți, pentru slujitori, ctitori, credincioși – vii și adormiți, cerul și pământul unindu-se în cadrul sfintei jertfe. Iar reprezentarea de pe sfântul disc nu este doar simbolică: împreună cu Hristos, prezent real în fiecare Sfântă Liturghie, pot fi prezenți cu sufletul, prin voia Lui, toți cei invocați și pomeniți, *inclusiv cei pentru care se săvârșeste parastasul*. De aceea, apropierea și comuniunea dintre noi și sufletele pe care le pomenim este maximă.

II. Tema de față urmărește să prezinte câteva sfaturi practice, a căror împlinire poate fi în folosul comun al celor pomeniți și al celor care săvârșesc pomenirea.

III. Tratarea subiectului pleacă de la înțelesul cuvântului „parastas”: *παράστος*, cuvânt grecesc, înseamnă, între altele, *a sta alături de, înfățișare înaintea cuiva, mijlocire*. Alături de cine? Desigur, *unii alături de alții*, în comuniune sfântă de rugăciune, dar *alături și de sufletele pentru care ne rugăm și pentru care cerem mijlocire înaintea lui Dumnezeu*. În fața Lui stăm cu credință și nădejde că rugăciunile izvorâte din dragostea noastră pentru cei adormiți vor fi bine primite. Cu toate că nu-i vedem și nu-i auzim, îi simțim aproape. Ei însă, prin voia Domnului, ne pot vedea și ne pot auzi. Noi nu trebuie să socotim că între spațiul nostru de aici și sălașurile lor cerești sunt distanțe de neparcurs. Biserica este locul sacru unde se unește cerul cu pământul. Dacă Dumnezeu voiește, ei pot fi prezenți aici, în sfântul lăcaș, în chip tainic, desigur. Ne pot vedea, ne pot auzi, pot fi fericiți că se roagă împreună cu noi, bucurându-se de prezența noastră și mângâindu-se de rugăciunile făcute și de darurile împărțite pentru ei.

Din punct de vedere practic, e bine să reținem următoarele:

- **după înmormântare**, se fac parastase la 3, 9 și 40 de zile, la un an, apoi în fiecare an, până la șapte; de asemenea, în *sâmbetele morților*, menționate în calendar (*dinaintea Duminicii lăsatului sec de carne, dinaintea Rusaliilor și cea din jurul datei de 1 noiembrie*);

- **la 40 de zile**, la un an și în fiecare an până la șapte, solicităm preotul să vină și la cimitir, pentru o slujbă la mormânt, și acasă, pentru a binecuvânta masa și lucrurile care se împart; *numărul vaselor, colacilor, lumânărilor, prosoapelor și altor obiecte care se dau de pomană nu este fix. Fiecare familie va împărți după posibilități, urmărind mai ales tradiția locului*;

- **la biserică**, familia care pregătește parastasul va veni cu prinoasele obișnuite: colivă, colaci (*sau pâini*), vin, lumânări, tămâie etc. Întrucât de obicei la parastase participă și aprox. 10-15 oameni sărmani, care se bucură mult să primească câte ceva, îndemnăm a se aduce, după putere, și alte daruri, cum ar fi: cornuri, sandvișuri, fructe etc. **Cel mai bine este a se face pachetele cu aceste alimente, cât să sature un flămând.** Această pomană, care nu necesită o foarte mare cheltuială, va fi bine primită înaintea Domnului. Altfel, doar cu puțină colivă și un pic de vin, bietul sărac infometat nu se poate sătura! Se înțelege că, atunci când o anumită familie are mai puține posibilități materiale și nu aduce multe prinoase, se face pomană cu ce se poate. Dacă există totuși posibilități, este păcat a se face parastas fără a se împărți săracilor. Cu siguranță, familia care împarte daruri va simți fericirea celui care dă, întrucât – după cuvântul Scripturii – „mai fericit este a da decât a lua!” (Fap. 20, 35), iar cei

dragii ai noștri, plecați în ceruri, se vor bucura și ei, prin voia Domnului, că cineva pe pământ hrănește un sărac, în numele lor. Desigur, prinoase se mai pot împărți și acasă, și la mormânt; după ce vor fi binecuvântate de preot;

- **de mare importanță** este participarea membrilor familiei la Sfânta Liturghie, nu doar la parastasul propriu-zis. De ce? Pentru că în Sfânta Liturghie, la jertfa cea sfântă, are loc *comuniunea* de care vorbeam mai sus. De altfel, pregătirile pentru pomenirea celor plecați sunt de două feluri: materiale și sufletești. Sub aspect material, cele precizate anterior. Sub aspect sufletesc, îndemnăm la următoarele: cei mai apropiați dintre membrii familiei (sau măcar unul dintre ei) să țină post câteva zile înainte de parastas, să se spovedească și să se **împărtășească la Liturghia din ziua parastasului**. În acest mod, cei vii se cuminecă odată cu cei pentru care se face slujba, din același sfânt potir: *văzut*, cei de pe pământ, *tainic* – prin voia Domnului – cei adormiți. Symbolismul reprezentat de părticelele de pe sfântul disc se transformă, astfel, în realitate liturgică. Iar, atunci când Dumnezeu îngăduie ca sufletele pomenite să fie prezente în biserică la Liturghia respectivă, le oferim cea mai mare bucurie și mângâiere, împărtășindu-ne odată cu ei!

IV. Recapitulăm concentrat cel mai important aspect al temei noastre: familia care ostenește (și cheltuiește) mult cu cele materiale pentru săvârșirea unui parastas să nu neglijeze aspectul duhovnicesc, infinit mai important în planul mântuirii. De altfel, faptul că ne pregătim, participăm și ne împărtășim la Liturghie, din dragoste pentru răposații noștri, reprezintă un foarte mic act de recunoștință pentru toate câte ni le-au oferit ei cât au fost în viață: ore, zile, ani în șir, dar și pentru multele sacrificii pe care le-au făcut pentru noi. De asemenea, bine este ca la Sfânta Liturghie și la Parastas să asiste și prietenii invitați la pomana de acasă, spre a participa, astfel, și la rugăciunile ce se fac în biserică. Altfel, dacă nu se unește cu slujba, pomana se poate transforma într-o masă de petrecere oarecare...

V. Asociind grija noastră pentru mântuirea celor plecați în veșnicie cu fapte similare din istoria Bisericii, ne aducem aminte de un foarte bun exemplu al creștinilor din primele veacuri: credința în puterea rugăciunilor de mijlocire pentru cei morți era atât de puternică, încât unii creștini se botezau pentru morții lor, socotind că gestul acesta suplinea lipsa botezului creștin la rudele și prietenii lor, care nu apucaseră să-l primească în viață (I Cor. 15, 29).

VI. Generalizând aspectele concrete pe care le-am descris, ne dăm seama că parastasele și rugăciunile pentru morți, în general, sunt ecoul concepției înalte despre moarte, care, pentru creștini, nu este nici trecerea în neantul (*nefi-*

ința) Nirvanei budiste, nici locul de groază și întuneric în care rătăcesc fantomele morților, ca în tartarul păgân evocat în Purgatoriul și Infernul lui Dante, nici șeolul confuz din vechea religie a evreilor, *ci trecerea într-o existență superioară, în care sufletul credinciosului își găsește liniștea și fericirea veșnică, în nemijlocita apropiere de Hristos Cel înviat din morți*, având credința neclintită că cei care mor se unesc cu El, biruitorul morții, credință prin care ei exclamă, odată cu autorul *Apocalipsei*: „Fericiți cei morți, cei ce de acum mor întru Domnul! Odihnească-se de ostenele lor, că faptele lor vin cu ei!” (14, 13).

VII. Concluziile și aplicarea celor de mai sus se desprind de la sine. Parastasele reprezintă, așadar, momente liturgice speciale, în care înălțăm rugăciuni pentru mântuirea celor pe care îi pomenim, dar care ne oferă prilejul să împărțim și daruri în numele lor. Totodată, să fim în comuniune sfântă cu ei și prin cele sufletești: *post, spovedanie, participare la Sfânta Liturghie și, mai ales, împărțășire în ziua respectivă*. În numele lor, se mai poate face un lucru, deosebit de bineplăcut înaintea Domnului: să împlinim, material și spiritual, ceea ce ei n-au mai apucat să îplinească. Copiii, mai ales, știu ce proiecte, idealuri, dorințe sfinte etc. au avut părinții lor. Minunat gest de recunoștință ar fi să ducă mai departe cele neîmplinite, dar numai pe acelea care sunt folositoare mântuirii, atât celor plecați, cât și lor, ca urmași! Sufletele părinților pot fi mângâiate și prin grija copiilor de a le împlini sfaturile bune, de care poate n-au ascultat cât părinții au fost în viață. În felul acesta dovedim că nu-i uităm, că le suntem recunoscători și că dorim să ne revedem cu ei în Împărăția cerurilor. Până atunci, parastasele rămân prilejuri binecuvântate de a-i întâlni în rugăciune și a oferi, în numele lor, daruri de mâncare, îmbrăcăminte, bănuți ori altceva de care cei sărmani au atâta nevoie.

Surse bibliografice:

Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;

Idem, *Liturgica Generală*, Edit. Institutului Biblic, București, 1985;

*** *Învățătura de credință ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1952.

9.

Laicii pot predica în biserică?

I. Pregătirea apercceptivă. Precizăm din capul locului că răspunsul este afirmativ, cu mențiunea că trebuie, concomitent, să se răspundă corect la încă o întrebare: *în ce condiții pot predica?* Literatura noastră teologică beneficiază în acest subiect de veritabilul tratat: *Mirenii în Biserică*, alcătuit de canonistul pr. prof. Liviu Stan, de vrednică pomenire. Răspunsul concret se găsește în capitolul al III-lea, intitulat „Participarea mirenilor la exercitarea puterii învățătoarești”, cu detalieri istorice, canonice și liturgice, în care se pronunță fără echivoc: „Laicii pot predica, cu permisiunea autorității bisericești. Pot lua parte, așadar, la oficiul magisteriului. Ei pot învăța în biserică în virtutea obligației generale creștine de a mărturisi credința și în virtutea trimeriei generale la slujba cuvântului, care-i privește pe toți laicii. Ei pot, așadar, învăța, predica, pot face misiune, cateheză, pot contribui la întărirea și apărarea credinței prin acțiune publică, cu permisiunea și sub controlul ierarhiei și prin acțiuni particulare, ca părinți, ca membri ai unei familii, ai unei societăți, ca nași etc.”

II. Tema de față este actuală, din cel puțin două puncte de vedere. Întâi, pentru faptul că predicarea unor distinși creștini laici a creat o frumoasă tradiție în Biserică, aspect ce trebuie încurajat. Al doilea, pentru a ne strădui să eliminăm situațiile neavenite, care lezează misiunea sacră a propovăduirii și atrag critici și suspiciuni nejustificate asupra tuturor laicilor, nedreptățind, astfel, pe cei care aduc servicii reale amvonului.

III. Tratarea acestei teme nu este simplă și trebuie privită în context. De ce? În primul rând pentru faptul că anumite canoane, ale câtorva sinoade ecumenice și locale, interzic categoric laicilor să predice. Evident, canoanele acestea sunt în vigoare, iar interpretarea lor trebuie făcută cu mare grijă, mai precis cu mediere atentă între *acrivie (strictete)* și *iconomie (îngăduință)*,

două atribute specifice dreptului bisericesc. Cel mai categoric dintre ele este Canonul 64 „Trulan” (sinoadele al V-lea-al VI-lea): „Nu se cuvine ca laicul să țină cuvântare sau să învețe în chip obștesc, însușindu-și de aici slujba învățătoarească, ci să se supună rânduiei predanisite de către Domnul și să-și deschidă urechea spre cei ce au darul cuvântului de dascălie și să învețe cele dumnezeiești de la aceștia. Căci, în Biserica cea una, osebite mădulare a făcut Dumnezeu, după cuvântul Apostolului (I Cor. 12, 27)”, canon pe care Grigorie Teologul, tălmăcindu-l în Omilia 26, arată lămurit rânduiala, zicând: *Pe această rânduială să o cinstim, fraților, pe aceasta să o păzim. Unul să fie ureche, altul limbă, altul mână, altul altceva; unul să învețe, altul să se lase învățat. Și după aceasta: Și cel ce învață să o facă cu supunere, și cel ce dăruiește să o facă cu bucurie, și cel ce slujește să fie cu râvnă; să nu fim toți limbă, lucrul cel mai cu înclinare, nu toți apostoli, nu toți profeți, nu toți tâlcuitori. Și apoi spune: Ce te faci pe tine păstor, oaie fiind? Ce te faci cap, picior fiind? De ce te apuci să comanzi oaste, fiind pus între ostași? Și în alt loc: Înțelepciunea poruncește: Nu fi grabnic în cuvinte, nu te măsură cu cel bogat, sărac fiind, nici nu căuta să fii mai înțelept decât înțelepții[...] Iar de s-ar prinde cineva călcând canonul de față, să se afurisească pe 40 de zile.* Desigur, textul acestui canon, receptat și tâlcuit cu *acrivie*, ar determina stoparea accesului la amvon pentru oricare creștin laic, indiferent de pregătire, treaptă socială, ținută duhovnicească etc. Tâlcuit însă în contextul canonic general și mai ales istoric al slujirii creștine, canonul sugerează apelul la *iconomie* și discernământ. Mesajul esențial din acest canon nu este greu de sesizat: *nimeni dintre laici să nu îndrăznească a-și lua singur dreptul de a propovădui*, ignorând rânduiala statornicită a Bisericii, anume aceea prin care clerul, în virtutea succesiunii apostolice, are misiunea expresă de a învăța, împreună cu celelalte două misiuni (*slujiri*), sfințitoare și pastorală. Dar, dacă este socotit vrednic și este chemat să rostească un cuvânt de învățătură, laicul trebuie să împlinească această plăcută și nobilă ascultare, având binecuvântarea și încrederea clericului responsabil cu oficiul magisteriului. Părintele Liviu Stan precizează în același tratat: „Laicii, prin încuviințarea primită de la episcop, pot exercita, în limitele încuviințării, puterea învățătoarească. Lor nu le revine acest drept ca preoților și episcopilor, în baza puterii sacramentale, ci numai în urma îndreptățirii pe care le-o dă episcopul, ca rezultând din starea lor, din situația lor în Biserică.[...] Biserica poate folosi laicii pregătiți în lupta împotriva tuturor curentelor potrivnice ei, atât împotriva sectelor obișnuite, cât și împotriva curentelor de gândire filosofică sau politică, atee. Pe laicul care-și sprijină Biserica sa în activitatea ei învă-

țătoarească, Biserica nu poate decât să-l primească cu bucurie și dragoste, iar nu să-i strige «turmă» sau «ce te faci păstor, oaie fiind?», căci o stare după această analogie strictă nu poate exista în Biserică. În ea toți trebuie să activeze conștient, în uniunea dragostei, iar nu mecanic. Supunerea nu este oarbă, ci conștientă.” În același sens se pronunță și părintele Ioan Floca, fost profesor de Drept Canonic la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu: „În canon (64, *n.n.*) se arată în mod plastic și cu exemple din Sfânta Scriptură, precum și din tâlcuirea unor texte ale ei de către Sfântul Grigorie Teologul, cât de necesară este buna rânduială sau ordinea în Biserică. Păzind această ordine, fiecare trebuie să împlinească slujba care i s-a încredințat și să nu caute a-și însuși vreo misiune sau vreo putere care nu i s-a dat. Astfel, nu este permis nici laicului care nu a primit puterea învățătoarească în Biserică să predice, fără încuviințarea din partea celor care dețin această putere, sau să rostească orice alt fel de cuvânt în public, însușindu-și puterea învățătoarească. Adică nu-i este îngăduit să trateze în public chestiuni de doctrină decât cu aprobarea autorității bisericești, căreia i s-a încredințat această putere de către Însuși Mântuitorul. Cu rânduială deci poate să învețe cele ale credinței chiar și laicul, dacă este cunoscător, dacă are aprobarea vreunui episcop sau vreunui preot, obligați fiind de altfel toți credincioșii să mărturisească pe Hristos și adevărurile credinței, la care ne-a chemat El” (*Canoanele B. Ort. Note și comentarii*). Merită a fi reținută, de asemenea, o interesantă reglementare a Sinodului al IV-lea local din Cartagina (398, can. 98): „Laicul poate să învețe în prezența clericilor numai dacă a fost invitat de către aceștia.” Este limpede că acest canon stipulează dreptul laicilor de a predica, dar sugerează și subînțelesul că „fără invitație” laicilor le este interzis categoric acest drept.

În decursul istoriei Bisericii, nu puțini au fost laicii care s-au afirmat pe tărâmul propovăduirii. Dăm câteva dintre cele mai cunoscute exemple: *didascalii* – despre care vorbește Sfântul Apostol Pavel (I Cor. 12, 28); *Sfântul Justin Martirul și Filozoful* (†150) – autor a două Apologii (cuvântări de apărare a creștinismului); teologul *Origen* (†254), mare exeget al Sfintei Scripturi; *Nicolae Cabasila* (sec. al XIV-lea), cunoscutul tâlcuitor al Sfintei Liturghii etc. În țara noastră, s-au remarcat îndeosebi profesorii laici de teologie, care, odată cu preocupările în specialitate, au slujit cu cinste și Amvonul Bisericii. Din nenumăratele exemple, selectăm câteva mai aproape de zilele noastre: Badea Cireșeanu (†1919), Ioan Gh. Savin (†1973), Nichifor Crainic (†1972), Teodor M. Popescu (†1973), Iorgu Ivan (n. 1899), Nicolae Chițescu (†1991), Ioan V. Georgescu (†1976), Constantin Pavel (†2000), Alexan-

dru Elian (†1998), Justin Moisesescu, până să fie patriarh (†1986). Un loc de cinste în rândurile laicilor cu preocupări omiletice îl ocupă prof. dr. Emilian Popescu (n. 1928), fost titular al catedrei de Bizantinologie de la Facultatea de Teologie din București, acum membru al Academiei Române. Domnia Sa a dovedit mereu un profund atașament față de viața liturgică a Bisericii. Dăruit de Dumnezeu și cu o voce plăcută de tenor, este nelipsit de la Sfintele Liturghii din duminici și sărbători, cântă la strună, citește Apostolul, dar răspunde cu bucurie și solicitărilor preoților de a rosti de la Amvon, din când în când, un cuvânt de învățătură, inclusiv la biserica noastră, Sf. Ilie-Gorgani.

În actualitate, amintim faptul că elevii seminariști și studenții teologi predica frecvent, în virtutea practicii omiletice, atât la paraclisele de la seminarii și facultăți, cât și la diferite biserici de parohie, mai ales în Capitală.

IV. Recapitulând pentru fixare cele de mai sus, sperăm că cititorii noștri pot răspunde fără dificultate la două întrebări esențiale: *Care dintre laici pot predica în Biserică? În ce condiții?*

V. Asociere. Trebuie să precizăm că laicii pot transmite învățătura Bisericii nu numai prin intermediul predicii, ci și prin alte moduri ale slujirii învățătoarești: intervenții în cadrul dialogurilor catehetice desfășurate în biserici, ca cele de miercuri seara de la biserica noastră; lecțiile de religie din școli; emisiuni radio-TV și presă, în general; conferințe cu teme religioase etc. Iar o formă de zi cu zi, la îndemâna tuturor, sunt sfaturile și „lecțiile” pe care fiecare laic este dator să le dea, cu tactul necesar, copiilor și nepoților, în propriile familii. Cu același tact, colegilor de serviciu etc.

VI. Generalizând, ideea de bază a catehezei de față este aceea că laicii, cu binecuvântarea ierarhiei, pot rosti predici în cadrul sfintelor slujbe, odată cu exercitarea celorlalte forme ale slujirii învățătoarești (*didactice*), în condițiile interpretării canoanelor potrivit principiului „economiei”. În Biserică avem o preoție *specială*, obținută prin hirotonie (*diacon, preot, episcop*), dar și una *generală*, pe care fiecare o dobândește prin Taina Botezului. La această „preoție generală” (sau *împărătească*) se referă Sfântul Apostol Petru, când spune: „Iar voi sunteți «seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt», popor agnosit de Dumnezeu, *ca să vestiți* în lume bunătățile Celui ce v-a chemat din întuneric la lumina Sa cea minunată” (I Pt. 2, 9).

VII. Aplicarea corectă a învățăturii Bisericii cu privire la slujirea didactică a mirenilor a dus la crearea unui veritabil **apostolat laic**, cu o frumoasă și puternică tradiție. Sintetizând, conchidem că laicii care pot predica în cadrul cultului sunt, cu precădere, profesorii de teologie, elevii seminariști

PR. PROF. DR. VASILE GORDON

din clasele superioare, studenții, profesorii de religie, cursanții de la master și doctoranzii teologi. „Lista” nu-i exclude însă pe anumiți creștini intelectuali ne-teologi, remarcați de episcop și de preot pentru calitățile deosebite în plan duhovnicesc, cărora li se poate acorda binecuvântare de a predica în cadrul Sfintei Liturghii, dar și la anumite slujbe ocazionale (înzmormântare, paras-tas, sfințirea unei troițe etc.). *Cu timp și fără timp*, laicii sunt chemați, totodată, la răspândirea și apărarea credinței în orice loc, iar răsplata pentru aceasă-tă sfântă osteneală este cea promisă, sub inspirație divină, de Sfântul Apostol Iacov: „Să știe că cel ce a întors pe păcătos de la rătăcirea căii lui își va mântui sufletul din moarte și va acoperi mulțime de păcate” (5, 20).

Surse bibliografice:

Pr. Dr. L. Stan, *Mirenii în Biserică*. Studiu canonic-istoric, Sibiu, 1939;

Pr. Prof. Dr. I. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 1993;

Prof. Dr. T.M. Popescu, *Primii didascoli creștini*, în vol. „Biserica și cultura”, București, 1996;

Drd. Ilie Ivan, *Cine trebuie să predice în Biserică?*, în „Mitropolia Olteniei”, 7-8/1985.

10.

Scrisoare catehetică deschisă a preotului către enoriașii săi¹

I. Introducere. În România, libertatea conștiinței și libertatea religioasă sunt garantate prin „Constituție”. Astfel, pe de o parte, legea prevede că „nimeni nu poate fi constrâns să adere la o credință religioasă contrară convingerilor sale” (art. 29, al. 1), iar, pe de alta, precizează: „cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii” (art. 29, al. 3). În virtutea acestor prevederi, Biserica Ortodoxă Română își desfășoară misiunea în mod plener și organizat, cea mai cunoscută formă administrativ-teritorială a ei fiind *parohia*.

Scrisoarea catehetică de față se adresează enoriașilor din parohia (...), cu deosebire celor care, din felurite motive, vin rar sau nu vin deloc la biserică. Am apelat în mod special la prevederile din „Constituție”, ca să recunoaștem din capul locului dreptul oricărui cetățean liber de a nu frecventa biserica, dar scriem aceste rânduri și pentru a mărturisi că preotul are obligații nu doar față de cei care vin la sfintele slujbe, ci și față de cei care nu vin, că trebuie să se îngrijească și de mântuirea acestora din urmă, că și lor trebuie să le stea la dispoziție, *cu timp și fără timp*. Suntem primiți foarte bine pe la casele creștinilor noștri cu diferite ocazii (*sfeștanii, parastase, cu „Botezul”* etc.), dar nu ascundem simțămintele de tristețe constatând că mulți dintre cei care ne privesc acasă, cu atâta bunăvoință, nu ne întorc vizita la biserică... Este posibil, desigur, ca unii enoriași din raza parohiei (...) să frecventeze alte biserici. Nimic rău în asta! Și în biserica noastră vin creștini din alte sectoare, nu puțini la număr. Vrem doar să se știe că noi, preoții de la această biserică, (...), avem obligații pastorale față de cei care aparțin de parohie, nu cei din alte părți. Că,

¹ Accastă cateheză este singura fără surse bibliografice la final, fiind alcătuită exclusiv din modesta noastră experiență pastorală.

la nevoie (*împărtășanii, sfeștanii, înmormântări, parastase* etc.), noi suntem obligați să răspundem tuturor solicitărilor, potrivit regulamentelor din Statutul Bisericii.

II. Tema și scopul unei astfel de scrisori se impun de la sine: a prezenta oportunitățile oferite de biserică de parohie și a face cunoscute obligațiile pe care slujitorii le au față de **toți** enoriașii, fie că vin, fie că nu vin la sfintele slujbe.

III. Tratarea acestei teme se axează, așadar, pe descrierea oportunităților de care se pot bucura creștinii noștri, gândindu-ne că poate unii dintre ei nu frecventează biserica și pentru că nu le cunosc. Le enumerăm pe cele mai importante:

- biserica este deschisă **zilnic**, de dimineața până seara;
- programul de slujbe este afișat pe ușa bisericii, dar poate fi cunoscut și prin telefon; pe lângă slujbele din duminici și sărbători (Vecernie, Utrenie, Sfânta Liturghie), avem în programul liturgic și altele: Taina Spovedaniei, a Sfântului Maslu, Acatiste, slujba sfințirii icoanelor, slujba Aghiazmei etc.
- slujbele din duminici și sărbători sunt înfrumusețate prin cântările corului... (sau prin cântările tuturor celor care participă);
- parohia publică un mic **Buletin parohial**, în care este tipărit și programul de slujbe, pe zile și ore, alături de alte materiale specifice misiunii Bisericii;
- în scopul de luminare a credinței prin lectură, avem la dispoziție o mică **bibliotecă creștină**, cu posibilitate de a împrumuta acasă;
- parohia are și un **site pe Internet**, în care enoriașii pot afla istoricul bisericii și alte informații utile; cu preoții slujitori se poate comunica și prin email. Toate datele de contact sunt afișate și la biserică;
- în fiecare săptămână, în ziua X (seara), în biserică se desfășoară un **program catehetic**, cu toți cei care doresc să adreseze întrebări, pentru diferite nelămuriri în problemele religioase; la sfârșit, preoții stau la dispoziția participanților și pentru dialoguri individuale;
- la cererea credincioșilor, slujitorii au obligația de a se deplasa la domiciliul enoriașilor, pentru diferite slujbe (spovedanii, împărtășanii, sfeștanii, înmormântări, parastase etc.). În acest sens, **îndemnăm familiile care au creștini bolnavi și imobilizați să ne cheme la timp pentru spovedit și împărtășit, pentru a nu muri cineva, Doamne ferește, „negrijit”** – cum se spune în popor. Am avut situații triste, în care am fost chemați prea târziu: **dacă bolnavul nu mai este conștient, nu avem voie să-l mai împărtășim!** Precizăm, de asemenea, un lucru extrem de important: după deces, creștinii trebuie înhumați, **nu incinerați**, chiar dacă defunctul a lăsat testament în acest

sens. Incinerarea este un păcat grav al celor din familie, care poate aduce mari nenorociri. Este adevărat că incinerarea presupune costuri mai mici. De aceea, pentru a nu fi ispitit cineva de aceste „reduceri”, notăm că familiile nevoiașe pot fi ajutate de biserică, pentru a se respecta ritualul înhumării, sfânt în tradiția noastră;

- un grup de creștini (în special tineri) din biserică pot ajuta persoanele în vârstă din raza parohiei, care sunt singure. Pot fi vizitate periodic (cu acceptul lor) și ajutate la menaj, la cumpărături etc., în limitele posibilităților;

- în biserică avem o cutie „a milelor” în care se adună bani pentru săraci, contabilizați de Comitetul Parohial. Banii se împart lunar, pe tabel, celor nevoiași: elevi, studenți, bătrâni etc. Cât se adună, atât se împarte;

- toate contribuțiile enoriașilor, fie în cutia milelor, fie pe chitanțier, sunt absolut benevole. E bine de știut totuși că de la chitanțier se asigură nu numai întreținerea bisericii și a personalului, ci se sprijină și activitățile Patriarhiei, cum ar fi, mai nou, posturile de radio-TV „Trinitas”, cotidianul „Lumina” etc., atât de benefice în plan educațional-creștin.

IV. Recapitulând cele de mai sus, ne dăm seama cât sunt de importante, dar trebuie să spunem că **în fruntea oportunităților pomenite până aici stă Sfânta Liturghie**. De ce? *Pentru că numai prin Sfânta Liturghie se poate obține mântuirea sufletului*. Creștinul fără Liturghie este creștin doar cu numele sau, cum trist se spune în popor, „**creștin fără biserică**”. Iar biserica este ca o „școală”, ce nu se poate face la „fără frecvență”. Există enoriași care țin post, vin și se spovedesc periodic, dar se împărtășesc la prima oră, odată cu bolnavii și copiii, *fără să stea nici măcar la Liturghia din duminica respectivă...* Socotim că o astfel de împărtășire este furată! De aceea, apreciem și fericim pe acei creștini care au dragoste constantă față de Sfânta Liturghie.

V. Asocierea temei noastre nu are nimic pe deplin corespunzător în lumea aceasta: deși lucrează în lume, bucuriile Bisericii trec dincolo de ea, în veșnicie. Prin pogorământ însă facem o asociere pământească, care, deși relativă, ne poate ajuta oarecum s-o înțelegem pe cea veșnică. În Peloponezul Greciei Antice exista ținutul „Arcadia”, un loc al fericirii, loc de întâlnire al poezilor, scriitorilor și artiștilor, în general. Cei care mergeau acolo, la întoarcerea acasă exclamau emoționați: „Et in Arcadia ego! – Și eu am fost în Arcadia!” Iată, fraților: dacă pentru un loc și un crâmpei al bucuriei trecătoare cei din Antichitate exclamau atât de fericiti „Et in Arcadia ego!”, cu atât mai mult creștinii care se bucură de slujbele Bisericii trebuie să zică „Et in Ecclesia ego! – Și eu am fost (*merg*) la Biserică!”

VI. Generalizând, amintim faptul că, odată cu dobândirea mântuirii, creștinii care frecventează biserica se bucură și de atmosfera de familie, de liniște și pace pe care o întâlnesc în sfintele lăcașuri. Aici fac cunoștință cu semenii din toate domeniile, pot lega prietenii frumoase, pot chiar beneficia de sprijin în diverse probleme. De multe ori, familia de la biserică aduce mai mare mângâiere sufletului decât cea de acasă, biserica devenind uneori *singura și adevărata familie* sau, cum bine s-a spus, *familia celor fără de familie*.

VII. Aplicarea învățaturii Bisericii vine în sprijinul tuturor celor doriți de mântuire. Prin cele scrise până aici nu am epuizat nici pe departe chestiunile pe care e bine să le știe toți enoriașii noștri. De aceea, scrisoarea catehetică rămâne deschisă, pentru a răspunde în continuare eventualelor întrebări și nelămuriri. V-am scris, așadar, în nădejdea că veți deveni, cât mai curând posibil, **creștini cu biserică**, nelipsiți de la Sfintele Liturghii, că veți aduce periodic copilașii la împărtășit, că vă veți strădui a fi modele de familii creștine (soții cununați, copiii botezați la timp, icoanele așezate acasă în locurile cele mai de cinste etc.).

Timpul trece însă ireversibil... (*Fugit irreparabile tempus* – spuneau latini). Ca mâine vom trece dincolo, în marea „parohie”, unde ne așteaptă Iisus – Dreptul Judecător. Iar la judecată vom fi martori unii pentru alții. Fericiți vom fi dacă vom avea de dat bună mărturie! Căci Domnul ne va întreba pe noi, preoții: „L-ai văzut pe creștinul X la Liturghie? Ce poți să ne spui despre el?” Dar și dumneavoastră, dragi creștini, veți fi întrebați despre noi: „A răspuns părintele X chemării și așteptărilor tale? Te-a ajutat sau nu pentru a-ți mântui sufletul? A fost un exemplu bun sau nu?” etc. Nădăjduim, așadar, că scrisoarea de față ne va sprijini pe toți, preoți și credincioși, să înțelegem responsabilitatea uriașă pe care o avem unii față de alții, în Biserica întemeiată de Iisus Hristos – Dumnezeuul și Mântuitorul nostru.

Duhovnicul. Cum îl alegem și de ce ascultăm de el?

I. Pregătindu-ne să vorbim despre misiunea duhovnicului, în general, mărturisim, mai întâi, că motivele care ne-au îndemnat spre alegerea acestui subiect sunt legate de experiența personală: pe de o parte, anumite împliniri și bucurii în relațiile cu fiii duhovnicești, pe de alta, anumite eșecuri și mâhniri. Bucurii, atunci când cei care s-au spovedit m-au ascultat, crescând sufletește și, de cele mai multe ori, progresând și din punct de vedere profesional și familial; mâhniri, când n-am fost ascultat, uneori poate și din pricina lipsei de tact pastoral, consecințele fiind dureroase, din toate punctele de vedere. Cu aproximativ zece ani în urmă am publicat în *Buletin* câteva îndrumări legate de Taina Spovedaniei, afișate și în biserică, în trei locuri vizibile. Pentru o mai bună înțelegere a ceea ce urmează recomandăm să fie văzute de cei care nu le-au citit, întrucât ele s-au dovedit eficiente, în bună parte. Evident, în măsura în care creștinii nu doar le-au citit, ci le-au și respectat cu atenția cuvenită. Acum dorim să întregim cele scrise acolo, cu elemente izvorâte din împlinirile și eșecurile din ultimii ani. Ne vom referi, în mod deosebit, la două aspecte: *alegerea duhovnicului și ascultarea de el*.

II. Tema de față se adresează, desigur, tuturor enoriașilor bisericii noastre, sperăm, nu fără folos. În special, scriem însă pentru creștinii începători, șovăielnici, neîncrezători și, iertat să ne fie că precizăm, puțin (sau deloc) ascultători...

III. Tratarea temei începe cu două exemplificări, diametral opuse. În prima, evocăm cazul unui enoriaș, **X** (*nu-i dăm numele, din discreție, dar este persoană reală, nu fictivă*), ascultător întru totul. Are și el păcatele lui, se luptă cu ele, dar nu lipsește de la sfintele slujbe, ține toate posturile, este bun familist și corect la serviciu, se pregătește cuviincios pentru Împărtășanie, se străduiește să împlinească neabătut canonul primit și încearcă, de la o spovedanie la alta, să elimine câte ceva din cele mărturisite anterior, dovedind, astfel, fidelitate față de Biserică, respect și ascultare față de duhovnic. Exemplul opus ni-l dă un alt creștin, **Y** (*nu-l nominalizăm, tot din discreție*), care vine rar la biserică, de postit spune că

nu poate (și nu din motive medicale), iar de la o spovedanie la alta nu arată nici o strădanie. E limpede că nu dovedește nici fidelitate și nici ascultare!

1. Duhovnic „second hand”? În afara acestor cazuri, să le zicem „tipice”, mai există anumiți enoriași (nu mulți, e adevărat), care au câte doi duhovnici: unul de la parohie și altul de la mănăstire... În astfel de situații, apar adesea neconcordanțe, care îl derutează teribil pe bietul creștin, mai ales pe cel căsătorit: preotul cu familie vede lucrurile într-un anume fel, călugărul, firește, în alt fel. Nu este greu de bănuț că, adesea, duhovnicul de mănăstire este considerat superior, de „categoria I”, iar cel de parohie „second hand”. Unul, „mare duhovnic”, altul, se subînțelege, „mic”. Admitem, desigur, că între duhovnicii de mănăstire există călugări îmbunătățiți, cum au fost, bunăoară, părinții Benedict Ghiuș, Ilie Cleopa, Paisie Olaru sau părintele Teofil Păraian. Dar din plângerile unor enoriași privind „diagnosticările” și sfaturile date de alții, ne-am dat seama că și printre călugări sunt unii duhovnici rupți de realitate. În plus, aceștia sunt orgolioși, neascultători față de ierarhi, ba mereu gata a-i critica în public, tocmai ei, care au depus votul ascultării necondiționate! Conștiința sau nu, astfel de „duhovnici” ignoră Canonul 55 Apostolic: „Clericul care defaimă pe ierarhul său (*episcop, mitropolit, patriarh, n.n.*), să se caracterisească, deoarece nu se cade a vorbi de rău pe mai-marele tău” (cf. Fap. 23, 5). Apoi, e greu de crezut că Dumnezeu îl ascultă pe cel care nu dă, la rândul său, ascultare ierarhului rânduit canonic, tot prin voia Lui. După cum, recunoaștem deschis, și în cazul preoților căsătoriți întâlnim duhovnici necorespunzători, din multe puncte de vedere. Mai uită ceva călugării și preoții neascultători: față de ierarhi sunt, în fapt, fii (copii) duhovnicești. Iar copiii n-au niciodată dreptul să-i judece pe părinți. Invers, da. Pe părinți îi poate judeca numai Dumnezeu și, să fim convinși, nimeni nu scapă dreptei Lui judecăți.

2. Așadar, cum ne alegem duhovnicul? *Cel mai fericit caz este cel în care credinciosul își alege duhovnicul dintre preoții parohiei căreia aparține.* După cum „cea mai bună rudă e vecinul” (*proverb românesc*), tot așa, cel mai bun duhovnic poate fi cel de care aparținem teritorial, care ne este la îndemână și care, atenție!, este rânduit nu întâmplător, ci prin hotărâre canonică și ierarhică. A-l ocoli și a alerga după duhovnici din alte părți, *fără motive temeinice*, înseamnă lipsă de smerenie și ascultare față de autoritățile ierarhice. Iar unde nu se respectă ierarhia, se instalează anarhia. De altfel, preotul enoriei ne cunoaște cel mai bine: ne vizitează casa cu botezul, săvârșește sfeștaniile, împărtășirile grabnice, ne botează, ne cunună, ne duce pe ultimul drum, ne face parastasele etc. Pe scurt, *ne păstorește*. A-l ignora și a-l părăsi este ca și cum la

o turmă de oi îngrijită conștiincios de un păstor ar fi preferat în cele din urmă un străin... Cât de bine a surprins poetul francez de Lamartine (1790-1869) chipul preotului-duhovnic de enorie¹: „În fiecare parohie întâlnim un om care aparține tuturor și care este chemat ca martor, sfătuitor ori ca reprezentant în actele cele mai solemne ale vieții; care ia pe om de la sânul mamei sale și nu-l lasă decât la mormânt; care binecuvântează ori sfințește leagănul, nunta, patul morții și sicriul; un om pe care copilașii se obișnuiesc a-l iubi, a-l venera și a se teme firesc de el; pe care chiar necunoscuții îl numesc părinte; la picioarele cărui creștinii merg și depun mărturisirile lor cele mai intime; un om care, prin starea lui, este mângâietorul tuturor nenorocirilor sufletești și trupești, un mijlocitor din oficiu între bogăție și sărăcie, care vede pe cel sărac și pe cel bogat bătând la ușa sa, rând pe rând: cel bogat, pentru a-i lăsa milostenia în ascuns, cel sărac, pentru a o primi fără a se rușina; nu este înregimentat în vreo treaptă socială, dar ține, deopotrivă, de toate clasele: de clasele de jos, prin modestia și simplitatea vieții; de clasele înalte, prin educația, știința și înălțimea sentimentelor, ce inspiră și recomandă o religie a iubirii de oameni; un om, în fine, care le știe pe toate, are dreptul de a le spune pe toate și al cărui cuvânt vine de sus asupra inteligențelor și asupra inimilor cu autoritatea misiunii lui dumnezeiești. Acest om este preotul.” Întrebăm retoric, acum: poate fi ocolit cu ușurătate preotul de acasă? Chiar dacă, admitem, are și el greșeli, slăbiciuni, neputințe etc. Pentru că e om, nu înger! Și să nu uităm că, în definitiv, nu este decât un mijlocitor pământean: spovedania o facem, de fapt, înaintea Mântuitorului Iisus Hristos, Cel veșnic, atotputernic și fără de păcat. În fața icoanei Lui se săvârșește Taina. Dar, ascultând de preotul rânduit, ascultăm de Mântuitorul, Care a spus ucenicilor și urmașilor: „Cel ce vă ascultă pe voi pe Mine Mă ascultă, și cel ce se leapădă de voi de Mine se leapădă!” (Lc. 10, 16).

IV. **Recapitulând** (și sintetizând) cele de până acum, nu trebuie să înțelegem că nu am avea dreptul să ne alegem alt duhovnic decât cel de la parohie, *dacă avem motive temeinice*, repetăm. După cum suntem liberi să ne alegem medicul personal, de familie, așa și duhovnicul. Dar, după ce ni l-am ales cu toată voința noastră, firesc este să frecventăm biserica la care slujește el: să-i ascultăm predicile, catehezele, sfaturile și, mai ales, să fim cu el la Sfânta Liturghie. Numai în acest mod comuniunea și comunicarea cu duhovnicul ales pot fi reale și eficiente.

V. **Asocierea** îndemnurilor noastre își găsește un fericit corespondent în Biserica egipteană veche, pe care am vizitat-o nu demult. Am aflat, astfel, la

¹ Acest fragment este reprodus și în catecheza intitulată „Familia preotului”. Pentru că este foarte sugestiv și în subiectul de acum, îl reproducem și aici.

vechile mănăstiri (acolo unde s-a născut, în fapt, monahismul), că monahii nu spovedesc mireni, după cum nici preoții de parohie nu spovedesc monahi. Câtă smerenie și înțelepciune! Cât realism! Pentru că un lucru e limpede: călugărul nu are cum să cunoască toate implicațiile vieții de familie (mai ales ale celei conjugale), iar duhovnicul căsătorit n-are cum să știe ce se petrece cu adevărat în viața monahală. Fiecare cu limitele și competențele proprii. Nu ignorăm nici posibilitatea ca, sub masca unei duhovnicii „alese”, ale acestor monahi care acceptă cu ușurătate să ia mirenii sub epitrahil, dând implicit de subînțeles că ar fi mai „buni” decât preoții lor de acasă, să se ascundă mostre de ignoranță și tănuț interes pecuniar. Iar atunci când un duhovnic conștiincios, realist și competent dă anumite sfaturi, iar celălalt pe cele contrare, vorbim de „modelul dezastrului”, întâlnit mai ales în familiile în care tata spune una, mama alta, bietul copil rămânând năuc, iar mai târziu devenind un ratat. Ca și în cazul în care cineva ar avea doi medici de familie: e posibil ca, pentru aceeași problemă, să se emită soluții diferite, spre deruta, nefericirea și, Doamne ferește, chiar moartea pacientului respectiv.

VI. Generalizând, subliniem acum faptul că duhovnicul ales, în totala noastră libertate, fie de la parohie, fie de la mănăstire (în nici un caz din ambele locuri!), **trebuie ascultat dumnezeiește**. Jumătățile de măsură fac loc riscurilor majore, atât în planul mântuirii sufletului, cât și în cel al bunei viețuirii în lumea aceasta. Tot aici amintim și faptul că Pravilele Bisericii interzic schimbarea duhovnicului fără motive reale, din capricii și, deseori, pentru faptul că „menajează”, „nu contrazice”, „ascultă el mai degrabă de noi, decât noi de el” etc. Iată ce se spune, bunăoară, în Pravila Arhim. Sachelarie: „Orice bărbat sau femeie de-și va lăsa duhovnicul, fără de oarecare vină, și se va spovedi la altul, să se despartă de Biserică, dimpreună cu acela care îl primește...”

VII. Aplicarea îndrumărilor de mai sus are în vedere trei cuvinte-cheie: *duhovnic, alegere, ascultare*. Să reținem, așadar, că **duhovnicul** este părintele rânduit canonic să ne îndrume pe calea mântuirii; **alegerea** lui se face în deplină libertate, dar din motive temeinice; **ascultarea** de el trebuie să se asemene cu a creștinilor care ascultă cu evlavie de Dumnezeu și cu a copiilor buni care ascultă cu respect de părinții lor.

Surse bibliografice:

- Pr. Petre Vintilescu, *Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor*, Tip. Carageale, București, 1934;
 Arhid. Pr. Prof. Ioan Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, Sibiu, 1992;
 Arhim. Nicodim Sachelarie, *Pravila bisericească*, ed. a II-a, Edit. Valea Plopului, 1996.

12.

Pomelnicul. Implicații pastoral-liturgice

I. Pregătindu-ne să prezentăm câteva învățături în legătură cu acest subiect, mărturisim că alegerea lui ne-a fost sugerată de întrebările mai multor credincioși, rostite cam în același mod: „Părinte, este obligatoriu să dăm pomelnic la altar? Este păcat dacă nu scriem și nu dăm pomelnic?” Am răspuns de fiecare dată: „Nu! Nu este nici obligatoriu, nici păcat.” Nimic nu este obligatoriu și impus din cele ce țin de credință și manifestarea ei, având în vedere faptul că trebuie respectată întru totul libertatea fiecăruia de a crede sau nu, de a merge sau nu la biserică, de a da sau a nu da pomelnic etc. Nimeni nu poate fi mântuit împotriva voinței proprii, nici constrâns să se supună automat unor reguli stricte. Când cineva dorește însă, în mod benevol și sincer, să respecte rânduielile credinței, atunci poate fi sfătuit într-o direcție sau alta, dar numai în duhul convingerii depline, eliberate de orice formă de constrângere. Numai în acest sens, dacă ne întreabă cineva cu sinceritate: „Este bine să dăm pomelnic la altar?”, răspundem scurt și la fel de sincer: „Da!” Iar motivele vor fi expuse în cele ce urmează.

II. Tema catehezei de față se adresează creștinilor atașați în mod liber de viața Bisericii, care doresc răspuns la întrebările privind pomelnicul, urmând să arătăm, pe scurt, semnificația și importanța lui în cultul ortodox.

III. Tratarea temei se va opri doar la câteva aspecte, pe care le considerăm mai importante: *temeiuri din Scriptură, scopul pomelnicului, felurile, modalități de scriere, modalități de prezentare, semnificația liturgică și binefacerile lui.*

Temeiuri din Scriptură: *Cererea tâlharului de a fi pomenit în Împărăția lui Dumnezeu, căruia Mântuitorul îi răspunde pe loc: „Astăzi vei fi cu Mine în Rai!” (Lc. 23, 42-43); mărturisirile repetate ale Sfântului Apostol Pavel că mereu se ruga pentru fiii săi duhovnicești, ca și cum i-ar fi avut înscrisi pe un po-*

melnic. Ex.: „Nu încetez a mulțumi pentru voi, pomenindu-vă în rugăciunile mele...” (Ef. 1, 16; vezi și Fil. 1, 4, II Tim. 1, 3 ș.a.).

Scopul este sugerat de însăși **definiția** pomelnicului: *listă cu numele persoanelor, în viață sau decedate, pe care le pomeneste preotul în timpul unor slujbe religioase sau în unele rugăciuni (DEX)*. Așadar, scriem viii și morții pentru ca preotul să-i pomenască la modul concret și personal, evitându-se, astfel, formule de rugăciune generală și abstractă. Fiecare nume reprezintă o viață de creștin, unică și irepetabilă, în care se cuprind și bune, și rele, păcate și virtuți, bucurii și necazuri, succese și eșecuri, dar cu o dorință finală comună: mântuirea sufletului.

Felurile: *pomelnic obișnuit*, cu vii și morți, pe care îl dăm preotului la Sfintele Liturghii, mai ales în duminici și sărbători; *pomelnicul cu vii*, pe care îl dăm la alte slujbe (*Sfântul Maslu, Sfințirea apei, Litia de la Vecernie, Acatiste* etc.). În unele locuri, acest tip de pomelnic mai este numit și „acatist”; *pomelnicul cu morți*, pe care îl dăm la slujbele de pomenire a morților (*în special sâmbăta*); *sărindarul* (*de la grecescul σαρπάρτα – 40*), pomelnic de vii și morți pentru 40 de Liturghii; *pomelnicul anual*, cu vii și morți, pentru pomenirea la toate Liturghiile din cursul anului.

Modalități de scriere. Biserica nu impune reguli stricte și restrictive privind scrierea pomelnicelor, respectându-se o anumită libertate în notarea numelor și a doleanțelor personale. Însă, pentru o bună rânduială, este bine să se țină seama de câteva recomandări: 1. În pomelnic se trec doar numele de botez: pe prima coloană viii, pe cea de-a doua, morții, cât mai citeț și simplu, fără a încărca foaia cu toate doleanțele, ci, acolo unde este cazul, cel mult cu mențiunea: *sănătate, reușită la examen, reușită în serviciu, în căsnicie* etc. În acest mod, respectăm ceea ce Mântuitorul a spus: „Când vă rugați, nu spuneți multe, ca păgânii, care cred că în multa lor vorbărie vor fi ascultați. Deci nu vă asemenați lor, că știe Tatăl vostru de cele ce aveți trebuință mai înainte ca să cereți voi de la El” (Mt. 6, 7-8). Iar atunci când dorim să se facă rugăciuni speciale pentru cineva, trebuie să vorbim cu preotul, urmând să-i lăsăm fie un „sărindar”, fie un „pomelnic anual”. 2. Nu vom scrie niciodată cereri care contravin moralei creștine, ca de exemplu: *să moară dușmanii, să fie pedepsiți, să se întoarcă răul asupra lor...*, ci, dimpotrivă, *că ne rugăm pentru sănătatea lor, pentru îndreptarea pe calea cea bună, pentru împăcarea cu ei* etc. Pentru noi (și pentru alții), vom cere prioritar lucruri care ajută la mântuirea sufletului: *iertare de păcate, ajutor pentru a săvârși fapte bune* etc. 3. În lista celor morți nu vom trece pe nimeni dintre cei vii (ca formă de „pedeapsă”, cum din păca-

te fac unii), nici pruncii care au murit nebotezați ori avortați. Tot în legătură cu pomenirea morților, nu este nevoie să se menționeze „mort nespovedit, neîmpărtășit și fără lumânare...”, chiar dacă cineva a murit așa. Cărțile noastre de slujbă nu prevăd aceste adaosuri, după cum nici expresia „pomenire la 3 luni, 1 an...” etc. 4. O altă regulă semnificativă, și pentru vii și pentru morți: nu se trec animalele, chiar dacă au nume! 5. Nu trebuie să-i solicităm preotului să ne citească pomelnicul chiar în clipa aducerii la altar și nici cu voce tare în timpul Sfintei Liturghii, întrucât rânduiala prevede ca el să fie citit în taină, la Proscomidiar. Citirea „pe loc” sau cu voce tare ar perturba și fragmenta slujba.

În privința modului de a scrie pomelnicele, merită, de asemenea, a fi luate în seamă câteva dintre **sfaturile părintelui Cleopa**: *Cel mai mare neam nu-i tata și mama, nici soția, nici soțul, ci preotul care ne-a botezat, al doilea este nașul de botez, al treilea – pentru care sunteți cununăți – nașul de cununie. Deci, când faci un pomelnic, întâi și întâi la morți să faci. Și dacă preotul care te-a botezat este mort, pe el să-l pui întâi. Apoi să pui nașul, dacă-i mort, pe urmă pe ceilalți. Când faci pomelnic la vii, tot așa. Dacă trăiește preotul, pui pe preot întâi și apoi pe nașul de botez, nașul de cununie și apoi pe soț, soție, mamă, soră și alte rudeni... Pe pomelnic nu se trec sectarii, ereticii, sinucigașii, cei care trăiesc în desfrânare (necununăți) și cei care refuză Sfintele Taine (ateii). Poți să-i pui la Psaltire, Sfântul Maslu, acatiste, dar nu la Sfânta Liturghie!*

Aplicarea recomandărilor de mai sus ori ale altor părinți, care au un caracter general, nu se va face fără o sfătuire directă cu preotul duhovnic, mai ales în situații speciale, pentru că, în principiu, este bine să ne rugăm pentru toți semenii, nu selectiv și exclusivist. Mântuitorul Însuși a spus: „N-am venit să chem pe cei dreپți, ci pe cei păcătoși...” (Mc. 2, 17), vorbind și chiar șezând la masă nu doar cu cei virtuoși, ci și cu vameșii, cu desfrânatele, cu tâlharul de pe cruce etc. Însă modul în care ne rugăm (*ii pomenim*) va respecta rânduielele liturgice, raportate la cazurile concrete pe care le avem, pe care preotul le va analiza, urmând să decidă punctual, în funcție de aceste cazuri.

Modalități de prezentare. Cea mai frecventă formă, mai ales la Sfânta Liturghie, este cea în care fiecare credincios (*sau un reprezentant al familiei*) vine cu pomelnicul la ușa Sfântului Altar, cu o lumânare aprinsă, cu prescură și cu alte ofrande (bani, vin, ulei, pâine), pe care le oferă din multul sau puținul său. O altă formă de „prezentare” a pomelnicului, îndeosebi pentru slujbele de peste săptămână, este lăsarea lor pe o măsuță specială, amenajată de obicei lângă icoana Maicii Domnului (*la Biserica Sf. Ilie-Gorgani, icoana Sfintei*

Paraschiva). Săririndarele și pomelnicele anuale este bine a fi înmânate direct preotului, pentru a-i da și eventuale detalii privind o problemă sau alta. Unii creștini au obiceiul să dea pomelnice și săririndare pe la diferite mănăstiri, ceea ce nu este rău. Recomandăm totuși să nu-l ocolească nici pe preotul de care aparțin ca enoriași, pentru că el este păstorul ce ne are în grijă, el ne știe cel mai bine necazurile și, la nevoie, este la îndemână și gata în orice clipă să ne ajute. De altfel, atenți la acest aspect, enoriașii fideli fac un gest impresionant și plin de căldură sufletească: pe pomelnic îi scriu și pe slujitorii bisericii, atât pe cei vii, cât și pe cei adormiți, pe care i-au cunoscut!

Semnificația liturgică. Prin pomenire, cei vii și cei adormiți sunt făcuți părtași Sfintei Jertfe, în comuniune cu Mielul-Hristos (*Sfântul Agneț*), cu Maica Domnului, cu sfinții, cu ceilalți membri ai neamului și ai familiei, vii și adormiți, așa cum se vede din imaginea de pe Sfântul Disc, rezultată în urma Proskomidiei. Părintele Galeriu spunea că *atunci când cineva este pomenit, dorim, de fapt, ca acel suflet să rămână în pomenirea lui Dumnezeu. Iar a fi pomenit de Dumnezeu, a fi în memoria Lui, înseamnă a fi viu și nemuritor în veci*. Părintele martir Pavel Florenski (1882-1937) evidențiază același sens de „amintire” și „memorie” a lui Dumnezeu: „Noțiunea a ține minte nu este decât un reflex al pomenirii cultice, iar memoria este o aplicare la om a acelor lucruri care, propriu-zis, se referă la Dumnezeu, fiindcă numai Lui Îi este proprie facultatea de a-și aminti, în sensul adevărat al cuvântului.” Apoi, în legătură cu dialogul dintre Mântuitorul și tâlhar, părintele Florenski notează: „*A fi pomenit de către Domnul înseamnă același lucru cu a fi în Rai*, adică a fi în veșnică memorie și a avea veșnică amintire a lui Dumnezeu, deoarece, fără să luăm aminte la El, murim.”

IV. Recapitulând cele descrise până aici, reținem câteva aspecte esențiale: pomelnicul are temeii în Sfânta Scriptură, dar, adăugăm aici, și în existența dipticelor (*liste cu nume*) în cult, încă din vechime; poate fi scris și „dat” în mai multe moduri, iar atunci când avem nedumeriri este bine să întrebăm preotul; mai presus de „forme” stă însă importanța lui liturgică: prin pomenire, fiecare suflet intră în pomenirea lui Dumnezeu: cei vii, pentru împlinirea a ceea ce este de folos mântuirii, iar cei morți (*adormiți*), pentru fericită și veșnică odihnă.

V. Asociem momentul aducerii pomelnicului cu o scurtă întâlnire pastorală dintre credincios și preot. Chiar dacă este vorba doar de câteva clipe, înmânarea pomelnicului reprezintă și o formă de salut și binețe din partea creștinilor, care, deosebit de respectuoși, sărută mâna slujitorului și pot, în șoaptă,

să-l întrebe sau să-i spună ceva, bucurându-se de comunicarea directă cu el. La rândul său, preotul se bucură că-și vede enoriașii de aproape, îi salută și-i binecuvântează, răspunzând, tot în șoaptă, unei eventuale scurte întrebări.

VI. Generalizând semnificațiile liturgice și pastorale, ne dăm seama de faptul că pomelnicul înseamnă *comunicare și comuniune personală*. Întâi, comunicare tainică, dar emoționantă și binefăcătoare, între cel care scrie pomelnicul și cei pe care îi scrie, vii și morți. Simțămintele se înțelesc mai ales când îi scrie pe cei plecați dincolo, pe care i-a cunoscut, care i-au rămas atât de dragi și de care îl cuprinde adesea un dor atât de puternic! În al doilea rând, comunicare cu preotul slujitor, în urma căreia este binecuvântat, dar simte și mângâiere în suflet că cei dragi vor fi pomeniți la Sfântul Jertfelnic. Iar în sens liturgic, comunicarea devine *comuniune: între cei pomeniți și Mântuitorul Iisus Hristos, ca părtași ai jertfei Lui euharistice*.

VII. Aplicarea celor prezentate până aici ne duce la următoarele concluzii: a da pomelnic înseamnă un act de rugăciune, aducere-aminte și recunoștință față de toți cei dragi din familie, dintre rudenii și cunoscuți, împlinind cuvântul inspirat al Sfântului Apostol Iacov: „Rugați-vă unul pentru altul, ca să vă vindecați, că mult poate rugăciunea stăruitoare a dreptului” (5, 16). Multă mângâiere și întărire au, bunăoară, bolnavii imobilizați în casă ori în spital, care știu că cineva îi trece pe pomelnic la Sfânta Liturghie, la Sfântul Maslu, la un Acatist ș.a.

Pomelnicul înseamnă, mai ales, o participare liturgică activă a credinciosului în cadrul slujbelor. Fără pomelnic și pomenire, prezența credinciosului riscă să devină una de spectator pasiv, neimplicat liturgic. Pomelnicul, în schimb, îl face părtaș comuniunii Preasfintei Treimi, dimpreună cu Maica Domnului, cu îngerii, cu sfinții și cu toți cei invocați în rugăciunile din cadrul slujbei respective.

Surse bibliografice:

- Arhim. Cleopa Ilie, *Răspunsuri duhovnicești*, în „Lumina”, 24 oct. 2008;
Pr. Prof. C. Galeriu, *Podoaba nevestejită a mamelor*, în *Culegere de predici*, Timișoara, 1984;
Pr. Pavel Florenski, *Stâlpul și temelie adevărului*, Edit. Polirom, 1999.

II.

CATEHEZE PASTORAL-DOGMATICE

13.

Revelația dumnezeiască

I. Pregătirea aperceptivă. Cu gândul mărturisit de a-i ajuta pe cititorii noștri să cunoască dogmele credinței ortodoxe, cu ajutorul unui șir de cateheze „dogmatice”, într-o cateheză ulterioară vom expune învățătura *despre mântuire*, arătând, totodată, că trei sunt condițiile cerute pentru dobândirea vieții de veci: *har, credință și fapte bune*. Opinăm că, dintre acestea, credința are prioritate cronologică, deoarece omul credincios este deschis și receptiv față de lucrarea harului, el raportându-și faptele bune și la Dumnezeu, nu doar la sine și la oameni, ca cel necredincios.

Prin cateheza de față încercăm să înțelegem **ce și în ce** trebuie să credem, pentru a ne înscrie cu adevărat în rândurile oamenilor credincioși, pornind de la **definiția credinței**: *adeziunea liberă a omului la descoperirile pe care ni le face Dumnezeu în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție*.

II. Tema se va referi, așadar, la „descoperirile” făcute nouă de Dumnezeu, cunoscute în Teologia Dogmatică sub denumirea de „Revelația dumnezeiască”.

III. Tratare. Suntem conștienți de faptul că mulți dintre creștinii noștri, în special din rândurile tinerilor, ar fi interesați la cateheză de teme mai noi, de mare impact și actualitate, cum ar fi cele din sfera bioeticii: clonarea, fecundarea in vitro, contracepția, eutanasia, transplantul de organe, avortul, homosexualitatea, prostituția etc., sau de unele ce țin de concepții și practici eterodoxe, care au inundat mai ales mediile urbane, ca: yoga, bioenergia, cristaloterapia, astrologia, chiromanția, oniromanția etc. Vom aborda, desigur, și astfel de teme, dar socotim necesar să parcurgem la început principalele capitole ale doctrinei ortodoxe, pentru a fi pregătiți, astfel, a ne confrunta cu ideile stricătoare de suflete, venite de aiurea. Este de importanță capitală să știm în ce credem. Esențial, credem, desigur, în ceea ce mărturisim în Crez („Simbolul Credinței”): Dumnezeuul Treimic (Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt), Biserica

(una, sfântă...), Taine, înviere și viața de veci. Dar, cunoscând faptul că pentru a ne mântui este absolut necesar să intrăm în comuniune cu Dumnezeu, trebuie să știm, totodată, că, pentru a realiza această comuniune cu El, este firesc să-I cunoaștem mai pe larg voia și lucrările. Iar această cunoaștere nu ar fi fost posibilă fără **descoperirea sau revelația** pe care El Însuși a făcut-o oamenilor. Pentru detalierile următoare, vom utiliza cu precădere termenul de „revelație”, sinonim cu „descoperire” (*revelo, -are*, în latină, înseamnă „descoperire”, „dezvăluire”), acesta fiind, de fapt, termenul întrebuițat preferențial în limbajul dogmatic actual.

Învățătura despre revelație cuprinde, în principal, următoarele puncte: *definiția, posibilitatea transmiterii și căile de transmitere.*

a. Definiție: *Revelația este actul prin care Dumnezeu Se descoperă pe Sine oamenilor, din proprie inițiativă și putere, cu scopul de a-Și face cunoscută voia și lucrările.*

b. Posibilitatea transmiterii este dată de faptul că atât Dumnezeu, cât și omul sunt ființe personale, raționale, capabile de a primi și a oferi valori spirituale. Din iubire față de om, Dumnezeu a binevoit să-i descopere din belșug lucrări și taine, chiar dacă ele depășesc uneori posibilitățile de receptare ale rațiunii umane. Dar și în acest caz, omul nu este lipsit de ajutor, întrucât intră în lucrare o altă putere de înțelegere: credința. Sfântul Apostol Pavel dă mărturie în acest sens: „Prin credință înțelegem că s-au întocmit veacurile cu cuvântul lui Dumnezeu, că s-au făcut din cele nevăzute cele ce se văd” (Evr. 11, 3). Pe de altă parte, un număr infinit de întrebări și taine rămân mai presus de cunoașterea omului, datorită infinității lui Dumnezeu și a lucrărilor Sale, raportate la puterea limitată a omului. Importantă este însă nu cantitatea informațiilor primite prin revelație, ci faptul că ele, chiar limitate, sunt suficiente pentru a-l ajuta pe om la mântuire. Cât de convingător se exprimă în această privință Sfântul Ioan Damaschin († 749) în *Dogmatica* sa: „Dumnezeu, cunoscând toate și îngrijindu-Se dinainte de folosul fiecăruia, ne-a descoperit să cunoaștem numai ceea ce este de folos și a trecut sub tăcere ceea n-am putut să purtăm. Pe acestea deci să le iubim și în acestea să rămânem, nemutând hotarele veșnice și nedepășind dumnezeiasca predanie” (Cap. I).

c. Căile de transmitere a Revelației. Dumnezeu S-a descoperit oamenilor pe două căi: *naturală și supranaturală.*

1. Revelația naturală (*calea firii*) cuprinde comoara de învățături pe care natura înconjurătoare și firea omenească ni le dezvăluie, despre existența și unele însușiri ale lui Dumnezeu. Ordinea și frumusețea lumii oglindesc lu-

crarea unui Creator atotputernic, atotînțelept și atotiubitor, căci întreaga fire grăiește despre Dumnezeu, după cuvântul admirativ al Psalmistului: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria. Ziua zilei spune cuvânt, și noaptea nopții vestește știință. Nu sunt graiuri, nici cuvinte, ale căror glasuri să nu se audă. În tot pământul a ieșit vestirea lor, și la marginele lumii cuvintele lor...” (Ps. 18, 1-4). Prin ordinea și armonia ei, zidirea ne arată că nu este opera hazardului și ne trimite cu gândul la Creatorul ei. *Întreabă lumea, podoaba cerului și vezi dacă nu-ți răspund după înțelegerea lor: Dumnezeu ne-a făcut! Lucrurile acestea le-au cercetat și nobilii filosofi și din artă L-au cunoscut pe Artist* – scrie Fericitul Augustin. *Chiar dacă unele popoare se închină încă la pietre și lemne, ele știu totuși că este Cineva mai mare ca ele,* notează la rândul său Fericitul Ieronim.

Cel care vrea să vadă și să audă frumusețile și armoniile din natură nu trebuie să facă nici un efort. Doar cu puțină atenție și bunăvoință, oricine poate vedea, bunăoară, coloritul inefabil al florilor, ca al întregii vegetații, de altfel; poate auzi ciripitul măiestru al păsărilor, susurul liniștitor al apelor de munte ori foșnetul tainic al pădurilor... Mai presus de toate, poate vedea extraordinara alcătuire psihosomatică a făpturii umane, chip al lui Dumnezeu, de care se minunează mai ales medicii savanți, care descoperă fascinați, pe zi ce trece, detalii nebănuite, uluitoare, atât ale structurii corporale, cât și ale celei sufletești. Ei bine, toate acestea îl conduc pe cel de bună-credință spre Creatorul-a-toate.

2. Revelația supranaturală (*calea mai presus de fire*). Pe cale naturală, nu toată mintea Îl vede pe Dumnezeu. Veacuri de-a rândul, din pricina păcatelor, oamenilor li s-a întunecat mintea și „au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și s-au închinat și au slujit făpturii în locul Făcătorului” – scrie Sfântul Apostol Pavel (Rom. 1, 25). De aceea, Dumnezeu a rânduit o altă cale de a Se descoperi, prin anumiți mijlocitori, începând cu prorocii Vechiului Testament și sfârșind cu Mântuitorul Iisus Hristos, așa cum dă mărturie același Sfânt Apostol Pavel: „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin proroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul...” (Evr. 1, 1).

Așadar, revelația supranaturală este transmisă prin persoane și acceptată de om prin credință. Căile de transmitere sunt două: Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, pentru care vom prezenta cateheze speciale în volumul de față.

IV. Recapitulând concis cele de mai sus, notăm că pentru mântuirea noastră este absolut necesar să știm în ce credem. Este prea general (și abs-

tract) să spunem: „credem în Dumnezeu”, întrucât este nevoie să-L cunoaștem și voia, și lucrările. Voința de a intra în comuniune cu El presupune implicat a-L cunoaște, iar comuniunea și cunoașterea nu ar fi fost posibile fără descoperirile pe care El Însuși ni le-a făcut, atât pe cale naturală, cât și pe cale supranaturală.

V. Asociere. În istoria omenirii, până în ziua de astăzi, pe lângă revelația adevărată, întâlnim și revelații false, promovate de proroci mincinoși, între care unii au mers atât de departe cu îndrăznirea, încât s-au autointitulat „Mesia”, „salvatori ai omenirii” etc., ducând la rătăcire și pierzare mii de suflete. De aceea, trebuie să știm a face distincție între descoperirile adevărate și cele false. Apologetul creștin Lactanțiu (sec. al III-lea-al IV-lea) notează câteva dintre criteriile deosebitoare: adevărații proroci predică, toți, un singur Dumnezeu; nu suferă de boli psihice; nu sunt înșelători; nu aleargă după câștiguri materiale urâte; prorociile lor se împlinesc întocmai.

VI. Generalizarea. Biserica Ortodoxă nu face o separație între revelația naturală și cea supranaturală, întrucât revelația naturală este cunoscută și înțeleasă deplin în lumina celei supranaturale. Altfel spus, revelația naturală este dată și menținută de Dumnezeu prin actele Lui mai presus de natură. Potrivit credinței noastre, conținutul revelației naturale îl reprezintă cosmosul și omul dotat cu rațiune, conștiință și libertate. În același timp, atât omul, cât și cosmosul sunt menținuți în existență printr-o continuă acțiune supranaturală de conservare (Pr. D. Stăniloae, *Dogmatica*, I, 1).

VII. Aplicând cele învățate până aici, opinăm că, la întrebarea dacă Îl iubeste pe Dumnezeu, orice creștin de bună-credință va răspunde „da” sau cel puțin „aș dori din toată inima să-L iubesc”. Alteori, auzim mărturisiri de genul „nu-L iubesc cât ar trebui!”. Să observăm că dorința de a-L iubi nu se raportează numai la respectarea poruncii biblice (*să iubești pe Domnul Dumnezeul tău, din toată inima ta, din tot sufletul tău și din toată puterea ta*, Deut. 6, 5), ci are corespondent în simțirea spontană a fiecăruia dintre noi de a ne iubi părinții trupești, care ne-au dat viață, ne-au ocrotit etc. Iubirea filială presupune, bineînțeles, să-mi cunosc părinții, să le știu ostenele și năzuințele, încercând să le respect și să le duc mai departe. Această experiență de fii pământeni ne ajută, astfel, să ne cultivăm iubirea față de Părintele Ceresc, Creatorul și Ocrotitorul a toate, străduindu-ne a-L cunoaște, a-L ști voia, lucrările și poruncile descoperite nouă, încercând, totodată, să le plinim. Pentru aceasta, e nevoie de inimă deschisă, de „ochi” și „urechi” de văzut și auzit... A nu cădea în greșala celor din vechime, pe care Domnul îi mustră, prin gura lui Isaia,

prorocul: „S-a învârtoșat inima poporului acestuia și cu urechile sale greu a auzit și ochii săi i-a închis, ca nu cumva să vadă cu ochii și cu urechile să audă și cu inima să înțeleagă și să se întoarcă la Mine...” (6, 10), ci să fim asemenea celor cărora Mântuitorul le-a spus: „Fericiți sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud!” (Mt. 13, 16).

Surse bibliografice:

*** *Învățătura de Credință Ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1952;

Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, Edit. Librăriei Teologice, București, 1938;

Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă (A-Z)*, Edit. Institutului Biblic, București, 1994;

Pr. Prof. Dr. Sorin Cosma, *Cateheze*, vol. I și II, Edit. Banatica, Caransebeș, 2001;

Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1978.

Sfânta Scriptură

I. Pregătirea apercptivă. Dumnezeu S-a revelat oamenilor pe două căi: *naturală* și *supranaturală*. Revelația supranaturală, la rândul ei, a fost transmisă tot prin două căi: *Sfânta Scriptură* și *Sfânta Tradiție*. Între ele există unele *asemănări* (*au același izvor, Dumnezeu; același mesaj al credinței, nu se contrazic etc.*), dar și unele *deosebiri* (*ca formă de exprimare, una în scris, cealaltă și scris și oral; Sfânta Scriptură este inspirată în totalitate, Sfânta Tradiție numai parțial; Sfânta Scriptură transmite cuvântul Domnului direct, Sfânta Tradiție – indirect, uneori comentat, interpretat etc.*).

II. Tema de acum are în vedere învățăturile de bază cu privire la *Sfânta Scriptură*.

III. Tratarea punctează, schițat, cele mai importante informații:

– **definiție:** colecția de cărți ale Vechiului și Noului Testament scrise de către autori sacri, sub inspirația Sfântului Duh;

– **denumiri:** „Biblia” (gr. *τὰ βιβλία* – *cărțile*); „Sfânta Scriptură” (lat. *Sancta Scriptura*);

– **cuprins:** Vechiul Testament – 39 cărți canonice + 13 necanonice; Noul Testament – 27 de cărți canonice;

– **stabilirea canonului:** – pentru Vechiul Testament pe vremea lui Ezdra (sec. al V-lea î.Hr.); pentru Noul Testament, sfârșitul sec. I, recunoscut de către Biserică la Sinodul local din Laodiceea (360) și la Sinodul al VII-lea Ecumenic (Niceea, 787);

– **elemente de istorie a textului biblic:** a. **Vechiul Testament:** aprox. în anul 1250 î.Hr. Moise primește Tablele Legii pe Muntele Sinai și scrie *Pentateuhul*. Celelalte scrieri vetero-testamentare sunt alcătuite până aprox. în sec. al V-lea î.Hr. (pe vremea lui Ezdra); **Septuaginta** – varianta grecească a Bibliei ebraice. Traducerea s-a făcut în Alexandria, pe la 250 î.Hr., de către 72

învățați evrei, aduși din Palestina de Ptolemeu al II-lea Filadelful. De reținut că Însuși Mântuitorul (ca de altfel și Sfinții Evangheliști) citează după Septuaginta, nu după varianta ebraică; **Vulgata** – varianta latină a Bibliei, tradusă de către Fericitul Ieronim (sec. al IV-lea); **Textul Masoretic** („masora” – tradiție) – textul ebraic al Vechiului Testament, transcris în sec. al VIII-lea-al X-lea d.Hr., care, pe lângă consoanele existente până atunci, primește și vocale, pentru a facilita lectura. Unii exegeți afirmă însă că masoreții au falsificat anumite versete, în defavoarea creștinilor și, evident, în favoarea iudeilor;

Noul Testament a fost scris în limba greacă, cu excepția Evangheliei după Matei, scrisă inițial în ebraică (*dialectul aramaic*), dar tradusă apoi în greacă de către însuși autorul;

– **împărțirea în capitole și versete**: a. *În capitole*: sec. al XIII-lea, cardinalul Ștefan Langton și călugărul Hugues de Saint Glef; b. *În versete*: în sec. al XVI-lea, tipograful parizian Robert Ștefan. Această împărțire a permis apoi utilizarea lecturii folosind „locurile paralele” de la subsolul/marginea fiecărei pagini;

– **primele ediții românești ale Bibliei**: 1648 (numai Noul Testament, numit „de la Bălgrad”, datorat osteneții Mitropolitului Simion Ștefan); 1688 – **prima ediție integrală** („**Biblia lui Șerban**”); 1856 – Biblia de la Buzău; 1858 – Biblia lui Șaguna; 1795 – Biblia de la Blaj; 1914 – Biblia de la București; 1936 – Biblia lui Gala Galaction și Vasile Radu; 1944 – Biblia Patriarhului Nicodim; 1968 – Biblia Patriarhului Justinian etc.

– **„Varianta Cornilescu”** – acceptată oficial de către Societatea Biblică Britanică (1921). Cornilescu Dimitrie, călugăr schismatic, a fost inițial cântăreț bisericesc al preotului Tudor Popescu, la Biserica „Cuibul cu barză” din București, ambii trecuți la sectari. Este Biblia „românească” a sectanților, cu intervenții părtinitoare în textul original.

– **Biblia de la Ierusalim** – opera colectivă a unui mare grup de specialiști catolici, cu o traducere prea liberă a textelor;

– **Biblia „ecumenică”** – „Traduction Oecumenique de la Bible” (TOB), alcătuită de o echipă mixtă, cu note explicative la subsol. Nu are autoritate științifică;

– **inspirația Sfintei Scripturi** – autorii ei au scris sub influența directă a Sfântului Duh. *Argument biblic*: „Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățătură” (II Tim. 3, 16);

– **interpretarea Sfintei Scripturi** se face atât *literal* (istorico-gramatical), cât și *alegoric*. Pentru a nu greși, interpretarea se face numai de către persoa-

ne autorizate de Biserică. Să luăm aminte la avertismentul Sfântului Apostol Petru: „În ele (*Epistolele Sfântului Apostol Pavel*, n.n.) sunt unele lucruri cu anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori și neîntăriți le răstălmăcesc, ca și pe celelalte Scripturi, spre a lor pierzare” (II, 3, 16). Calități *sine qua non* ale interpretărilor: să fie recunoscuți de către Biserică; să cunoască Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție; să aibă o pregătire teologică atestată oficial; să aibă o viață morală corespunzătoare etc. **Regulile de bază ale ermeneuticii** (*interpretării*) sunt trei: *contextul*, *locurile paralele* și *norma credinței* (confruntarea exprimării proprii cu normele credinței ortodoxe);

– **importanța Sfintei Scripturi pentru mântuire.** Însuși Mântuitorul îndeamnă: „Cercetați Scripturile, că socotiți că în ele aveți viață veșnică...” (In 5, 39), iar în alt loc: „Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos, pe Care L-ai trimis” (In 17, 3). Iar cunoașterea lui Dumnezeu nu este posibilă fără cuvântul Său, revelat în Scriptură. De asemenea, se știe că pentru mântuire este nevoie de credință, har și fapte bune. Credința este, întâi de toate, „din auzire, iar auzirea, prin cuvântul lui Hristos” (Rom. 10, 17). Sfântul Ioan Gură de Aur, excelent cunoscător și mare exeget al Sfintei Scripturi, afirmă: „Cunoașterea Scripturilor întărește duhul, curăță conștiința, smulge patimile înrobitoare, seamănă virtutea, ne ridică deasupra săgeților diavolului, ne face să locuim aproape de cer, eliberează sufletul de legăturile trupului, dându-i aripi ușoare și face să intre în sufletul cititorilor tot ceea ce s-a putut spune vreodată mai bine.”

IV. Recapitularea. Se fixează elementele de bază ale catehezei, cu întrebări de genul „Știți să nominalizați câteva dintre cărțile V. T. și N. T.?”; „Cum se face interpretarea Sfintei Scripturi?”; „Care este importanța ei pentru mântuire?” etc.

V. Asocierea. Cunoașterea supranaturală dobândită prin Sfânta Scriptură se asociază (*și se completează*) cu sprijinul Sfintei Tradiții (despre care vom vorbi într-o cateheză separată), dar și prin cunoașterea naturală (directă) a creației, după cuvântul psalmistului: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o vestește tăria” (Ps. 18, 1).

VI. Generalizarea. Sfânta Scriptură este Cartea prin excelență, din trei puncte de vedere: a. *istoric* (istoria mântuirii neamului omenesc); b. *religios-moral* (cea mai înaltă scriere sacră); c. *literar* (un monument unic al literaturii universale).

VII. Aplicarea. Credem că sunt valabile și astăzi cuvintele Sfântului Ioan Gură de Aur: „Necunoașterea Sfintei Scripturi este pricina tuturor relelor.”

CATEHEZE PASTORALE PE ÎNȚELESUL TUTUROR

De aceea, remediul se subînțelege. Fiecare creștin trebuie, mai ales în condițiile complicate ale vieții contemporane, să fie un om „tare în Scripturi”, așa cum se spune în *Faptele Apostolilor* despre iudeul Apollo, alexandrin de neam (18, 24), iar o bună cunoaștere a Scripturii este pază bună împotriva oricăror rătăcirii, înlesnește aflarea celor mai bune răspunsuri în fața atacurilor sectare și este cel mai prețios sprijin în misiunea noastră de a-i ajuta pe semenii să se apropie de Dumnezeu.

Surse bibliografice:

- Studiul Noului Testament*, Manual pentru Institutele Teologice, EIBMBO, București, 1975;
Studiul Vechiului Testament, Manual pentru Institutele Teologice, EIBMBO, București, 1955;
Pr. Dr. I. Mircea, *Traduceri greșite ale Sfintei Scripturi în limba română*, în „Biserica Ortodoxă Română”, nr. 3-4/1983, p. 184 ș.u.;
Arhim. B.V. Anania, *Introducere în citirea Sfintei Scripturi*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2001;
Pr. Prof. C. Coman, *Biblia în Biserică. Eseuri pe teme biblice*, Edit. Bizantină, București, 1997.

15.

Sfânta Tradiție

I. Pregătirea apercceptivă. În cateheza despre Sfânta Scriptură am amintit că Dumnezeu S-a revelat oamenilor pe două căi, naturală și supranaturală. Iar calea supranaturală are, la rândul ei, două mijloace: *Sfânta Scriptură* și *Sfânta Tradiție*. Cunoașterea lui Dumnezeu și a doctrinei Bisericii nu este posibilă însă numai prin intermediul Sfintei Scripturi, cum greșit pretind confrații protestanți și neoprotestanți, ci și prin intermediul documentelor Sfintei Tradiții, așa cum vom vedea în cele ce urmează.

II. Anunțarea temei. Vom prezenta, în continuare, câteva din învățăturile de bază cu privire la *Sfânta Tradiție*.

III. Tratarea va puncta, schematic, cele mai importante învățături privitoare la acest subiect:

– **definiție:** *totalitatea adevărilor de credință necuprinse în Sfânta Scriptură, dar consemnate în scris mai târziu; etimologic*, termenul provine din latinescul „traditio-onis” – *predare, transmite (a învățaturii), povestire; alte denumiri: predanie, memoria vie a Bisericii* (Serghei Bulgakov), *viața duhului în Biserică* (Vladimir Lossky);

– **temeiuri biblice:** „Sunt multe alte lucruri pe care le-a făcut Iisus, care dacă s-ar fi scris...” (In 21, 25); „Drept aceea, fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră” (II Tes. 2, 15);

– **temeiuri patristice:** – Sfântul Vasile cel Mare: „Dintre dogmele păstrate în Biserică, pe unele le avem din învățătura scrisă, iar pe altele le-am primit din tradiția apostolilor. Ambele forme de transmitere au aceeași putere pentru credință. Și oricine are o inițiere cât de mică în chestiunile bisericești nu va ridica obiecții. Fiindcă, dacă am încerca să lăsăm la o parte obiceiurile care n-au temei scris (*în Biblie*, n.n.), ca și când n-ar avea mare însemnătate, am

greși, păgubind Evanghelia în cele esențiale. De exemplu, ca să amintesc de primul și cel mai obișnuit: ce temeii scris au cei care speră în numele Domnului nostru Iisus Hristos să se însemneze cu semnul Crucii? Din ce scriere am învățat să ne întoarcem spre răsărit în timpul rugăciunii?... În virtutea căror scrieri (biblice) binecuvântăm apa botezului, untdelemnul ungerii și pe cel care se botează? Nu în virtutea tradiției transmise în mod tainic? Nu provin toate acestea din învățătura părinților noștri păstrate în taină, care bine au știut că prin tăcere se păstrează caracterul sacru al tainelor?”;

– Sfântul Ioan Damaschin: „În Sfânta Scriptură nu se pomenesc cele întâmplate la moartea Sfintei Născătoare de Dumnezeu Maria. Dar acestea se povestesc în cea mai veche și adevărată Tradiție, care știe să relateze că în momentul slăvitei ei adormiri toți Sfinții Apostoli, care colindau lumea în vederea mântuirii acesteia, s-au adunat la Ierusalim, venind pe calea aerului. Aici au avut o viziune îngerească și se auzea o melodie dumnezeiască a puterilor cerești...”

– *aspecte ale Sfintei Tradiții: statornic și dinamic.* a. **Statornic** – se referă la conținutul Tradiției Apostolice (*Tradiția dumnezeiască apostolică*), care începe la Cincizecime și se încheie la moartea Sfântului Ioan, fixată în scris de Biserică până în epoca sinoadelor ecumenice. b. **Dinamic** – preluarea, comentarea, actualizarea și trăirea aspectului statornic;

– *criteriile Sfintei Tradiții* au fost fericit formulate de către Vincențiu de Lerini (sec. al IV-lea): „In ipsa item catholica ecclesia magnopere curandum est ut id teneamus quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est” (*În însăși Biserica universală trebuie avut grijă foarte mult să ținem ceea ce a fost crezut peste tot, totdeauna, de către toți*);

– *deosebiri confesionale:* În Biserica Romano-Catolică învățătura despre Sfânta Tradiție, principial, este aceeași. Aplică însă greșit aspectul dinamic al ei, prin introducere de dogme noi, nevalidate de vreun sinod ecumenic. Bisericile Protestante (și „ficele” lor mai mici, cele neoprotestante) resping în totalitate Sfânta Tradiție, susținând *in corpore* „Sola Scriptura”. Parțial, recunosc și ele totuși o anumită „tradiție bisericească”, întrucât, vrând-nevrând, și-au format și ele tradițiile lor;

– *documentele care tezaurizează învățăturile statornice ale Sfintei Tradiții:*

- hotărârile sinoadelor ecumenice;
- canoanele Sfinților Părinți;
- cărțile de cult ale Bisericii;
- mărturisirile de credință și catehisme Bisericii;

- monumentele de artă bisericească;
- datini și practici acceptate de Biserică.

IV. Recapitularea. Se fixează elementele principale din tratare, prin câteva întrebări: „Ce este Sfânta Tradiție?”, „Care sunt temeiurile prin care Biserica o consideră izvor al revelației?”, „Unde este tezaurizată?” etc.

V. Asocierea. Trebuie sesizată în detalii apropierea profundă a Sfintei Tradiții de Sfânta Scriptură, precum și interdependența lor. Pe de o parte, conținutul Sfintei Tradiții își are temeiul în Sfânta Scriptură, iar, pe de altă parte, Sfânta Scriptură însăși devine mai accesibilă prin elementele de tezaur ale Sfintei Tradiții (*în special tâlcuirile Sfinților Părinți*).

VI. Generalizarea. Din cele prezentate până aici, reiese un strâns raport între Scriptură, Tradiție și Biserică: „Rostul și lucrarea Sfintei Tradiții constă deci atât în precizarea înțelesului Scripturii (*prin regula de credință pe care o are Biserica*), cât și în actualizarea și dinamizarea cuvântului Scripturii fiecărei generații, fiecărui timp, până la sfârșitul veacurilor.”

VII. Aplicarea. Sfânta Tradiție este prețuită cu adevărat de către cei care cunosc documentele ei și, mai ales, trăiesc conform principiilor pe care acestea le conțin. Cine le ignoră n-au ce prețui și nici nu se pot bucura, din păcate, de binefacerile lor. După cum credem și mărturisim infailibilitatea Sfintei Scripturi, așa trebuie să credem și să mărturisim infailibilitatea Sfintei Tradiții, având ca temei lucrarea directă și continuă a Sfântului Duh în viața Bisericii.

Surse bibliografice:

- Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XXVII, în trad. rom. de pr. C. Cornițescu și pr. T. Bodogae, vol. 12, PSB, București, 1988;
- Pr. Prof. I.G. Coman, *Sfânta Tradiție în lumina Sfinților Părinți*, în „Ortodoxia”, anul VIII (1956), nr. 2;
- Pr. Prof. I. Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, EIBMO, București, 1994;
- Pr. Lect. G. Remete, *Dogmatica Ortodoxă*, Alba Iulia, 1996.

16.

Despre mântuire

I. Pregătirea apercetivă. Viața pământească a fiecărui om străbate calea anevoioasă dintre leagăn și mormânt, fiind presărată cu nenumărate griji, unele de folos, altele fără, iar altele de-a dreptul dăunătoare. Grija de a urma o școală, a învăța o meserie, a întemeia o familie, a construi un cămin, a primi o educație sănătoasă etc., se numără printre cele cu folos. Grijiile fără folos sunt acelea care încetinesc sau chiar împiedică împlinirile enumerate anterior, cum ar fi, de pildă, distracțiile nelimitate, cultivarea lenei, a comodității etc. Iar cele grav dăunătoare sunt griji din categoria furtului, alcoolului, drogurilor, vieții destrăbălate ș.a., care, de cele mai multe ori, merg împreună, spre nefericirea omului respectiv și a familiei din care face parte.

Conștienți că viețuim într-o lume în care suntem asaltați de greutate și ispite din ce în ce mai mari, atât în plan material, cât și în cel spiritual, trebuie să ne ferim ca de foc de griji care ne strică viața, preocupându-ne în schimb de cele care o înalță și o înfrumusețează, mai ales în privința sufletului. *Din punct de vedere creștin, preocuparea de căpetenie a omului trebuie să fie cea de mântuire.*

II. Tema acestei cateheze are drept obiectiv, așadar, prezentarea câtorva aspecte ale învățăturii ortodoxe despre mântuire.

III. Tratarea. Nimic în lume nu este mai de preț pentru om ca mântuirea sufletului, după cum ne atenționează chiar Mântuitorul Iisus Hristos: „Ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă dacă își pierde sufletul său? Sau ce ar putea să dea omul în schimb pentru sufletul său?” (Mc. 8, 36-37). Receptiv la avertismentul Mântuitorului, Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă, la rândul său: „Lucrați cu frică și cutremur la mântuirea voastră!” (Fil. 2, 12).

Dar ce este mântuirea? *Este actul în care omul, prin lucrarea lui Dumnezeu și voință proprie, este eliberat din robia păcatului și a morții, dobândind viața de veci.*

În limbaj teologic, termenul „mântuire” cunoaște două accepțiuni: *obiectivă* și *subiectivă*. Mântuirea obiectivă (sau *generală*) se mai numește „răscum-părare” și este lucrarea săvârșită de Mântuitorul Iisus Hristos pentru izbăvirea întregii umanități, prin întrupare, patimi, jertfa de pe Cruce și învierea din morți. Mântuirea subiectivă (sau *personală*) se numește „îndreptare” și este ac-tul prin care, prin proprie voință, fiecare om își împropriază roadele mântuirii obiective. Cu toate că obiectiv (*general, global, virtual*) „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină” (I Tim. 2, 4), El nu mântuiește pe nimeni fără voie proprie, respectând întru totul libertatea de alegere a fiecăruia. Sfinții Părinți remarcă, pe bună dreptate, că *Dumnezeu l-a creat pe om fără voia lui, dar nu-l mântuiește împotriva voii lui*.

Ce trebuie să facem ca să ne mântuim? – este o întrebare firească, la care ne răspund Părinții Bisericii, pe baza învățăturilor Scripturii. Trei sunt condi-țiile mântuirii: *har, credință și fapte bune*.

a) *Harul* este puterea (sau *energia*) care izvorăște din ființa divină și es-te împărtășit oamenilor prin slujbele Bisericii, îndeosebi prin Sfintele Tai-ne. „În har sunteți mântuiți, prin credință – scrie Sfântul Apostol Pavel –, și aceasta nu este de la voi: este darul lui Dumnezeu” (Ef. 2, 8).

b) *Credința* este adeziunea liberă a omului la descoperirile pe care ni le fa-ce Dumnezeu în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Sfântul Apostol Pavel o definește într-un mod plastic și sugestiv: „Încredințarea celor nădăjduite, do-vedirea lucrurilor nevăzute” (Evr. 11, 1). Nu-i posibilă mântuirea fără credin-ță. Iată ce spune Mântuitorul: „Cel ce va crede și se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi” (Mc. 16, 16).

c) *Faptele bune* sunt acte pozitive prin care omul dovedește că-și iubește aproapele. Nimeni nu poate susține că are credință dacă nu dovedește prin fapte: „Credința fără fapte este moartă”, scrie Sfântul Apostol Iacov (2, 17). La Judecata de Apoi, singurul criteriu de „departajare” pentru Rai sau iad vor fi faptele („[...]flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc, însetat, și Mi-ați dat să beau[...]” Mt. 25, 34).

Mântuirea se poate dobândi numai în Biserică, începând cu Taina Bote-zului, continuând cu celelalte sfinte slujbe, îndeosebi Sfânta Liturghie, în ca-re, prin Sfânta Împărtășanie, avem deplină comuniune cu Mântuitorul Iisus Hristos. „În afara Bisericii nu există mântuire” (*Extra Ecclesiam nulla salus!*) – avertizează Sfântul Ciprian.

IV. Recapitulare. Trebuie să reținem că mântuirea vine de la Dumnezeu, „Care S-a întrupat pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire” – așa cum mărturisim în Crez – dar Care nu-l ajută pe om fără adeziunea lui personală, fără credință și fapte bune. Sfântul Macarie cel Mare învață: „Din cauza libertății cu care omul este înzestrat, Dumnezeu nu lucrează nimic în om, cu toate că poate...”

V. Asociere. Grijă omului pentru trup este legitimă, întrucât preocuparea pentru sănătatea și igiena corporală, pentru îmbrăcăminte, hrană etc. este firească. Sfântul Apostol Pavel scrie că „trupul este templu al Duhului Sfânt (I Cor. 6, 19), atenționându-ne chiar că „de va strica cineva acest templu, strica-l va pe el Dumnezeu!” (I Cor. 3, 17). Dar omul să nu uite că are și un suflet, care-l deosebește de toate celelalte viețuitoare. „Oare nu sunteți voi cu mult mai presus decât păsările cerului...?” (Mt. 6, 26) – întreabă retoric Mântuitorul. Așadar, dacă-i dăm trupului cele ce i se cuvin, trebuie să facem cel puțin la fel și pentru suflet, după principiul „dă cezarului ce este al cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu!” (Mt. 22, 21).

VI. Generalizare. Mântuirea obiectivă, oferită lumii prin jertfa Mântuitorului Iisus Hristos, a deschis porțile Raiului pentru toți oamenii, întrucât toți am fost răscumpărați din robia păcatului și a morții, dar intrarea efectivă în Rai (*mântuirea subiectivă*) nu are loc decât prin voință proprie. Zice Sfântul Ioan Gură de Aur: „Dumnezeu nu constrânge pe nimeni, căci, dacă El voiește și noi nu voim, mântuirea este cu neputință!”

VII. Aplicare. Așadar, lucrarea voinței în căutarea mântuirii este esențială, dar nu foarte greu de aplicat. Ava Alonie din *Pateric* are pentru noi un cuvânt uimitor: „De va voi omul, de dimineață până seara ajunge la măsură dumnezeiască!” De aceea, considerăm util să reamintim îndemnul insistent al Sfântului Apostol Pavel: „Lucrați *cu frică și cutremur* la mântuirea voastră!”, în sensul de a da maximum de atenție celei mai importante realizări din viață. Câștigarea averilor, a titlurilor nobiliare sau academice etc., are valoare infimă față de câștigarea unui loc în Împărăția cerurilor! Să nu ne mire faptul că Sfântul Apostol Pavel utilizează expresia „cu frică și cutremur”, întrucât, după tâlcuirea Sfântului Ioan Gură de Aur, vrea să ne atenționeze să ne străduim *a lucra cu multă luare-aminte, cu multă sârguință* (κατεργάζεστε), nu pur și simplu „lucrați” (ἐργάζεστε). În versetul 13, Sfântul Pavel notează încurajator: „Căci Dumnezeu este Cel ce lucrează în voi”, vrând să spună, după tâlcuirea aceluiași Gură de Aur, „nu te teme că am zis *cu frică și cu cutremur*, căci n-am spus asta pentru a vă pune piedici, pentru a vă închipui că virtutea

PR. PROF. DR. VASILE GORDON

ar fi greu de împlinit, ci pentru a fi cu luare-aminte, iar nu distrați...” (*Omilia a IX-a la Filipeni*). Să reținem, în final, că fiecare poate lucra pentru mântuirea sufletului doar în timpul vieții pământești, timp pe care trebuie să-l vedem ca pe un dar oferit nouă în acest scop, zicând odată cu Mântuitorul: „Trebuie să fac, până este ziua, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine noaptea, când nimeni nu poate să lucreze” (In 9, 4). „Ziua” fiind, așadar, timpul vieții, „noaptea” – timpul care trece de pragul morții...

Surse bibliografice:

Sf. Ioan Gură de Aur, *Omilii la Epistola către Filipeni*, trad. de † T. Atanasiu, Edit. Icos, f. l., 1998;

Pr. Prof. Dr. Ion Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă (A-Z)*, EIBMO, București, 1994;

Pr. Prof. Dr. George Remete, *Dogmatica Ortodoxă*, Edit. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000;

Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Morala creștină*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004;

Pr. Prof. Dr. Vasile Gordon, *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, Edit. Sophia, București, 2004.

Sfânta Biserică

I. Pregătirea apercetivă. Mântuirea are două aspecte esențiale: *obiectivă* și *subiectivă*; cea obiectivă se mai numește și *răscumpărare*, cu trei dimensiuni: *de jertfă*, *recapitulativă* și *ontologică*; cea subiectivă se numește și *îndreptare*, fiind lucrarea de însușire personală a mântuirii obiective, cu ajutorul harului, prin credință și fapte bune. Mântuirea subiectivă (sau *personală*) nu se poate realiza decât în Biserică, pentru că aici se dobândește harul, prin Sfintele Taine, începând cu Botezul. „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu” (In 3, 5); *în afara Bisericii nu există mântuire* („Extra Ecclesiam nulla salus”), a spus Sfântul Ciprian; și tot el a afirmat: „Cine nu are ca mamă Biserica nu poate avea pe Dumnezeu ca tată.”)

II. Anunțarea temei: *Vorbim, așadar, despre importanța Bisericii pentru mântuirea noastră.*

III. Tratarea.

1. *Întemeierea Bisericii:* a. Tainic, prin jertfa de pe Cruce a Mântuitorului („să păstrați Biserica lui Dumnezeu, pe care a câștigat-o cu însuși sângele Său” – Fap. 20, 28); b. În mod văzut, istoric, în ziua Pogorârii Sfântului Duh, la Cincizecime (Fap. 2);

2. *Ființa Bisericii:* a. Biserica este o instituție *teandrică* (divino-umană), cuprinzându-i pe toți cei botezați, care mărturisesc credința cea una, ușa ei fiind deschisă pentru toți oamenii, inclusiv pentru păcătoși („Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi...” – Mt. 9, 12); b. Biserica are două aspecte: *văzut* (lăcaș, membri, acte cultice etc.) și *nevăzut* (harul și toate lucrările tainice); c. Biserica de aici, de pe cale, se numește „luptătoare”, iar cea de dincolo de pragul imanentului, „triumfătoare”. Biserica are, așadar, și un caracter veșnic, căci fiind „zidită pe piatra credinței, nici porțile iadului nu o vor birui!” (Mt. 16, 18);

3. *Însușirile Bisericii* sunt cele mărturisite în Simbolul de Credință: *una, sfântă, sobornicească și apostolească*. a. *Una* – întrucât Unul este Întemeietorul și capul ei, Mântuitorul nostru Iisus Hristos (Ef. 1, 23); b. *Sfântă* – sfânt fiind Duhul care lucrează în ea. În acest sens mărturisim despre ea că este și *infallibilă* (lat. „infallō” – *care nu înșală, care nu greșește*); c. *Sobornicească (universală)* – întrucât are în vedere mântuirea tuturor oamenilor („[Dumnezeu] voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină”, I Tim. 2, 4) și se sprijină pe cele 7 Sinoade (soboare) Ecumenice; d. *Apostolească* – se sprijină și pe mărturia Sfinților Apostoli, în prezența cărora s-a întemeiat și care, la rândul lor, au întemeiat biserici locale în lumea cunoscută atunci. Lor li s-a spus: „Propovăduiți Evanghelia la toată făptura...” (Mc. 16, 15) și „Mergând, învățați...” (Mt. 28, 19).

4. *Membrii Bisericii*: clerul (ierarhia) și poporul drept-credincios (mirenii).

5. *Biserica este și factor al educației, nu doar al mântuirii*. Este important să remarcăm rolul ei și în plan pedagogic, istoric-național etc. La noi, cel puțin, după retragerea aureliană (271-275) până la întemeierea cnezatelor și voievodatelor (secolul al XIV-lea) și până la unificarea lor (Basarab I, 1330), *singura instituție existentă neîntrerupt a fost Biserica*. Ei îi revine, aproape în exclusivitate, meritul de a fi salvat ființa neamului de la pierire, în fața atâtor năvălitori, care-și făcuseră drum pe la noi în acel mileniu văduvit de o conducere statală unitară. Acest mileniu, numit „întunecat”, din pricina obscurității pe plan politic, a fost luminat doar de harul credinței drept-măritoare, dăruit cu generozitate, atunci ca și astăzi, de Sfânta Biserică. Ea a ținut loc și de școală, și de cancelarie domnească. Episcopii și preoții au fost conducători spirituali la vedere și, tainic, *cu timp și fără timp, cu voie și fără de voie*, îndrumători și sfătuitori politici.

IV. **Recapitularea.** Este bine, credem, să fixăm cele învățate prin următoarele întrebări:

- Cine a întemeiat Biserica? Care este „ziua ei de naștere” în istorie?
- Care sunt elementele care țin de ființa Bisericii?
- Care este rolul Bisericii ca factor al educației?

V. **Asocierea.** Biserica, deși este factorul cel mai important în lucrarea de mântuire, nu este singurul, din punctul de vedere al educației creștine. Împreună cu ea, factori esențiali ai educației sunt *familia și școala*. Astfel, buna conlucrare între acești trei factori este determinantă pentru *formarea caracterului moral creștin*, ținta finală a educației.

VI. **Generalizarea.** Biserica este darul lui Dumnezeu în care și prin care dobândim mântuirea. Acest adevăr incontestabil a fost exprimat într-un

mod deosebit de inspirat de către Fericitul Augustin: „Fără Biserică poți avea totul în afară de mântuire. Poți avea cinstire, poți deține Evanghelia, poți avea credință și să predici în numele Sfintei Treimi, dar *niciodată nu vei putea găsi mântuire decât în Biserică!*”

VII. Aplicarea. Când pronunțăm cuvântul „Biserică” ne gândim, deodată, la clădirea (*lăcașul*) de cult, la comunitatea credincioșilor (I Cor. 1, 2) și la viața liturgică. Sfințenia Bisericii se reflectă și se regăsește, prin extensiunea binefacerilor ei, atât în viața de familie (*familia însăși este numită „mica biserică”*), cât și în sufletul („inima”) fiecărei persoane în parte. Așa se explică un minunat fragment de rugăciune din Canonul Sfintei Împărtășanii: „Fără-delegile mele trece-le cu vederea, Doamne, Cel ce Te-ai născut din Fecioară, și curățește inima mea, **făcând-o biserică a Preacuratului Tău Trup și Sânge...**” În același sens, la fel de minunat, se exprimă Sfântul Efrem Sirul: „Să facem din sufletele noastre biserici, care să fie vrednice de Dumnezeu. Dacă vine unul din cei mari ai pământului, chiar și ușa ta se împărtășește de cinstire. Cu atât mai mult trebuie să fie împodobită dacă Dumnezeu Însuși locuiește în tine. Fii pentru El biserică și preot. Slujește-i Lui în biserica ta, după cum a fost și El preot și jertfă pentru tine. Fii și tu pentru El biserică, preot și jertfă. Fiindcă sufletul tău este biserică, nu lăsa nici o necurățenie în ea. Nu lăsa nimic în casa lui Dumnezeu din cele ce sunt urâte. Împodobește-o în schimb cu tot ceea ce I se cuvine Lui...”

Surse bibliografice:

Apologeți de limbă latină, vol. 3, PSB, București, 1981;

N. Moldoveanu, *Comori dezgropate*, Edit. Casa Școalelor, București, 1997;

I. Todoran, N. Chițescu, D. Stăniloae, I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institutele Teologice, București, 1958, vol. II;

Învățătura de credință ortodoxă, EIBMO, București, 1952;

Pr. Prof. I. Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, EIBMO, București, 1994.

Preasfânta Treime

I. Pregătirea apercetivă. Cea mai mare poruncă din Lege, reconfirmată și de către Mântuitorul nostru Iisus Hristos, este iubirea de Dumnezeu, dublată de iubirea aproapelui (Deut. 6, 5; Lc. 10, 28). E în logica firii să nu poți spune însă că iubești pe cineva dacă nu-l cunoști... Tot așa, nimeni nu poate afirma că-L iubește pe Dumnezeu dacă nu-L cunoaște, atât cât El ni S-a descoperit, desigur, și cât poate fiecare cuprinde. Cunoașterea lui Dumnezeu nu este doar un deziderat al omului care trăiește *aici și acum*, ci este legată de veșnicie, după cuvintele Mântuitorului: „Aceasta este viața veșnică: să Te cunoască pe Tine, singurul Dumnezeu adevărat, și pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis” (In 17, 3). Iar când rostim cuvântul „Dumnezeu”, întotdeauna avem în vedere Sfânta Treime: *Tatăl, Fiul și Sfântul Duh, o singură ființă, întreită în persoane*. De aceea, cateheza noastră își propune evidențierea elementelor de bază cu privire la dogma Sfintei Treimi.

II. Tema reprezintă, de fapt, o invitație: *a medita asupra învățăturii ortodoxe cu privire la Sfânta Treime*.

IV. Tratarea. Dogma Sfintei Treimi reprezintă cea mai mare taină a creștinismului. De aceea, credem că în locul „dogmei Sfintei Treimi” este mai potrivită sintagma „taina Sfintei Treimi”, datorită atributului infinității dumnezeiești, care copleșește capacitatea finită și relativă a cunoașterii umane. Întemeiați pe mărturiile Scripturii, toți Sfinții Părinți învață că Dumnezeu nu poate fi cunoscut în ființa Sa, ci doar în lucrările Sale, atât cât El Însuși S-a revelat.

1. Mărturii scripturistice. Sfânta Scriptură ne dă mărturie că Dumnezeu S-a revelat ca Treime de Persoane:

a. Vechiul Testament: „Să facem om după chipul și asemănarea Noastră” (Fac. 3, 25); **Teofania** de la stejarul Mamvri (Fac. 18); „Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot...” (Is. 6, 3);

b. Noul Testament: **La Botezul Domnului**, arătarea Sfintei Treimi sau *Teofania* (Mt. 3, 16-17); trimiterea Apostolilor la propovăduire, în numele Sfintei Treimi: „Mergând, învățați[...], botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh” (Mt. 28, 19);

2. **Mărturii patristice.** a. Sfinții Părinți participanți la primele două Sinoade Ecumenice (Niceea – 325 și Constantinopol – 381) au formulat dogma trinitară, sintetizând-o în *Simbolul de Credință* numit „niceo-constantinopolitan); b. cele mai reprezentative tratate trinitare au fost scrise de următorii Sfinți Părinți: Atanasie cel Mare (*Despre întruparea Logosului; Contra elinilor*), Vasile cel Mare (*Despre Duhul Sfânt*), Grigorie de Nyssa (*Contra lui Eunomiu*), Grigorie de Nazianz (*Cele cinci cuvântări teologice*), Chiril al Alexandriei (*Despre Sfânta Treime*), Didim cel Orb (*Despre Sfântul Duh, Despre Sfânta Treime*).

Pentru nivelul obișnuit al unei cateheze recomandăm, cu precădere, capitolul al VIII-lea, „Cartea întâia”, din *Dogmatica* Sfântului Ioan Damaschin, întrucât acest Sfânt Părinte a cunoscut și a valorificat tratatele menționate anterior, depășind însă nivelul unei simple sinteze, prin contribuții personale de valoare excepțională. Iată, bunăoară, cum descrie el credința în Sfânta Treime: „Credem în Tatăl și în Fiul și în Sfântul Duh, în Care ne-am și botezat. Căci astfel a poruncit Domnul apostolilor să boteze, zicând: *Botezându-i pe ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh*. Credem într-Unul Tatăl, principiul și cauza tuturor; nu S-a născut din cineva; singurul care există necauzat și nenăscut; este făcătorul tuturor. Este prin fire Tatăl singurului Unuia-Născut, Fiul Său și purcezătorul Preasfântului Duh. Credem și într-Unul Fiul lui Dumnezeu, Unul născut, Domnul nostru Iisus Hristos, Care S-a născut din Tatăl înainte de toți vecii, luminează din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut nu făcut, de-o-ființă cu Tatăl, prin Care toate s-au făcut... De asemenea, credem și în Duhul Sfânt, Domnul și făcătorul de viață, Care purcede din Tatăl și Se odihnește în Fiul, împreună închinat și slăvit cu Tatăl și cu Fiul, ca fiind de aceeași ființă și co-etern. Credem în Duhul cel din Dumnezeu cel drept, cel conducător, izvorul înțelepciunii, al vieții și al sfințeniei. El este și se numește Dumnezeu împreună cu Tatăl și cu Fiul; nezidit, desăvârșit, creator, atotstăpânitor, atotelucrător, atotputernic, nemărginit în putere; El stăpânește întreaga zidire, dar nu este stăpânit; îndumnezeiește, dar nu este îndumnezeit; desăvârșește, dar nu Se desăvârșește; împărtășește, dar nu Se împărtășește; sfințește, dar nu Se sfințește; mângâietor, deoarece primește rugăciunile tuturor; în toate, asemenea Tatălui și Fiului...”

3. **Analogiile Sfintei Treimi.** Pe lângă mărturiile scripturistice și patristice, un merit considerabil în înțelegerea raționalității, posibilității și sensului existenței unei realități personale întreite îl au anumite analogii cu lumea materială, ca de exemplu: *sufletul omenesc* (cu cele trei componente: rațiune, sentiment și voință), *pomul* (rădăcină, trunchi și coroană), *soarele* (corp mineral, căldură și lumină), *floarea* (corpul ei, culoarea și mirosul), *spațiul* (înălțime, lungime, lățime), *timpul* (trecut, prezent și viitor) etc.

4. **Erezi antitrinitare.** Dogma Sfintei Treimi fiind taina-tainelor, așadar cel mai greu accesibilă omului, a fost deseori răstălmăcită, ajungându-se la erezii care au pus la grea încercare Biserica și pe slujitorii ei devotați. Cele mai vehemente erezii sunt catalogate în patru grupe: *monarhianismul* (susține o singură Persoană divină; reprezentanți: Pavel de Samosata și Sabelie); *subordinaționismul* (Fiul și Duhul Sfânt nu sunt egali cu Dumnezeu-Tatăl; reprezentanți: Arie și Macedonie); *triteismul* (susține existența a trei Dumnezei distincți; reprezentant: Ioan Filipon din Alexandria, sec. al VI-lea); *unitarianismul* – un monarhianism „modern”, susținut de Faustus Socinus, sec. al XVII-lea (de aici și denumirea de „socinieni”).

5. **Cultul divin – izvor al cunoașterii dogmei Sfintei Treimi.** Întemeiat pe Sfânta Scriptură și pe Sfânta Tradiție, cultul divin (*public și particular*) exprimă în modul cel mai accesibil nuanțele dogmei trinitare, învățându-ne, de fapt, că pe Dumnezeu Îl cunoaștem în măsura în care Îl slăvim și Îl experiem liturgic, începând cu simpla închinăciune, continuând cu meditarea în liniște adâncă asupra lucrărilor și însușirilor Persoanelor Preasfintei Treimi și încheind cu împărtășirea din Sfântul Potir, la Sfânta Liturghie.

IV. Recapitularea:

- Care sunt formele cele mai frecvente de mărturisire a credinței în Sfânta Treime?
- Redați o mărturie biblică și una patristică, cu privire la dogma Sfintei Treimi.
- Care este modalitatea cea mai eficientă de a cunoaște dogma Sfintei Treimi?

V. **Aprofundarea.** Întrucât elementele materiale (și chiar analogiile pomenite mai sus) nu pot fi asociate cu dogma Sfintei Treimi, în locul momentului logico-psihologic al catehezei numit „asociere”, propunem *aprofundarea*, chiar dacă foarte pe scurt, din cauza spațiului restrâns alocat. Propriu-zis, ne vom referi la un singur detaliu, ce apare sub forme discrete, învăluite în mister, în Scriptură și Tradiție, dar excelent formulat de către părintele Dumitru

Stăniloae, anume *reflectarea iubirii intratrinitare în creație*. Așa cum menționam mai la început, Dumnezeu ne este cunoscut prin lucrările Sale, între care cel mai accentuat prin observarea iubirii față de creație. Detaliul concret la care dorim să facem referire este *reflectarea iubirii Persoanelor Sfintei Treimi în familie*. Astfel, triumghiul iubirii intratrinitare (*Tatăl și Fiul Își asociază iubirea și o îndreaptă asupra Sfântului Duh; Tatăl și Sfântul Duh asupra Fiului; Fiul și Sfântul Duh asupra Tatălui*) se poate reflecta în iubirea dintre persoanele unei familii autentic creștine, cu deosebire în familiile cu copii (iar unde nu se nasc natural, pot fi înfiați): *tata și mama își asociază și își îndreaptă iubirea asupra copiilor; tata și copiii asupra mamei; mama și copiii asupra tatălui...*

Esențial, numai o treime de persoane poate exercita iubirea deplină, adevărată.

VI. Generalizarea: „Preasfântă Treime, miluiește-ne pe noi: Doamne, curățește păcatele noastre; Stăpâne, iartă fărădelegile noastre; Sfinte, cercețează și vindecă neputințele noastre, pentru numele Tău!”

VII. Aplicare. Dogma Sfintei Treimi fiind *dogma-dogmelor și taina-tainelor*, nu poate fi înțeleasă decât printr-o credință luminată, prin trăire creștină sinceră și mai ales prin rugăciune (cult). De aceea, în locul oricăror concluzii, propunem rostirea unei mărturisiri-rugăciune, întâlnită foarte frecvent în cultul nostru ortodox: „Nădejdea mea este Tatăl, scăparea mea este Fiul, aco-perământul meu este Duhul Sfânt; Treime Sfântă, slavă Ție!”

Surse bibliografice:

Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. de Pr. Dumitru Fecioru, Edit. Librăriei Teologice, București, 1938;

Despre Sfânta Treime, traduceri din Sfinții Părinți de pr. Stăniloae, în PSB, vol. 40, 1994;

Pr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, EIBMO, București, 1978, cap. al III-lea, *Sfânta Treime, structura supremei iubiri*, pp. 306-309;

Pr. Lect. George Remete, *Dogmatica*, Alba Iulia, 1996.

Iisus Hristos – Catehet desăvârșit

I. Pregătirea apercceptivă. Cateheza creștină s-a născut în aceeași zi cu Biserica, avându-L întemeietor pe Iisus Hristos, iar ca izvor fundamental Evanghelia Sa. Trebuie să recunoaștem, *ab initio*, că descrierea slujirii catehetice (sau *învățătoarești*) a Mântuitorului își va asuma, inevitabil, riscul relativizării, datorită infinitei complexități a personalității Catehetului Desăvârșit, manifestate printr-o pedagogie unică în istoria umanității. De aici, imposibilitatea unei analize corespunzătoare înălțimii Sale catehetice, chiar dacă Evangheliile ne dau o mulțime de indicii grăitoare în acest sens. În consecință, conștienți de acest risc, ne propunem doar semnalarea câtorva aspecte pe care le considerăm prioritare, oferind în schimb libertate beneficiarilor acestui volum să completeze singuri imaginea Celui mai mare Catehet din istoria mântuirii, cu date și remarci trecute prin filtrul meditației și al trăirii personale.

II. Tema catehezei de față are în vedere, așadar, misiunea de Învățător Desăvârșit a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

III. Tratarea. 1. Slujirea învățătoarească, una dintre cele trei slujiri (alături de cea *arhierească* și *pastoral-împărătească*), egale în importanță pentru mântuire, este evidențiată mai pregnant de către evangheliști. El era numit în mod obișnuit *Învățătorul* (*Rabbi*, *Διδάσκαλος*), apelativ pe care Însuși l-a confirmat: „Voi Mă numiți pe Mine Învățătorul și Domnul și bine ziceți, că sunt” (In 13, 13). La începutul misiunii Sale, audiența era restrânsă (12 apostoli), dar în scurtă vreme „mulțimea Îl îmbulzea, ca să asculte cuvântul lui Dumnezeu” (Lc. 5, 1). Calitatea de învățător era cerută în mod firesc de caracterul doctrinar, dogmatic, al creștinismului. Spre deosebire de păgânism, creștinismul este o religie-învățătură și trebuia, în consecință, să aibă neapărat un învățător religios. Politeismul grec și roman era o religie fără dogme, nepropunând adevăruri de credință, fiind, de fapt, un cult a cărui justificare

se pierdea, teoretic, în legendă, mit, superstiție. În contrast, creștinismul nu s-a mărginit la dimensiunea cultică, liturgică, cu toate că a fost și ea prezentă dintru început, ci și-a conturat o doctrină, o teologie, pe baza învățăturilor doctrinare propovăduite de cel mai mare Învățător. Fericiți ascultătorii Săi contemporani! Uimiți adversarii Săi! Chiar și cei mai înverșunați dintre aceștia au recunoscut, cu nedisimulată admirație: „Niciodată n-a vorbit vreun om ca Omul acesta”! (In 7, 46). Care era, de fapt, „secretul” acestei supremații didactice incontestabile? Răspunsul ni-l dă Evanghelistul Matei atunci când spune: „Îi învăța ca unul care are **putere**, iar nu cum îi învățau cărturarii lor” (7, 29). Iar *puterea* izvora din persoana Sa dumnezeiască, căci *Omul-Hristos* este, în același timp, întărit, *împuternicit*, de *Dumnezeul-Hristos*. El este *Pedagogul* prin excelență, paradigmă a tuturor pedagogiilor, din orice timp și loc. Părintele bisericesc Clement Alexandrinul a fost, pe bună dreptate, inspirat atunci când Lui, Pedagogului desăvârșit, I-a consacrat una dintre cele mai însemnate scrieri, *Pedagogul*, în care spune la un moment dat: „Pedagogul nostru este Sfântul Dumnezeu Iisus, Cuvântul, Care conduce întreaga omenire. Însuși iubitorul de oameni Dumnezeu ne este Pedagog.”

2. *Conținutul* învățăturilor Sale vizează realitățile veșnice: *Dumnezeu, suflet, nemurire, viața viitoare* etc. În principal, trei mari teme sunt conturate în slujirea Sa didactică: *Dumnezeu, lume, om*, ultimele două fiind abordate permanent în perspectiva veșniciei. De aceea, în esență, marea temă a predicii și catehezei Sale o constituie *vestirea Împărăției lui Dumnezeu*: „Plinitu-s-a vremea și Împărăția lui Dumnezeu s-a apropiat. Pocăiți-vă și credeți în Evangheliile!” (Mc. 1, 15). Iar pentru dobândirea Împărăției cerești, a mântuirii propriu-zise, ascultătorii trebuiau să recunoască *mesianitatea și dumnezeirea Sa*.

3. *Locul* activității catehetice era peste tot unde ascultătorii dovedeau receptivitate. El nu S-a mărginit la un anume loc, ci străbătând Iudeea, Galileea și Samaria, învăța în case, sub cerul liber, în piețele publice, în adunări sociale, pe mare și pe uscat, pe munte și la șes, în pustie etc., așadar, în orice loc unde era ascultat.

4. *Principiile și metodele* catehizării Sale anticipează, în sâmbure, cele mai eficiente strategii pe care le-a promovat pedagogia ulterioară, inclusiv cea modernă, pe care le profesează, de fapt, și astăzi. Esențial, modul desfășurării învățământului hristic, la fel cu traiul Său cotidian, a fost simplu, apropiat, plin de iubire și compasiune pentru cei umili, în același timp însă, plin de demnitate, măreție și forță spirituală. O simplă enumerare a principiilor și metodelor pedagogice actuale va releva similitudini evidente în cateheza Mântuitorului.

A. Principii:

• **Psihologic.** Dumnezeu este cunoscător al sufletului omenesc, Mântuitorul Se adaptează permanent la mentalitatea, cunoștințele și preocupările celor cărora le vorbea. Într-un fel vorbește cu cei simpli, în alt fel cu Nicodim cel erudit. Vorbește autoritar cu Petru cel impulsiv, dar plin de tandrețe cu Zahau, vameșul cel smerit etc.

• **Natural.** Fără să suprasolicite efortul de receptare al ascultătorilor, Mântuitorul, folosind cu tact metoda inductivă, învața mai întâi cele ușor de reținut, evidențiind ceea ce este esențial de reținut și de urmat: „Căutați mai întâi Împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă...” (Mt. 6, 33).

• **Intuitiv.** Acest principiu, atât de recomandat și astăzi în procesul educațional, a fost utilizat cu precădere de Mântuitorul, în special prin rostirea parabolilor, folosind diverse mijloace intuitive, cum ar fi: *acțiunile* (grăirea Sa era urmată în chip pilduitor de o faptă concretă, ca, de exemplu, o vindecare, o înviere, înmulțirea pâinilor etc.); *individualizările* (insistând, concret, pe atitudini ca: „Dacă ochiul tău te smintește...”, „Dacă-ți va da cineva o palmă...” și, totodată, pe nevoia de a se lua măsurile corespunzătoare cu mesajul Său evanghelic); *contrastul* (Bogatul nemilostiv și săracul Lazăr, Vameșul și fariseul) etc.

• **Temeinic, durabil:** „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu!” (Mc. 13, 31). Învațătura Sa, dublată de exemplul iubirii Sale jertfelnice, avea să cucerească definitiv inimile ucenicilor Săi, încât Sfântul Apostol Pavel se întreabă retoric: „Cine ne va despărți pe noi de iubirea lui Hristos? Necazul, sau prigoana, sau strâmtorarea...?” (Rom. 8, 35).

• **Activ și practic:** vorbește plugarilor despre semănător; podgorenilor despre lucrătorii viei; pescarilor despre pescuitul minunat; samarinencei despre Mesia Cel așteptat etc.

• **Educativ:** urmărește nu doar informarea „despre...”, ci *formarea*, zidirea sufletească a omului. Nu cele trecătoare, ci cele veșnice: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu” (Mt. 4, 4).

B. Metodele, de asemenea, sunt cele mai eficiente și astăzi: *inductivă* (parabolele), *deductivă* (predica de pe munte), *analitică* (pilda semănătorului), *sintetică* („fiți, dar, voi desăvârșiți...”), *genetică* („Eu sunt ușa...”), *experimentală* (pescuirea minunată, înmulțirea pâinilor).

C. Forma didactică este atât cea *povestitoare* (*discursivă, acroamatică*), așa cum o întâlnim în special în pilde, cât și cea *dialogică* (*întrebătoare sau erote-*

matică), așa cum o vedem în convorbirile particulare (de ex. cu samarineanca, cu Nicodim etc.).

D. Moduri de învățământ se disting în special trei: *individual* (Nicodim), *colectiv* (în fața mulțimilor) și *monitorial* (când trimite pe ucenici la propovăduire).

IV. Recapitularea. De ce considerăm prioritară, cronologic, slujirea învățătoarească? Care sunt temele de bază ale catehezei Sale? Dar principiile cele mai utilizate?

V. Asocierea. Principiile și metodele utilizate de Mântuitorul au fost asociate cu iubirea Sa nețărmurită și nediscriminatorie, unică în conținut și obiective. Mesager al noii porunci („Poruncă nouă vă dau vouă: să vă iubiți unul pe altul, precum Eu v-am iubit pe voi...”, In 13, 34, adică *total, până la jertfă*), Mântuitorul a folosit, de fapt, *o singură și supremă metodă*: a iubirii depline, jertfelnice, susținută cu dumnezeiasca Sa smerenie („S-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte de cruce!”, Filip. 2, 8). Dacă am face o analiză comparativă între pedagogia Mântuitorului și a filosofilor mari ai Antichității, am observa fără greutate că filosofi erau promotori ai rațiunii, în detrimentul evident al iubirii. Bunăoară, Socrate (470-399), socotit îndeobște cel mai mare filosof antic, excela în exerciții raționale, în silogisme și finețuri dialectice, dar nu s-a priceput deloc să intre în sufletele contemporanilor, pentru că-i trata de sus, fără smerenie și dragoste, fapt care i-a atras în final dezaprobarea generală, exceptând atașamentul câtorva ucenici fanatici. În cazul său și al multora ca el se confirmă adevărul că *rațiunea îngâmfă, pe când dragostea smerește*. Așadar, nu cu rațiunea a operat Mântuitorul, ci cu iubirea, căci silogismele raționale, oricâtă admirație ar stârni din partea ascultătorilor, nu mișcă inima și nu determină, în final, săvârșirea faptelor bune. De aceea Mântuitorul ne-a învățat și ne-a dat pildă că apelul la partea emotivă a sufletului omenesc este pârghia cea mai puternică a oricărui învățământ. Iar pentru cel care cumpănește bine realitățile este limpede că, de fapt, nu ideile conduc lumea, ci simțămintele. Evident, bune sau rele...

VI. Generalizarea. „Iisus este Cel dintâi mare educator al omenirii și adevăratul mântuitor al copiilor”, afirmă savantul creștin ortodox Simion Mehedinți. În același timp, „Iisus Hristos este norma fundamentală și paradigma esențială, de la care se va inspira adevăratul creștin în toate acțiunile sale. În măsura în care noi ne livrăm Lui, și El coboară la noi (*fiți dar următori ai lui Dumnezeu, ca niște fii iubiți* (Ef. 5, 1). Și acest efort se cere a fi făcut pe cont propriu și în mod liber, *până vom ajunge toți la unitatea credinței și a cunoaș-*

terii Fiului lui Dumnezeu, la starea bărbatului desăvârșit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos (Ef. 4, 13). Iisus Hristos este modelul formator prin excelență” (Prof. univ. dr. C. Cucoș).

VII. Aplicarea. Mântuitorul nu Și-a prezentat doctrina ex-catedra, prin prelegeri și conferințe, nici nu a cucerit lumea exclusiv prin metode, principii și mijloace savante. El nu a expus o teorie, ci *a mărturisit un crez*, fiind Învățător al adevărului desăvârșit, nu un mântuitor al treptelor formale. Practic, a desfășurat o activitate de Misionar, iar nu una cu caracter pur didactic. Înainte de toate e luptător: luptă din răputeri să mântuiască lumea... (Sterie Diamandi).

De aceea, învățătura Lui se adresează inimii mai întâi, apoi minții. Cere trăire, nu speculație. Golire de tot ce este trecător, în schimbul bogăției veșnice. În așa fel, încât să ajungem a mărturisi cu Sfântul Apostol Pavel: De acum „nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine. Și viața mea de acum, în trup, o trăiesc în credința în Fiul lui Dumnezeu, Care m-a iubit și S-a dat pe Sine Însuși pentru mine” (Gal. 2, 20).

Surse bibliografice:

Clement Alexandrinul, *Scrieri*, vol. 4 din PSB, EIBMO, trad. de Pr. D. Fecioru, București, 1982; *Scrieri despre educație și învățământ*. Antologie. Ediție îngrijită de Dumitru Muster, Edit.

Academiei, București, 1992;

Pr. Constantin Galeriu, *Mântuitorul Iisus Hristos, Învățătorul nostru suprem*, Ortodoxia, nr. 1/1983;

Constantin Cucoș, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Edit. Polirom, Iași, 1999;

Sterie Diamandi, *Fiul lui Dumnezeu – Fiul Omului*, Edit. Cartea românească, București, 1943, vol. I, II și III.

Maica Domnului

I. Pregătirea apercceptivă. Cultul Bisericii noastre este structurat pe o scară ierarhică bine determinată: *adorare* pentru Preasfânta Treime, *supravenerare* (*supracinstire*) pentru Maica Domnului și *venerare* (*cinstire*) pentru sfinți, Sfânta Cruce, sfinții îngeri și sfintele moaște. Fecioara Maria a fost aleasă, pentru vrednicia ei, de Dumnezeu Însuși pentru a-L naște pe Iisus Hristos, Mântuitorul nostru. Această alegere este o dovadă că Dumnezeu i-a acordat o cinstire fără egal, temei logic și firesc pentru a o cinsti și noi, oamenii, în chip deosebit. Din păcate, nu toți creștinii acceptă această logică. De aceea, o cateheză despre Maica Domnului este bine-venită, din cel puțin două puncte de vedere: 1. pentru a evidenția temeiurile de bază ale cinstirii ei; 2. pentru a răspunde atacurilor nedrepte din partea sectarilor.

II. Tema se va referi, așadar, la câteva dintre temeiurile cinstirii Maicii Preacurate, precum și la evidențierea importanței slujirii ei în iconomia mântuirii.

III. Tratarea. A. Temeiuri biblice. a. Vechiul Testament: 1. Fac. 3, 15: „Dușmănie voi pune între tine și între femeie, între sămânța ta și sămânța ei; aceasta îți va zdrobi capul, iar tu îi vei înțepa călcâiul.” Sfinții Părinți înțeleg prin „femeie” pe Maica Domnului, iar „sămânța”, pe Fiul ei, Iisus Hristos; 2. Is. 7, 14: „Iată, Fecioara va lua în pântece și va naște fiu și vor chema numele lui Emanuel”; 3. Iez. 44, 2: „Poarta aceasta va fi închisă, nu se va deschide și nici un om nu va intra pe ea, căci Domnul Dumnezeu lui Israel a intrat pe ea. De aceea va fi închisă” (*referire la pururea fecioria Maicii Domnului*); 4. Ps. 44, 11: „Stăut-a Împărăteasa de-a dreapta Ta îmbrăcată în haină aurită și prea înfrumusețată” (*referire la locul Maicii Domnului în ierarhia cerească*). Odată cu acestea, trebuie reținute și alte locuri vetero-testamentare, cu referire tainică la Maica Domnului: Fac. 28, 12-19 (*Scara lui Iacov*), Ieș. 3, 2 (*Rugul care ardea și nu se mistuia*), Ieș. 16, 33 (*Vasul – năstrapa cu mană*), Num. 17, 8 (*Toiagul lui Aaron*) etc.

b. Noul Testament: 1. Lc. 1, 28: „Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei” (*cuvintele Arhanghelului Gavriil*); 2. Lc. 1, 35: „Duhul Sfânt Se va pogori peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri” (*cuvintele aceluiași arhanghel*); 3. Lc. 1, 42: „Binecuvântată ești tu între femei...” (*cuvintele Elisabetei*); 4. Lc. 11, 27: „Fericit este pântecele care Te-a purtat și fericiți sunt sânii pe care i-ai supt!” – strigă o femeie din popor – cuvinte pe care Iisus le-a confirmat: „Așa este...” (v. 28); 5. Lc. 2, 51, loc în care aflăm că Iisus îi era supus; 6. In 2, 3 – Iisus preface apa în vin, *la rugămintea Maicii Sale*; 7. In 19, 26 – aflăm că nici când era pe Cruce Iisus nu a uitat-o, încredințând-o ucenicului Său iubit.

B. Temeiuri patristice (dogmatice, canonice, cultice): 1. Sinodul al III-lea Ecumenic (Efes, 431) l-a condamnat pe Nestorie, care o numea pe Maica Domnului „Născătoare de Hristos” și, prin semnătura a 198 de episcopi, i s-a recunoscut calitatea de „Θεοτόκος”, adică „Născătoare de Dumnezeu”. Ca bază a hotărârilor sinodale au fost luate cele 12 anatematisme ale Sfântului Chiril al Alexandriei; 2. Tot la Sinodul al III-lea Ecumenic s-au stabilit câteva canoane prin care se condamnă învățăturile greșite ale lui Nestorie (inclusiv cele cu privire la Maica Domnului), dar *și ale celor care îi vor călca pe urme* (în special Canoanele 2, 3, 4, 5 și 7); 3. Sfântul Ioan Damaschin spune: „Propovăduim că Sfânta Fecioară este în sensul propriu și real Născătoare de Dumnezeu. Prin faptul că Cel ce S-a născut din ea este Dumnezeu adevărat, este adevărată Născătoare de Dumnezeu aceea care a născut pe Dumnezeu adevărat, întrupat din ea...”; 4. În cultul ortodox, Maica Domnului este invocată după Sfânta Treime, înaintea îngerilor și a sfinților, prin faptul că este considerată *mijlocitoare* prin rugăciunile ei. În această privință, este foarte sugestivă icoana numită „Deisis” (*Rugăciune*), în care Mântuitorul este încadrat în dreapta de Maica Domnului, iar în stânga de Ioan Botezătorul. Frumusețea și bogăția cultului Maicii Domnului se pot observa cel mai bine în slujbele consacrate sărbătorilor ei: *Nașterea...* (8 sept.) și *Intrarea în Biserică* (21 nov.) – în care sunt evidențiate virtuțile părinților, Ioachim și Ana; *Buna-Vestire* (25 martie), în care este evocată acceptarea ei de a deveni Mama Fiului lui Dumnezeu; *Soborul...* (26 dec.) – omagiul Bisericii pentru vrednicia ei de mamă; *Adormirea...* (15 aug.) – care reliefează conștiința Bisericii că Maica Domnului este „Panaghia” (*Preasfânta*), care ne miluiește cu rugăciunile ei.

C. Câteva precizări la atacurile sectare. Facem întâi mențiunea că obiecțiile sectare sunt rezultatul ignoranței lor în materie de interpretare biblică. Paradoxal, sectarii își întemeiază tocmai biblic aceste obiecții, legate în speci-

al de pururea-fecioria ei. „Bazați” pe textele de la Mt. 1, 24 și Mt. 13, 55, spun că ea a mai avut copii, pe așa-numiții „frați” ai Domnului (care de fapt erau verișori). Răspunsurile ortodoxe sunt la îndemâna oricui, mai ales în Mărturisirile de credință (*catehisme*), încât nu insistăm aici asupra lor. În schimb, evocăm cuvintele de total bun-simț ale unui teolog protestant (!), Hengster Berg: „Pururea-fecioria Mariei constituie antiteza binecuvântată împotriva barbariei care socotește că aceea care a luat Duh Sfânt și a fost umbrită de puterea Celui Preaînalt a trăit apoi în comuniune matrimonială cu Iosif.”

D. Devieri ale romano-catolicilor și protestanților. a. Catolicii au promovat dogme noi: *imaculata concepție* (1858), *înălțarea ei cu trupul la cer* (1954), numirea ei, la Conciliul II Vatican (1965), ca *Mamă a Bisericii* („*Mater Ecclesiae*”) și *Co-Mântuitoare* („*Co-Redemptis*”); b. protestanții îi acordă Maicii Domnului o cinstire oarecare, numind-o „fericită”, „fecioară laudată”, „preavrednică”, dar nu i-au rânduit nici un fel de cult, considerând-o doar o „femeie deosebită”.

IV. Recapitularea:

- Cine i-a acordat mai întâi cinste Maicii Domnului?
- Reproduceți trei temeuri semnificative pentru cinstirea ei.
- Care este locul Maicii Domnului în cultul ortodox?

V. Asocierea. Maica Domnului este considerată de Sfinții Părinți „Eva cea Nouă”, care a născut pe Cel care ne-a adus mântuirea, spre deosebire de „Eva cea Veche”, soția lui Adam, prin care a venit căderea.

VI. Generalizarea: „*Cât va fi Biserica, și în chip deosebit Biserica Ortodoxă, Maica Domnului va fi nelipsită din credința, din evlavia, din dragostea și din cinstea noastră pentru ea. Numele ei îl poartă cele mai multe femei, icoana ei se găsește în toate bisericile și în cele mai multe case de creștini, sărbătorile ei sunt între cele mai de cinste, rugăciunile către ea, dintre cele mai obișnuite*” (prof. Teodor M. Popescu).

VII. Aplicarea. Să luăm aminte, în sfârșit, la faptul că:

- evlavia poporului a păstrat până astăzi expresia „Doamne, Maica Domnului!”, care exprimă asocierea ei în lucrarea de mântuire;
- toate slujbele săvârșite în Biserica noastră au în rânduială rostiri de cinstire și de cerere către Maica Sfântă;
- odată cu argumentele biblice, patristice, liturgice etc., pentru cinstirea Maicii Domnului există *argumentul logic al bunului-simț: nu poate fi despărțit niciodată Fiul de Mamă și nici Mama nu poate fi despărțită de Fiu*, așa cum, din păcate, o fac neoprotestanții și, parțial, protestanții. Cum poate susține

Morala ortodoxă sau codul bunelor maniere creștine

I. Pregătirea apercetivă. Din cele mai vechi timpuri, oamenii și-au rânduit viața după anumite legi, atât sub aspect economic-administrativ, cât și din punct de vedere social și religios. Viața în comunitate nu poate fi concepută fără un minimum de reguli, așa cum se poate constata până în ziua de astăzi. Transmise o vreme prin viu grai, cu timpul aceste reguli au fost fixate în scris, atât din inițiativă conducătorilor politici, cât și prin intermediul celor religioși. Așa a fost cazul, bunăoară, la asiro-babilonieni, în istoria cărora se cunoaște unul din cele mai vechi coduri de legi, celebrul „Cod al lui Hammurabi”. Rege al Mesopotamiei, în jurul anului 1700 î.Hr., Hammurabi a formulat un cod de legi civile, care, cu toată asprimea lor, sunt pătrunse de un real spirit de dreptate (de ex. „Să domnească dreptatea în țară, pentru ca cel tare să nu vatăme pe cel slab”). Exemple de coduri cu legi avem, de altfel, la toate popoarele care au marcat în mod deosebit istoria, dar nu pot avea pentru noi decât o valoare documentară. Singurele norme cu valoare eternă sunt cele primite prin Revelația dumnezeiască, și acestea fac, de fapt, obiectul catehezelor noastre.

II. Tema catehezei de față vizează prezentarea capitolelor principale cuprinse în morala ortodoxă.

III. Tratare. Dintru început, precizăm aici că viața creștină nu stă în cunoaștere, ci în trăire. Nu în ceea ce declarăm, ci în ceea ce facem efectiv, după cum ne-a atenționat Mântuitorul Însuși: „Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri” (Mt. 7, 21). De aceea, un om simplu, care nu cunoaște teoretic nimic din cele prevăzute de Morala ortodoxă, dar trăiește creștinește, poate fi mai aproape de Dumnezeu decât un altul care o studiază pe îndelete, dar nu o aplică. Asta nu înseamnă că trebuie să renunțăm cumva la cunoașterea teo-

retică, întrucât idealul viețuirii ortodoxe este cel al unui creștin luminat: deodată, cunoaștere și trăire. Singură, cunoașterea duce la raționalism sec, deseori îngâmfat, după cum trăirea fără cunoaștere poate duce la un sentimentalism dulceag, bolnăvicios, fundamentalist chiar.

a. Codul bunelor maniere. La toate popoarele civilizate întâlnim astăzi o sumedenie de ediții de cărți cu acest titlu sau cu altele similare ca tematică. Acest gen de cărți se citește de obicei în timpul liceului sau al facultății, cu mult folos pentru formarea deprinderilor unui tânăr manierat, de tipul „gentlemanului” englez. Evident, cu același folos pot fi citite și mai târziu, ori mai devreme, de către oricine vrea să-și cizeleze comportamentul. Literatura română înregistrează, la rândul ei, ediții remarcabile, între acestea înscriindu-se, de pildă, cele semnate de prof. Aurelia Marinescu, cu titlul „Codul bunelor maniere astăzi” (Edit. Humanitas; mai multe ediții, inclusiv audio-book-CD). Codul detaliază, astfel, aspecte legate de vestimentație, prezentare, salut, arta conversației, comportamentul la masă, la telefon, în viața de zi cu zi etc., având câteva îndrumări chiar și pentru comportamentul în biserică. Incontestabil, lectura unei astfel de cărți poate fi de real folos oricărui om, creștin sau nu, care vrea să trăiască după anumite principii etice. Numai că, în contextul respectării celor propuse de aceste „coduri” și un ateu poate fi considerat un „gentleman”. Pentru *creștinul* manierat, în sensul complet al expresiei, se cere, în plus, respectarea unor norme creștine, despre care vorbește un alt fel de „cod”.

b. Morala ortodoxă sau Codul bunelor maniere creștine. Termenul „morală” vine din latinescul „mos-moris – obicei”, cu sensul actual de faptă conformă cu învățătura creștină. Între disciplinele cu tradiție din școlile teologice face parte și Teologia Morală, care analizează, pe de o parte, virtuțile pe care trebuie să le cultive omul credincios, pe de alta, păcatele și viciile de care trebuie să se ferească. Structura clasică a tratatelor de Morală este următoarea: 1. *Morala generală: Noțiuni introductive (între care și raportul cu Dogmatica); Legea morală în Vechiul și Noul Testament; Poruncile bisericești; Conștiința morală și libertatea voinței; Virtuțile creștine; Păcatele și viciile*; 2. *Morala specială: Datoriile creștinului față de Dumnezeu, față de aproapele, față de sine, față de natură și bunurile materiale; Familia creștină; Despre jurământ și vot; Patriotismul; Concepția creștină față de muncă; Desăvârșirea morală.*

Desigur, din economie de spațiu, n-am enumerat decât o parte a temelor dezvoltate în manuale. Lor li se adaugă altele, care pot fi găsite ușor în cărțile pe care le vom nominaliza în lista bibliografică. Sfârșitul mileniului al II-lea

și începutul celui de-al III-lea au adus în atenție teme noi, care au conturat chiar un capitol special al Teologiei Morale: **Bioetica**. Aici intră în discuție teme ca: fertilizarea în vitro (cu noțiunea de „preembrion”), inseminarea artificială, contracepția, planningul familial, clonarea, avortul, prostituția, eutanasia, transplantul de organe (inclusiv „moartea cerebrală”), homosexualitatea, transsexualitatea etc. Pentru fiecare noțiune, morala creștină are *soluții creștine*, de aceea o definiție explicită a bioeticii creștine poate fi următoarea: *disciplina care studiază, cercetează și oferă soluții morale în procesul de cunoaștere și relație interumană, precum și în cel de relație a omului cu universul creat, în concordanță cu Sfânta Scriptură și cu învățătura Sfinților Părinți*.

IV. Recapitularea:

- „Codul bunelor maniere” educă omul pe linie civică, iar „Morală Ortodoxă” formează caracterul moral-creștin;
- temele clasice ale teologiei morale trebuie completate cu subiecte de bioetică, deosebit de actuale în contextul vieții moderne.

V. Asocierea. A. Sisteme filosofice despre morală. Începând cu veacul al XVII-lea, cultura europeană a înregistrat o seamă de concepții filosofice diferite de cele promovate de Biserică, care merită atenția noastră pentru a constata, prin comparație, superioritatea incontestabilă a moralei creștine. Exemple: *utilitarismul* (identifică binele cu utilul); *evoluționismul* (explică moralitatea pe baza evoluționismului biologic); *formalismul și idealismul* (deduc etica din rațiunea practică); *naturalismul* (morală este o prelungire a vieții biologice); *estetismul* (identifică binele cu frumosul); *pozitivismul* (experiența socială are prioritate față de trăirea personală); *pragmatismul* (doar utilul are valabilitate reală) etc.

B. Învățăături morale în religiile necreștine. Este interesant, de asemenea, să observăm cum e privită morală în alte religii, mai ales că, statistic, creștinii (la un loc: ortodocși, catolici, protestanți și neoprotestanți) reprezintă cel mult o treime din populația globului (aprox. 2,2 miliarde), restul (aprox. 4,8 miliarde) îl reprezintă toate celelalte religii (islamul, hinduismul, budismul, confucianismul, iudaismul, zoroastrismul etc.). Prin comparație, vom constata, iarăși, superioritatea evidentă a moralei creștine. Bunăoară, la musulmani (peste 1 miliard de adepți), morală are câteva aspecte demne de remarcat: rugăciunea de cinci ori pe zi, postul în luna Ramadan, milostenia („zakat” – taxa pentru întreținerea săracilor), pelerinajul la Mecca etc. Pe de altă parte, alte chestiuni sunt inacceptabile: poligamia (haremul), războiul sfânt (jihadul), inclusiv prin terorism și acte sinucigașe, tratamentul discriminato-

riu aplicat femeilor (unii teologi islamici încă discută, între altele, dacă femeile au loc sau nu în Rai...).

VI. Generalizarea. *Morala creștină este o disciplină a teologiei sistematice, care, pe temeiul Revelației divine, prezintă principiile și normele după care creștinul trebuie să se conducă în viață pentru a se comporta ca om al Bisericii și a se desăvârși în vederea mântuirii.*

VII. Aplicarea. Cunoașterea normelor morale creștine este importantă pentru mântuire, întrucât ele analizează raporturile creștinului cu Dumnezeu, cu semenii (indiferent de rasă și religie), cu sine însuși și cu natură înconjurătoare. Aceste norme nu privesc, așadar, numai relațiile interumane și cu celelalte făpturi, pe durata vieții pământești, ci au în atenție permanentă și perspectiva vieții veșnice. Astfel, educația în familie (cei „7 ani de acasă”), în școală, în Biserică și în societate, în general, nu se poate limita doar la „codul bunelor maniere”, oricât de iscusit ar fi elaborat, ci se bazează mai ales pe „Codul bunelor maniere creștine”, adică al normelor Teologiei Morale. Numai un astfel de „cod” poate educa efectiv și integral, spre atingerea la „starea bărbatului desăvârșit și la măsura vârstei deplinătății lui Hristos” (Ef. 4, 13).

Surse bibliografice:

- Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Morala creștină (pentru Seminarii)*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004;
 Colectiv, *Teologie Morală Ortodoxă (pentru Institutetele teologice)*, vol. I-II, EIBMO, București, 1980;
 Pr. Prof. Dr. D. Stăniloac, *Teologie Morală Ortodoxă*, vol. III, EIBMO, București, 1981;
 Prof. Aurelia Marinescu, *Codul bunelor maniere astăzi*, Edit. Humanitas, București, 1999;
 Diac. Prof. Dr. Em. Vasilescu, *Istoria religiilor (curs universitar)*, EIBMO, București, 1975.

Legea morală. Privire de ansamblu

I. Pregătire apercceptivă. În cateheza anterioară, intitulată „Morală ortodoxă sau Codul bunelor maniere creștine”, am arătat că educarea comportamentului omenesc nu se poate limita doar la codurile bunelor maniere civice, oricât ar fi de iscusit elaborate, ci trebuie să se bazeze pe învățăturile morale ortodoxe, care privesc nu numai viața de aici, ci au în atenție permanentă perspectiva vieții veșnice. Am arătat, totodată, cât este de importantă cunoașterea normelor de conduită creștină, măcar în linii mari, întrucât de împlinirea lor depinde mântuirea sufletului.

II. Tema de față va cuprinde noțiunile generale despre Legea morală (*importanță, împărțire, scurte explicații*).

III. Tratare. 1. Importanța pentru mântuire. În multe locuri din Sfânta Scriptură întâlnim referiri la păzirea poruncilor, atât în Vechiul, cât și în Noul Testament. Spre exemplu: „Păziți toate poruncile Mele și toate hotărârile să le țineți, căci omul care le plinește va trăi prin ele: Eu sunt Domnul Dumnezeuul vostru!” (Lev. 18, 5). Iar Mântuitorul zice: „Dacă păziți poruncile Mele, veți rămâne întru iubirea Mea, după cum și Eu am păzit poruncile Tatălui Meu și rămân întru iubirea Lui...” (In 15, 10). Vedem, iată, atât porunca expresă, cât și consecințele împlinirii ei.

2. Împărțirea legilor morale. La baza tuturor legilor universului stă legea veșnică, dată de Dumnezeuul-Cel-Veșnic. Din ea se desprind: *legea fizică* (imprimată în natura înconjurătoare) și *legea morală* (dată pentru om). *Legea morală* se ramifică în *legea morală firească (naturală)*, sădită în firea tuturor oamenilor, indiferent de religie, rasă etc. („Păgânii care nu au lege, din fire fac ale legii, aceștia, neavând lege, își sunt loruși lege”, afirmă Sfântul Apostol Pavel, Rom. 2, 14) și *legea morală pozitivă (scrisă)*. La rândul ei, legea pozitivă se împarte în *legea pozitivă dumnezeiască (a Vechiului și Noului Testament)* și *legea pozitivă omenească (bisericească și civilă)*.

A. Legea Vechiului Testament are în centru *Legea mozaică* (dată prin Moise, aprox. 1250 î.Hr.), deosebit de importantă pentru acea etapă a omenirii, fiind considerată, pe bună dreptate, „călăuză (*pedagog*) către Hristos” (Gal. 3, 24). Partea cea mai însemnată a ei o reprezintă **Decalogul** (cele 10 porunci), pe care le reproducem aici în formă prescurtată, din Cartea Ieșirii (20, 1-17):

- I. Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău. Să nu ai alți dumnezei afară de Mine!
- II. Să nu-ți faci chip cioplit și să nu te închini lui!
- III. Să nu iei numele Domnului Dumnezeuului tău în deșert!
- IV. Adu-ți aminte de ziua odihnei, ca să o sfințești!
- V. Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți pe pământ!
- VI. Să nu ucizi!
- VII. Să nu fii desfrânat!
- VIII. Să nu furi!
- IX. Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui tău!
- X. Să nu poțestești nimic din câte are aproapele tău!

Scurt comentariu. Poruncile a II-a și a IV-a provoacă anumite discuții cu neoprotestanții (așa-zisi „pocăiți”). Astfel, ei înțeleg prin „chip cioplit” icoanele și crucile care împodobesc bisericile și casele noastre... Nici vorbă de așa ceva! Porunca a II-a se raportează la prima, de fapt: să nu ne facem idoli (din piatră, lemn etc., așa cum întâlnim la unele popoare din vechime, adică „alți dumnezei”) la care să ne închinăm în locul Dumnezeului adevărat. Iar în legătură cu porunca a IV-a sunt încă unii „pocăiți” care țin sâmbăta (*Advențiștii de ziua a 7-a*), neînțelegând că venirea Mântuitorului a însemnat „împlinirea Legii” și rânduiești noi. De altfel, „sâmbătarii” sunt foarte puțini. Toți ceilalți „pocăiți”, dimpreună cu Bisericile Protestante (luterani, calvini etc.) au înțeles rânduirea duminicii ca zi de odihnă în Legea Nouă, la fel ca ortodocșii și catolicii.

B. Legea Noului Testament cuprinde toate învățăturile evanghelice date nouă de către Mântuitorul Iisus Hristos, care se concentrează în *porunca iubirii, cele nouă fericiri și sfaturile evanghelice*.

Porunca iubirii (In 13, 34) are ca noutate modelul Său desăvârșit: „Să vă iubiți unul pe altul *precum v-am iubit Eu pe voi*”. Adică, iubire jertfelnică, totală, nediscriminatorie (aproapele fiind orice om, nu doar conaționalii), până la capăt.

Cele nouă fericiri rostite de către Mântuitorul, pe care le auzim cântate la fiecare Sfântă Liturghie, au un conținut ușor de înțeles: 1. *Fericiți cei săraci*

cu duhul, că a lor este Împărăția cerurilor; 2. Fericiți cei ce plâng, că aceia se vor mângâia; 3. Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul; 4. Fericiți cei ce flămânzesc și însetează de dreptate, că aceia se vor sătura; 5. Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui; 6. Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu; 7. Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema; 8. Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că a lor este Împărăția cerurilor; 9. Fericiți veți fi voi, când vă vor ocări și vă vor prigoni și, mințind, vor zice tot cuvântul rău împotriva voastră.

Doar în legătură cu expresia „săraci cu duhul” unii creștini sunt nedumeriți, mai ales că în vorbirea curentă „sărac cu duhul” este considerat omul prostuț... Aici e vorba însă de altceva: „săraci cu duhul” înseamnă „smeriți”, practic, cei ce înșiși recunosc că sunt săraci din punct de vedere duhovnicesc și doresc să devină mai bogați din punct de vedere spiritual.

Sfaturile evanghelice: *sărăcia de bunăvoie, fecioria și ascultarea necondiționată*, cu un caracter benevol, reprezintă mijloacele cele mai înalte în scopul desăvârșirii morale. Sunt obligatorii doar pentru cei care optează pentru viața monahală, dar pot sprijini duhovnicește și pe cei care viețuiesc în familie. Astfel, „sărăcia” îndeamnă la cumpătare (strictul necesar), „fecioria” la fidelitate conjugală, „ascultarea” la receptivitate maximă față de semenii etc.

C. Legea bisericească se cuprinde îndeosebi în **canoane** și **porunci**. Canoanele au fost date de către sinoadele ecumenice și de anumiți Sfinți Părinți, fiind hotărâri cu privire la disciplina bisericească. Le găsim în diferite colecții, ca, de exemplu, în cartea numită *Pidalion*.

Poruncile bisericești, nouă la număr, au fost tipărite pentru prima oară în „Mărturisirea de credință” a lui Petru Movilă, aprobată de Sinodul de la Iași (1642). Ele se găsesc acum în catehisme, în cărțile de rugăciuni etc.: **1. Să participăm la sfintele slujbe în duminici și sărbători; 2. Să ținem posturile rânduite; 3. Să cinstim fețele bisericești după cuviință; 4. Să ne spovedim în cele patru posturi de peste an (sau mai des, la nevoie); 5. Să nu citim cărțile ereticilor; 6. Să ne rugăm pentru toți semenii, vii și morți (ierarhi, cârmuitori, duhovnici etc.); 7. Să ținem posturile speciale rânduite de chiriarhul locului, în vremuri de calamități, epidemii etc.; 8. Să nu înstrăinăm averile bisericești; 9. Să nu facem nunți și petreceri în zilele oprite de Biserică.**

Credem că **porunca a 5-a** necesită o scurtă explicație: cărțile ereticilor pot fi citite de către cei care sunt familiarizați cu învățăturile ortodoxe. Pentru cei nefamiliarizați însă există pericolul de a crede cele scrise deeretici, pierzătoare de suflete. În acest sens e mai bine să nu le citească.

D. Legea civilă cuprinde normele date de autoritatea de stat. Se mai numește și „lege de drept”, deoarece are ca obiect drepturile și obligațiile cetățenilor.

IV. Recapitulare. E bine ca orice creștin să memoreze Decalogul, fericirile și poruncile bisericești, pentru ca aceste legi să reprezinte un sprijin de fiecare zi al vieții sale morale.

V. Asociere. Între legile divine și cele date de oameni trebuie să fie armonie, altfel intervin diferențe în defavoarea moralității și a bunei conviețuiri. „Legiuitorul temporal, zice Fericitul Augustin, dacă este bărbat înțelept, se va sfătui cu legea veșnică!” Bunăoară, este aberant să aprobi o lege a avortului, de vreme ce porunca Domnului „să nu ucizi!” este atât de limpede. Tot așa, să fii de acord cu homosexualitatea, când avem porunca expresă „să nu fii desfrânat!”. Și chiar dacă n-ar fi date legi exprese, bunul-simț și conștiința opresc de la săvârșirea faptelor imorale. Bine a zis Seneca, filosoful latin: „Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor” (*Ceea ce nu interzice legea interzice pudoarea*).

VI. Generalizare: „Cine legea nu păzește, fără de lege se numește!” (*proverb românesc*).

VII. Aplicare. În sens larg, legea reprezintă un îndreptar după care se conduce orice lucru sau ființă. Astfel, creaturile neraționale (flora, fauna și corpurile neînsuflețite, pietrele – de exemplu) acționează după legile naturale: legea gravitației, a transformării energiei etc. Din punct de vedere creștin, legile naturii sunt rânduite de Dumnezeu în firea lucrurilor, în momentul creării acestora. Sub aspect moral, legea este o dispoziție obligatorie și durabilă, dată de Dumnezeu cu scopul promovării binelui. Nerespectarea legilor morale anulează posibilitatea unei viețuiri demne, odată cu pierderea mântuirii sufletului. Declarația verbală de a fi om și creștin trebuie însoțită permanent de împlinirea poruncilor divine, după cuvântul Mântuitorului: „Nu oricine Îmi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împărăția cerurilor, ci cel ce face voia Tatălui Meu Celui din ceruri!” (Mt. 7, 21).

Surse bibliografice:

*** *Învățătura de credință ortodoxă*, EIBMO, București, 1952;

Mitrop. Dr. N. Mladin, Diac. Prof. O. Bucevschi, Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, EIBMO, București, 1980, vol. I și II;

Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Morala creștină (pentru Seminarii)*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004;

Proverbe și cugetări latine, ed. îngrij. de V. Diaconu și M. Marinescu-Himu, București, 1976.

23.

Desăvârșirea morală

I. Pregătirea apercceptivă. În cateheza anterioară am prezentat un capitol important al moralei ortodoxe, cu scopul de a-i întări pe cititorii noștri creștini în deprinderile comportamentale frumoase și a-i avertiza asupra pericolelor de tot felul spre care duc păcatele. Stăruința în săvârșirea binelui și ferirea de tot ce este rău ne conduc la împlinirea celei mai mari năzuințe a vieții: *mântuirea sufletului*. Dumnezeu ne-a creat după chipul Său și a sădit în firea noastră imboldul de a urca mereu treptele virtuților, spre a ne asemana cu El, urmând chemării Mântuitorului Iisus Hristos: „Fiți, dar, voi desăvârșiți, precum Tatăl vostru cel ceresc desăvârșit este!” (Mt. 5, 48).

II. Tema catehezei de față este, așadar, desăvârșirea omului, ca țintă ultimă a strădaniilor întregii vieți.

III. Tratare. Prezentăm acest subiect pentru a încununa ceea ce ne-am propus în catehezele anterioare, dar și în cadrul dialogurilor noastre de miercuri seara: anume, de a ne întări hotărârea de *a merge până la capăt* pe calea mântuirii și a nu irosi, Doamne ferește!, șansa pe care ne-a acordat-o Cel-de-Sus, fiecăruia. „Duceți până la capăt fapta!” – îndeamnă părintește Sfântul Apostol Pavel (II Cor. 8, 11). Pentru a defini desăvârșirea, ca termen special în vocabularul creștin, trebuie să apelăm la o expresie teologică întâlnită frecvent în scrierile Părinților Bisericii: *urcuș duhovnicesc* („epectază”, după însemnările Părinților greci, ca de pildă ale Sfântului Grigorie de Nyssa). *Epectaza* înseamnă progresul neconținut în virtute și acțiune, deoarece sufletul nostru, fiind atras de Dumnezeu, este într-o continuă mișcare ascendentă pe treptele superioare ale plenitudinii harului. Deși treptele acestui urcuș sunt prezentate diferit în izvoarele ortodoxe, toate conduc spre aceeași țintă: *asemnarea cu Dumnezeu*. Astfel, anumite scrieri (ca, de pildă, *Scara* Sfântului Ioan Scărarul) vorbesc de trei trepte: *curățirea de patimi, iluminarea și unirea (comu-*

niunea) cu Dumnezeu. Altele, între care și tratatele de Teologie Morală, descriu tot trei trepte, dar formulate altfel: pruncia duhovnicească, creșterea duhovnicească și statura bărbatului desăvârșit (cf. Ef. 4, 13).

a. *Pruncia duhovnicească* este starea copilului renăscut în apele Botezului, dar și a oamenilor maturi care s-au apropiat mai târziu de Hristos. În această fază, firea creștinului, cu toate că pășește în direcția cea bună, este încă firavă și slabă, asemănătoare unui copil care învață să meargă sau a unui convalescent după o boală grea. În această stare creștinul se poticnește ușor, deoarece ispitele și amăgirile celui viclean îl pot duce repede la cădere, de multe ori fără să-și dea seama. Să ne amintim aici de atenționarea atât de realistă a Sfântului Apostol Pavel: „Celui ce i se pare că stă neclintit să ia seama să nu cadă!” (I Cor. 10, 12).

b. *Creșterea duhovnicească* reprezintă treapta următoare, la care se ajunge prin depășirea tuturor poticnirilor „prunciei” de care am vorbit înainte. Acum creștinul se caracterizează prin perseverența de a face binele cu statornicie, nemaifiind clătinat ușor de ispite, chiar când acestea sunt foarte puternice. Cu toate acestea, starea lui virtuoasă nu este cu totul invulnerabilă, nefiind desăvârșită, astfel că nu se poate feri într-un totu de păcat. Sfântul Diadoh al Foticeii explică astfel vulnerabilitatea acestei stări: „Când cineva stă într-o vreme de iarnă într-un loc oarecare, sub cerul liber, privind la începutul zilei cu fața spre răsărit, partea de dinaintea sa se încălzește la soare, dar cea din spate rămâne nepărtașă la căldură, deoarece soarele nu se află deasupra creștetului său. Tot așa și cei ce sunt la începutul lucrării duhovnicești: își încălzesc în parte inima prin harul sfânt, din care pricină și inima începe să rodească simțăminte duhovnicești; dar părțile din afară ale ei rămân la simțirile după trup, deoarece încă nu sunt luminate de Sfânta Lumină, printr-o cugetare adâncă...” (*Cuvânt ascetic*, cap. 88).

c. Ultima treaptă, *a bărbatului desăvârșit*, este starea de sfințenie a creștinului, în care sufletul, inundat de dragostea față de Dumnezeu și aproapele, are stăpânire deplină asupra tuturor pornirilor trupului, ființa lui fiind acum la vârsta și maturitatea deplinătății în Hristos. Lupta dintre impulsurile trupesti și cele ale sufletului sfințit a încetat, ființa creștinului fiind eliberată de orice pornire rea, patimă, zbucium, ceea ce înseamnă câștigarea nepătimirii. Voința lui este în armonie cu voința Celui-de-Sus, întocmai cum rostim în rugăciunea „Tatăl nostru”: „Facă-se voia Ta!” (*nu voia mea!*). Creștinul s-a ridicat de la *chipul* lui Dumnezeu, primit la Botez, la *asemănarea* cu El și poate rosti fericit, odată cu Sfântul Apostol Pavel: „[...] și nu eu mai trăiesc, ci Hristos trăiește în mine!” (Gal. 2, 20).

Ajunși aici, nu trebuie să înțelegem că desăvârșirea morală a credinciosului s-a încheiat. A fi „asemenea cu Dumnezeu” înseamnă a ne asemena cu El în iubire (căci *Dumnezeu iubire este*, I In 4, 8), iar iubirea nu are limită. Îndumnezeirea noastră după har începe și crește în această viață, dar se desăvârșește în cea veșnică. Iată ce spune Sfântul Maxim Mărturisitorul: „După această viață vom înceta de a mai lucra virtuțile, dar nu vom înceta de a simți în noi lucrându-se îndumnezeirea după har, ca o răsplată pentru ele. Căci lucrarea îndumnezeirii în noi, fiind mai presus de fire, e fără hotar...” (*Răspuns către Talasie*, 23).

IV. Recapitulare (fixare). Desăvârșirea omului parcurge trei trepte (*prun-cia, creșterea și starea bărbatului desăvârșit*), dar urcușul duhovnicesc (*epecta-za*) nu încetează niciodată. Tocmai în această neoprire și nelimitare stă fericirea vieții de aici și de dincolo: omul cunoaște noi trepte ale armoniei, frumuseții și iubirii duhovnicești, pe măsură ce se apropie tot mai mult de iubirea absolută, Dumnezeu. Sfântul Ioan Scărarul ne dă chiar o analogie, deosebit de plastică: „Fericit este cel ce are față de Dumnezeu un dor asemănător celui pe care-l are îndrăgostitul față de iubita lui...” (*Scara*, XXX, 5).

V. Asociere (aprofundare). Anumiți creștini confundă *calea* desăvârșirii cu *mijloacele* ei. De pildă, unii se cred desăvârșiți dacă viețuiesc în asceză severă, prin post, privegheri, dormit pe pat tare, dacă se roagă mult, nu lipsesc de la slujbe sau se ascund în pustietate. Alții îi socotesc desăvârșiți pe cei care au vedenii și cad în extaze, alții pe călugări, alții pe cei care se ocupă exclusiv de slujirea aproapelui etc. Toate aceste îndeletniciri pot fi de sprijin real pentru mântuire, bineînțeles, dar nu reprezintă desăvârșirea propriu-zisă. Iar bucuriile spirituale în rugăciune, asceză, extaz ș.a. sunt, într-adevăr, un mare dar de la Dumnezeu, dar pot fi înșelătoare dacă sunt văzute ca un scop în sine. E ușor să te rogi și să postești când ești purtat de brațele bucuriei ascetice, dar infinit mai greu când ai impresia că Dumnezeu te-a părăsit, când toate-ți sunt potrivnice, când ești cu seceta în suflet. În aceste condiții, perseverența în rugăciune (și celelalte) reprezintă dovada unui atașament superior față de Dumnezeu!

VI. Generalizare. Pentru o definire concentrată a desăvârșirii, apelăm din nou la Sfântul Grigorie de Nyssa: „Precum corpurile ce pornesc la vale se avântă prin ele însele, chiar dacă nimeni nu le mai împinge, *asa sufletul, eliberat de împătimirea sa pământească, se avântă ușor și repede spre cele de sus, ridicându-se de la cele de jos, spre înălțime...*” („Viața lui Moise”).

VII. Aplicare. Spre a nu cădea cumva în ispita că eforturile noastre duhovnicești ne-ar situa deasupra semenilor noștri, să ne amintim pilda cu Simon

Curelarul: *Sfântul Antonie cel Mare, ajungând la o sfințenie unanim recunoscută, spre sfârșitul vieții L-a întrebat pe Dumnezeu: „Doamne, mai este vreunul pe lumea aceasta mai bun decât mine?” Înțelegem întrebarea ca izvorâtă din smerenie, dorind să știe dacă e vreunul mai bun ca să-l imite, să-i slujească de model, să încerce să devină și el pe măsura lui. Dumnezeu i-a trimis un înger care i-a spus: „Du-te în Alexandria și primul om pe care-l vei întâlni, să știi că este mai bun decât tine!” S-a dus. Și a întâlnit un curelar... Lucra obiecte din piele, cârpea încălțăminte, hamuri de cai și cam atât. N-a văzut nimic deosebit. Ba mai avea și o familie numeroasă. A crezut că s-a înșelat. L-a întrebat: „Ce faci tu în mod deosebit în fața Domnului?” Omul i-a spus: „Absolut nimic. Mă scol de dimineață, îmi fac rugăciunea și trec la lucru în atelier. La amiază îmi fac rugăciunea, mănânc împreună cu familia și mulțumim toți lui Dumnezeu, după obicei. Seara nu mă culc înainte de a-mi face din nou rugăciunea. Mă port bine cu soția și am grijă de copii, să aibă cele trebuincioase hranei și îmbrăcăminte. Nu iau mai mult decât trebuie pentru lucrul pe care îl fac altora și, după cum se cuvine, nu fac rău nimănui. Atât!” Dacă la început sfântul crezuse că s-a înșelat în privința omului, de data aceasta și-a dat seama că dăduse tocmai peste cel pe care îl căuta. Curelarul, așa făcând, era drept în fața lui Dumnezeu și era chiar mai drept decât el, care făcea tot felul de nevoințe și posturi, acolo în pustie. Își zicea că din când în când se mai și mândrea, și îl chinuiau diferite gânduri și ispite care îl asaltează mai ușor pe omul singur. Din când în când se mai compara cu alții. Din când în când îi mai și judeca, iar bine nu le prea făcea decât prin rugăciune, dar nu din sudoarea frunții și oboseala mâinilor. Acest curelar nu judeca pe nimeni, își ducea viața cinstit și drept, fără să facă în aparență nimic extraordinar. Era doar un om cumsecade. Un foarte obișnuit om cumsecade... (Pildă prelucrată de Mitropolitul Antonie Plămădeală). Să-l luăm și noi pe curelar ca exemplu pentru desăvârșirea noastră, dar și pe Sfântul Antonie, care a avut smerenia și tăria să-i recunoască sfințenia. Amin.*

Surse bibliografice:

Învățătura de credință ortodoxă, EIBMO, București, 1952;

Mitrop. Dr. N. Mladin, Diac. Prof. O. Bucevski, Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Teologia Morală Ortodoxă*, EIBMO, București, 1980, vol. II;

Pr. Prof. I. Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, EIBMO, București, 1994;

Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, în „Filocalia”, vol. IX, EIBMO, București, 1980;

† Antonie, Mitrop. Ardealului, *Sfinți și sfințenie* – predică la Duminica I după Rusalii, a tuturor sfinților, în vol. „Tâlcuri noi la texte vechi”, ed. a II-a, București, 1996.

Datoria de a nu judeca fără o prealabilă cercetare

I. Pregătire apercceptivă: „Audiatur et altera pars!” (*Trebuie ascultată și cealaltă parte!*). Potrivit acestui vechi principiu juridic, consemnat de filosoful Seneca (*Medeea* 2, 2), trebuie să cunoaștem de fiecare dată punctele de vedere ale ambelor părți implicate într-o dispută sau conflict, indiferent de amploare, persoane, motive etc., pentru a lua întotdeauna decizii corecte și a ne exprima opinii obiective. Altfel, riscăm să fim părtinitori, operând cu informații unilaterale, deseori deformate sau total în afara adevărului. În consecință, punctul nostru de vedere va fi subiectiv și decizia finală eronată, aducând prejudicii morale și uneori materiale celui pe care nu l-am ascultat, etichetându-l și condamnându-l „în lipsă”. Când avem în vedere însă principiul invocat mai sus, ascultând ambele părți, cu atenție egală și imparțialitate, atunci deliberarea noastră va avea șanse maxime să fie obiectivă, mai ales că respectăm principiul unui alt adagiu latin: „Sine ira et studio” („fără mânie/ură și părtinire” – Tacitus, *Annale* 1, 1).

II. Tema catehezei de față ne amintește *datoria morală de a nu judeca pe nimeni și nimic înainte de a cerceta datele problemei*.

III. Tratarea subiectului ne-a fost sugerată de faptul că în ultima vreme suntem tot mai adesea martorii unui fenomen urât, care se amplifică îngrijorător: cel al calomnieri semenului, pe toate căile posibile. Nimeni nu este cruțat, indiferent de rangul, responsabilitatea și categoria socială din care face parte. Demnitarul, omul de cultură, colegul, vecinul, bogatul, săracul etc., toți sunt aruncați fără milă în acest malaxor uriaș, gata să zdrobească necruțător și la viteză maximă. Între mijloacele preferate întâlnim mai ales ziare de senzație și posturi de televiziune „comerciale”, care joacă pe melodia celui ce plătește bine. Este adevărat că Legea Audiovizualului și a Presei prevede dreptul la replică. Cum se aplică el se cunoaște însă: ești terfelit pe prima

pagină, cu poze, cu „mărturii” etc., iar „replica” va fi publicată la nu știu câte zile distanță, undeva într-un colțișor, cu literă mărunță, unde nu mai citește nimeni. Nu lipsesc însă nici metodele obișnuite de calomniere, cum ar fi șoptirile „binevoitoare” (ca să nu spunem „bârfele”) în fața tuturor celor dispuși să asculte ce a mai făcut X sau cât de rău și periculos este Y. Poate că X și Y sunt, într-adevăr, „răi” (în fond, numai Dumnezeu este bun!), dar gradul de „răutate” sau cât de „gravă” este o faptă sau alta n-avem cum ști decât stând de vorbă și cu „împlicinații”, ascultând și punctele lor de vedere...

Câteva precizări din legislația laică. Principiul „audiatur...” se regăsește, sub o formă sau alta, în toate Constituțiile statelor civilizate, precum și în Codurile de procedură civilă sau penală. Bunăoară, *Constituția României* (2003) prevede că „dreptul cetățenilor la apărare este garantat” (art. 24, al. 1), întrucât „toți suntem egali în fața legii și autorităților, fără privilegii ori discriminări” (art. 16, al. 1). Iar în *Codul de procedură civilă* se spune că „președintele (judecătorul) va da cuvântul mai întâi reclamantului și apoi pârâtului” (art. 128, al. 2). Amintim, de asemenea, că în *Convenția europeană pentru drepturile omului* se respectă „principiul egalității părților în fața instituțiilor statului și dreptul la apărare” (art. 6). Iată, așadar, drepturi fundamentale: a primi cuvântul și a te apăra.

Ce ne învață Scriptura și Sfinții Părinți? Toate aceste precizări de mai sus se regăsesc în sămbure în Sfânta Scriptură, cu mult înainte ca Seneca ori alți legiuitori să le fi consemnat. „Să nu părținiți la judecată – scrie Moise –, ci să ascultați și pe cel mare, și pe cel mic. Să nu vă sfiți de fața omului, că judecata este a lui Dumnezeu” (Deut. 1, 17). Să ne amintim, de asemenea, de atenționarea înțeleptului Nicodim, atunci când colegii săi, cărturarii și fariseii, se întreceau în a-L calomnia și a-L condamna pe Mântuitorul: „Oare legea noastră judecă pe un om fără să-l asculte mai întâi ce a făcut?” (În 7, 51). În duhul Sfintei Scripturi, Părinții Bisericii au fixat de-a lungul vremii diferite canoane, pentru a consfinți dreptul la apărare și recurs, atât în fața instanțelor judecătorești, cât și în relațiile obișnuite dintre semenii. Se precizează, spre exemplu, că *acuză ce se ridică împotriva cuiva trebuie cercetată în mod temeinic* (6, II ec., 133 Cart., 3, 6 Teofil Alex.), iar cel care se simte nedreptățit de o primă instanță poate face recurs la una superioară (5, I ec., 130 Cart., 14 Sard.). De aceea și Legiuirile noastre (ale BOR) consemnează dreptul învinutului de a se apăra, *verbal sau în scris* (art. 139 și 188 din *Regulamentul de procedură al instanțelor de judecată*).

Prudența preoților trebuie să fie sporită. În sensul celor semnalate până acum, menționăm un alt motiv al demersului nostru: nedreptatea ce se face

față de cei care nu se bucură de oportunitățile principiului „audiatur”, fie că este vorba de membrii unor familii, angajații unor instituții, simpli credincioși de la parohii etc. Preoții înșiși se găsesc de multe ori în fața acestui examen al obiectivității, atât la Taina Spovedaniei, cât și în convorbirile obișnuite. Spre exemplu, când unul dintre soți vine și-i mărturisește lucruri oribile despre celălalt soț, anunțându-i și intenția (sau hotărârea) de a divorța, preotul duhovnic nu trebuie să-și exprime părerea până nu-l ascultă și pe cel incriminat. Tot așa în privința altor litigii, dintre părinți și copii, dintre frați ori dintre creștini, în general. Numai în cazul că „celălalt” refuză total întrevăderea, preotul va da anumite sfaturi, de la caz la caz, dar cu maximă prudență și cu tact.

În familii, cel mai adesea apar probleme când anumiți părinți se comportă discriminatoriu față de copii, dând dreptate unuia, fără să-l întrebe ori să-l mai asculte și pe celălalt. Este „modelul dezastrului”, după cum se exprimă pedagogul american Zig Ziglar (vezi vol. „Raising positive kids in a negative world”, tradus în română cu titlul „Putem crește copii buni într-o lume negativă”). În același „model” se înscriu și acei părinți care nu se consultă în prealabil cu privire la o decizie legată de solicitările copiilor. De pildă, când un copil cere ceva și unul dintre părinți refuză, din motive bine întemeiate, iar celălalt spune „da”, rezultatele sunt dezastruoase. Lipsa unei comunicări firești generează conflicte și între alți membri ai familiei, frați, rude mai apropiate ori mai îndepărtate etc., mai ales în situațiile în care unul sau mai mulți își fac un obicei din a-l discredita sistematic pe celălalt, în fața oricui este dispus să asculte. Calea cea mai scurtă de stingere a oricărei neînțelegeri este însă a comunicării directe, așa cum sfătuiește Mântuitorul: „De-ți va greși ție fratele tău, mergi, muștră-l pe el între tine și el singur. Și de te va asculta, ai câștigat pe fratele tău” (Mt. 18, 15). Iar de nu va asculta, urmează alte proceduri, desigur. Lipsa comunicării personale, directe, face loc unui „sfârșit” iminent al prieteniei și comuniunii, după cum se spune și în *Pateric*: „Când va crește iarba pe cărările dintre chilii, se apropie sfârșitul...”

IV. Recapitulând, pe scurt, toate cele descrise până aici, reținem câteva cuvinte-cheie, pe care trebuie să le avem în vedere în mod deosebit: *calomnie, judecată, drept la apărare, datoria de a cerceta, comunicarea directă cu cel incriminat*. În plus, să fim atenți că unele dintre cele mai dureroase abateri de la principiul „audiatur” au loc în instituții, unde lucrurile pot să degenereze extrem de grav, atunci când superiorii, spre exemplu, au timp și urechi numai pentru anumiți angajați, iar pe ceilalți îi ignoră, ori, Doamne ferește, îi dis-

prețuiesc. Adesea bine intenționați, astfel de șefi pot da impresia că nu-i interesează adevărul și bunul mers, ci doar beneficiile pe care le pot avea de pe urma celor favorizați. Și chiar dacă sunt forțați de împrejurări să asculte ambele părți, se lasă ispitiți să încline balanța spre cel care a reușit să se strecoare primul în „audiență” și a știut prin vorbe meșteșugite să-l convingă, fără a avea măcar dreptate. Aflat mereu sub presiunea timpului, un atare „superior” gândește că, din moment ce a auzit o dată o anumită „poveste”, nu mai trebuie s-o audă din nou, pentru că o „știe” deja... Nu sesizează, de fapt, că în spațiile informațiilor otrăvite și al calomniilor stau interese ascunse, fie ale „surselor”, fie ale „transmițătorilor”, fie ale amândurora. Nu realizează nici că, oricât de sus și important ar fi, este totuși un conducător vremelnic, îngăduit de Dumnezeu tocmai pentru a fi drept și nepărtinitor, atât în chestiuni majore, cât și în detaliile vieții cotidiene ale subalternilor. Fără o astfel de conștiință, devine, de multe ori, atât de „virusat”, încât nu mai are capacitatea să asculte ori să înțeleagă și cealaltă variantă, după cum un computer fără „antivirus” se blochează efectiv, fiindcă nu mai poate răspunde la comenzi.

V. **Asocierea fenomenului calomnierii cu cel al lipsei dreptului la replică și la apărare** nu trebuie făcută însă numai cu evenimente majore ale vieții publice și particulare. Chiar clevetirile minore (aparent minore!) pot otrăvi și ucide un suflet. Părintele profesor Ilie Moldovan ne-a relatat odată că un copil a rămas năuc atunci când un coleg de școală, la o ceartă minoră, i-a replicat: „Tu vorbești, mă, care ai o mamă desfrânată?” „De unde știi tu?”, l-a întrebat copilul blocat. „Am auzit-o pe mama când îi spunea lui tata, iar mama nu minte!” „În acea clipă, sufletul acelui nefericit copil a fost ucis!”, a concluzionat părintele. Cât de adevărată este zicerea că *cel ce vorbește de rău pe aproapele are diavolul pe limbă, iar cel ce-l ascultă pe clevetitor îl are în urechi!*

VI. **Generalizând**, observăm cu îngrijorare că în sânul anumitor instituții, precum și în unele familii există înși care-și exercită tot timpul o a doua „profesie”, semănând zăvanie și suspiciune între colegi, în relațiile cu superioarii, între rudeni etc., prin colportarea de informații măsluite sau cu omisiuni intenționate. Nu pot respira și trăi dacă nu au în „cumul” astfel de preocupări și nu sunt „liniștiți” până nu reușesc să-l „aranjeze” pe unul sau pe altul. Cum timpul este presant pentru toți, puțini dintre cei care primesc informațiile „binevoitoare” mai au vreme să aplice principiul „audiatur”, acceptând doar varianta inițială, formându-și convingeri și acționând în consecință. Astfel de practici deteriorează grav armonia frățească, generând acumularea crescândă a tensiunilor dintre angajați și superiori ori dintre colegii înșiși, ba chiar și

între rude, adâncind neîncrederea și alungând în cele din urmă sentimentele de afecțiune și respect reciproc. Deseori însă tensiunile pot duce la conflicte majore, în urma cărora rezultă răni, resentimente, pierderi în plan moral și chiar material. Așa se întâmpla, știm cu toții, mai ales în vremurile de tristă amintire, când oameni total nevinovați au înfundat ani grei pușcăriile comuniste, în urma unor simple denunțuri ale unor vecini ori cunoscuți „binevoitori”, fără a li se da dreptul la apărare, așa cum legile prevedeau și atunci, de altfel. Denunțul era suficient pentru ca un om nevinovat să primească pe loc eticheta de „bandit” și „fascist”, „vinovat de înaltă trădare față de orânduire” și să fie condamnat „la muncă silnică pe viață”. Dacă în condiții de dictatură nerespectarea principiului „audiatur” poate fi înțeleasă, pentru vremurile de libertate, dobândită cu atâtea jertfe, este de neacceptat!

VII. Aplicarea soluțiilor de a respecta principiul „audiatur”, de a preveni și a înlătura calomniile sunt diverse, de la caz la caz. Una dintre ele, aplicabilă și pentru bârfitor și pentru cel ce ascultă, ne este oferită de o interesantă istorioară, care încheie cateheza de față. *Se spune că, odată, la o masă oarecare, cineva ponegrea de zor pe un cunoscut, care nu era prezent, iar ceilalți ascultau cu mare atenție și veselie. Numai un bătrân tăcea și-și ținea privirile în jos. Gazda îl întreabă: „Ce gânduri te necăjesc, de ce ești trist și de ce nu vorbești?” „N-am vorbit nimic, fiindcă am spus în gând de patru ori Tatăl nostru.” „De ce de patru ori?” „Unul l-am spus pentru cel ce a început defăimarea asta urâtă. Unul pentru mine, că n-am avut curajul să-l mustru pe clevetitor. Al treilea l-am spus pentru persoana ponegrită. La urmă, pentru voi toți care ați ascultat cu atâta plăcere. M-am rugat lui Dumnezeu să vă scoată diavoli din urechi!”*

Surse bibliografice:

Arhid. Prof. Dr. Ioan I. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1992;

Constituția României (2003);

Codul de procedură civilă al României (2009);

Consiliul European, *Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale*, 2003;

Zig Ziglar, *Putem crește copii buni într-o lume negativă!*, (în original, *Raising positive kids in a negative world*), trad. Irina-Margareta Nistor, Edit. Curtea Veche, București, 2000.

Postul cel mai greu: abținerea de la vorbirea multă

I. Introducere. În vremea studiilor de la Seminarul Teologic din București, unul dintre profesorii noștri ne îndemna în Postul Mare să facem următorul exercițiu de voință: o zi pe săptămână să nu vorbim deloc, ca o completare la postul alimentar și la celelalte abțineri specifice acestei perioade liturgice. Iar dacă nu e posibilă tăcerea totală, datorită răspunsurilor pe care trebuia să le dăm la clasă ori colegilor care ne întrebau te miri ce, atunci să vorbim doar strictul necesar, în așa fel ca cei din jur să nu-și dea seama că ținem și un astfel de „post”. Discreție, mai întâi, apoi grijă ca în acest „strict necesar” să nu intre decât vorbele cuviincioase, după îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „Nici vorbe de rușine, nici vorbe nebunești, nici glume care nu se cuvin, ci mai degrabă cele de mulțumire...” (Ef. 5, 4). Pe cât se poate însă este preferabilă tăcerea, completa părintele profesor, deoarece favorizează concentrarea la rugăciune și cugetarea la cele veșnice, pe când vorbirea te ține legat de cele pământești, cu mii de fire nevăzute. Cred acum că părintele cunoștea și ceea ce a spus Sfântul Isaac Sirul în această privință: „Tăcerea este taina veacului viitor. Iar cuvintele, unealta acestei lumi...” (Ep. III, 8).

II. Tema catehezei de față, plecând de la cuvântul-cheie „abținere”, vine în sprijinul tuturor celorlalte forme de abținere liber-consimțită: *paza gândurilor, ferirea de îmbuibare, ferirea de a săvârși orice lucru rău.*

III. Tratarea temei trebuie văzută în contextul doctrinei ortodoxe despre post, în general. De aceea, înainte de a continua analiza privind „postul de vorbe”, considerăm util să amintim definiția și felurile postului. Pe scurt, prin „post” înțelegem *abținerea voluntară de la anumite mâncăruri și băuturi, pe un anumit timp, în scop religios-moral.* În același sens, foarte frumoasă și sugestivă ni se pare definiția din „Mărturisirea Ortodoxă” a Sfântului Mitropolit Petru Movilă (1596-1646): *Înfrânarea de la toate mâncărurile sau, la caz*

de boală, numai de la unele, de asemenea și de băuturi și de toate lucrurile lumești și de toate dorințele cele rele, pentru ca creștinul să poată face rugăciunea lui mai cu ușurință și să împace pe Dumnezeu, încă și pentru ca să omoare poftele trupești și să câștige harul lui Dumnezeu...

După gradul de nevoie, postul este de patru feluri: **a. ajunare desăvârșită**: nu mâncăm și nu bem nimic, cel puțin o zi întreagă; **b. postul aspru sau uscat**: ajunarea propriu-zisă, când mâncăm numai spre seară, în general, alimente uscate (pâine, semințe, fructe etc.); **c. postul obișnuit (comun)**: cu mâncăruri obișnuite „de post”, înfrânându-ne de la cele „de dulce” (carne, pește, brânzeturi, lactate, ouă, grăsimi, vin, țuică ș.a.); **d. post ușor (cu dezlegări)**: atunci când prevede calendarul anumite dezlegări la pește, vin sau chiar ouă și brânzeturi. Tot post „cu dezlegări” se numește și cel în care preotul duhovnic ne face unele pogorăminte, în afara zilelor cu dezlegări din calendar, ținând seama de bătrânețe, boli, slăbiciuni etc.

Revenind la „postirea de vorbire multă”, observăm, așadar, că ea se înscrie în recomandarea „Mărturisirii” lui Petru Movilă de a ne abține de la „lucrurile lumești”...

Ne amintim cu nostalgie, admirație și recunoștință de sfatul înțelept al distinsului profesor de la Seminar, dar și cu strângere de inimă trebuie să recunoaștem, știind cât de greu ne-a fost să-i urmăim îndemnul, din pricina zburdălniciei caracteristice adolescenței, dar și firii noastre deschise și comunicative. Exercițiul, cât am reușit să-l facem, ne-a prins bine tuturor, și atunci, și peste ani, cel puțin într-o privință: chiar dacă suntem nevoiți, prin natura preocupărilor, să vorbim destul de mult în toate zilele, inclusiv în cele de post, *am învățat că nu trebuie să ne lipsim niciodată de simțul măsurii*, după cum acest simț nu trebuie să lipsească nici într-ale mâncării, băuturii etc. „Măsura face orice lucru frumos!”, ne spune același Sfânt Isaac Sirul. Iar măsura în vorbe, ca în orice altceva, ne poate ajuta să ținem un *post frumos*, plăcut lui Dumnezeu. Filosoful creștin Petre Țuțea, atât de original și de hătru, povestea într-un interviu televizat despre schimbul de replici petrecut în Parlamentul României de odinioară între profesorul Nicolae Iorga, pe cât de erudit, pe atât de intempestiv cu firea, și inginerul Ion I.C. Brătianu, cunoscutul om politic liberal. După o serie de contraziceri, Iorga izbucni tăios: „Ce să învăț eu de la un inginer?!” „Măsura, domnule profesor, măsura!”, îi răspunse calm Brătianu.

Astăzi, ca, de altfel, întotdeauna, ne dăm seama că unii dintre interlocutorii noștri chiar au darul vorbirii frumoase și plăcute, dar, lipsiți de simțul

măsurii, devin greu de suportat, nedându-și seama că vorbirea bogată nu înseamnă automat și virtute ori avantaj, ci, adesea, o mare și evidentă neputință. În contrast, interlocutorul măsurat și concis în vorbe se face foarte plăcut, știind, desigur, că o comunicare adevărată se bazează pe dialog, nu pe monolog și că „vorba lungă e sărăcia omului” – cum spune un vechi proverb românesc. Este și constatarea obiectivă pe care o face Înțeleptul Isus, fiul lui Sirah: „Este câte unul care tace și se află înțelept, și este câte unul care se face urât pentru vorba lui cea multă!” (Eccl. 20, 4).

IV. Recapitulând (*sintetizând*, de fapt), precizăm că ne amintim de toate acestea acum, în vremea Postului Mare, când îndemnăm (și *ne* îndemnăm) la cât mai multă cumpătare, sub toate aspectele, inclusiv în privința risipei de vorbe, încercând, totodată, să rezistăm în fața agresiunii verbale exterioare zilnice: în mijloacele de transport în comun (asistând neputincioși la tot mai multe și zgomotoase convorbiri pe telefonul mobil), în vacarmul de pe stradă, din instituțiile publice, de pe canalele media ș.a. Agresivitate verbală înseamnă și când ne asaltează cineva cu sfaturi cicălitoare ori cu amănunte interminabile din viața și activitatea sa, voind cu orice preț să ne convingă de ceva anume și nici nu observă că realizează, de fapt, contrarul. Asta se întâmplă și în convorbirile particulare, dar mai ales într-un cerc lărgit de persoane, atunci când cineva confiscă efectiv discuția, spre consternarea și suferința tacită a tuturor celorlalți.

V. Asocierea Postului Mare se face deseori, pe bună dreptate, cu o scară (*urcuș*) ce duce la Înviere, iar această comparație ne aduce aminte de minunata „Scară” a Sfântului Ioan (*Scărarul*), cu treizeci de „Trepte” (*Capitole*). Ei bine, în Treapta a 11-a, Sfântul Părinte scrie „Despre multa vorbire și despre tăcere”, exact în duhul celor spuse de Înțeleptul Sirah: „Multa vorbire este catedra slavei deșarte, semnul neștiinței, ușa cleветirii, călăuza glumelor deplasate, slujitoarea minciunii, risipirea străpunerii, născătoarea trândăviei sau pricinuitoarea ei, înaintemergătoarea somnului, împrăștierea minții, pierzătoarea pazei de sine, răcitoarea căldurii (iubirii), întunecarea rugăciunii...” (Cap. XI, 2). În schimb, „tăcerea este maica rugăciunii, izbăvirea din robie, păzirea focului (iubirii), supraveghetoarea gândurilor, straja în fața vrăjmașilor, închisoarea plânsului, prietena lacrimilor, dușmana îndrăzelii, însoțitoarea liniștii, potrivnica plăcerii de a te face învățător, adaos de cunoștință, urcuș tainic” (XI, 3). Apoi, concluzionează: „Cel ce-și cunoaște greșelile își înfrânează limba. Iar vorbărețul nu s-a cunoscut încă pe sine cum trebuie!” (XI, 4).

VI. Generalizând, realizăm faptul că postul de vorbe, unit cu toate celelalte abțineri, reprezintă un mijloc de înduhovnicire, de educare a voinței trupului, un semn văzut al râvnei și sânguinței noastre, spre asemănarea cu Dumnezeu și cu îngerii, care n-au nevoie de hrană materială, așa cum bine învață Sfântul Simeon al Tesalonicului: „Postul este lucrul lui Dumnezeu, întrucât Lui nu Îi trebuie hrană. Este viață și petrecere îngerească, pentru că îngerii sunt fără hrană. Este omorârea trupului, că acesta hrănindu-se ne-a făcut morți; și izgonirea patimilor este postul, căci lăcomia întărește ispitele trupului” (*Răspuns la întrebarea 54*).

VII. Aplicarea învățăturilor de mai sus ne va ajuta să înțelegem, așadar, că pe cât de anevoios este postul de vorbe, pe atât e de folositor pentru reculegerea trebuincioasă rugăciunii. În același timp, pentru a purta un dialog *real* cu semenii, printr-o comunicare concisă, plăcută și convingătoare. Însuși verbul latin *communico*, de unde provine românescul *a comunica*, asta înseamnă: *a împărți, a împărtăși, a avea ceva în comun*. Adică, timpul dialogului să fie *împărțit* frățește, dând voie interlocutorului să și vorbească, nu constrângându-l doar să asculte, *împărtășindu-ne* fiecare, astfel, din gândurile și simțămintele celui alt. Dar asupra importanței dialogului în comunicare vom reveni, cu ajutorul Domnului, într-o altă cateheză.

Surse bibliografice:

- Sf. Ioan Scărarul, *Scara*, în *Filocalia*, vol. IX, trad. Pr. D. Stăniloae, București, 1980;
 Sf. Isaac Sirul, *Epistola a III-a*, în *Filocalia*, vol. X, trad. Pr. D. Stăniloae, București, 1981;
 *** *Învățătura de credință creștină ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1952;
 Arhid. Prof. Dr. I. Zăgrean, *Morala creștină*, Cluj-Napoca, 2004.

Virtuți și păcate (I)

Virtuți teologice și cardinale; păcatele împotriva lor

I. Pregătirea apercetivă. În câteva dintre catehezele anterioare am arătat pe scurt cuprinsul moralei ortodoxe, prezentând legile și poruncile pe care orice creștin trebuie să le respecte, atât pentru o bună conviețuire cu semenii, cât și pentru a-și pregăti calea mântuirii sufletului. În același scop, au o deosebită importanță cultivarea virtuților creștine, dar și grija de a ne feri de păcate. De aceea, socotim necesar să descriem câteva din cele mai importante virtuți, pentru o mai bună cunoaștere, concomitent cu menționarea păcatelor mai frecvente, spre a ști să ne ferim de ele. Prin comparație, așezate față în față, ne vom da mai ușor seama, pe de o parte, de binefacerile virtuților, pe de alta, de primejdiile păcatelor.

II. Anunțarea temei: Vom vorbi, aşadar, despre virtuți și păcate, atât cât ne îngăduie spațiul prezent, urmând să continuăm cu același subiect în cateheza următoare.

III. Tratare. 1. Definiții și precizări preliminare. *Virtutea creștină este dată de năzuința și deprinderea statornică a credinciosului de a împlini voia lui Dumnezeu. Păcatul, dimpotrivă, reprezintă călcarea cu bună știință a voii Lui, exprimate în legile morale.*

Este interesant să observăm că, etimologic, cuvântul „virtute” provine din latinescul „vir” („bărbat”), fiind aşadar ceva specific bărbatului (*putere, vitejie, curaj*), în Antichitatea păgână prin virtuți înțelegându-se mai mult aptitudinile fizice, izvorâte exclusiv din puterile proprii. În creștinism, noțiunea de virtute se raportează cu deosebire la comunicarea omului cu Dumnezeu și cu semenii, accentul căzând pe cultivarea calităților sufletești, fără a se neglija însă educația care privește cele ale trupului. Spre deosebire de concepția antică, creștinul are conștiința că izvorul virtuților nu stă atât în puterile omenești,

cât mai ales în harul lui Dumnezeu, după cum smerit recunoaște, bunăoară, Sfântul Apostol Pavel: „Prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt!” (I Cor. 15, 10). De aceea, creștinul virtuos, chiar când sub aspect fizic este bolnav, bătrân ori slăbit, simte că suflă este tare, cum același Apostol Pavel mărturisește: „De aceea mă bucur în slăbiciuni[...], căci, *când sunt slab, atunci sunt tare!*” (II Cor. 12, 10).

2. Felurile virtuților. Recurgem la o anumită clasificare din dorința de a sistematiza datele temei, precizând însă că nu se poate face o împărțire pe deplin mulțumitoare, întrucât virtutea, ca tărie de caracter, este una singură. Manifestările ei sunt, de fapt, diferite. Astfel, vorbim de **virtuți teologice**, **virtuți cardinale** și **virtuți derivate** din primele două categorii.

a. VIRTUȚILE TEOLOGICE sunt: **credința**, **nădejdea** și **dragostea**. Se numesc „teologice”, pentru că prin ele creștinul intră nemijlocit în comuniune cu Dumnezeu.

Astfel, **credința** este cel mai înalt mijloc de cunoaștere a învățăturilor despre Dumnezeu și Împărăția Sa. Ea vine în sprijinul rațiunii, care nu poate înțelege singură cele supranaturale, fiind, așadar, absolut necesară pentru mântuire. Credința adevărată trebuie să fie *tare, statornică* și *să se adevărească prin fapte* („Credința fără fapte moartă este”, cf. Iac. 2, 26). **Păcatele** împotriva credinței: *erezia* (susținerea învățăturilor greșite, de ex., că Hristos nu este Dumnezeu adevărat, ci numai Om), *apostazia* (lepădarea credinței, de ex., Ateismul), *schisma* (abatere de la disciplina Bisericii), *superstițiile* (idei deșarte, moștenite din păgânism, ca, de ex., credința în strigoi, iele etc.), *ocultismul* (credința în vrăjitorii, magie, spiritism etc.), *fanatismul religios* (ura față de alte religii).

Nădejdea este *așteptarea cu încredere a împlinirilor făgăduite de Dumnezeu*. Care, ne spune Sfântul Apostol Pavel, „este credincios în ceea ce a făgăduit” (Evr. 10, 23). **Păcatele** împotriva nădejzii sunt: *prea marea încredere în bunătatea lui Dumnezeu*, însoțită de amânarea pocăinței; *deznădejdea* față de ajutorul lui Dumnezeu, soră bună cu *deprimarea*.

Dragostea, în sens creștin, este virtutea prin care omul își manifestă cele mai alese simțăminte față de Dumnezeu și față de aproapele. Este cea mai mare dintre toate virtuțile, după cum mărturisește și Sfântul Apostol Pavel în imnul pe care i-l dedică (I Cor. 13), Dumnezeu Însuși fiind iubirea absolută (I In 4, 16). Este cea mai mare, atât prin izvorul ei (Dumnezeu), cât și prin faptul că este veșnică: „Nu pierie niciodată” – I Cor. 13, 8. Iubirea adevărată are câteva însușiri de căpetenie: *deplină, statornică, lucrătoare*. **Păcatele** îm-

potriva iubirii: *ura* față de Dumnezeu și aproapele, *trândăvia* sau *lenea* de a împlini datoriile, *egoismul* (iubirea de sine), *fătărnicia* (iubirea prefăcută), *fanatismul religios* (intoleranța față de alte credințe).

b. VIRTUȚILE CARDINALE sunt: **înțelepciunea**, **dreptatea**, **curajul** și **cumpătarea**. Se numesc „cardinale” de la termenul latin „cardo” – țâșnă, balama, punct esențial (*cardinal*). Omul care își cultivă aceste virtuți se aseamănă cu o ușă (poartă) care se deschide și se închide bine.

– **Înțelepciunea**, din punct de vedere creștin, este virtutea care se inspiră din atotînțelepciunea lui Dumnezeu și din opera Lui, scrisă (Biblia) și nescrisă (natura înconjurătoare). Omul înțelept este *prevăzător*, *prudent*, *circumspect*, *docil* (*ascultă de sfatul bun*). **Păcatele** potrivnice înțelepciunii: *nechibzuința*, *lipsa de prevedere*, *nestatornicia*, *neglijența*, *pripirea*.

– **Dreptatea** este virtutea prin care creștinul își reglementează corect raporturile cu Dumnezeu, cu semenii și cu sine însuși. Din această virtute izvorăsc: egalitatea, frăția, prețuirea celui alt, corectitudinea. **Păcatele** împotriva dreptății: *nedreptatea*, *părtinirea*, *împilarea*, *favoritismul*, *nepotismul* etc.

– **Curajul** (**bărbăția**) este virtutea prin care creștinul dovedește tărie în fața tuturor greutăților, materiale și sufletești. Din curaj derivă: *perseverența* (*stăruința*), *încrederea* în ajutorul lui Dumnezeu. **Păcate** contrare curajului: *frica*, *lașitatea*, *violența*, *îndrăznirea oarbă*.

– **Cumpătarea** (**înfrânarea**) este virtutea prin care se cultivă stăpânirea de sine. Cumpătarea se manifestă diferit, în funcție de împrejurări: *sobrietate* (în mâncăruri și băuturi); *economie* (în chivernisirea bunurilor); *modestie* (în îmbrăcăminte și manifestări exterioare); *pudoare*, *castitate*, *discreție* etc., în toate împrejurările vieții. **Păcatele** împotriva cumpătării: *lăcomia*, *îmbuibarea*, *beția*, *zgârcenia*, *risipa*, *nerușinarea*, *desfrânarea*, *luxul*, *orgoliul*...

c. VIRTUȚILE DERIVATE din cele teologice și cardinale se leagă de împlinirea datoriilor față de Dumnezeu, față de sine însuși și față de aproapele. Spre exemplu, între datoriile față de sine însuși, care privesc trupul, se înscriu: *îngrijirea sănătății*, *apărarea vieții* etc. Între cele care privesc sufletul: *cultivarea minții*, *a simțirii* (*emotivitate*, *afectivitate*) și *a voinței*. De asemenea, *cultivarea smereniei* și grija de a alunga **păcatul mândriei**, „pentru că Dumnezeu celor mândri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har” (I Pt. 5, 5).

IV. Recapitulare: virtuțile teologice, *credința*, *nădejdea* și *dragostea*, vizează în special comunicarea omului cu Dumnezeu, dar, împreună cu virtuțile cardinale și cu cele derivate influențează direct calitatea relațiilor cu semenii, precum și raporturile cu sine însuși. Păcatele, dimpotrivă, alterează (une-

ori până la distrugere) atât comunicarea cu Dumnezeu, cât și cu semenii, dar și cu sinele propriu.

V. Asociere: după cum un sportiv nu poate ajunge la performanțele dorite fără un antrenament zilnic și perseverent, ferindu-se cu grijă de tot ce l-ar împiedica la reușită, tot așa și creștinul: nu se poate desăvârși fără o cultivare statornică a virtuților, grijindu-se, totodată, să evite săvârșirea păcatelor, care anulează nu numai virtuțile, ci și șansele mântuirii sufletului.

VI. Generalizare: „Numai virtutea înnobilează sufletele. Influența ei este așa de mare, încât o admirăm chiar și la dușmanii noștri!” (Cicero, *De amicitia*).

VII. Aplicare: „Virtutea este hrana sufletului” – mărturisește Evagrie Monahul. Întrucât *devenim ceea ce facem, ceea ce vorbim, ceea ce gândim, ceea ce mâncăm* etc., trebuie să ne dăm seama că *valoarea sufletului nostru depinde întru totul de ceea ce i se oferă spre hrană*. „Numai dacă trăim în virtute suntem ai lui Dumnezeu”, ne încredințează Sfântul Antonie cel Mare. Virtutea întărește caracterul omului, îi potolește pornirile rele, înlătură ispitele. Mai mult: face să-i rodească în suflet mulțumire în această viață și fericire în cea veșnică.

Surse bibliografice:

Pr. Prof. Dr. D. Stăniloac, *Teologie Morală Ortodoxă*, vol. III, EIBMO, București, 1981;
Învățătura de credință ortodoxă, EIBMO, București, 1952;
 Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgrean, *Morala creștină*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004;
Proverbe și cugetări latine, ed. îngrij. de V. Diaconu și M. Marinescu-Himu, București, 1976.

Virtuți și păcate (II)

Virtuți derivate și păcatele împotriva lor)

I. Pregătirea apercceptivă. Ni s-a părut deosebit de interesant faptul că în unele țări islamice funcționează „Ministerul promovării virtuții și combaterii viciului”... Chiar dacă din punct de vedere creștin nu am fi de acord cu toate măsurile propuse și aplicate de acest tip de minister, ideea în sine este de apreciat. Adică: nu doar religiile să se preocupe de viața morală a societății, ci și guvernul însuși! În acest sens, promovarea virtuții și combaterea viciilor ar trebui să constituie o prioritate, evident – în duh creștin, și în țărișoara noastră, dacă nu la nivel ministerial măcar la unul de Secretariat de Stat... Biserica rămâne însă, cel puțin deocamdată, o voce singulară în acest domeniu, atrăgând luarea-aminte atât asupra importanței covârșitoare a cultivării virtuților, cât și a feririi de păcate. În cateheza anterioară am vorbit despre virtuțile teologice și cardinale, precum și despre păcatele opuse acestora, dar am amintit în treacăt și de unele virtuți și greșeli așa-zis „derivate”, făgăduind că vom reveni cu detalii asupra lor.

II. Anunțarea temei: *În cele ce urmează vom continua, așadar, cu această categorie a virtuților derivate, în paralel cu nominalizarea păcatelor care li se opun.*

III. Tratare. Virtuțile teologice (*credința, nădejdea și dragostea*) și cele cardinale (*înțelepciunea, dreptatea, curajul și cumpătarea*) influențează benefic împlinirea datoriilor creștinului față de Dumnezeu, față de sine și față de aproapele. Aceste datorii și atitudini constituie tot atâtea virtuți care împodobesc viața morală a omului. În contrast, întâlnim, desigur, un păcat sau mai multe, cu raportare la fiecare virtute în parte. Vom da câteva exemple:

1. *Smerenia (modestia)*, ca manifestare firească a dragostei creștine, dar și a înțelepciunii, este *virtutea prin care noi recunoaștem că toate însușirile bune pe care le avem sunt daruri de la Dumnezeu*, fapt pentru care nu trebuie să ne

mândrim cu ele. Sfântul Apostol Pavel sesizează foarte bine acest adevăr: „Ce ai, pe care să nu-l fi primit? Iar dacă l-ai primit, de ce te făleşti, ca și cum nu l-ai fi primit?” (I Cor. 4, 7). Și tot el mărturisește smerit: „Prin harul lui Dumnezeu sunt ceea ce sunt!” (I Cor. 15, 10). Însă exemplul suprem de smerenie ni l-a dat Însuși Mântuitorul, Care ne și îndeamnă zicând: „Învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima!” (Mt. 11, 29). Pentru creștin, smerenia este o dovadă a cunoașterii de sine, a recunoașterii limitelor și neputințelor proprii, dar reprezintă și o podoabă a sufletului, de inestimabilă valoare. Este virtutea cea mai lăudată în trecut și azi, poate și pentru faptul că pe cât este de dorită, pe atât este de greu de păstrat. „Smerenia este haina lui Dumnezeu” – spune Sfântul Ioan Gură de Aur, cu referire la ceea ce notează Sfântul Apostol Pavel: „(Hristos) S-a smerit pe Sine”, și „chip de rob luând” (Filp. 2, 7). Printre cele mai frumoase descrieri ale smereniei socotim a fi și cea semnată de Teodor M. Popescu (1893-1973), ilustrul profesor de teologie, din care vom reda un fragment: „Omul smerit este sfios, nu iese din firea lui, nu strigă, nu cere, este fără pretenții și fără ambiție, blând, pașnic, răbdător, sincer, îngăduitor, curat și drept. Omul smerit nu este încrezut, nu se laudă singur, nu caută nici lauda altora. Se mulțumește cu puțin, nu cere și nu primește ceea ce nu i se cuvine, stă la urma tuturor și, chiar nedreptățit sau păgubit, îndură fără a se plânge și răzvrăti. Pentru cele ce nu cere, de care se lipsește sau de care este socotit lipsit, el adună în sufletul său comoară de bune gânduri și simțăminte și, pe cât pare de neîndemânatic sau sărac în însușirile care arată pe oameni făloși, isteți și îndrăzneți, lăudați de alții sau temuți, pe atât posedă în sine nebănuite însușiri frumoase și plăcute de om duhovnicesc...” (*Meditații teologice*, Edit. Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997, p. 198).

Păcatul cel mai mare împotriva smereniei este **mândria**: *prețuire de sine peste măsură, dublată de dorința permanentă de a se înălța și alerga după laudă și mărire deșartă*. Mândria se manifestă în diferite forme, ca: *vanitatea* (goana după laudele altora), *orgoliul* (lauda de sine), *despotismul* (mândria manifestată prin tendința de a domina și stăpâni pe alții, din pricina falsei conștiințe a superiorității proprii). Din mândrie iau naștere și alte păcate, precum: *nesupunerea, nerușinarea, revolta, fățărnicia, clewetirea* etc.

2. **Onoarea (demnitatea)** unei persoane reprezintă încununarea integrității morale, a corectitudinii și a prestigiului de care se bucură, în conformitate cu probitatea sa morală. Sunttem de acord, astfel, cu cele spuse de Cicero, celebrul orator latin: „Honor est premium virtutis” (*onoarea este răsplata virtuților*). Este, de fapt, *numele bun* pe care îl câștigă omul și care este mai de preț decât

orice altceva, după cum citim în Cartea Pildelor: „Un nume bun este mai de preț decât bogăția; cinstea este mai de preț decât argintul și aurul” (22, 1).

Apărarea onoarei (*demnității*) personale nu trebuie să excludă însă respectul pentru onoarea aproapelui. Dimpotrivă, această respectare este o dovadă a iubirii față de el. Iar în caz de nevoie trebuie să i-o și apărăm. Aici se aplică îndemnul Mântuitorului: „Precum voiți să vă faceți vouă oamenii, faceți-le și voi asemenea!” (Lc. 6, 31). Aproapelui trebuie să-i acordăm, așadar, încrederea noastră, *încrederea fiind temeliea bunelor relații între oameni*. Este nevoie totuși să evităm extremele: *naivitatea (credulitatea)*, adică încrederea lipsită de prudență, în urma căreia cineva, spre exemplu, ne poate divulga secretele; *suspiciunea*, prin care ne îndoim cu ușurătate de onoarea aproapelui.

Cele mai frecvente păcate împotriva onoarei aproapelui sunt: *suspiciunea* (bănuiala, fără temeiuri, cu privire la cinstea lui), *calomnia* (atribuirea unor fapte pe care nu le-a făcut), *defăimarea* (darea în vileag a unor fapte rele, nu din dragoste de adevăr, ci din dorința de a micșora stima de care se bucură), *insulta* (ofensa prin vorbe sau fapte) etc.

3. *Deprinderea de a spune adevărul* este considerată un exercițiu extrem de important al virtuții. Două elemente se impun în acest exercițiu: *cunoașterea* adevărului și *mărturisirea* lui, atunci când e nevoie, urmând îndemnului inspirat al Sfântului Apostol Pavel: „Pentru aceea, lepădând minciuna, grațiți adevărul, fiecare cu aproapele său” (Ef. 4, 25). Trebuie să precizăm însă că nu suntem obligați să spunem adevărul *oricând* și *oriunde*. De exemplu, atunci când se cere păstrarea secretului cu privire la anumite lucruri care privesc viața privată a aproapelui ori când trebuie să păstrăm un secret promis, secrete legate de serviciu, secretul Tainei Spovedaniei, secretul militar, medical etc.

Cel mai mare păcat împotriva adevărului este *minciuna*, interzisă și de porunca a 9-a din Decalog. Minciuna poate îmbrăca diferite forme: *prefăcătorie, fățărnicie, pervertirea adevărului* etc. Cine adoptă minciuna, ca mod de comunicare, se desparte de Tatăl ceresc și se face fiu al satanei, care dintru început a fost „ucigător de oameni și tată al minciunii” (In 8, 44).

IV. **Recapitulare.** Cea mai apreciată calitate a unui om este *modestia (smerenia)*, iar cel mai detestat defect este *mândria (vanitatea, orgoliul etc.)*. Astfel, e bine să ne amintim mereu că Dumnezeu Însuși „celor mândri le stă împotrivă și celor smeriți le dă har” (I Pt. 5, 5).

V. **Asociere.** Încă din Antichitate omul a fost considerat un „microcosmos” (*o mică lume*), în ființa lui regăsindu-se elementele de bază ale cosmosului (*lunii*), atât frumusețile imprimate de Dumnezeu în firea înconjurătoare-

re, cât și urâțeniile survenite odată cu păcatul strămoșesc și prin intervențiile stricătoare ale oamenilor răi. Cu toate acestea, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu (numită *pronie*), natura conservă și cultivă atâtea frumuseți, eliminând, totodată, prin felurite transformări, urâțeniile survenite... Minunat exemplu pentru om de a-și spori frumusețea virtuților și a elimina urâțenia păcatelor!

VI. Generalizare. Virtuțile și păcatele sunt asemănătoare cu treptele unei scări. Numai că, în timp ce treptele virtuților ne urcă spre tot ce este bun și frumos, în final spre Împărăția cerurilor, treptele păcatelor ne coboară spre întunecimile iadului... A noastră, numai a noastră este, așadar, vrerea, alegerea. Să recunoaștem și noi, odată cu Sfântul Apostol Pavel: „A voi (binele) se află în mine!” (Rom. 7, 18).

VII. Aplicare. Trebuie să ne dăm seama că atât virtuțile, cât și păcatele sunt legate laolaltă cu mii de fire nevăzute: fiecare virtute atrage altă virtute, fiecare păcat, alt păcat. Sfântul Apostol Iacov ne avertizează în mod expres în această privință: „Cine va păzi toată legea, dar va greși într-o singură poruncă s-a făcut vinovat față de toate poruncile” (2, 10). Înțelegem de aici că trebuie să avem în vedere, pe de o parte, cultivarea tuturor virtuților, pe de alta, ferirea de toate păcatele. Nu selectiv ori „din când în când”, ci unitar și consecvent. Virtutea credinței crește împreună cu a nădejzii, a dragostei, a smereniei, a înțelepciunii, a cumpătării etc., după cum păcatele necredinței, ale mândriei, ale urii etc. atrag ca un magnet multe altele, asemănătoare lor: erezia, superstițiile, orgoliul, disprețul față de alții, mânia ș.a. De aceea, grija pentru o virtute nu trebuie să ignore atenția față de celelalte, urmând, astfel, îndemnul atât de viu al Mântuitorului: „Pe acestea trebuie să le faceți, pe acelea, să nu le lăsați!” (Mt. 23, 23).

Surse bibliografice:

- Pr. Prof. Dr. D. Stăniloae, *Teologie Morală Ortodoxă*, vol. III, EIBMO, București, 1981;
Învățătura de credință ortodoxă, EIBMO, București, 1952;
 Prof. Dr. Teodor M. Popescu, *Meditații teologice*, Edit. Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, 1997;
 Arhid. Prof. Dr. Ioan Zăgorean, *Morala creștină*, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2004;
Proverbe și cugetări latine, ed. îngrij. de V. Diaconu și M. Marinescu-Himu, București, 1976.

28.

Teme de bioetică:

transplantul, eutanasia, incinerarea, planningul
(pre-embriion, fertilizarea „in vitro” și „in vivo”),
avortul și clonarea

I. Pregătirea apercceptivă. În câteva cateheze anterioare am prezentat, selectiv, capitole mari din Morala ortodoxă (*legea morală, virtuți, păcate, trepte ale desăvârșirii* etc.), în scopul de a ne familiariza cu elementele de bază ale comportamentului creștin. Toate acele capitole țin de Morala tradițională, cu subiecte în general cunoscute. Viața modernă îl confruntă însă pe omul credincios cu probleme, păcate și ispite noi, unele de ultimă oră chiar. Aceste „noutăți” comportamentale au determinat conturarea unui capitol special în Morala creștină, numit „bioetică”, asupra căruia ne simțim datori să facem câteva semnalări. În Facultățile și Seminarile de Teologie, în cadrul disciplinei propriu-zise a Moralei ortodoxe, s-a introdus în ultima vreme și acest capitol, datorită importanței lui deosebite, cu trimiteri la o bibliografie tot mai consistentă, pe zi ce trece. Având în vedere faptul că spațiul firesc al unei cateheze este restrâns, prezentarea de față va avea un caracter general, urmând ca cei interesați să-și completeze datele ulterior, fie prin lecturi particulare (vom indica la sfârșit câteva surse), fie prin participarea la dialogurile speciale cu preoții. Ne dăm seama, de altfel, că semnalările noastre vor provoca, pe lângă nelămuriri, anumite întrebări și reacții. De aceea, insistăm ca cititorii să nu se rezume doar la acest material schițat, spre a nu risca să înțeleagă sau să interpreteze greșit punctele de vedere ortodoxe, ci să întrebe preoții și să consulte bibliografia aferentă.

II. Tema vizează, așadar, câteva din aspectele cele mai importante ale Bioeticii, în scopul înțelegerii corecte a implicațiilor ei în viața modernă, spre folos sufletesc și trupesc.

III. Tratare. Dicționarele medicinei laice definesc „Bioetica” drept „un ansamblu de reguli de conduită a profesioniștilor din domeniul sănătății față de pacienții lor”. Medicii creștini o văd însă ca pe o *disciplină care studiază și oferă soluții morale în procesul de cunoaștere și relație interumană, precum și de relație a omului cu universul creat, în concordanță cu Sfânta Scriptură și învățătura Sfinților Părinți*. Preocuparea medicinei creștine se concentrează să asigure, astfel, integritatea anatomică și spirituală a ființei umane, pentru a fundamenta actul medical și social, spre a lua deciziile care se impun în știința, practica și cercetarea medico-socială. Iată câteva capitole de mare actualitate: *transplantul de organe, eutanasia, incinerarea cadavrelor, planingul familial (inclusiv noțiunile de pre-embriion, fertilizarea „in vitro” și „in vivo”), avortul și clonarea*.

1. Transplantul înseamnă înlocuirea de țesuturi și/sau organe umane compromise morfologic și funcțional, din corpul unui subiect uman, cu alte structuri similare. El se practică deja cu succes, dar nu se respectă întotdeauna normele etice. Precizăm, de aceea, că transplantul este acceptabil pentru sânge și organe duble, cu condiția ca donatorul să ofere cu bună intenție și din spirit de întruajutorare, nu doar din interese bănești. Transplantul este discutabil pentru organele unice, unde trebuie să funcționeze conceptul de *moarte cerebrală* (nu moarte *aparentă și clinică*).

2. Eutanasia (gr. *εὐτανασία*) înseamnă, etimologic, a muri ușor, „moarte bună” (*εὐ – bine; τανασία – moarte*). Dacă, inițial, prin „moarte bună” se înțelegea moartea primită cu seninătate, datorită unei vieți morale superioare sau datorită eforturilor medicului de a alina durerile și a ridica moralul bolnavului, ulterior termenul și-a modificat sensul, desemnând omorârea cuiva din milă sau curmarea fără durere a vieții cuiva, devenit inutil pentru anumite tipuri de societate, sau curmarea unei vieți înțelese de ea însăși fără sens, din cauza suferințelor cumplite. Eutanasia este inacceptabilă, pentru că numai Dumnezeu, Care dă viața, are dreptul s-o ia. Zilele, anii sau clipele pe care le mai trăiește cineva, chiar cu tributul unor mari suferințe, sunt tot atâtea prilejuri de a mai lucra la mântuirea sufletului, fie și numai prin rugăciune. Chiar atunci când un pacient este ținut în viață de aparate și nu mai comunică vizibil, nu avem de unde ști că tainic el nu se roagă. Medicul care practică eutanasia și-a încălcat menirea și comite un păcat grav. Pentru evitarea unui asemenea păcat este nevoie de o informare corectă cu privire la gravitatea lui și cu privire la sensul vieții.

3. Incinerarea morților a devenit, din păcate, o practică tot mai frecventă, mai ales la orașe. Motivele invocate: e mai „ieftin”, mai „curat”, sunt și „preoți”

la crematorii (deși nu sunt recunoscuți oficial de autorități!), nu mai e nevoie de loc de veci... Alteori, familia motivează că așa a dorit decedatul etc. Precizăm că incinerarea este o practică necreștină, întâlnită doar la popoare unde ignoranța se îmbină cu superstițiile de tot felul. Nici evreii nu o practicau decât ca o amplificare a pedepsei cu moartea în cazurile de depravare sexuală (Lev. 20, 14). Sodomiții, de asemenea, au fost pedepsiți cu moartea prin foc (Fac. 19, 24). Să ne amintim, în schimb, cum procedau primii creștini: catacombele poartă mărturia grijii de înhumare față de trupurile adormiților. Așa s-au păstrat atâtea sfinte moaște, aspect important și în prezent și în viitor, întrucât, în principiu, orice creștin poate deveni un sfânt. Iar cazurile de sărăcie reală pot fi rezolvate la nivel de comunitate (slujbă gratuită, loc de înhumare, colectă pentru alte cheltuieli etc.).

4. Planningul familial înseamnă programarea (sau neprogramarea) nașterii de prunci, după un calendar propriu, din diverse motive: pe de o parte, realizare profesională și materială, „trăirea tinereții” în deplină libertate, pe de alta, sărăcie, lipsă de spațiu locativ etc. Din punct de vedere creștin, planningul de acest gen nu poate fi acceptat, întrucât contravine cuvântului Domnului „creșteți și vă înmulțiți!” (Fac. 1, 28), înlocuind, astfel, voia Domnului cu voia omului. În cadrul planningului, o mare frecvență o au **avorturile**, un subiect vast și dureros de actual! Pe moment spunem doar atât: prin avort se încalcă una din cele 10 porunci (a 6-a): **să nu ucizi!** Femeia care avortează și soțul care consimte (sau, mai grav, impune!) se înscriu în lista criminalilor. Anticoncepționalele sunt, la rândul lor, unelte ale criminalității, pentru căucid un embrion viu, cu suflet din prima secundă (nu din ziua a 14-a, cum susțin medicii atei). Atenționăm că metodele anticoncepționale lezează, de fapt, integritatea anatomică și spirituală a mamei, prin efectele adverse periculoase pe care le determină: depresie, cancer de sân, hipertensiune arterială, tromboembolism, tumori etc.

Noțiunea de **pre-embriion** aparține, de asemenea, planningului, asociată cu **fecundarea in vitro** (conceperea în eprubetă) și **in vivo** (în uter) și cu noțiunea de **inseminare artificială**. Atunci când soții nu pot avea copii în mod natural, nu trebuie să apeleze la tehnici „moderne”, pentru că în eprubetă nu se obține doar un embrion, ci mai mulți, iar cei care se aruncă sunt, de fapt, uciși...

5. Clonarea (grec. *κλών* – *vlăstar*). Clonul reprezintă totalitatea organismelor identice, multiplicat pe cale asexuată din aceeași celulă sau din același grup de celule (NoDex). Clonarea este procedeul de a obține feți (de oameni sau de animale) pe baza recoltării de celule de la indivizi considerați superdo-

tați. Deși problema clonării umane este încă în studiu, bioetica creștină ortodoxă exprimă rezervă și temeri, din următoarele motive: creează posibilitatea obținerea de fetuși pentru băncile de organe, precum și a comerțului și furtului de celule ale unor indivizi socotiți „supermani”; tehnicile de reproducere pot ajunge pe mâna escrocilor; se creează o substituie a lui Dumnezeu-Creatorul; se ignoră valoarea personală a ființei umane; determină consecințe juridice și biologice confuze între „clone” și donator; creează premisele unor reacții catastrofale vizavi de echilibrul rasei umane, cu mutații genetice grave etc.

IV. Asociere. Se știe că echilibrul ecologic al planetei noastre este puternic amenințat în ultimele decenii, din cauza intervențiilor umane iresponsabile în floră și faună, a experiențelor nucleare inadmisibile și a creșterii alarmante a poluării. Ceva asemănător se întâmplă cu intervențiile nefirești asupra firescului ființei umane. Să nu uităm că trupul omului este „templu al Duhului Sfânt” – mărturisește Sfântul Apostol Pavel (I Cor. 6, 19), avertizându-ne ferm: „De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica pe el Dumnezeu! (I Cor. 3, 17).

V. Generalizare. Bioetica medicală creștină studiază și emite norme morale în conformitate cu Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți, pentru a păstra în eficiență integritatea anatomică și spirituală a ființei umane și pentru a fundamenta actul medical, social și decizional în știința, practica și cercetarea medico-socială.

VI. Aplicare. Universul material, regnul biologic și omul există datorită actului creaționist divin, iar noi, ca oameni, trebuie să respectăm și să tratăm cu maximă responsabilitate ceea ce Dumnezeu ne-a dat moștenire. Să nu uităm că Sfânta Scriptură și învățătura Sfinților Părinți reprezintă codul suprem al bioeticii, iar știința medicală, oricât progres ar dovedi, nu are dreptul să intervină și să modifice abuziv legile statornicite de Creator. Să nu ne lăsăm amăgiți de faptul că anumite practici (avortul, planningul, homosexualitatea etc.) au căpătat proporții de masă, pentru că „largă este poarta și lată este calea care duce la pieire și mulți sunt cei care o află. Și strâmtă este poarta și îngustă este calea care duce la viață și puțini sunt care o află...” (Mt. 7, 13-14). Strâmtă și îngustă, dar sănătoasă și mântuitoare!

Surse bibliografice:

- J.-Cl. Larchet, *Teologia bolii*, trad. pr. V. Mihoc, Sibiu, 1997;
 J. Breck, *Etica aplicată*, ed. A. Miroiu, Edit. Alternative, 1995;
 Idem, *Darul sacru al vieții*, Edit. Patmos, Cluj-Napoca, 2001;
 Dr. P. Chirilă & Pr. M. Valică, *Spitalul creștin. Introducere în medicina pastorală*, Edit. Christiana, București, 2004;
www.patriarhia.ro/Opera-social-filantropică/Bioetica.

Nu legalizării drogurilor și prostituției!

I. Pregătindu-ne să tratăm o asemenea temă, trebuie să precizăm mai întâi cum s-a născut ea. De curând, Comisia Prezidențială Pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice a elaborat un document, în 22 septembrie 2009, în care analizează, între altele, situația îngrijorătoare privind prostituția și consumul de droguri din România și propune, la un moment dat, următoarele soluții: *„Una dintre posibilele soluții pentru a putea controla, preveni și reduce toate riscurile legate de practicarea sexului comercial este legalizarea sexului comercial (și nu a intermediarilor de servicii sexuale!)... În țările în care prostituția este legalizată, practicantele sexului comercial, care prestează pe cont propriu sau într-un bordel, dar legal și deci plătesc impozite, beneficiază de asigurări sociale, concediu, pensie, în general de toate drepturile conform legislației muncii din țările respective. Țările în care prostituția este legalizată o privesc drept o muncă, înlocuind termenul de prostituție cu cel de practicare a sexului comercial (commercial sex work)”. În același document se fac precizări și cu privire la droguri, propunându-se „dezincriminarea consumului de droguri (nu a traficului!) pentru a aduce la «suprafață» consumatorii”, iar ca soluție intermediară îngăduirea drogurilor „ușoare”, care nu cauzează în nici un fel consumatorilor, în opinia specialiștilor din comisie. Amintim aici că termenul „dezincriminare” înseamnă, de fapt, că nici consumatorii de droguri „tari” nu mai cad sub incidența legii. Reacțiile românilor vizavi de soluțiile propuse de onorata Comisie Prezidențială au fost, cum era de așteptat, *pro* și *contra*. Cei „pro” aduc argumente ce par logice, realiste și acceptabile din punct de vedere umanitar. Cei „împotriva” sunt, în fapt, creștinii cu adevărat realiști, care își întemeiază atitudinea pe învățăturile Scripturii, ale moralei ortodoxe și, nu în ultimul rând, ale bunului-simț.*

II. Tema de față se adresează tuturor cititorilor, dar cu o grijă aparte celor tentați să accepte soluțiile Comisiei mai sus amintite și care, în buna lor cre-

dință, sunt dispuși să recunoască și să aplice în mod responsabil învățăturile Bisericii.

III. Tratarea temei va urmări câteva puncte concrete: *învățături din Scriptură; prevederi ale Constituției și ale Codului Familiei; includerea prostituției în „nomenclatorul meseriilor”; mărturia unui părinte pătit.*

1. A. Potrivit Sfintei Scripturi, orice legătură trupească în afara căsătoriei legitime este considerată desfrânare. Iar „sexul comercial” nu-i decât o expresie camuflată a păcatului desfrânării. Porunca a 7-a este cât se poate de concisă și limpede: *Să nu fii desfrânat!* (Ieș. 20, 14).

B. Drogurile „ușoare”, deși par a fi o soluție de moment, în nici un caz nu fac bine organismului (*trupului*). Iar cel ce nu are grijă de trupul său greșește nu numai față de sine, ci și față de Duhul Sfânt: „Trupul vostru este templu al Duhului Sfânt Care este în voi, pe care-L aveți de la Dumnezeu...” (I Cor. 6, 19); „De va strica cineva templul lui Dumnezeu, îl va strica Dumnezeu pe el, pentru că sfânt este templul lui Dumnezeu, care sunteți voi” (I Cor. 3, 17).

Nimeni nu poate nega faptul că „sexul comercial” și drogurile „ușoare” reprezintă ceva rău pentru om și nu pot fi nicicum încadrate în categoria „bine-lui”. Atunci să luăm seama la cuvintele Domnului, rostite prin gura Profetului Isaia: „Vai de cei ce-i zic răului bine și binelui rău!” (5, 20).

Observație: Se știe că parlamentarii jură pe Biblie la începutul mandatului. În consecință, votarea unor legi care contravin învățăturilor Scripturii ar însemna, implicit, o încălcare inadmisibilă a propriului jurământ.

2. În Constituție, la art. 26, alin. 1, se prevede că „Autoritățile publice respectă și ocrotesc viața intimă, familială și privată”, iar la alin. 2: „Persoana fizică are dreptul să dispună de ea însăși *dacă nu încalcă drepturile și libertățile altora, ordinea publică sau bunele moravuri.*” Întrebăm: cum „ocrotesc familia” autoritățile publice, atâta timp cât „sexul comercial” va avea, indubitabil, clienți căsătoriți, care sunt așteptați seara acasă? De asemenea, ce șanse de întemeiere a unei familii sănătoase are biata „prestatoare de servicii”? Și o constatare, acum, legată de alin. 2: o lege în favoarea sexului comercial (observați că nu i se mai spune „prostituție”!) va leza cu siguranță bunele moravuri, garantate de aceeași Constituție.

În Codul familiei, chiar la art. 1, se prevede: „În România statul ocrotește căsătoria și familia; el sprijină, prin măsuri economice și sociale, dezvoltarea și consolidarea familiei.” Iată, explicit, obligația pe care și-o asumă statul de a *ocroti căsătoria și familia*, nu desfrâul. De aceea, statul de drept trebuie să rămână un garant și ocrotitor, nu să se transforme, iertat să ne fie, într-un mare proxenet!

3. Nomenclatorul meseriilor. În discuțiile provocate de propunerile onoratei Comisii Prezidențiale am reținut observația unui tată, nu doar credincios, ci și responsabil: „Eu nu doresc ca peste câțiva ani fetița mea să se uite în nomenclatorul meseriilor și să aleagă... „sexul comercial”! L-am întreba, acum, pe oricare dintre membrii aceleiași distinse Comisii: ar fi de acord ca una dintre ficele sau nepoatele lui să opteze cândva pentru această „meserie”? Și o precizare. Auzim destul des vorba că „prostituția este cea mai veche meserie...”. Fals! Eva, prima femeie și strămoașa tuturor femeilor a avut, cu siguranță, alte îndeletniciri: lucrarea pământului, creșterea copiilor și grija gospodăriei, în general.

4. Mărturia unui părinte pățit. Matei Brătianu, fost lider sindical, dar și părinte a doi copii, Matei și Alexandru, care timp de trei ani au consumat marijuana (drog „ușor”), a trăit pe viu spaima că cineva va veni și le va propune să testeze „ceva mai tare”. După ce a participat la o cununie religioasă, la Topraisar, care l-a impresionat mult, Brătianu a ținut să-i spună preotului drama de acasă. „Părintele Ștefan mi-a spus să fiu liniștit că se va ruga pentru mine. Băieții mei au ajuns în curând să se spovedească și, sub îndrumarea preoților, au terminat cu drogurile. De atunci s-au spovedit foarte des. După trei ani pe care i-a petrecut în obștea bisericii, Alexandru și-a dat licența și a făcut două master-uri, Teologia și s-a înscris la doctorat. Ambii băieți sunt acum căsătoriți... Apoi, adaugă: „Sper că Băsescu nu este atât de îngrozitor de cinic încât să fi tolerat această ieșire a Comisiei Prezidențiale, ca să ia voturi de la cei care se droghează și de la prostituate.”

IV. Recapitulând (și sintetizând) cele de mai sus observăm că nu numai Scriptura, Constituția țării și mărturiile unor părinți responsabili, ci și logica elementară ne îndeamnă pe toți să nu acceptăm propuneri și soluții care lezează bunele moravuri, care atacă sănătatea psihofizică a persoanei, precum și integritatea familiei. Mai mult: chiar dacă s-ar da o lege în acest sens, bunul-simț ne-ar opri să fim de acord cu ea. Bine au zis latinii: „Quod non vetat lex, hoc vetat fieri pudor” (*Ceea ce nu interzice legea interzice pudoarea*).

V. Asocierea constatărilor de până acum se potrivește cu relatarea unui bun enoriaș al nostru, care a povestit următoarea întâmplare: „La ieșirea dintr-un minimarket mă abordează un băietan curățel și decent îmbrăcat și mai familiar decât mi-aș fi dorit: *Tataie, n-ai să-mi dai o țigară?* Nu am vocația de moralist pe uliță, dar nu-mi explic de ce i-am spus: *Da' știi că e păcat să fumezi?* La care, după un mic moment de cumpănă, mi-a răspuns cât se poate de serios: *Nu-i păcat, am împlinit 18 ani!...* Întrucât la toate minimarketurile

scrie, de obicei pe ușă, «Interzisă vânzarea de alcool și țigări minorilor – legea...», **băiatul nostru confunda păcatul cu încălcarea legii...**” Se vede, așadar, din relatarea enoriașului, că ne aflăm în fața unei capcane: mulți semeni de-ai noștri, chiar credincioși, vor spune: dacă legea nu interzice prostituția și drogurile înseamnă că nu-i păcat să ai de-a face cu ele! Deci pentru un creștin adevărat e limpede: legile omenești, cât ar fi de „logice” și „democratice”, nu trebuie să ignore și să încalce legile dumnezeiești.

VI. Generalizând, invocăm acum câteva precizări extrase din comunicatul Patriarhiei Române: „Departate de a rezolva o problemă socială gravă, legalizarea prostituției va agrava problema sub forma unei sclavii motivate financiar, care intensifică degradarea morală a societății, proliferarea diferitelor boli și creșterea numărului divorțurilor, iar femeilor prinse în această sclavie li se afectează iremediabil sănătatea psihică și fizică, precum și demnitatea socială. Considerăm că orice act normativ are menirea să apere demnitatea persoanei, instituția familiei și valorile vieții sociale și să nu ignore demnitatea persoanei, instituția sacră a familiei și moralitatea publică. Tocmai pentru aceste argumente, prostituția este interzisă prin lege în numeroase țări europene (Italia, Irlanda, Franța, Luxemburg), dar și în majoritatea statelor federale ale SUA[...]

Referitor la dezincriminarea consumului de droguri ușoare, Consiliul Consultativ Etico-Juridic al Patriarhiei Române respinge această propunere, întrucât ea încurajează și mai mult consumul de droguri. Acum este necesară mai degrabă o implicare atentă și responsabilă a Statului în stoparea fenomenului decât o încercare de legalizare a acestuia. Din cauza efectelor nocive asupra sănătății trupești și sufletești a persoanei consumatoare și a consecințelor dramatice asupra familiei și comunității, consumul de droguri trebuie descurajat sub orice formă, fiind necesară dezvoltarea serviciilor specializate de prevenție și tratament. Biserica a început deja să dezvolte programe de consiliere spirituală a consumatorilor de droguri și a familiilor acestora, pentru a preveni exclusiunea lor socială.”

VII. Aplicarea corectă a legilor țării, a învățăturilor Bisericii și a bunelor obiceiuri duc spre o singură concluzie: propunerile Comisiei Prezidențiale sunt inacceptabile, dacă ne considerăm creștini, viețuitori într-o țară creștină. Păcatul poate fi înțeles, ca slăbiciune omenească, poate fi iertat, dar în nici un caz nu poate fi admis prin lege! Iar pentru ca aceste slăbiciuni și păcate să nu se extindă trebuie luate măsuri sănatoase, sprijinite de legi realiste. Totodată, trebuie create condiții pentru o rezolvare creștină și eficientă, așa cum Patri-

arhia noastră a inițiat deja: consiliere duhovnicească, tratament preventiv, sprijin moral și material. În nenumărate interviuri pe acest subiect, nu puține dintre „fetele străzii” au mărturisit că s-ar lăsa bucuroase de această „meserie”, dacă li s-ar oferi locuri de muncă acceptabile. De aceea, din partea Statului se cer: preocupare serioasă în acest sens și luarea de măsuri ferme împotriva proxeneților și traficantilor, nu legi permissive, pretins liberale și pretins democratice, care contravin tradițiilor și moralității unui neam creștin, subminează instituția sacră a familiei, terfelesc și compromit demnitatea și viitorul tineretului.

Surse bibliografice:

Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza riscurilor sociale și demografice (22 sept. 2009);

Biblia sau Sfânta Scriptură;

Constituția României (2003);

Codul Familiei (1995);

Comunicat de presă al Patriarhiei Române (23 sept. 2009).

Familia – biserica de acasă

I. Pregătindu-ne să pășim în deslușirea câtorva învățături privind tema de față, amintim mai întâi că „biserica” înseamnă atât lăcașul propriu-zis, „casa Domnului” sau „casa Împăratului” (lat. *Basilica*; gr. *Βασιλική στοά*), cât și „adunarea” sau „comuniunea” (*Εκκλησία*) celor care mărturisesc același crez. Astfel, cei care se adună în lăcașul sfânt trebuie văzuți atât ca adunare de persoane distincte, unice în marea creație a lui Dumnezeu, cât și ca membri ai unor familii anume, de care sunt legați prin naștere, educație și idealuri. Iar când vin la biserică, creștinii se roagă lui Dumnezeu nu doar pentru cele ce țin de viața personală, ci și pentru cei din familia și neamul lor, vii și adormiți. Omul, prin structura lui psihofizică, este înclinat și atras spre viața de comuniune, așadar, nu spre izolare, întrucât a fost creat după chipul lui Dumnezeu, izvor al comuniunii și al comunicării desăvârșite. De aceea, el nu se poate împlini, material și spiritual, decât în strânsă legătură cu membrii familiei de care aparține. În același timp, familia însăși nu se împlinește izolat, ci numai în sânul mării familii a Bisericii.

II. Tema catehezei de față urmărește să evidențieze, așadar, legătura dintre familie și Biserică, potrivit tradiției noastre ortodoxe, cu nădejdea că cele ce urmează ne vor ajuta să înțelegem mai bine importanța identității, armoniei și coeziunii familiei creștine, în contrast cu pericolele de tot felul, care o amenință și o subminează.

III. Tratare. 1. Vocația eclezială a familiei. În înțelesul comun, familia este definită, nu fără oarecare dreptate, „celulă de bază a societății”. Potrivit învățăturii creștine, familia trebuie văzută ca o „misiune a Bisericii” sau, după cunoscuta expresie a Sfântului Ioan Gură de Aur, ca „biserica de acasă”. O frescă din catacomba Sfântului Calist al Romei (martirizat în 222) îl reprezintă pe bărbat cu mâna întinsă asupra ofrandei, celebrând Euharistia; în

spatele său se roagă femeia, cu mâinile încrucișate... Este o reprezentare cât se poate de elocventă a chemării ecleziale a familiei.

a. Biblia Vechiului Testament se deschide cu facerea lumii, încununată, nu întâmplător, cu actul nupțial al creării primei familii. Noul Testament, tot la început, vorbește de prima minune a Mântuitorului săvârșită cu prilejul unei nunți, la Cana Galileii. În același sens, să observăm că Adam, strămoșul nostru, a fost rânduit nu doar ca soț al Evei, ci *ca preot al întregii creații* (pr. Al. Schmemmann), după cum Hristos, Adam cel Nou, Se va „cununa” cu Biserica Sa, dar va fi și Preotul Legii celei noi. Adam Îl preînchipuie, așadar, pe Hristos, Eva – Biserica. De altfel, nu numai familia, ci creația întreagă a fost chemată să fie o *Biserică în devenire posibilă* (pr. D. Stăniloae). Înțelegem, astfel, de ce în Noul Testament se vorbește despre Hristos ca despre un „Mire”, „Mireasa” fiind Biserica (In 3, 29; Ef. 5, 21-32). Hristos și Biserica devin, așadar, modele de iubire desăvârșită pentru bărbat și femeie, uniți prin binecuvântarea lui Dumnezeu.

b. Literatura patristică descrie familia ca pe o „casă a Domnului” (*Clement Alexandrinul*), ca pe o „mică biserică” sau „biserica de acasă” (Sfântul Ioan Gură de Aur) etc. Nu întâmplător (ci *proniator*), primele biserici în care s-au săvârșit sfintele slujbe au fost amenajate în casele creștinilor evlavioși. Hristos era prezent, deodată, în biserici și în familii. De aceea Sfântul Ignatie Teoforul avea să mărturisească inspirat: „Acolo unde este Hristos, acolo este și Biserica universală!” (*Ep. către Smirneni*). Iar un distins ierarh român, Vasile al Oradiei († 1992), și-a intitulat volumul de cuvântări la cununii cu titlul superb „Hristos în familie” (Brașov, 1945), voind să arate adevărata cheie a fericirii conjugale: prezența lui Hristos în casa celor căsătoriți.

2. Treptele desăvârșirii familiei în Biserică.

a. **Cununia.** Familia creștină se naște, se dezvoltă și se mântuiește în Biserică. Când doi tineri se hotărăsc să-și unească viețile, din dragoste și cu deplină responsabilitate, vor cere atât binecuvântarea părinților trupești, cât și a preoților duhovnici. Cu aceste binecuvântări și pregătiți sufletește prin Spovedanie și Împărtășanie, tinerii vor primi, apoi, binecuvântarea lui Dumnezeu prin Taina Cununii. Rânduiala tradițională, deosebit de frumoasă, cere ca mirii să fie cununați imediat după Sfânta Liturghie, la care să participe și ei, și în cadrul căreia să se împărtășească... În cultul Bisericii primare nu exista o slujbă separată a nunții, mirii fiind cununați în partea finală a Liturghiei, la care se împărtășeau. În amintirea acestui fapt, în rânduiala de astăzi a cununiei avem momentul gustării pâinii (*pișcotului*) și a vinului, ca simboluri ale Euharistiei

de altădată. Și încă un fapt. Există provincii românești în care se păstrează un obicei minunat: mama mirelui îi dăruiește miresei o icoană, pe care una dintre fetele însoțitoare o poartă înaintea alaiului de nuntă, de la casa miresei la biserică. Aici icoana e așezată pe masa ofierii, iar după slujbă este dusă la casa unde vor locui mirii și așezată într-un loc de cinste. În contrast, există alte zone în care înaintea alaiului cineva duce o oglindă... Deosebirea este izbitoare: în oglindă te vezi pe tine însuși; în icoană, un crâmpei din Împărăția cerurilor.

b. Botezul pruncilor. Căsătoria este un dar de la Dumnezeu, iar *darul trebuie să-și arate rodul* (pr. C. Galeriu): după cum un pom este sădit spre a da fructele așteptate, așa familia este întemeiată pentru a naște copii la vreme, căci „după roadă se cunoaște pomul” (Mt. 12, 33). Pruncii, ca fi ai familiei mici, devin, apoi, fi ai Marii Familii, Biserica, prin Tainele Botezului, Mirungerii și Euharistiei.

c. Cultul divin – factor de întărire, unitate și desăvârșire a membrilor familiei. Har peste har se revarsă în familia creștină prin slujbele Bisericii, în fruntea lor aflându-se Sfânta Liturghie, a cărei rânduială unește cele nevăzute cu cele văzute, cele tainice cu cele descoperite. La Proscomidie, partea pregătitoare a Sfintei Jertfe, preotul face pomenirea celor vii și a celor morți, scoțând părțile din prescură și așezându-le pe Sfântul Disc, persoană lângă persoană, familie lângă familie. În jurul Sfântului Agneț – Mielul Hristos sunt așezate, astfel, părțile pentru Maica Domnului, îngeri, sfinți, slujitori, cârmuitori, ctitori, apoi cele pentru toți creștinii pomeniți. Cerul și pământul se unesc în comuniunea euharistică, pe Sfântul Disc, așa cum în bobul de rouă se reflectă întreaga boltă albastră a cerului senin, unită cu marginile verzi ale peisajului terestru. Liturghia ne oferă, astfel, conștiința că familia este alcătuită nu doar din cei de pe pământ, ci și din cei de dincolo, în același sens, că *neam* înseamnă a-i număra nu doar pe cei vii, ci și pe cei plecați. Să ne amintim că Scriptura însăși, vorbind, bunăoară, de moartea patriarhului Avraam, zice: „Apoi, slăbind, Avraam a murit la bătrâneți adânci[...] și s-a adăugat la poporul său (Fac. 25, 8). Faptul că aparținem unei anumite familii ne asigură conștiința identității, iar simțământul că suntem în comuniune euharistică atât cu viii, cât și cu „morții”, ne deschide calea spre universalitate.

În sfârșit, la plecarea din această viață, Biserica ne oferă slujba mângâietoare a prohodului, petrecând sufletul din familia pământească în cea din ceruri, *adăugându-ne*, astfel, *fiecare la poporul nostru*.

3. Drepturile și datoriile familiei în Biserică. Conștiința de enoriaș. Fiecare familie aparține, teritorial, unei anumite parohii și biserici. Membrii fa-

miliei respective au dreptul la tratament egal cu toți enoriașii, din partea slujitorilor acelei biserici, cu privire la asistența religioasă, atât în sfântul lăcaș, cât și pe la casele fiecăruia. Familiile se pot bucura, astfel, de toate binefacerile enumerate mai sus, la „Treptele desăvârșirii...”, la care se pot adăuga multe altele, neenumerate, dar ușor de aflat, de la biserică. În același timp, fiecare familie are îndatorirea de a susține, material și spiritual, biserica parohială, potrivit posibilităților, evident. În buna tradiție a Bisericii primare, din ceea ce se adună de la credincioșii cu posibilități, se oferă celor nevoiași, după modelul colectelor pentru săraci, despre care ne vorbește Noul Testament. Creștinul atașat de biserică va dovedi constant că are conștiință de enoriaș, adică simțământ de recunoștință și respect față de biserică în care a fost botezat, cununat, spovedit, împărtășit etc., în care este pregătit apoi pentru Marea Trecere la familia de dincolo.

IV. Recapitulând (*și fixând*) cele descrise până aici, reținem în chip deosebit chemarea eclezială a familiei, care se manifestă plenar în sfântul lăcaș, dar se prelungește haric și în „biserica de acasă”. Practic, după cum se vorbește în viața creștinului, în general, de o „Liturgie după Liturgie”, așa vorbim și despre „biserica mică, după modelul Bisericii Mari”. *Când veniți acasă de la Biserică* – spune Sfântul Ioan Gură de Aur – *să căutați nu numai hrana trupului, ci și pe cea a sufletului. Casa voastră să devină o biserică! (Omilii la Facerea).*

V. Asocierea cea mai înaltă a familiei pământești este cu cea a Familiei cerești, a Preasfintei Treimi. Părintele Stăniloae vorbește de un „triunghi” al iubirii treimice, drept model pentru „triunghiul” iubirii familiale: Tatăl și Fiul Își asociază iubirea și o îndreaptă asupra Duhului Sfânt; Tatăl și Duhul Sfânt Se asociază în iubire asupra Fiului; Fiul și Duhul Sfânt Se asociază și Își răsfrâng iubirea asupra Tatălui... În familie, potrivit comuniunii deprinse în Biserică, la fel: tata și mama își îndreaptă mereu iubirea asupra copiilor (iar unde nu se nasc în mod natural, se pot înfia); mama și copiii, asupra tatălui; tata și copiii, asupra mamei...

VI. Generalizare. Familia creștină este cea mai importantă împărăție pământească, creată după chipul Împărăției cerești. *Legea ei de viață este iubirea. Hotarul ei, fidelitatea. Pavăza ei, rugăciunea. Prinții și prințesele, copiii.*

VII. Aplicarea învățăturilor Bisericii duce la împlinirea familiei creștine, aici, dar și în veșnicie, întrucât scopurile ei prioritare sunt nașterea și educarea copiilor, dar și ajutorul reciproc, mai ales în vederea mântuirii, prin toate slujind lui Dumnezeu și semenilor. Înșușirile Bisericii (*una, sfântă, sobornicească și apostolească*) devin, astfel, însușiri de bază ale familiei: *unitate, sfințe-*

nie, credința dreaptă a soboarelor ecumenice, întemeiată pe învățătura Sfinților Apostoli – primită de la Mântuitorul Iisus Hristos.

Din aceste însușiri derivă toate virtuțile care întăresc familia, spre fericire, liniște și prosperitate: *iubirea jertfelnică, fidelitatea, viața cumpătată, munca cinstită, altruismul manifestat prin milostenie* etc., virtuți care pot fi socotite, pe bună dreptate, *prieteni (prietene)* ale vieții conjugale și care dovedesc din partea membrilor acelei familii responsabilitate înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. În contrast, atragem atenția că familia are și dușmani, de care trebuie să ne ferim ca de foc: *ateismul și credințele deșarte, viața dezordonată (alcoolul, drogurile, prostituția, pornografia), lenea, parazitismul și hoția, infidelitatea și divorțul, ura și egoismul* etc., păcate și vicii care dezvăluie, de fapt, lipsa evidență a responsabilității. De toate acestea oamenii pot fi salvați dacă nu vor uita nici o clipă că, mai presus de toate, familia este chemată a fi „*Biserică în devenire*” (Pr. D. Stăniloae).

Surse bibliografice:

*** *Familia creștină azi*, Edit. Trinitas, Iași, 1995;

Pr. Prof. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, București, 1978, vol. I;

Pr. Prof. I. Buga, *Pastorala*, București, 1992;

*** *Teologia Morală Ortodoxă*, București, 1980, vol. II;

<http://tainacasatoriei.wordpress.com/2008/03/09/ecclesia-domestica>.

Familia preotului

I. Pregătirea apercetivă. Preotul, ca slujitor al lui Dumnezeu și al oamenilor, are chemarea de a fi un părinte bun, conștiincios și plin de solitudine, atât pentru mica sa familie, întemeiată prin Taina Cununiei, cât și pentru marea familie parohială, încredințată lui spre păstorire prin Taina Hirotoniei. Astfel, când spunem „familia preotului”, ne gândim atât la sensul ei restrâns, cu o anume identitate, cât și la înțelesul mai larg, al comunității, pe care părintele este chemat să o slujească, dimpreună cu toți ai casei sale. Căci, „după cum și Fiul Omului n-a venit să I se slujească, ci ca să slujească El și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți” (Mt. 20, 28), așa și preotul cu familia lui: să fie mereu în slujba comunității, nicidecum comunitatea în slujba lor. Scriitorul francez A. de Lamartine (1790-1869) a zugrăvit în cuvinte admirabile această vocație specială a slujirii pastorale¹: *„În fiecare parohie întâlnim un om care aparține tuturor și care este chemat ca martor, sfătuitor ori ca reprezentant în actele cele mai solemne ale vieții; care ia pe om de la sânul mamei sale și nu-l lasă decât la mormânt; care binecuvântează ori sfințește leagănul, nunta, patul morții și sicriul; un om pe care copilașii se obișnuiesc a-l iubi, a-l venera și a se teme firește de el; pe care chiar necunoscuții îl numesc părinte; la picioarele căruia creștinii merg și depun mărturisirile lor cele mai intime; un om care, prin starea lui, este mângâietorul tuturor nenorocirilor sufletești și trupești, un mijlocitor din oficiu între bogăție și sărăcie, care vede pe cel sărac și pe cel bogat bătând la ușa sa, rând pe rând; cel bogat pentru a-i lăsa milostenia în ascuns, cel sărac pentru a o primi fără a se rușina; nu este înregimentat în vreo treaptă socială, dar ține, deopotrivă, de toate clasele: de clasele de jos, prin modestia și simplitatea vieții; de clasele înalte, prin educația, știința și înălțimea*

¹ Acest fragment este reprodus și în cateheza intitulată „Duhovnicul. Cum îl alegem...”. Pentru că este foarte sugestiv și în subiectul de acum, îl reproducem și aici.

sentimentelor, ce inspiră și recomandă o religie a iubirii de oameni; un om, în fine, care le știe pe toate, are dreptul de a le spune pe toate și al cărui cuvânt vine de sus asupra inteligențelor și asupra inimilor cu autoritatea misiunii lui dumnezeiești. Acest om este preotul.” Iată de ce înțelegerea menirii familiei restrânse a preotului se poate face doar în contextul mai larg al responsabilităților față de familia parohială, iar preotul poate fi un păstor cu autoritate numai dacă este ascultat și credibil în familia sa, cu viață bine rânduită, „bărbat al unei singure femei, [...], bun chivernisitor în casa lui, având copii ascultători, cu toată bună-cuviința” (I Tim. 3, 2, 4).

II. Tema catehezei ne invită să reflectăm la rolul covârșitor pe care îl are familia preotului în slujirea credincioșilor. „Recursul la modele”, despre care se vorbește în general, este valabil și în cazul temei noastre: familiile au nevoie de un sprijin moral vizibil, la îndemâna lor, iar familia preotului poate să fie, realmente, ca „puținul aluat care dospește toată frământătura” (I Cor. 5, 6).

III. Tratarea și înțelegerea sporită a temei de față presupune parcurgerea unei bibliografii minimale, pe care o vom indica la sfârșit. În cele ce urmează, pentru a ne încadra în limitele psihologiei unei cateheze obișnuite, vom semnală doar acele aspecte care pot să faciliteze înțelegerea principiilor de bază.

1. Considerăm necesar să răspundem, mai întâi, la întrebarea: *faptul că preoții ortodocși sunt căsătoriți și au familii, în unele cazuri cu mulți copii, nu-i împiedică în slujirea datorată parohiei?* Răspunsul este categoric nu. Un „nu” care se bazează atât pe o tradiție de 2000 de ani, cât și pe realitățile prezente.

a. În tradiția răsăriteană, căsătoria clericilor a fost considerată întotdeauna un act în deplină armonie cu învățăturile Sfintei Scripturi, cultivându-se însă grija ca „cinstită să fie nunta într-o toată și patul nespurcat. *Iar pe desfrânați îi va judeca Dumnezeu* (Evr. 13, 4). În Apus, câteva sinoade locale, ca cele de la Elvira – Spania (306) și Arelate – Galia (314) au impus candidaților la preoție să renunțe la soții înainte de hirotonie, deși Canonul 5 apostolic interzicea clericilor „să-și lase soțiile pe motiv de pietate...”. Este interesant să amintim că la Sinodul I Ecumenic (Niceea, 325), când unii părinți apuseni au încercat să impună generalizarea celibatului preoților, venerabilul pustnic Pafnutie, episcop al Tebaidei, s-a opus cu strășnicie: „Căsătoria – spunea el – este o stare onorabilă, iar jugul greu al celibatului nu-l poate oricine purta.” Întrucât în Apus obiceiul de „lăsare” a soțiilor n-a încetat, părinții adunați la Sinodul Trulan (680-681) au formulat Canonul 13, care condamnă această practică. După marea schismă (1054), în Biserica apuseană celibatul clericilor s-a generalizat, mai ales prin hotărârile Sinodului de la Trident (1563), cu urmări negative

în viața multora, până în ziua de astăzi. Nu este de mirare, în acest sens, că tot mai mulți preoți catolici au cerut, în ultima vreme, dreptul de a se căsători. În Răsărit, s-a păstrat însă rânduiala echilibrată, clericilor respectându-li-se libertatea de a opta între căsătorie și celibat (monahism), trecerea timpului dovădind că familia nu este nicidecum o piedică în calea slujirii preotului. Sfântul Ioan Gură de Aur însuși, deși adept și susținător al fecioriei, are numai cuvinte de încurajare pentru viața familială: „Departa de a condamna căsătoria ca rea, eu o laud și recomand uzul ei legal!” La rândul său, Sfântul Chiril al Ierusalimului atenționează: „Nu cumva, prin faptul că trăiești în castitate, să te crezi mai presus decât cei care sunt căsătoriți. Căci «nunta este cinstită și patul neîntinată», spune Apostolul. Oare tu, care trăiești în castitate, nu ești născut de cei căsătoriți? Să nu disprețuiești argintul pentru faptul că ai aur! Mai mult, să aibă bune nădejdi și cei căsătoriți, care se folosesc de căsătorie în chip legiuit, cei care trăiesc după rânduilele Bisericii...”

b. Realitățile prezente confirmă întru totul justetea tradiției răsăritene. Dacă pentru creștini, în general, familia reprezintă „biserica de acasă” și „icoana Bisericii”, cu atât mai mult pentru preot. De la biserică preotul duce acasă harul sfințitor, care întărește comuniunea familială, iar casa îi oferă, în schimb, locul tihnei și al refacerii, după multele osteneli pe care le împlinește în sfântul lăcaș sau pe la casele creștinilor. Nu de puține ori, mai ales la orașe, preotul se confruntă cu ostilități și atitudini ireverențioase ale unor enoriași certați cu buna-cuviință, manifestate prin cuvinte și gesturi adesea obscene. Venit acasă, preotul găsește în familie refugiul reconfortant, mângâierea și înțelegerea unor ființe dragi, care îi amintesc de fiecare dată că nu e singur în misiunea lui pastorală, că-i sunt alături, că-l sprijină să ducă lupta mai departe. Om fiind, chiar fără ostilități din afară, preotul simte câteodată că-l lasă puterile, că-l stăpânește teama, că deznădejdea bate la ușa sufletului său. Alteori, este bântuit de gânduri, ispite și tulburări, care îl cutremură și-l descurajează. Nu trebuie uitat că slujitorii consacrați sunt mai expuși ispitelor decât credincioșii de rând, întrucât diavolii îi atacă mai des și mai violent, încercând în fel și chip să le compromită numele bun. Apoi, faptul că ei aud la Spovedanie fel de fel de păcate, unele inimaginabile, le creează un plus de tulburare și vulnerabilitate, deodată cu acumularea unei încărcături negative, care le mărește riscul ispitelor și al propriilor căderi. *Mai multe sunt valurile care tulbură sufletul preotului decât vânturile care frământă marea* – mărturisește (și atenționează) Sfântul Ioan Gură de Aur. Toate acestea pot fi îndepărtate mult mai ușor cu sprijinul celor dragi din familie decât luptând de unul singur. În același timp, în fami-

lie, nu numai soția și copiii învață de la preot atâtea lucruri bune și frumoase, ci și preotul, la rândul lui, învață mereu de la ei. Iată cum descrie savantul Simion Mehedinți acest aspect: „Preotul, ca și profesorul, nu doar crește copii, ci el însuși este educat de copii. A avea deci familie înseamnă să ai în casa ta o școală, pe care n-o pot înlocui niciodată relațiile mai îndepărtate cu copiii altora.” În această „școală-unicat” din peisajul social românesc s-au desăvârșit preoți exemplari, dar au răsărit și personalități de seamă ale neamului: George Coșbuc, Octavian Goga, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu, Ciprian Porumbescu, George Enescu etc., nemaivorbind de numărul impresionant de ierarhi și preoți de înaltă ținută morală și cărturărească.

2. Se impun acum câteva observații privind *răspunderea și rolul covârșitor al membrilor familiei preotului în cadrul misiunii pastorale.*

a. **Casa preotului este o casă cu pereții de sticlă**, spune un vechi proverb. În același timp, o casă la dispoziția tuturor celor care au nevoie de sfat, mângâiere, sprijin moral sau material. Nu întâmplător i se spune „casa parohială”. Ea aparține, *de jure*, parohiei, enoriașilor, preotul și familia fiind doar temporar beneficiari.

Având pereții „de sticlă” și ușa gata oricând a fi deschisă, în ea se vede totul: dacă preotul aplică ceea ce propovăduiește la biserică și dacă soția și copiii se comportă, la rândul lor, ca membri ai familiei preotești. Când nu se întâmplă așa, credincioșii sesizează imediat, iar preotul pierde din autoritate în fața lor, ajungând să se întrebe revoltați, odată cu Sfântul Apostol Pavel: „Dacă nu știe să-și rânduiască propria lui casă, cum va purta grija de Biserica lui Dumnezeu?” (I Tim. 3, 5). În astfel de situații, creștinii repetă resemnați cunoscuta zicală: „Să nu faci ce face popa, ci doar ceea ce zice el!” Din ferice, astfel de cazuri sunt puține și izolate. Fără a nega omeneștile și inerentele scăderi, credem că majoritatea preoților ar fi îndreptățiți, dimpotrivă, să ia exemplul unui slujitor de vrednică pomenire, Alexie Bârcă (Biserica Bucur Ciobanul din București). Măhnit de ușurătatea și frecvența cu care se invoca proverbul „să nu faci ce face popa...”, le-a spus odată enoriașilor: „Dragii mei, cunoașteți zicala... Dar eu îndrăznesc să vă spun să faceți ceea ce vedeți la mine și la cei din familia mea! Nu vă cer nimic în plus!”

b. **Soția preotului, doamna (maica) preoteasă**, are, după preot, o răspundere uriașă înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor. În primul rând, pentru soțul preot poate fi un „înger păzitor” sau, Doamne ferește, un „demon” care-l duce la pierzare. Dacă, așa cum recomandă Sfântul Apostol Pavel, face parte dintre femeile „cuvincioase, neclevetitoare, cumpătate, credincioase întru toate” (I

Tim. 3, 11), atunci preotul are un mare sprijin și este „rar între oameni” (Sirah 36, 25). Dacă nu, preotul are o povară și o piedică grea în misiunea lui. Cât de bine surprinde acest aspect autorul inspirat al Cărții Pildelor: „Femeia virtuoasă este *o cunună* pentru bărbatul ei, iar femeia fără cinste *un cariu* pentru oasele lui” (12, 11). Sfânta Scriptură și istoria Bisericii oferă exemple minunate de soții și mame pe care preotesele de astăzi le pot lua drept model. Bunăoară, Elisabeta, soția preotului Zaharia (și mamă a Sfântului Ioan Botezătorul), din a cărei gură ieșeau numai cuvinte binecuvântate; sau Nona, soția Episcopului Grigorie, despre care fiul ei, Sfântul Grigorie de Nazianz, își amintește că „era podoaba femeilor. Și nu numai o podoabă, dar și model de virtute... Deși femeie la trup, întrecea în caracter pe orice bărbat. Călăuza ei era teama de Dumnezeu!” Iar în altă parte mărturisește: „Avraam aducea lui Dumnezeu pe fiul său și Ieftae pe fiica sa... Și unul și altul aduceau un mare sacrificiu. *Tu însă, mama mea, ai adus lui Dumnezeu o viață curată.*”

În același chip, preotesea trebuie să fie o candelă mereu aprinsă, care să lumineze și să încălzească nu numai propriul cămin, ci și diferitele activități care țin de Comitetul parohial, în cadrul căruia poate polariza simpatia, bunăvoința și solitudinea femeilor din parohie. Va reuși, în măsura în care credincioasele văd în ea o femeie înțeleaptă, serioasă, cumpătată, curată, modestă, sânguitoare, neintrigantă, neclevetitoare și care nu-și depășește niciodată atribuțiile încredințate. Ținuta vestimentară decentă, nu numai de la biserică, ci din orice loc, va completa în mod fericit evlavia, hărnicia, buna-cuviință și toate celelalte virtuți, care aparțin caracterului moral creștin. În acest sens, Antim Ivireanul, mitropolitul mucenic, propune exemplul Sarrei și înfierează luxul deșănțat al unor femei nechibzuite: „Ia scoate mâna Sarrei! O văz plină de cocă. Scoate și mâna unei muieri de acum! O văz plină de fleacuri drăcești, vrând să arate că Dumnezeu n-a fost vrednic, nici a știut să facă chip muierii...”

Preocupările de bază ale preotesei trebuie să fie axate îndeosebi pe chivernisirea treburilor gospodărești, în așa fel încât preotul să se poată concentra mai mult asupra îndatoririlor pastorale. În același timp, preotesei îi revin, în mare măsură, sarcinile care privesc creșterea și educarea copiilor, în frică de Dumnezeu și respect față de semenii.

c. **Copiii** constituie podoaba familiei preotului, dar și o probă de examen în plan pastoral. Dacă sunt bine educați și se comportă ca atare, preotul câștigă în autoritatea de educator. Dacă nu, pierde, așa cum a pierdut bătrânul preot Eli, din cauza fărâdelegilor săvârșite de fiii săi (I Regi II, 12-17), deși el

era conștiințios în misiunea sa. Fericit preotul care poate rosti cuvintele pro-rociei lui Isaia: „Iată eu și pruncii pe care mi i-a dat Dumnezeu, spre semne și minuni în Israel!” (8, 18). Nefericit cel care devine martor neputincios al fărâdelegilor copiilor săi, pentru că *eșecurile lor morale sunt și ale lui, ca părinte!* Întrebat care este cea mai importantă operă a sa, scriitorul francez Alexandre Dumas-tatăl (1802-1870) a răspuns fericit că este fiul său, care avea nu numai același nume, ci și aceeași bună faimă. Odată cu exemplul bun, copiii preotului pot contribui efectiv în plan misionar-pastoral, cu activități în rândurile tinerilor credincioși, la strană și la cor, în acțiuni social-caritabile, în organizarea și însușirea pelerinajelor, la buna funcționare a bibliotecii, la susținerea publicațiilor parohiale etc.

d. Prietenii familiei preotului. Calitatea prietenilor cuiva îi dezvăluie propria calitate, potrivit zicalei „Spune-mi cu cine te însoțești, ca să-ți spun cine ești”. În principiu, familia preotului nu trebuie să încurajeze prietenii selective, iar preferințele să fie motivate pastoral, nu exclusivist. Mai degrabă să fie intensificate relațiile cu familiile care au nevoie de consolidare, cu cele nou întemeiate ori cu ale nou-veniților.

IV. Recapitulând cele de până acum, reținem: departe de a fi o piedică în calea slujirii preotului, familia poate fi *cel mai prețios și mai apropiat sprijin*. Mai ales în calitatea lui de duhovnic, preotul cu familie are o experiență sporită privitoare la relațiile dintre soți, dintre părinți și copii etc. Credem că din acest motiv o seamă de călugări smeriți refuză să spovedească credincioși mireni, după cum unii preoți de mir, la fel de smeriți, refuză să fie duhovnici pentru monahi. Fiecare cunoaște mai bine mediul în care viețuiește efectiv, nu cel pe care îl știe din auzite, din lecturi ori din constatări exterioare.

V. Asociere. Familia preotului trebuie să reflecte, mai mult ca oricare altă familie din parohie, atmosfera de sfințenie, credință, dragoste și pace din sfântul lăcaș. Să fie, într-adevăr, *icoană a bisericii și biserica de acasă*, mai ales că *numai în casa preotului se păstrează permanent Sfânta Împărtășanie, la fel ca în biserică*.

VI. Generalizare. După cum familia obișnuită este *o microsocietate*, influențată de tot ce se întâmplă în jur, dar capabilă să influențeze, la rândul ei, familia preotului este *o parohie în miniatură, un model oferit comunității, cel dintâi teren de lucrare misionară, duhovnicească și pastorală și cel mai prețios ajutor în activitatea sa*.

VII. Aplicarea preceptelor creștine privitoare la familia creștină, pe care preotul le propovăduiește, trebuie să se vadă mai întâi în casa și în familia lui.

Din punct de vedere duhovnicesc, exemplul bun va fi pentru credincioși ca un stindard însuflețitor, mereu sus, mereu la vedere, pentru împlinirea cu cinste a misiunii creștine. Din punct de vedere material, să fie prima în parohie, gata să ajute pe cei nevoiași. Chivernisirea celor materiale va evita atât luxul și opulența, care să stârnească invidia enoriașilor, cât și sărăcia celor comozi și leneși, care să atragă compătimirea. Numai în acest mod preotul poate fi *bun chivernisitor în propria casă* (I Tim. 3, 4), iar familia sa, ca puștinul aluat, care dospește toată frământătura (I Cor. 5, 6).

Surse bibliografice:

- Pr. Petre Vintilescu, *Preotul în fața chemării sale de păstor al sufletelor*, Tip. Carageale, București, 1934;
 Pr. Ene Braniște, *Curs de Teologie Pastorală*, ms. dactil.;
 P.F. Părinte Daniel, Patriarhul BOR, *Curs de Teologie Pastorală*, ms. dactil.;
 Pr. Ion Buga, *Pastorala. Calea preotului*, Edit. Sf. Gheorghe Vechi, București, 2008;
 Ileana Toma, *Părintele Alexie, preotul lui Dumnezeu*, Edit. Bizantină, 2002.

Despre rugăciune. Prezentare generală

I. Pregătire apercceptivă. Dumnezeu este nu numai Realitatea Supremă, ci și Binele Absolut, de la Care ne vine, fără încetare, toată bunătatea. Comuniunea cu El este vitală, după cum Însuși Mântuitorul ne încredințează: „Fără Mine nu puteți face nimic!” (In 15, 5); „Rămâneți în Mine și Eu în voi. Precum mlădița nu poate să aducă roadă de la sine, dacă nu rămâne în viță, tot așa și voi, dacă nu rămâneți în Mine.” (In 15, 4). Din aceste cuvinte s-a inspirat, credem, Sfântul Apostol Pavel, când a mărturisit: „Toate le pot întru Iisus Hristos, Cel care mă întărește” (Filip. 4, 13). Comuniunea cu Dumnezeu se realizează în mod plener prin cult, iar structurii psihofizice a omului îi corespund cele două dimensiuni ale acestuia: *intern* și *extern*. *Cultul intern* este concentrat în cele trei virtuți teologice: *credința, nădejdea și dragostea*; *cultul extern* se manifestă în două moduri: *public (sfintele slujbe)* și *particular (rugăciunea)*.

II. Tema noastră se concentrează, acum, asupra aspectelor speciale care țin de cultul particular, adică de rugăciune.

III. Tratare. A. Definiție și etimologie. Cea mai cunoscută definiție este cea formulată de Evagrie Monahul (numit și „Ponticul”, † 399): „Rugăciunea este vorbirea minții cu Dumnezeu.” Și tot el mărturisește, adresându-se teologilor: „Dacă ești teolog, roagă-te cu adevărat; și dacă te rogi cu adevărat ești teolog!” *Etimologic*, termenul vine din limba latină (*rogatio, -onis*) și este interesant de observat că primul sens al acestui substantiv este „propunere”, al doilea „cerere”, al treilea „întrebare”; iar ca verb („rogo, -are”) înseamnă: 1. *a întreba*; 2. *a cere*.

B. Temeiuri scripturistice. Modelul suprem și în privința rugăciunii ni-l dă Mântuitorul Iisus Hristos, Care S-a rugat îndeosebi în locuri retrase („În zilele acelea, Iisus a ieșit la munte ca să Se roage și a petrecut noaptea în rugăciune către Dumnezeu” – Lc. 6, 12; a se vedea și rugăciunea din Grădina

Ghetsimani, Lc. 22, 41-42, precum și alte momente), dar și în locuri publice, ca de exemplu la învierea lui Lazăr (In 11, 41-42). De asemenea, Mântuitorul a îndemnat la rugăciune: „Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită” (Mt. 26, 41); i-a învățat pe ucenici „Tatăl nostru” (Mt. 6, 9-13). Sfinții Apostoli au practicat rugăciunea și au îndemnat la rugăciune, ca de exemplu la alegerea lui Matia (Fap. 1, 24); Sfântul Apostol Petru, înainte de a o învia pe Tavita (Fap. 9, 40); iar Sfântul Apostol Pavel îndeamnă stăruitor: „Rugați-vă neîncetat!” (I Tes. 5, 17).

C. *Temeiurile patristice* în favoarea rugăciunii sunt nenumărate. Prezentăm aici doar crâmpoie din marea de învățături cu privire la acest subiect: *Sfântul Ciprian*: „Aceia pot dobândi ce cer de la Dumnezeu, pe care El îi vede că veghează la rugăciune” (*Despre Rugăciunea domnească*); *Sfântul Macarie cel Mare*: „Lucrul cel mai de căpetenie este stăruința, la vreme, în rugăciune” (*Omilii*, III, 13); *Sfântul Ioan Gură de Aur*: „Oamenii se supără când sunt grămădiți de cereri. Dumnezeu însă iubește pe cel care stăruie...” (*Omilia XX*, 5). Și tot el zice: „Dacă voiți să aflați cunoștința voii lui Dumnezeu, dacă voiți să aflați esența înțelepciunii duhovnicești, aceasta se poate numai prin rugăciunea necurmată” (*Omilia a II-a la Coloseni*); *Evagrie Ponticul*: „Precum cel mai de preț dintre toate simțurile este vederea, așa cea mai dumnezeiască dintre toate virtuțile este rugăciunea” (*Cuvânt despre rugăciune*).

D. *Felurile rugăciunii*: a) după formă: *lăuntrică* și *verbală*; b) după subiect: *personală* și *publică*; c) din punctul de vedere al conținutului: *de laudă*, *de mulțumire* și *de cerere*. *De laudă*: – după exemplul Mântuitorului: „Eu Te-am preaslăvit pe Tine pe pământ...” (In 17, 4) și al Maicii Preacurate: „Mărește, suflete al meu, pe Domnul...” (Lc. 1, 17); *de mulțumire*: – după îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „Rugați-vă neîncetat! *Dați mulțumire pentru toate*, căci aceasta este voia lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus, pentru voi” (I Tes. 5, 17-18); *de cerere*: – „Cereți și vi se va da!” – spune Mântuitorul (Mt. 7, 7); „Toate câte veți cere în rugăciune, crezând, veți lua!” (Mt. 21, 22).

E. *Însușirile (exigențele) rugăciunii*: să izvorască din inimă curată și să fie făcută cu atenție; să fie făcută cu dragoste față de Dumnezeu și de aproapele; să nu conțină cereri care să contravină moralei creștine și bunului-simț; să fie numai pe linia voii lui Dumnezeu (de aceea se spune, cu toată dreptatea, că cea mai scurtă și mai înțeleaptă rugăciune este: „Doamne, făcă-se voia Ta cu mine!”).

F. *Foloasele rugăciunii*: comuniunea cu Dumnezeu și dobândirea asemănării cu El; luminarea minții, bucuria inimii, întărirea voinței. Iar Sfinții Pă-

rinți se întrec în a le descrie: *cheia vistieriei darurilor dumnezeiești* (Fericitul Augustin), *cununa virtuților* (Sfântul Maxim Mărturisitorul), *doctorie mântuitoare, împiedicând păcatele și vindecând nelegiuirile* (Sfântul Ioan Gură de Aur), *leacul mâhnirii și urâtului* (Sfântul Nil Sinaitul), *rodul bucuriei și al mulțumirii* (Evagrie Monahul) etc.

Odată cu Sfinții Părinți, care mărturisesc despre foloasele duhovnicești ale rugăciunii, medicii creștini susțin rolul ei general terapeutic. Între aceștia, s-a remarcat în chip aparte dr. Alexis Carrel, laureat al premiului Nobel, prin „Eseul despre rugăciune”. Mai întâi face o splendidă încercare de a o defini: „Rugăciunea este o tensiune a spiritului uman spre Creatorul imaterial al lumii. În general, *rugăciunea este un țipăt de durere, un strigăt de ajutor. Uneori însă rugăciunea devine contemplație senină a Principiului imanent și transcendent al lucrurilor; un act de iubire și de adorație față de Acela de la Care izvorăște minunea vieții. De fapt, rugăciunea este un efort al omului de a comunica cu Ființa Nevăzută, cu Acela Care este Creatorul a tot ce există, cu Înțelepciunea supremă, cu Puterea și Frumusețea Absolută...*” (subl. n.).

În legătură cu *foloasele rugăciunii*, doctorul Alexis Carrel spune: „Oamenii care se roagă în mod serios se caracterizează prin perseverență în împlinirea obligațiilor, printr-un simț al datoriei și al răspunderii avansat, prin mai puține căderi și păcate și printr-o anumită bunătate față de ceilalți... Rugăciunea produce în suflet calm, liniște interioară, armonie între activitatea nervoasă și cea morală, o putere mai mare de a suporta încercările vieții, sărăcia, boala, calomnia și moartea. Echilibrul cauzat de rugăciune devine un puternic *ajutor terapeutic pentru omul bolnav*... Astfel, rugăciunea îi marchează pe credincioșii săi cu o caracteristică particulară: *castitate în privire, calm în atitudine, bucurie senină în expresie, curaj în conduită și, când nevoia o cere, jertfa de sine a soldatului sau a martirului...*”

IV. Recapitulare:

- Încercați o definiție personală a rugăciunii.
- Expuneți, pe scurt, un moment de trăire și de împlinire a rugăciunii, din experiența duhovnicească proprie.

V. Asociere: cu postul (Mt. 17, 21) și cu milostenia (Mt. 12, 7);

VI. Generalizare: *Rugăciunea este unirea omului cu Dumnezeu, întărirea păcii, mama lacrimilor, punte care trece peste ispite, scăpare de întristări, fărâ-marea războaielor, lucrarea îngerilor, veselie viitoare, izvorul virtuții, cauza darurilor, propășire tainică, dovada nădejzii, luminarea minții, secură pentru deznădejde, comoara celor ce iubesc tăcerea, slăbirea furiei, oglinda propășirii,*

descoperirea stării, arătătorul viitorului, hrana sufletului, pecetea slavei (Sfântul Ioan Scărarul).

VII. Aplicare: Să încercăm acum a răspunde la câteva întrebări: *Când ne rugăm? Unde? Cum? Pentru cine? Pentru ce?* Răspunsurile sincere ne vor da indicii dacă suntem pe linia ortodoxă sau nu. Bine este ca aceste răspunsuri să-i fie mărturisite și duhovnicului, care ne poate confirma (sau nu) dacă am înțeles rosturile, puterea și binefacerile rugăciunii.

Surse bibliografice:

Teologia Morală Ortodoxă, EIBMO, București, 1980, vol. II;

Învățătura de Credință Creștină Ortodoxă, București, 1952;

Cuvânt despre rugăciune, în *Filocalia* 1, trad. de Prof. D. Stăniloae, Sibiu, 1947;

N. Moldoveanu, *Comori dezgropate*, Edit. Casa școalelor, București, 1997;

Dr. Alexis Carrel, *Eseu despre rugăciune*, în „Reader's Digest”, ian./1941; vezi și www.ecolife.ro/content/view/41/27.

Rugăciunea „Tatăl nostru”. Câteva lămuriri

I. Pregătirea apercetivă. În cateheza anterioară am vorbit despre importanța și felurile rugăciunii, în general, amintindu-ne acum în special despre *felurile, însușirile și foloasele* ei. Între rugăciunile noastre zilnice se numără și „Tatăl nostru”, numită și „Rugăciunea domnească”, cel mai des rostită dintre toate rugăciunile. În conținutul ei sunt însă anumite cuvinte și expresii mai greu de înțeles pentru credincioșii de rând, care creează dificultăți de înțelegere.

II. Tema de astăzi își propune, de aceea, scurte lămuriri în legătură cu următoarele expresii: 1. „Sfințească-se numele Tău”; 2. „Vină împărăția Ta”; 3. „Pâinea noastră cea de toate zilele”; 4. „Nu ne duce pe noi în ispită”; 5. „Ne izbăvește de cel-rău”.

III. Tratare. Precizăm, mai întâi, că Rugăciunea domnească are trei părți: 1. **invocare** („Tatăl nostru Carele ești în ceruri”); 2. **șapte cereri** („Sfințească-se...” etc.); 3. **încheiere** („Că a Ta este împărăția...”). Pentru a înțelege cât mai bine importanța și foloasele acestei rugăciuni este bine a se face explicații complete asupra tuturor părților ei (*propriu-zis, un ciclu de cateheze*) sau cel puțin a-i îndemna pe credincioși să citească lămuririle destul de bogate pe care le oferă *Învățătura de credință ortodoxă (Catehismul)*. Acum zăbovim doar asupra problemelor semnalate la „anunțarea temei”, întrucât cele mai multe întrebări care ni se adresează sunt legate de acestea.

1. Întrebare: De ce zicem „Sfințească-se numele Tău”? Cum, adică, Dumnezeu nu este sfânt?

Răspuns: Da, *Dumnezeu este sfânt din fire* (Sfântul Chiril al Ierusalimului, *Cateheza V Mistagogică*, 12). Nici nu îndrăznim, așadar, a cere să se sfințească prin rugăciunile noastre, ci doar recunoaștem și *mărturisim sfînțenia Lui*, pe de o parte, iar pe de alta, *dorim ca numele Lui să se sfințească în noi, în viața noastră*. Altfel spus: *să ne împărtășim de sfînțenia Lui*, prin alungarea păcatu-

lui și practicarea virtuților. Căci spune Sfântul Maxim Mărturisitorul: „Sfințim numele Tatălui nostru cel după har, Carele este în ceruri, omorând pofta pământească și curățindu-ne de patimile aducătoare de stricăciune” (*Filocalia Rom.*, II, p. 263). Așadar, expresia „sfințească-se...” are înțeles de „preamărească-se de către toți oamenii și de către toată făptura” – zice, la rândul său, Sfântul Ioan Gură de Aur (*Omilia „Poarta strămtă...”*). În lumina celor tâlcuite de Sfinții Părinți, înțelegem acum mai bine de ce Mântuitorul a spus: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Mt. 5, 16). *În concluzie*, numele lui Dumnezeu „se sfințește” (*se slăvește*) prin faptele noastre cele bune...

2. Întrebare: Cum rostim: „fie” împărăția Ta, sau „vie...”?

Răspuns: Pentru a răspunde la cea de-a doua întrebare, ne-am gândit că este oportun să transcriem întreaga rugăciune, potrivit textului propus în cea mai recentă ediție a Bibliei¹: *Tatăl nostru, Care ești în ceruri, sfințească-se numele Tău; vie Împărăția Ta; facă-se voia Ta, precum în cer și pe pământ. Pâinea noastră cea spre ființă dă-ne-o nouă astăzi; și ne iartă nouă greșalele noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri; și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel-rău. Că a Ta este Împărăția și puterea și slava în veci. Amin!* (Mt. 6, 9-13).

Observăm, așadar, răspunsul așteptat: „*Vie împărăția Ta*” și nu „*Fie împărăția Ta*”, cum greșit auzim uneori. Adică, ne rugăm „să vină” și să dăinuiască pe pământ armonia vieții cerești, inclusiv în familiile și în sufletele noastre. Nu „să fie”, ca și cum această împărăție n-ar exista...

3. Întrebare: uneori auzim „pâinea noastră cea spre ființă”, alteori „[...] cea de toate zilele[...]” Cum e corect?

Răspuns: Întrucât se întâmplă adesea, chiar în biserica noastră, să auzim ambele expresii, socotim oportun să oferim lămuririle necesare. Expresia „pâinea noastră cea spre ființă” traduce următorul text grecesc: „Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον...” (*οὐσία* – *ființă*), iar „pâinea noastră cea de toate zilele” reproduce varianta latină „*panem nostrum cotidianum*” (*cotidian* – *zilnic*).

Practic, ambele variante sunt valabile, exprimând aceeași idee, de hrană zilnică, atât materială, cât și spirituală, fiind vorba, evident, și de hrana vieții veșnice, Sfânta Euharistie. Se pot crea însă ușoare nedumeriri în urma faptului că edițiile românești ortodoxe ale Bibliei propun variante diferite. Am văzut că ultima ediție sinodală propune expresia „cea spre ființă”. Ediția numi-

¹ Tipărită cu binecuvântarea Preafericitului Părinte Patriarh Daniel, Editura Institutului Biblic și de Misiune al BOR, București, 2008.

tă „jubiliară” (B.V. Anania) propune „cea de toate zilele” și explică: „Hrana noastră zilnică I-o datorăm în primul rând lui Dumnezeu, și de la El se cade s-o cerem. *Cea spre ființă*, expresie folosită în unele versiuni, nu traduce exact cuvântul original, dar nici nu constituie o erezie; Sfinții Părinți i-au imprimat și o dimensiune duhovnicească, euharistică” (Mt. 6, 11, nota c).

Părintele Ion Buga, specialist în studiul Noului Testament, evidențiază înțelesurile expresiei „spre ființă”, spunând: „În Scriptură se vorbește de două chipuri ale pâinii: *cea spre ființă* și care este tot cuvântul ce iese din gura lui Dumnezeu și pâinea *cea de toate zilele* – cea biologică. Una, pentru viața veșnică, cealaltă, pentru viața zilnică. Prima pâine, Cuvântul lui Dumnezeu, ne-a dat ființa (*Și a zis Dumnezeu: să facem Om*). Cealaltă pâine ne dă viață, ne întreține zilele, puterea de a trăi și de a lucra (*pâinea care întărește inima omului* – zice inegalabil psalmistul, arătând că pâinea hrănește, în omul adevărat, inima, pentru a săvârși, cu energia ascunsă de Dumnezeu în bobul de grâu, nucleul învierii – În 12, 24, faptele minunate ale iubirii, monumentele Binecuvântării. În Evanghelie, cele două chipuri ale Pâinii se întâlnesc și se identifică, se unesc indistinct în marele destin al Transfigurării, al Prefacerii, al Asemănării. **Și una, și alta se fac de o ființă** (vezi **Pilda Semănătorului**)” (în vol. „Plinirea potirului credinței”, pp. 43-44).

Părintele Galeriu, într-o carte consacrată explicării rugăciunii „Tatăl nostru”, subliniază, la rândul său: „Prin *pâinea cea spre ființă* ni se dezvăluie legătura de nedesfăcut între pâine și ființă; ființa dăinuie prin pâine. Mai mult, ni se dezvăluie o realitate încă și mai adâncă, anume unitatea, comuniunea, dintre pâine și ființă. Pentru că existența nu e de conceput în izolare, ci în comuniune, în iubire, în jertfă. În comuniune cu aerul pe care-l respir, cu apa pe care o beau, cu pâinea pe care o mănânc. Sfântul Vasile cel Mare spune că fapăturile sunt legate unele de altele, sunt unite între ele prin *împreună-pătimitire*.” Apoi conchide: „*Pâinea noastră cea spre ființă* înseamnă, deopotrivă, *pâine a trupului și pâine a sufletului, înseamnă împărtășanie, taină euharistică*” (în „Rugăciunea Tatăl nostru”, pp. 69-71).

Aceste ultime două mărturii ne sugerează, astfel, să utilizăm cu precădere expresia „spre ființă”, fără s-o elimine însă pe cealaltă „de toate zilele”. Trebuie să avem în vedere și faptul că unii creștini, necunoscând bine textul, pronunță „pâinea noastră cea spre o ființă, introducând acest „o” care denaturează complet sensul original.

Precizăm și faptul că în varianta cântată cel mai des (Anton Pann) sunt așezate pe note cuvintele „pâinea noastră cea spre ființă” (*deși în cea compu-*

să de Ciprian Porumbescu apare cealaltă expresie). În concluzie, se pot folosi ambele variante, dar cu dublu înțeles întotdeauna: hrană materială și hrană spirituală.

4. Întrebare: De ce zicem „nu ne duce pe noi în ispită”? Întrebarea, cu mici variații, sună de fapt cam așa: „Cum, părinte, Dumnezeu ne duce în ispită? N-ar fi corect să zicem și nu ne lăsa pe noi să cădem în ispită?”

Răspuns: *Înțelesul acesta este, dar traduceri românești respectă textele originale, latinești și grecești* („Et ne inducas nos in temptationem” – *Vulgata*; „καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν” – *Biblia gr.*), precum și variantele moderne din principalele limbi de circulație, engleză, germană și franceză („And lead us not into temptation” – *King James Version*; „Und führe uns nicht in Versuchung” – *Biblia lui Luther*; „Et ne nous induis point dans la tentation” – *Biblia franceză*). Respectăm aceste variante nu ca simpli imitatori, ci pentru că nu este nevoie să schimbăm sau să „ameliorăm” textul, deoarece cuvintele respective sunt limpezi și precise, prin ele înțelegând, de fapt, că Îi cerem lui Dumnezeu să nu ne ducă (încerce) în ispite care ne-ar transforma în prăzi pentru cel-rău. De aceea ne și rugăm imediat: „ci ne izbăvește de cel-rău”. Cu alte cuvinte, ne rugăm să fim ajutați a evita răul, nu a-l provoca. Iată cum tâlcuiește, bunăoară, Sfântul Ioan Gură de Aur: „În aceste cuvinte, Domnul ne arată lămurit nimicnicia noastră și ne potolește trufia, învățându-ne să fugim de lupte și nu să le căutăm. Așa victoria ne va fi mai strălucită, iar înfrângerea diavolului mai rușinoasă. Când suntem târați în lupte, da, atunci trebuie să le înfruntăm cu curaj; dar dacă nu suntem chemați, să stăm liniștiți și să așteptăm timpul luptelor, ca să arătăm și că nu umblăm după slavă deșartă, și că suntem curajoși.” De reținut că și versiunea „Bartolomeu Anania” transcrie textul neschimbat („și nu ne duce pe noi în ispită”), iar la notă dă următoarea explicație: „În înțelesul de a nu ne lăsa să cădem în ispită sau ferește-ne de prilejul ispitei. De altfel, ispita nu e o cădere propriu-zisă, ci o încercare sau un examen prin care cineva poate să cadă; o probă de foc.”

5. Întrebare: Cum e corect: „cel viclean” sau „cel-rău”?

Răspuns: Apreciam că expresia „ne izbăvește de cel-rău” este mai aproape de înțelesul corect. *Cel-rău*, adică *diavolul*, este o realitate personală, un personaj adică, nu un fenomen indefinit. Expresia „cel viclean”, pe care o auzim adeseori, nu este greșită în sine, dar prin „viclean” se poate înțelege și un om cu păcatul vicleniei, pe când atunci când spunem „cel-rău” ne referim la diavol, care este întruchiparea răului prin excelență. Așadar, atât pentru uniformitate, cât și pentru conformitate cu textele originale, totodată cu înțelesu-

rile corecte, socotim potrivit să folosim varianta *Tatăl nostru* reprodușă mai sus.

IV. Recapitulare. Atragem atenția că aceste succinte explicații sunt departe de a epuiza problemele și înțelesurile cererilor din Rugăciunea „Tatăl nostru”. Invităm la un ciclu de cateheze, în care vom explica și celelalte părți trecute cu vederea acum.

V. Asociere. Înțelegerea și rostirea corectă a rugăciunii „Tatăl nostru” este un pas important pentru a ne strădui să înțelegem corect Cultul Divin, în ansamblul lui, pentru a participa la săvârșirea lui cu toată voluntaritatea. Pe de altă parte însă, pentru a ne mântui, rugăciunile noastre trebuie însoțite neapărat cu postul, milostenia etc. (faptele bune, în general). Altfel, rugăciunile rămân simple exerciții verbale sau ale minții...

VI. Generalizare. Tâlcuirea rugăciunilor, a Scripturii, a doctrinei Bisericii și a cultului, în general, nu se poate face decât în duhul și în lumina scrierilor Sfinților Părinți, la care se adaugă cele ale dascălilor de teologie și ale slujitorilor luminați ai Sfintelor Altare. De aceea, să ținem seamă de sfatul inspirat al Sfântului Apostol Pavel: „Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; priviți cu luare-aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința (Evr. 13, 7).

VII. Încheiere: rostim rar, cu toții, rugăciunea *Tatăl nostru*, potrivit textului reprodus în cateheza de față, având în minte înțelesurile pe care le-am prezentat.

Surse bibliografice:

Biblia, Ediția Sf. Sinod al BOR, EIBMO, București, 2008;
Învățătura de credință ortodoxă, EIBMO, București, 1952;
 Sf. I. Gură de Aur, *Omilii la Matei*, trad. Pr. D. Fecioru, PSB, vol. 23, București, 1994;
 Pr. C. Galeriu, *Rugăciunea Tatăl nostru (Tâlcuiri)*, Edit. Harisma, București, 2002;
 Pr. I. Buga, *Plinirea potirului credinței*, Edit. Sfântul Gheorghe Vechi, București, 2007;
www.bibleworks.com;
www.biblegateway.com;
<http://www.greekbible.com/>.

IV.
CATEHEZE PASTORAL-MISIONARE

Horoscopul – un produs al Astrologiei; Astrologia – fici- țicnită a unei mame înțelepte (Astronomia)

I. Pregătirea apercceptivă. Avalanșa fără precedent a credințelor deșarte, transmise pe majoritatea canalelor media, dar și de la om la om, ne obligă să atragem atenția bunilor creștini să nu se lase nici o clipă ademeniți de ispita superstițiilor, indiferent de nume: *destin, soartă, ursită, horoscop, zodie, astrologie, chiromanție, divinație, necromanție, oniromanție* etc. Mai ales în momente de cumpănă, mari necazuri ori în fața unui eveniment important al vieții, mulți dintre semenii noștri, chiar și dintre cei atașați de biserică, sunt gata să creadă ce le prezice horoscopul radio-TV ori de ziar, sau „specialistul” de cabinet ș.a. Întâmplător, unele preziceri se împlinesc, altele nu, alteleori produc o influență cu totul nefastă. Spre exemplu, când se spune: „Gemenii să nu încheie astăzi nici o tranzacție, că vor fi în mare pierdere...”, efectul poate fi contrar interesului celor în cauză. Este posibil ca tocmai acea tranzacție să le aducă mari beneficii, însă ascultând de „horoscop” pierde ocazia, care nu se mai ivește, poate, niciodată. Sau: „Șoferii din Balanță sunt predispuși astăzi la accidente grave!” Ascultătorul credul va conduce crispat, chiar din primele minute, iar crisparea va determina un accident, poate foarte grav. „Vezi că s-a împlinit?” – îi va replica victima oricui va încerca să-i explice ce a dus la accident: predicția „științifică” ori credulitatea și ignoranța care au alimentat autosugestia fatalistă, crisparea, lipsa de control și de luciditate...

Tot aici trebuie să spunem că Dumnezeu nu are nici un amestec în această lucrare „horoscopică”, cel care conduce din umbră această industrie a superstițiilor fiind, de fapt, satana! Iar unele preziceri se împlinesc fie din întâmplare, fie prin autosugestie, fie prin concursul aceluiași conducător... Va întreba cineva: „De ce îngăduie Dumnezeu așa ceva?” Îngăduie pentru a ne respecta libertatea de opțiune în totalitate. Deși vrea să alegem numai binele,

nu ne silește niciodată în a-l împlini, dar ne-a lăsat destule pilde și învățături, în Scriptură și în Viețile Sfinților, de unde să le luăm. Pentru moment evocăm, bunăoară, îndemnul atât de limpede al Sfântului Apostol Pavel: „Luați aminte să nu vă fure mințile cineva cu filosofia și cu deșarta înșelăciune din predania omenească, după înțelesurile cele slabe ale lumii și nu după Hristos! (Col. 2, 8). Chiar în Vechiul Testament, oamenii erau avertizați asupra urăciunii îndeletnicirilor oculte: „Să nu se găsească la tine nici prezicator, nici ghicitor, vrăjitor, fermecător, descântător, nici chemător de duhuri, nici din cei ce grăiesc cu morții, căci urăciune este înaintea Domnului cel ce face aceasta! (Deut. 18, 10-12).

II. Tema se va referi, așadar, la una din marile înșelătorii ale zilelor noastre, cu un număr îngrijorător de adepți: **horoscopul**. Considerăm urgentă abordarea acestui subiect, pentru că acum, mai mult ca oricând, această escrocherie periclitează mântuirea a mii (milioane) de suflete, adepții lui păcătuiind grav crezând într-un destin hotărât de astre și nerecunoscând, de fapt, cel mai mare dar pe care omul l-a primit de la Dumnezeu: libertatea, facultatea de a-și croi prin voie proprie viitorul.

III. Tratare. Așa cum am notat în titlu, horoscopul este un produs al **astrologiei**, o pseudoștiință, potrivit căreia „soarta” omului este hotărâtă de poziția corpurilor cerești în momentul nașterii. Etimologic, cuvântul „astrologie” provine din *gr. ἀστήρ – stea; λόγος – cuvânt, vorbire*. Iar termenul *horoscop* vine tot din greacă: *ὥρα – oră, anotimp; σκόπος – cel care privește. Horoscopul este, așadar, un mijloc prin care cei inițiați pot „vedea” și „prezice” viitorul*. Astăzi mai toți românii știu „zodia” în care s-au născut, iar de horoscop dai peste tot: în ziare, televiziune, radio, internet, cabinete de consultanță astrologică, cursuri „universitare” etc. Statisticile de pe internet arată că termenul „horoscop” este, zilnic, printre cele mai căutate. Multe căsătorii și afaceri se contractează (sau nu!) în funcție de opinia „specialistului”. Din păcate, decizii majore se iau, atât în viețile personale, cât și în chestiuni importante ale vieții politice internaționale, în funcție de ce prezic „profesioniștii competenți” ai științelor astrale. În lume, se înmulțesc catedrele de Astrologie în diferite universități, iar sondajele arată că peste 50% din cetățenii țărilor „civilizate” cred în horoscop. De asemenea, printre cărțile cele mai vândute din lume se numără cele care conțin preziceri astrologice. Aspectul cel mai dureros pentru noi îl reprezintă însă trista realitate că nu doar atei se înscriu în acest procent (deși *ateii sunt oamenii cei mai creduli*, zice Pascal), ci și creștini care merg la biserică, care rostesc Crezul, care se spovedesc și se împărtășesc.

Rămâi uimit să vezi cum credulitatea ia locul credinței, iar Hristos Cel Înviat este înlocuit cu zeități păgâne reînviat...

Originea astrologiei, cu tot bagajul ei de superstiții, se pierde în negurile mitologiilor mesopotamiene și egiptene, cu aprox. 4000 de ani în urmă. Alții leagă începuturile de Grecia, Chaldeea, India și China. Nume de planete devin nume de zeități (Jupiter, Venus etc.), iar ignoranța credulilor, pe de o parte, și ocazia de câștig a profitorilor, pe de alta, au dus la dezvoltarea unei uriașe industrii. Deși tehnicile de interpretare astrologică se bazează pe sistemul geocentric, susținut de Ptolemeu (90-168), contrazis de știința modernă a heliocentrismului, „specialiștii” escroci (sau ignoranți) sporesc în continuare numărul adeptilor. Mulți fac o regretabilă confuzie între *astronomie*, o știință promovată în trecut și astăzi de savanți autentici, și *astrologie*, care s-a rupt de astronomie în veacul al XIII-lea, așa cum s-au rupt sectele de Biserică în decursul timpului. Bine s-a spus că astrologia a devenit „fica foarte ȳicnită a unei mame preaînțelepte” (Em. Castan, *Déviations et maladies du sentiment religieux*), cu adepți la fel de ȳicniți, până în zilele noastre. Parcă am fi în Antichitatea și mentalitatea greco-romană, când, bunăoară, mulți dintre sclavii greci au profitat de firea superstițioasă a stăpânitorilor romani, alcătuindu-le horoscoape la cerere. Ba și pentru Iisus curioșii au cerut confecționarea horoscopului, fapt care a determinat reacția fermă a Bisericii. De pildă, Fericitul Augustin demonstrează totală incompatibilitate dintre creștinism și astrologie, astfel că, timp de opt secole, această pseudoștiință n-a mai avut putere în Europa. Iar Sfântul Ioan Damaschin, marele învățat oriental, notează: „Elinii (*grecii*, n.n.) spun că prin răsăritul, apusul și prin conjuncția stelelor se conduc destinele noastre. Cu aceasta se ocupă astrologia. Dar noi susținem că ele sunt semne de ploaie, de secetă, de frig, de căldură, de umezeală, de uscăciune, de vânturi și altele asemenea, dar nici într-un caz semne ale faptelor noastre, pentru că noi am fost făcuți liberi de Creator și suntem stăpânii faptelor noastre... Dumnezeu ar fi nedrept dacă dă unora bunătăți și altora necazuri.”

Începând cu veacul al XIV-lea, Renașterea și Iluminismul, mișcări socio-culturale care au marcat începutul unui progres științific incontestabil, dar și începutul unei sărăcirii tot mai accentuate în plan spiritual, au favorizat și renașterea astrologiei, cu tot amalgamul de practici oculte, până în vremurile de acum. Este adevărat că, în timp, nu doar învățații Bisericii au demonstrat falsitatea și nocivitatea prezicerilor astrologice, ci și numeroși oameni de știință. Spre exemplu, în anul 1975, aprox. 200 de savanți (astronomi, matematicieni etc.), din domenii diferite, unii laureați ai premiului Nobel, au

semnat un document în „The Humanist”, prin care au contestat caracterul științific și veridicitatea astrologiei. Se lasă impresia, din păcate, că lumea a uitat de ei, minciuna fiind preferată adevărului. **Dacă superstițiile reprezintă otrava din religie, astrologia este otrava din astronomie.** Paradoxal, otrăvurile sunt consumate la scară mondială, iar mortalitatea sufletească atinge cote îngrijorătoare. Plin de cinism ni se pare și faptul că mulți astrologi își fundamentează „știința” pe versete din Biblie, deși unele cărți invocate sunt apocrife (*Enoh*, de pildă).

IV. Asociere. Astăzi „astrologia este condimentul ghiveciului New Age”, afirmă specialiști în Istoria religiilor. Odată cu promovarea horoscopului și a zodiacelor, care se întrec în fantezisme, New Age-ul (*Noua Eră*) alimentează credința în reîncarnare, în posibilitatea comunicării cu morții (spiritismul), dimpreună cu tot cortegiul de practici paranormale. Trebuie să facem distincție însă între zodiac ca suport pentru semnele și denumirile întâlnite în calendare, inclusiv în cel creștin (de aceea ele apar chiar în unele picturi murale din biserici) și zodiac în sens de carte cu preziceri (zodii) calculate, la fel ca în horoscoape, în funcție de poziția planetelor în momentul nașterii cuiva. Zodiacul calendaristic numește, de fapt, o zonă a bolții cerești, care se întinde de o parte și de alta a elipsei (orbitei), fiind străbătută de Soare în decursul unui an, împărțită în 12 sectoare (*zodii, luni*), cu numele cunoscute: Berbec, Taur, Gemeni etc. Așadar, una este calendarul zodiacal, instrument convențional de măsurare a timpului, și alta zodiacul ca instrument de amețire a minților credule.

V. Generalizare. Un sondaj efectuat de redacția ziarului „Lumina” de la Iași (28 ian. 2007) arată că, în general, creștinii sesizează pericolul horoscopului, deși unii nu neagă faptul că ei cred în el. Iată însă o mărturie a unui creștin luminat, care sintetizează oarecum mărturiile celorlalți intervievați: „Horoscopul contravine moralei creștine și cuvântului lui Dumnezeu, Care i-a dat omului liberul arbitru pe pământ. Dacă am crede în horoscop înseamnă că L-am contrazice pe Dumnezeu: că nu i-a dat omului liberul arbitru și că ar fi un fel de marionetă coordonată de niște stele aflate la miliarde de ani distanță, ceea ce este ilogic” (P.R., 43 de ani, bibliotecar).

VI. Aplicare. Pericolul major al tuturor inițierilor oculte, care duc în final la pierderea mântuirii sufletului, constă – după opinia ieromonahului Serafim Rose – în faptul că „ele scapă controlului conștient al voinței omului; astfel, odată «inițiate», este adesea cu neputință să te mai opui participării la experiențe psihice nedorite” (*Ortodoxia și religia viitorului*). Practic, înlocu-

irea doctrinei creștine cu exclusivismul experienței credințelor oculte transformă persoana umană în unealta pasivă a ispitelor satanice. O dovadă evidentă a neseriozității astrologilor este că horoscoapele diferă substanțial, se împlinesc uneori de-a-ndoaselea, iar „specialiștii” se contrazic și se contestă reciproc, la drumul mare. Un caz celebru de păcăleală horoscopică îl reprezintă momentul în care Hitler, cunoscut pentru interesul său deosebit față de astrologie, și-a consultat horoscopul, la mijlocul lui aprilie 1945. Astrele prevedeau o victorie importantă la sfârșitul lunii și încheierea păcii în august. Realitatea a fost însă alta: la 30 aprilie el s-a sinucis, iar germanii au capitulat la începutul lunii mai. Trist este că și alți conducători celebri se numără printre cei care-și ghidau deciziile după horoscoape: Regan, Elțan, Mitterand. Astăzi câți șefi de state procedează la fel, oare? O altă față a neseriozității este arătată de noua industrie astrologică: horoscoapele pentru câini și pisici... Bani să iasă – impozit pe prostie! Pentru mulți semeni de-ai noștri, horoscopul e privit ca o distracție, poate, nedându-i importanță prea mare. Chiar și așa, nu trebuie să glumim cu aceste lucruri, pentru că reprezintă preocupări drăcești, nu au nimic comun nici cu știința, nici cu credința, și pot produce mult rău sufletesc (uneori și material), ducând chiar la pierderea mântuirii. Viața noastră, din prezent și viitor, cu succesele și insuccesele ei, depinde atât de moștenirea genetică, de mediul în care ne mișcăm, dar mai ales de voința personală și de educație. *Cu deosebire, de educația creștină.*

Surse bibliografice:

- Pr. Dr. Al. Stan, Prof. Dr. R. Rus, *Istoria religiilor (preuniversitar)*, Edit. Institutului Biblic, București, 1991;
 Diac. Prof. Dr. Em. Vasilescu, *Istoria religiilor*, Edit. Institutului Biblic, București, 1975;
 Pr. Dr. Dan Bădulescu, *New Age – împărăția răului*, Edit. Christiana, București, 2001;
 Ziarul „Lumina”/28 ian. 2007.

Despre credința în vise

I. Pregătirea apercceptivă. Într-o cateheză anterioară am vorbit despre *horoscop, zodii și astrologie*, arătând deșertăciunea lor și capcanele în care cad cei ce le dau crezare. Am făcut-o din dorința ca bunii noștri creștini să fie apărați de înșelăciunea celor care le susțin, mai ales de cea mai mare primejdie: a pierderii mântuirii! Din același motiv, continuăm să vorbim acum despre o altă mare ispită, a cărei vechime se pierde în negura trecutului: *credința în vise*, legată și de pseudoștiința *oniromanției* (*tâlcuirea viselor*). Fie că reprezintă, pe de o parte, manifestări psihice firești din timpul somnului, iar, pe de alta, modalități tainice de a primi mesaje de la Dumnezeu (ori de la satana!), visele i-au ispitit pe mulți la fel de fel de interpretări, pășindu-se adesea în zona ocultă a superstițiilor. De aceea, atenționăm dintru început: cel care crede cu ușurință în vise și acceptă „interpretările” nu se poate numi credincios, ci superstițios!

Pentru a ști unde se încadrează credința în vise în „catalogul” deșertăciunilor, amintim aici că superstițiile pot fi categorisite în trei grupe, potrivit raportării lor. **A. În raport cu Dumnezeu:** *norocul, vedeniile („arătărilor”), visele*; **B. În raport cu viața omului:** *chiromanția (ghicitul în palmă), cartomanția (ghicitul în cărți), cafesomanția (ghicitul în cafea), astrologia și horoscopul (ghicitul în stele), de mână cu credința în reîncarnare*; **C. În raport cu diavolul:** *magia, farmecele, vrăjile; tot aici intră și amuletele, talismanele și alte obiecte dragi celui-rău*; **D. În raport cu morții:** *spiritismul*.

II. Tema noastră se încadrează, așadar, la punctul „A”, menționând faptul că visele fac parte din aceeași categorie a rătăcirilor ca și „vedeniile”.

III. Tratarea acestui subiect nu se poate face izolat de celelalte superstiții, de aceea, în câteva cateheze succesive, le vom analiza cu atenție și pe cele doar amintite acum, spre a vedea că au un tată comun, satana, și o singură țintă: să-l abată pe creștin de la credința luminată și să-i ducă sufletul în împărăția întunericului.

Ce trebuie să știm, așadar, despre vise?

1. În primul rând că sunt acțiuni ale subconștientului, sădite de Dumnezeu în firea omenească, pentru ca, în timpul somnului cu trupul, sufletul (*în special memoria*), care nu doarme niciodată, să se poată manifesta liber. Știința a dovedit că, în timp ce dormim, memoria lucrează mai puternic, fiindcă atenția nu mai e distrasă din exterior. Visele devin, astfel, o continuare a preocupărilor din timpul zilei ori materializări ale unor dorințe neîmplinite, cum ne spune și Scriptura: „Din mulțimea grijilor se nasc visele” (Eccl. 5,2). Iar vorba românească veche „vrabia mălai visează” este cât se poate de sugestivă în acest sens. În cazul unor boli, insuccese, necazuri etc., visele se pot transforma deseori în coșmaruri...

2. Prin vise, Dumnezeu a făcut diferite descoperiri unor oameni aleși, cu scopuri binecuvântate, așa cum ne dă mărturie Scriptura (precum visul patriarhului Iacov, al bătrânului Iosif ș.a.).

3. Uneori, pentru a încerca vigilența și smerenia oamenilor, Dumnezeu îngăduie și satanei să-i ispitească prin diferite „arătări”... Astfel, căzând în capcana mândriei și socotindu-se vrednici de „vise și vedenii”, unii creștini devin cu ușurință victimele celui întunecat, care, pentru a-și împlini vicleniile, se transformă chiar în „înger de lumină”! (II Cor. 11,13-15).

De ce nu trebuie să credem în vise și în tălmăcirea lor?

Întâi, că prin ele ne poate înșela satana, întrucât **nimeni** dintre oameni nu poate ști precis care vise sunt de la Dumnezeu și care de la diavol. Este adevărat că, atunci când după un vis ne stăpânește o stare de blândețe, liniște, pace, bucurie duhovnicească etc., am fi îndreptățiți să credem că acel vis este de la Dumnezeu. Și, dimpotrivă, când suntem tulburați, înfricoșați, amenințați, că visul a fost de la satana. Dar numai *îndreptățiți* să credem, *fără dreptul de a tălculi ori a cere tălcuirea de la „specialiști”*. De ce? Pentru că „visele au înșelat pe mulți” și ele „îi fac pe cei neînțelepți să-și iasă din fire”, ne spune Isus Sirah; credința în vise, spune tot el, este „alergare după vânt și sprijinire pe umbră...” (34, 1-7). Același Isus Sirah spune mai departe: „De la diavol ce poți scoate curat?... Ghicitul, tălcuirea semnelor și a viselor deșarte sunt ca la femeia gata să nască: inima ei aiurează!” (34,4-6). De aceea, Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan scrie răspicat: „Nu dați crezare oricărui duh, ci încercați duhurile dacă sunt de la Dumnezeu, fiindcă mulți proroci mincinoși au ieșit în lume” (I In 4, 1).

IV. Recapitulând cele de până acum, notăm: tâlcuirea viselor se încadrează în categoria superstițiilor care se raportează (ce îndrăznire!) la Dumnezeu; pericolozitatea acestei superstiții nu poate fi sesizată deplin, dacă nu remar-căm și celelalte fenomene oculte surori; Scriptura este categorică în privința respingerii acestei credințe deșarte.

V. Asocierea cea mai strânsă a viselor este cu o altă enormă înșelare: cre-dința în **vedenii**. Iar cei înșelați de ele nu aparțin doar categoriei creștinilor „simpli”, ci se înscriu uneori în ceata călugărilor, a marilor intelectuali ș.a. *Pe-ntru Scaraoțchi, biruință notabilă înseamnă atunci când înșeală și manevrează un om „deștept”, „îmbunătățit” (care se crede așa, de fapt!), nu pe un muritor oarecare. Patericul, Limonariul, Viețile Sfinților, în general, aduc o sumedenie de mărturii în acest sens. Iată, bunăoară, un exemplu din Pateric: „Un sihastru «iscusit» trăia în pustie cu multă înfrânare, postire, priveghere și alte osteneli, încât se socotea că a ajuns la măsura Părinților de demult. Atunci i se arată dia-volul în chip de înger, iar el crede că i-a trimis Dumnezeu înger, ca apreciere pentru viața lui «aleasă». Tatăl sihastrului, înainte de a muri, vrând să-și mai vadă o dată fiul, își ia traista și o secure și îl caută. Îngerul diavolului îl povățu-iește pe călugăr să fie atent, că într-o zi va veni însuși diavolul la el, în chipul tatălui său, și că are de gând să-l omoare. Semnele de recunoaștere: traista și... securea! Așadar, să fie atent și să se apere. Călugărul, după ce îl «recunoaște», chipurile, pe diavol, îl lovește cu sete, omorându-și, astfel, propriul tată...”*

VI. Generalizând, ne dăm seama că cei grăbiți să accepte asemenea „des-coperiri” prin „vedenii” pot crede cu aceeași ușurătate și „descoperirile” prin vise. Diavolul travestit, pentru a-și face lucrarea, nu îndeamnă însă întotdeau-na la ceva rău. De aceea, părintele Ilie Cleopa atrage luarea-aminte că „vicle-nii draci, când vor să înșele pe cineva în vis sau în vedenie, în stare de somn sau de veghe, au obicei să nu-l îndemne de la început să facă rele, ca să nu pri-ceapă omul înșelăciunea lor, ci mai întâi îi arată lucruri adevărate și îl învață să facă fapte bune... Iar când se încrede desăvârșit în vise sau în vedenii, atunci îl aduc cu ușurință la rătăcire și pierzare” (*Despre vise și vedenii*).

VII. Aplicarea învățăturilor Scripturii și ale Părinților Bisericii este cheia atitudinii corecte pe care trebuie s-o avem, nu doar vizavi de vise și vedenii, ci față de orice altă ispitire a satanei, din lista superstițiilor enumerate. Con-cis: să nu dăm crezare nici viselor, nici celor care pretind că le tâlcuiesc. Nici atunci când un vis anume este de la Dumnezeu? – va întreba cineva. Nici! De ce? **Din smerenie**, spunându-ne în sinea noastră: „Nu sunt vrednic ca mie să-mi descopere Dumnezeu ceva!” Așa cugeta, bunăoară, Cuviosul Ni-

codim Aghioritul (sec. al XVIII-lea), care, ignorând total visele și vedeniile, îndemna: „Fugi totdeauna de ele, cât poți. Alungă-le departe de tine, chiar dacă sunt adevărate și vin de la Dumnezeu. Nu te teme că nu-I place lui Dumnezeu aceasta, căci știe El să ți le curețe și nu-I va părea rău dacă tu nu le primești. Cel ce dă har celor smeriți nu-l ia de la ei pentru tot ce fac ei din smerenie.” Pentru mântuire nu este nevoie să știm ce înseamnă un vis ori o vedenie, așa încât dimineața când ne trezim, chiar dacă amintirile viselor ne năpădesc, pur și simplu să nu le luăm în seamă. Ne închinăm și zicem „Doamne ajută”, *ca și cum nu am fi visat nimic*. „Numai începătorii în ale credinței, spune Sfântul Ioan Scărarul, dau crezare viselor.” Să nu ne facem vreo grijă, așadar, din cauza unor eventuale tulburări: noi nu suntem responsabili de cele ce visăm în somn, ci de cele ce „visăm” și făptuim ziua! Iar când tulburarea persistă peste măsură, să mergem la duhovnic, să ne spovedim, să cerem sfat etc.

În încheiere, evocăm câteva sfaturi ale Cuviosului Nichita Stithatul (uce-nicul Sfântului Simeon Noul Teolog), care ni se par deosebit de potrivite pentru tema noastră: „După preocuparea omului dinăuntru și după grijile lui sunt nălucirile minții. Dintre cele ce ni se nălucesc în somn, unele sunt simple vise, altele vederi, altele descoperiri.[...] Visele după trezire se destramă și din ele nu ne vine nici un folos!” Vederile reprezintă o treaptă superioară a nălucirilor, dar, spune tot el, „nu toți au vederi adevărate în somn, nici nu se întipăresc în mintea tuturor, ci numai la aceia care sunt curați cu mintea și limpeziți în simțurile sufletului.[...] Aceia care nu au nici o preocupare de lucrurile vieții și nici o grijă pentru viața de aici; aceia a căror viață îngerească e ascunsă la Dumnezeu și a căror înaintare s-a suit de la sfânta liniște la treapta prorocilor Bisericii” (*Cele trei sute de capete*, Filocalia, VI). Și acum, o întrebare de bun-simț, al cărei răspuns vine singur: cine dintre noi poate considera că duce viață îngerească și, ca atare, este vrednic ca Dumnezeu să-i grăiască prin *vise, vedenii și descoperiri*?

Surse bibliografice:

- Pr. Prof. Gh. Drăgulin, *Împotriva farmecelor și a altor superstiții*, București, 2004;
 Arhim. Ilie Cleopa, *Despre vise și vedenii*, București, 1993;
 Pr. Dr. Ov. Moceanu, *Visul și împărăția*, Galați, 2007;
 L. Popoviciu & V. Foișoreanu, *Visul. De la medicină la psihanaliză, cultură, filozofie*, București, 1994;
 M. Urzică, *Minuni și false minuni*, București, 1993.

Magia, farmecele și vrăjile – superstiții cu impact major în actualitate

I. Preliminarii. Socotim că una dintre îndatoririle de bază ale slujitorilor Bisericii este de a-i preveni pe credincioși asupra acelor pericole care le com-promit mântuirea. Cu această conștiință am vorbit în catehezele anterioare despre nocivitatea credinței în horoscop, astrologie, zodii, vise și vedenii. În același sens, semnalăm, îngrijorați, că în ultimii ani a crescut considerabil numărul creștinilor pe care îi chinuie teama legată de magie, vrăji și farmece, în general frica de neprevăzutul acestor „lucrări”, care vine uneori din închipuire, alteori din prea slaba credință, unită cu ignoranța, alteori din toate trei la un loc. Nu de puține ori însă teama și chinurile vin, direct ori prin intermediari, de la însuși satana, care „umblă, răcnind ca un leu, căutând pe cine să înghită...” (I Pt. 5, 8). Precizăm, de aceea, că practicile magice și vrăjitorești fac parte din lucrările ce se raportează la satana și nu au nimic comun cu Dumnezeu, deși „vrăjitoarele” de profesie și „reginele magiei albe” pretind în cor că au putere de sus, țin cruci în mâini, iar camerele și mesele de lucru sunt încărcate de icoane. Teamă de vrăji le chinuie mai ales pe femeile slabe în credință, dar nu-i ocolește nici pe bărbații din aceeași categorie. Astfel, când apar o boală incurabilă sau încă nediagnosticată precis, un insucces în afaceri, în căsnicie ori în dragoste, în general, firile temătoare găsesc explicații în faptul că „cineva” le-a făcut farmece sau vrăji. Bănuielile se îndreaptă cel mai adesea spre soacre și cumnate, „rele din cale-afară”, alteori spre vecine ori colege de serviciu „invidioase” etc. Iar atunci când vor să-și mărească șansele în împlinirea unui ideal, să meargă la „sigur” într-o anumită reușită, aceleași firi slabe apelează la „profesioniste” în „legări” și „dezlegări”, achitând prețuri incredibil de mari câteodată. În fapt, achită factura propriei ignoranțe și prostii, iertată să ne fie franchețea exprimării, victimele contribuind, astfel, la îmbogă-

țirea frauduloasă a „reginelor”, fice ale „unicelor” purtătoare de „har”, *Mama X* ori *Mama Y*, de o anumită etnie (și nu numai!), care nu se sfiesc să apară la televizor încărcate de aur, lăfăindu-se în palate de marmură și circulând în limuzine pe care academicienii nu-și pot permite să le cumpere.

II. Tema pe care o abordăm aici este dureros de actuală, mai ales prin faptul că printre cei care apelează la astfel de „profesioniste” se numără și credincioși care frecventează biserica, se spovedesc, li se face sfeștanie în casă etc.

III. Tratarea acestui subiect trebuie să plece de la învățăturile Scripturii, ale Sfinților Părinți și de la realitățile cotidiene. Mai întâi se impun câteva clarificări. **Magia** însumează mijloacele prin care „profesioniste” pretind că dispun de puterile ascunse ale naturii, de spirite și de însăși divinitatea. Clasificarea în „albă” și „neagră” este artificială, întrucât satana, se știe, are o singură culoare... **Vrăjile** sunt operații efectuate în contact direct cu cel-rău. **Farmecele** sunt pregătiri făcute de vrăjitoare, diavolul operând indirect, prin intermediul formulelor, obiectelor și al substanțelor întrebuințate. Deși sunt trei noțiuni diferite, în limbajul popular toate se numesc, în general, „farmece”, iar „specialistele” sunt cunoscute cu numele generic de „vrăjitoare”.

1. În Sfânta Scriptură citim în mai multe locuri despre vrăjitorie ca lucrare diavolească, peste tot fiind aspru condamnată de Dumnezeu. Amintim, în acest context, că regele Saul a fost pedepsit cu pierderea împărăției și cu moarte de ocară pentru că a apelat la vrăjitoare (I Regi 28, 7), iar în Apocalipsă se anunță excluderea din Împărăția veșnică a celor care se ocupă cu vrăjitoria: „Afară câinii și vrăjitorii și desfrânații și ucigașii și închinătorii de idoli și toți cei ce lucrează și iubesc minciuna!” (22, 15).

2. Sfinții Părinți condamnă, la rândul lor, practicile vrăjitorești, mai ales prin fixarea unor canoane care opresc pe făptași de la împărtășire. Iată, spre exemplu, *Canonul 72 al Sfântului Vasile cel Mare*: „Cel ce se dă vrăjitorilor, sau unora ca acestora, se va canonisi cu canonul ucigașilor”, adică oprirea de la Sfânta Împărtășanie de la 10 la 20 de ani. De asemenea, *Canonul 61 de la Sinodul al VI-lea Ecumenic* prevede: „Cei ce se adresează prezicătorilor sau altora de felul acesta, în scopul de a afla cele ce ar voi să li se descopere... Și cei ce spun norocul și ursita și genealogia și vrăjitorii și fermecătorii, dacă vor rămâne în acestea, hotărâm să se înlăture cu totul de la biserică, după cum învață și sfințitele canoane. *Că ce împărtășire are lumina cu întunericul? [...] Sau ce înțelegere este între templul lui Dumnezeu și idoli, precum zice Apostolul? [...] Și ce învoire este între Hristos și Veliar sau ce parte are un credincios cu un necredincios?* (II Cor. 6, 14, 15, 16)”.

La rândul său, Sfântul Ioan Gură de Aur atrage atenția să nu ne lăsăm înșelați de faptul că vrăjitoarele invocă numele lui Dumnezeu, deoarece în realitate ele sunt unelte ale satanei: „Tu zici că bătrâna aceea este creștină și omul acela este ghicitor creștin și când descântă sau deschid cartea nu zic, nici nu scriu alt nume, decât numele lui Hristos, al Născătoarei și al sfinților? La acestea îți răspund că pentru aceasta se cuvine mai cu seamă să urăști pe femeia cea rea și pe acel rău fermecător și ghicitor, fiindcă folosesc spre ocară și necinste numele lui Dumnezeu!”

3. Cei care apelează la astfel de femei sunt pedepsiți cu boli grele, cu pagube și suferințe în familie, cu sărăcie și cu moarte cumplită, iar în final cu pierderea mântuirii, chiar dacă pe moment satana le dă satisfacție prin împlinirea anumitor doleanțe. Auzim uneori replici de genul: „Am fost la popa de trei ori (*voiam să mă mărit, voiam să am un copil* etc.) și n-am avut nici un rezultat. Am fost la mama x și m-a rezolvat după o singură ședință!” Ne imaginăm cu cine a rezolvat „mama” respectivă și sub ce putere se află acea căsnicie ori acel nefericit copil...

Sunt posibile, așadar, farmecele și vrăjile? Pot ele să facă rău? La ambele întrebări răspunsul este da, întrucât sunt lucrări satanice, iar satana încearcă pe orice cale să aducă răul în viața și în casa omului. Fac rău mai ales acelor oameni care nu se apără cu armele pe care le oferă Sfânta Biserică și se lipsesc de „imunitatea” care i-ar proteja. La fel ca în cazul îngrijirii sănătății trupului: dacă un vaccin (sau alt tratament) nu este aplicat la timp, bolile își fac intrarea în organism, producând mari suferințe și chiar moartea. De aceea, cu privire la imunitatea duhovnicească, Biserica are slujbe speciale, atât pentru om, cât și pentru casă: spovedanie, sfeștanie, diferite rugăciuni de alungare a lucrărilor drăcești (cum ar fi *Molitvele Sfântului Vasile cel Mare*). Apoi, anumite rânduiri din Molitvelnic: *Rânduiala pentru casa care este supărată de duhuri rele; Rugăciune pentru cei care sunt tulburați și supărați de duhuri necurate; Rânduiala care se face la casa sau locul care sunt supărate de farmece sau descânțete* etc.

IV. **Recapitulând**, notăm că trebuie să ne ferim de cele două extreme: pe de o parte, să credem cu prea mare ușurință că orice necaz intervenit în viața noastră s-ar datora farmecelor făcute de cineva; pe de alta, să ignorăm puterea satanei de a face rău, direct ori prin intermediari. Altfel spus, dușmanul nu trebuie nici supraapreciat, nici neglijat.

V. **Asociere**. Trebuie să observăm că strâns legată de magie, farmece și vrăji este o altă capcană în care cad cei slabi în credință: „ghicirea viitorului”, mă-

nă în mână cu „zodiile”, „horoscoapele” etc. „Profesionistele” scot bani grei și din aceste îndeletniciri. Anumite preziceri se împlinesc prin puterea sugestiei diavolești inoculate de ghicitoare (care se transformă în autosugestie), altele sunt formulate cu așa dibăcie, încât orice variantă se potrivește cumva cu problemele clientului. Puterea autosugestiei este amplificată și de cadrul înfricoșător: semiîntuneric, cranii omenești, veșminte somptuoase, globuri colorate etc., plus formule în care intră expresii teribile, ca: „streang de om spânzurat”, „seu de vacă crăpată”, „mână de om mort”, „broască cusută la gură”... Dacă clientul se sperie și vrea să se retragă, vrăjitoarele îl obligă prin blestem și legământ să continue, afirmând cu cinism că „din calea vrăjitoarelor se dă la o parte și Dumnezeu!”.

VI. Generalizând, se pot desprinde principalele cauze ale proliferării practicilor vrăjitoarești: slaba credință, ignoranța, necunoașterea Scripturii (pentru a vedea osânda ce-i așteaptă pe vrăjitori, dar și pe solicitanți), dorința de a forța împlinirea anumitor idealuri, indiferent de mijloace, lipsa legăturii cu Biserica, lipsirea de ajutorul duhovnicului ori neascultarea de acesta, la care se adaugă abilitatea tot mai performantă a „profesionistelor”, care profită cu nerușinare de necazurile oamenilor și de momentele lor de slăbiciune și derută.

VII. Aplicarea sfaturilor Scripturii și ale Părinților Bisericii este, și de data aceasta, singura soluție de a ieși de sub influența demonică a vrăjitoriei, sub orice formă s-ar manifesta. De aceea, reproducem aici câteva din îndemnurile părintelui Cleopa: „Cei slabi în credință, care au cerut vreodată ajutorul vrăjitorilor, mai întâi să se spovedească de acest păcat și să ceară canon. Apoi, să nu mai apeleze la ajutorul satanei, în orice nevoie ar fi, ci numai la Dumnezeu să alerge. Apoi, să se roage cât mai mult, cu lacrimi din inimă și așa, cu răbdare și credință, se vor izbăvi de vrăji și vor primi darul Duhului Sfânt” („Ne vorbește Părintele Cleopa”, Edit. Mt. Sihăstria, vol. 4).

Surse bibliografice:

- Arhim. Cleopa Ilie, *Ne vorbește părintele Cleopa*, Sihăstria, vol. 4;
Pr. Prof. Dr. Gheorghe Drăgulin, *Împotriva farmecelor și a altor superstiții*, București, 2004;
Pr. Prof. Dr. Ioan Floca, *Canioanele Bisericii Ortodoxe. Note și comentarii*, București, 1991;
M. Urzică, *Minuni și false minuni*, București, 1993.

Despre pericolele credinței în reîncarnare

I. Pregătirea apercptivă. Una dintre credințele deșarte, extrem de nocive, care s-a amplificat simțitor după evenimentele din decembrie '89, este cea a reîncarnării sufletului. Această superstiție bântuia pe la noi de multă vreme, dar a câștigat teren odată cu dobândirea libertății postdecembriste, libertate ce s-a transformat adeseori în libertinaj, așa cum se poate vedea în mai toate domeniile. A dobândit teren mai ales prin proliferarea mișcării yoga, ai cărei adepți cred, odată cu alte idei năstrușnice, și în *trecerea (transmigrarea) sufletului de la un corp la altul*, de la o viață pământească la o altă viață, atenție! – nu veșnică (Rai sau iad), ci tot pământească.

La unul din dialogurile noastre de miercuri seara, la care am dezbătut problema reîncarnării, a participat și un cetățean necunoscut, cu un comportament cuviincios, care a intrat în discuție și ne-a declarat că este creștin ortodox, că l-a cunoscut și l-a apreciat pe părintele Galeriu, dar că este de mulți ani ucenic al d-lui Gregorian Bivolaru. Ne-a spus, totodată, că el crede în reîncarnare, deși se consideră membru al Bisericii Ortodoxe, că însuși d-l Bivolaru îi sfătuiește pe toți adepții să nu părăsească Biserica... În sprijinul credinței în „transmigrare” ne-a adus o seamă de argumente, inclusiv texte din Biblie, pe care le vom discuta și aici. I-am explicat cum stau lucrurile, au mai luat cuvântul și alți enoriași, dintre care unii (și unele) îl cunoscuseră pe „Guru-Bivolaru”, dar îl părăsiseră îndată ce realizaseră că îi duce, nu „în absolut”, ci în prăpastie. Omul nostru părea că a rămas pe gânduri, dar tare mi-e teamă că la ora asta tot de „absolut” se ține (amintim că Bivolaru, autointitulat și „profesor”, conduce MISA – Mișcarea de Integrare Spirituală în Absolut). L-am invitat să mai vină la discuții și i-am spus că ne vom ruga pentru el. Ne-a promis că va mai veni, deși ne-a spus, totodată, că și soția lui practică yoga, ba și băiatul lor, în vârstă de vreo 20 de ani. De atunci însă nu l-am mai văzut!

De altfel, și alți creștini, care vin tot timpul la biserica noastră, ne-au mărturisit că adesea cochetează cu yoga și cu reîncarnarea...

II. Tema unei astfel de cateheze apare astfel obligatorie. Desigur, spațiul restrâns al unei cateheze obișnuite nu ne îngăduie acum lămuriri amănunțite, dar vrem măcar să oferim strictul necesar, pentru a ști care este învățătura Bisericii și în ce constă greșeala adepților acestei false credințe. Vom da la sfârșit și o mică listă bibliografică, pentru documentare suplimentară, de care sigur va fi nevoie.

III. Tratarea acestei teme impune, mai întâi, o definiție și câteva precizări de ordin istoric. *Reîncarnarea este credința potrivit căreia sufletul omenesc peregrinează prin mai multe vieți pământești, pentru a se purifica și a obține, în final, integrarea în absolut.* Din punct de vedere istoric, credința aceasta datează cu mii de ani înainte de venirea Mântuitorului, numărându-se printre sutele de superstiții ale triburilor primitive ce locuiau pe teritoriul asiaticilor de azi: indieni, mongoli, coreeni etc. Știm, bunăoară, că hinduismul, încă din mileniul al III-lea î.Hr., avea în doctrina sa două componente principale: *karma* (*faptă*) și *samsara* (*reîntrupare*). Potrivit acestei credințe, sufletele există din veșnicie, fiind angrenate într-un ciclu permanent de reveniri existențiale: naștere – moarte – renaștere, cauzat, pe de o parte, de faptele bune sau rele săvârșite de fiecare individ, pe de alta, de necunoașterea adevăratei realități – Brahman, singura „realitate adevărată”, sufletul „absolut”, însăși „esența” universului, spre care tind să se integreze sufletele tuturor indivizilor. Iar „calea” cea mai sigură este *yoga* (*unire, alăturare*), o disciplină ce presupune „educarea” trupului și a minții cu scopul de a realiza eliberarea sufletului din existența trupească și a-l uni cu „absolutul”. Potrivit credinței hinduse (și, de aici, tuturor ȋicelor ei țicnite, din trecut și de azi, ca *teosofia*, *antroposofia* etc.), toate sufletele există din veșnicie (teorie numită ulterior „preexistențialistă”). La început ele au fost pure, dar apoi s-au întinat cu materie, înrobindu-se. Spre a se elibera și purifica, trebuie să treacă mereu dintr-un corp în altul, pentru că o singură viață pământească nu ajunge. **Iată, așadar, mobilul ches-tiunii:** năzuința omului spre perfecțiune, încă din cele mai vechi timpuri. De fapt, după căderea în păcat, așa cum este descrisă în Biblia noastră, urmașii lui Adam au trăit cu acuitate nostalgia Raiului pierdut. O parte din urmași s-au depărtat însă de credința biblică în Dumnezeu cel unic, Care a făgăduit și L-a trimis în lume pe Fiul Său ca să mântuiască lumea, făurindu-și credințe idolatre, unele de-a dreptul fanteziste – ca în cazul hindușilor despre care vorbim. În România, înainte de „revoluție”, yoga era interzisă, dimpreună cu

alte „mișcări” și „curente” new-ageiste. După „revoluție”, se știe, tot ce a fost interzis a ieșit la suprafață, iar mentorii „spirituali”, cu aură de oameni „persecutați”, s-au transformat în „eroi”, unii devenind „profesori”, în pofida faptului că n-aveau studiile corespunzătoare. Cazul „Bivolaru” este emblematic. „Profesorul”, care dă mai ales lecții de sexologie yoghină și de vindecare prin „urino-terapie”, bând din pahar (incredibil!) la televiziune, în direct, a câștigat mii de adepți (în 2004 zicea că are 35.000. Acum câți or fi, oare?). La fel de incredibil este să găsim pe piață cărți de genul „Urina. Apa sfântă”. În realitate, „Guru” și alții ca el practică o evidentă spălare a creierelor, mai ales în rândul tinerilor dezorientați ori cu obsesii sexuale. Iar prin „reîncarnare” li se oferă pe tavă cea mai comodă soluție a purificării. Cu alte cuvinte, fâ ce vrei ori ce poți acum, că te vei purifica în trupul următor! Iată, la început de mileniu III, când tot omul ar trebui să se bucure de lumina atâtor secole de creștinism și, de ce nu?, de lumina științei, care tot cu voia Domnului progresează atât de uimitor, mii (milioane) de suflete sunt bântuite de ignoranță, gândind ca primitivii Indiei ori de aiurea, pentru care vacile erau „sacre”, urina și bălegarul fiind cele mai bune „medicamente”. Iar mântuirea sufletului era sigură numai dacă în clipa morții muribundul se ținea cu mâna de coada unei vaci! Urmașii lor de azi, bieți fanatici, tineri ori mai vârstnici, nu sunt departe de gândirea lor primitivă: se țin unii pe alții de mână în spirale uriașe, adorându-și „magistrul”, sperând în vindecări prin sorbire din propria urină ori supunându-se altor practici „de purificare” și „unire cu absolutul”, a căror descriere ar face hârtia să roșească.

Argumente ale adepților reîncarnării. Cel mai cinic dintre ele este că în Biblie s-ar vorbi despre oameni sfinți care s-au „reîncarnat”. „Cazul” cel mai grăitor, zic ei, este al Prorocului Ilie, care s-a „reîncarnat” în Ioan Botezătorul: „Adevărat zic vouă. Nu s-a ridicat între cei născuți din femei unul mai mare decât Ioan Botezătorul. [...] Si dacă voiți să înțelegeți, el este Ilie, cel ce va să vină” (Mt. 11, 11-14). Rătăciții nu știu că aici este vorba de *asemănarea slujirii lor*: amândoi profeți, amândoi cu viață ascetică, amândoi luptători împotriva abuzurilor din Casa Regală etc. Apoi, ca Ilie să se fi încarnat, ar fi trebuit mai întâi să moară. Or, noi știm că a fost înălțat direct cu trupul la cer. (IV Regi, cap. 2); iar la Schimbarea la Față a Domnului, pe Tabor, ar fi trebuit să se arate Moise și... Ioan Botezătorul, nu Ilie, dacă ar fi fost „reîncarnat”. Așadar, argumentarea „biblică” a rătăciților nu rezistă nici exegezei corecte, nici logicii elementare.

Un alt „argument” ar fi acela că unii oameni, mai ales în stare de hipnoză, au „amintiri” din viețile anterioare. Analizate de psihologi și psihiatri, aceste

„amintiri” nu sunt altceva decât simple halucinații ori manifestări ale obose-
lii excesive, ori, cel mult, reminiscențe care se transmit genetic, de la părinți,
bunici etc. **Părinții Bisericii explică însă anumite „amintiri” și prin faptul**
că adepții reîncarnării le primesc direct de la satana, în special atunci când
sunt hipnotizați, ca mijloc de a-i menține în ceata rătăciților.

IV. Recapitulând succint cauzele proliferării acestei credințe deșarte, pre-
cizăm că ele sunt nu atât dorința străveche de perfecționare, cât comoditatea
adepților, care plasează responsabilitatea mântuirii sufletului la o altă per-
soană, fie ea cine o fi, precum și dependența puternică de câte un „guru”, ca-
re profită de naivitatea lor, amăgindu-i cu tehnici de purificare și desăvârșire
prin exerciții fizice și tehnici sexuale. Mai grav este însă faptul că adepții se
află în posesia satanei, care fură mântuirea multora și pe această cale.

V. Asocierea ereziei de față cu ceea ce s-a întâmplat în Biserica creștină
a veacurilor primare ne va da un plus de înțelegere. Învățătură teolog Origen
(185-254), de altfel mare catehet și eminent tâlcuitor al Scripturii, a căzut
în capcana unor teorii inacceptabile din punct de vedere biblic și doctrinar:
pre-existențialismul (sufletele sunt create din veci de către Dumnezeu, iar la naș-
terea oamenilor sunt „plasate” în trupuri) și apocatastaza (adică „restaurarea”
– mântuirea tuturor sufletelor prin desființarea iadului). Amândouă teoriile
sunt surori bune cu „reîncarnarea”, dar Biserica a sesizat pericolele lor și le-a
condamnat încă de la Sinodul al V-lea Ecumenic (Constantinopol, 553).

VI. Generalizând aspectele deșertăciunii acestei credințe, reproducem
aici cuvintele părintelui Cleopa: „Cea mai mare nebunie, păgânătate și rătă-
cire de la adevăr este de a crede cineva că după moarte sufletul omului intră
în alte trupuri de oameni și dobitoace!” „Nebunie”, pentru faptul că prin ea se
neagă obținerea mântuirii prin Hristos, mărturisindu-se, inconștient poate,
că mântuirea (desăvârșirea) se dobândește prin reîncarnări succesive și numai
prin efort personal, fără ajutorul harului divin.

VII. Aplicarea învățăturii Bisericii este singura soluție autentică pentru a
ne feri de ispita acestei deșertăciuni și, implicit, a ne mântui sufletele. Trebuie
spus răspicat că **cel care crede în reîncarnare neagă credința Bisericii**, chiar
dacă spune că este ortodox! Între altele, neagă (uită) caracterul unic al per-
soanei umane, alcătuită din *trup unic și suflet unic*. De fapt, rătăciții nu pot
răspunde la o întrebare: la învierea de obște și judecata din urmă, sufletul, ca-
re a „peregrinat” prin atâtea trupuri, în care din ele se va întrupa? Bine știin-
du-se că judecata se va face **persoanei**, deodată trup și suflet (căci împreună
au săvârșit faptele, bune sau rele!).

Atragem atenția, astfel, că responsabilitatea mântuirii noastre este legată strict de timpul vieții unice, dăruite nouă de Dumnezeu, și nu trebuie să o aruncăm asupra altor persoane, printr-o iluzorie credință în reîntrupare. În acest sens, să nu uităm avertismentul Mântuitorului: „Trebuie să fac, până este **ziuă**, lucrările Celui ce M-a trimis pe Mine; că vine **noaptea**, când nimeni nu poate să lucreze” (In 9, 4). Tâlcuirea este simplă: *ziua – timpul vieții; noaptea – timpul morții*.

Surse bibliografice:

- Pr. Conf. Al. Stan, Prof. R. Rus, *Istoria religiilor*, București, 1991;
 Pr. Dan Bădulescu, *Împărăția răului – New Age*, București, 2001;
 Danion Vasile, *S.O.S. – Despre reîncarnare și invazia extraterestră*, Edit. Bunavestire, 2003;
 Arhim. Ilie Cleopa, *Călăuză în credința ortodoxă*, Sihăstria, 2001;
 Diac. P.I. David, *Invazia sectelor*, București, 1997.

Biserica și Masoneria. Câteva opinii

I. Preliminarii. „Părinte, ce părere aveți despre Masonerie (ori *Francmasonerie*)? Care este poziția Bisericii Ortodoxe față de acest fenomen?” Așa sună, între altele, două din întrebările adresate frecvent în ultimii ani, fie la dialogurile catehetice din biserică, fie la convorbirile din cadrul spovedaniei. Întrebările s-au intensificat mai ales după moartea regretatului actor Florian Pitiș (aug. 2007), la înmormântarea căruia s-a observat un amestec șocant de rânduiri ortodoxe și ritualuri masonice, televiziunile insistând, totodată, pe imagini cu personalități publice bine cunoscute, purtând însemne ale apartenenței la Masonerie. Ilaritatea creștinilor ortodocși s-a amplificat însă și după știrile TV, prezentate în 8 septembrie 2007, la comemorarea aceluiași apreciat actor, pomenit în „Marea Lojă Națională a României”, din Templul Masonic situat în str. Gramont 3 (București, sector 4), dimpreună cu alți „frați încorporați în eternitate”. Cu acest prilej, Marele Maestru Viorel Danacu aducea la cunoștința asistenței o știre „senzațională”: *primul mason român a fost voievodul martir Constantin Brâncoveanu, canonizat de Biserica Ortodoxă Română* (în 1992, *n.n.*)! Bazat pe ipoteze și speculații, nu pe documente, „Marele Maestru” a aruncat o momeală pe care nu-i exclus s-o fi înghițit mulți dintre compatrioții noștri amatori de senzații tari. Presupunerile d-lui Danacu sunt legate de activitatea în Țara Românească și Moldova a italianului mason Antonio Maria Del Chiaro, o vreme secretar al lui Brâncoveanu. Zice „Marele Maestru”: „*Deși nu există documente clare*, este greu de crezut că Antonio Maria Del Chiaro nu l-a inițiat pe marele domnitor-martir Constantin Brâncoveanu în masonerie, de vreme ce mai târziu (în 1734, *n.n.*) făcea exact același lucru cu domnitorul Moldovei, Constantin Mavrocordat”! (amănunte în „Evenimentul zilei”/9 sept. 2007). Notăm pe moment faptul că afirmația este atât blasfemiatoare, cât și nefondată documentaristic: Brâncoveanu este ucis în 1714, iar Francmasoneria are ca dată de organizare 1717, în Anglia.

Tot în rândul știrilor care seamănă confuzii și nedumeriri se înscriu și informațiile de pe site-urile de Internet ale marilor Loji masonice românești, care se mândresc cu membri din șirul marilor personalități politice și culturale, din trecut și de azi, inclusiv preoți și ierarhi ortodocși. Bunăoară, site-ul Marii Loji Naționale din România, condusă de Marele Maestru Eugen-Ovidiu Chirovici (observați că cea condusă de Danacu este „a României”), la capitolul „Schiță de profil” prezintă un grafic în care, pe lângă ingineri, medici, profesori, artiști etc., figurează și o rubricuță cu... preoți. Nu ni se spune cărei religii sau confesiuni aparțin, lăsându-ne să presupunem că pot fi și ortodocși. Să ne amintim, de asemenea, că în perioada premergătoare alegerii noului patriarh, vizavi de candidați s-au vehiculat acuzații de apartenență la Masonerie, respinse categoric de Preafericitul Părinte Patriarh Daniel, printr-un comunicat de presă (nr. 3919/10 oct. 2007). Pe de altă parte, oficiali ai lojilor masonice au susținut adesea că „*Masoneria română și Biserica au fost nu doar puncte de sprijin, adevărate coloane ale acestui neam, ci și în perfectă conlucrare...*”, cum spune, cu același prilej, mai-sus pomenitul V. Danacu.

II. Tema catehezei de față ne-a fost impusă, așadar, de întrebările și nedumeririle creștinilor noștri, dar și ale multor studenți de la Teologie. Din capul locului precizăm că suntem în imposibilitate de a da răspunsuri complete și pe deplin mulțumitoare, datorită complexității fenomenului masonic și caracterului său misterios. Prezentăm, în schimb, pentru o minimă orientare, câteva date, opinii și sfaturi, încadrate strict în limitele competențelor noastre pastorale. Studenții teologi beneficiază de îndrumări în subiect la cursurile de *Misiologie*, în cadrul prezentării mișcărilor așa-zis „elitiste” (gen „New-Age”). Iar creștinii ortodocși (nu doar botezați, ci practicanți), dacă sunt membrii vreunei loji sau invitați să devină, trebuie negreșit să-și întrebe fiecare duhovnicul personal *ce și cum*.

III. Tratarea acestei teme începe cu o definiție extrasă din DEX: *Francmasoneria este o asociație secretă răspândită în diverse țări, ai cărei membri, organizați în loji, sunt adepții principiului fraternității și se recunosc între ei prin semne și embleme*. Enciclopedia Britanică o numește „cea mai vastă societate secretă din lume” (*the largest worldwide secret society*). În România, lojile masonice s-au reorganizat după 1990, cea mai cunoscută astăzi fiind Marea Lojă Națională din România, condusă de d-l Chirovici. Întrucât Constituția României din 2003, în art. 40, al. 4, stipulează că „Asociațiile cu caracter secret sunt interzise”, lojile de la noi nu se mai consideră secrete, ci... „discrete”, beneficiind, astfel, de prevederile aceluiași articol, al. 1: „Cetățenii se pot asocia

liber în partide politice, în sindicate, în patronate și *în alte forme de asociere*.” Care pot fi, de ce nu?, și ... „discrete”...

Scurt istoric. Cuvântul „francmason” înseamnă „zidar liber”. Originea societăților francmasonice se leagă de înfrățirea câtorva bresle de constructori ai catedralelor, arhitecți, zidari, cioplitori în piatră, tâmplari etc. Așa se explică prezența în ritualuri a unor simboluri specifice acestor meserii: echer, compas, mistrie, ciocan, firul cu plumb etc. După reforma din Apus (sec. al XVI-lea-al XVII-lea), zelul comunităților pentru construcția de biserici și catedrale a scăzut, mulți meșteri zidari rămânând fără slujbe. Pentru a ieși din impas, au început să se organizeze în „societăți”, iar patru dintre ele s-au întrunit în taverna „The Goose and Gridiron” (*Gâsca și grătarul*) din Londra, în 24 iunie 1717, punând bazele primei Mari Loji, după modelul căreia se vor constitui mai toate lojile masonice, până în ziua de astăzi. Pentru a-și îmbogăți trecutul și pentru a-și aroga o mai mare însemnătate, istoricii masoni contemporani își revendică obârșia de la Hiram, arhitectul regelui Solomon. Răspândită în lumea întreagă, francmasoneria pretinde că are un scop filosofic și umanitarist (*perfecționarea omului*, de exemplu). Membrii săi sunt uniți de idealuri comune, de natură morală și metafizică, de credința într-o Ființă Supremă, cel mai adesea numită „Marele Arhitect”. În loji, membri sunt ierarhizați în maestri, calfe și ucenici, ca în breslele de pe vremuri. Sunt primiți atât cei credincioși, indiferent de religie și confesiune (creștini, evrei, musulmani etc.), cât și atei. Atât bărbații, cât, mai nou, și femeile, atât vârstnici, cât și tineri. Important este jurământul de fidelitate (de obicei, cu mâna pe Biblie!) și angajamentul de a plăti la timp cotizațiile. Majoritatea membrilor sunt cu studii superioare, nu puțini dintre ei figurând printre cei mai influenți oameni politici, de afaceri, exponenți de marcă ai culturii (cum a fost Florian Pitiș) etc. Nu greșesc, așadar, cei care consideră că Masoneria este o mișcare „elitistă”. De altfel, în biografia fiecărei loji sunt menționate mari personalități politice și culturale, nume legate și de evenimentele-cheie ale fiecărei țări, în plan european și mondial (*Revoluția franceză*, de pildă, al cărei slogan, „libertate, egalitate, fraternitate”, se regăsește și în „crezul” masonilor actuali). La noi, apar în lista istorică, spre exemplu, Horia, Cloșca și Crișan (!!), Cuza, Kogălniceanu, Alecsandri, Brătienii, Sadoveanu ș.a. Nu este întâmplătoare, în cursul istoriei, nici pătrunderea și influența elementului iudaic. Eruditul mitropolit Irineu Mihălcescu avea să noteze în acest sens, în 1941: „Evreii, care au pus stăpânire în toate țările pe finanțe, industrie, comerț, presă etc., nu puteau lăsa să le scape din mână un instrument de dominație așa de minunat cum avea să fie masoneria... Otrava ateistă din însuși embrionul masonic trebuia întreținută și exploatată în profitul

iudaismului” (*Teologia luptătoare*, ediția a II-a, 1994, p. 166). În zilele noastre, în spiritul relațiilor interumane democratice, nu cred că problemele trebuie văzute în aceiași termeni. *Atenția noastră trebuie focalizată, în schimb, asupra compatibilității sau incompatibilității dintre ortodoxie și francmasonerie.*

Reacția Bisericii. În decursul timpului, Bisericele Catolică și Ortodoxă s-au pronunțat categoric: creștinii nu pot face parte din lojile masonice. Spre exemplu, Sinodul Bisericii Greciei, în ședința din 12 octombrie 1933, a hotărât că „Francmasoneria nu poate fi compatibilă cu creștinismul” și că „toți fiicii credincioși ai Bisericii trebuie să se ferească de Francmasonerie”. Iar Biserica Ortodoxă Română, prin ședința Sfântului Sinod din 11 martie 1937, aprobă anatemizarea Francmasoneriei, considerând-o ocultă și anticreștină. Astfel, Sfântul Sinod a hotărât că se impune „o acțiune persistentă publicistică și orală de demascare a scopurilor și activității nefaste a acestei organizații”. În cazul în care masonii nu se căiesc, „Biserica le va refuza la moarte slujba...”. Cea mai recentă luare de poziție este a Bisericii Ortodoxe a Ciprului, care, în ședința din 11 februarie 1993, a elaborat un document explicit, din care spicuim: „Masoneria este o organizație în afara Bisericii, cu o concepție despre lume care nu duce către principiile credinței noastre. Prin ceremoniile secrete oficiate în întuneric și prin modurile de inițiere a adeptilor ei, cu inițiatori în cele sfinte (*tainele*) «preoți și arhieri» și inițiați, se autopropropune ca un fel de altă religie. Se prezintă chiar ca o suprareligie și cultivă sincretismul, adică egalizarea și amestecarea tuturor religiilor din lume, ceea ce este de neacceptat și de condamnat pentru adevărul credinței în Hristos. Principiile întrajutorării, care sunt prezentate a fi profesate de masoni, există din belșug și în creștinism. Prin urmare, creștinul care dorește să practice aceste principii poate să o facă în cadrul Bisericii și prin Biserică. Nu este nevoie să se încadreze în organizații secrete și de proveniență dubioasă... Pentru aceea, sfatul Bisericii către membrii pliromei sale, în ceea ce privește situarea lor față de masonerie, este acela pe care îl arată Apostolul Pavel în *Epistola către Efeseni*: «Nu vă amestecați cu faptele cele fără de roadă ale întunericului... Iar toate vădindu-se de lumină se arată; că tot ce se arată, lumină este...» (Ef. 5, 11, 13)”.

IV. Recapitulând momentele-cheie ale evoluției Francmasoneriei, constatăm că de la o simplă frățietate de breaslă s-a ajuns astăzi la o încrengătură uimitoare de loji, imposibil de cuantificat, unele unite, altele separate, contestându-se reciproc. În site-ul personal, fiecare lojă (ori „mare” lojă) ne asigură că este „unică”, „adevărată”, „recunoscută” etc. Expresie pe care la noi o auzim adesea și în cazul „reginelor” magiei albe: „unică”, „adevărată” (Maria Câmpina, Melisa etc.).

V. Asocierea Francmasoneriei cu mișcările de tip „New-Age” este evidentă, îndeosebi prin caracterul ei sincretist. La fel ca în aceste mișcări, identitatea persoanei, a religiei și a națiunii nu mai au valoare, promovându-se, în schimb, globalismul și sincretismul religios. Ateismul poate sta liniștit la aceeași masă cu creștinismul, iar pentru masonii religioși Iisus Hristos nu e cu nimic mai presus decât Budha, Zoroastru, Mahomed ori Confucius. Lumea nu este opera Sfintei Treimi, ci a unui „Mare Arhitect” – un fel de „Mai-mare Maestru” francmason.

VI. Generalizând cele prezentate până aici, constatăm că Francmasoneria, deși vorbește de un Dumnezeu-Arhitect, Creator al lumii, nu-L recunoaște ca proniator și mântuitor, iar „Marele Arhitect” masonic nu a creat lumea din nimic, ci dintr-o materie preexistentă (dualism eretic bogomil). Substanța ideologică a Francmasoneriei constă, așadar, dintr-un amalgam de elemente eretice și păgâne, împrumutate din misterele grecești antice și din alchimie, din Kabbala și de la ereziarhii Bisericii vechi, fiind un cocteil de reziduuri religioase și ideologice.

VII. Aplicarea învățaturii Bisericii se impune de la sine. Potrivit rânduierilor strict omenești, cetățenii pot face parte din orice asociație legal-constituită, așa cum e cazul organizațiilor francmasonice. Nu contestăm nimănui acest drept. Potrivit rânduierilor ortodoxe însă, creștinii nu se pot asocia celor care mărturisesc alt crez decât cel ortodox și celor care amestecă ritualurile creștine cu cele păgâne și neopăgâne. Pe de altă parte, creștinul ortodox, care ține la credință și rânduieli, nu va face nici un pas fără a cere binecuvântare de la duhovnicul său. Prin urmare, dacă vrea să devină mason ori dacă este deja, să întrebe preotul-duhovnic personal. Suntem convinși, în acest sens, că nici un duhovnic de bună credință nu va da binecuvântare pentru *deveni-re* sau *rămânere*. Îndemnul final către creștini ni-l oferă Sfântul Apostol Pavel: „Nu vă înjuțați la jug străin cu cei necredincioși! Căci ce împărtășire are lumina cu întunericul? Și ce învoire este între Hristos și Veliar? Sau ce parte are un credincios cu un necredincios? Sau ce înțelegere este între templul lui Dumnezeu și idoli? (II Cor. 6, 14-16).

Surse bibliografice:

- Mitrop. I. Mihălcescu, *Teologia luptătoare*, ed. a II-a, 1994;
 Pr. Dr. D. Bădulescu, *New Age*, București, 2001;
 Pr. Lect. Dr. D. Pestroiu, *Misiologie*, suport de curs, www.ftoub.ro;
 R. Comănescu, I. Bașgan, *Francmasoneria*, București, 2006;
 M. Gavril, *Biserica, Sinagoga, Loja*, Sibiu, 2007;
 R. Codrescu, *Brâncoveanu, între Ortodoxie și Masonerie*, www.rostonline.org/blog/razvan.

V.

**CATEHEZE PASTORAL-LITURGICE.
SIMBOLISMUL SLUJBELOR
CU CEA MAI MARE FRECVENȚĂ**

Vecernia. Simbolismul, pe scurt

I. Pregătindu-ne să explicăm ce simbolizează momentele principale din slujba Vecerniei trebuie să facem, mai întâi, următoarea constatare: la această slujbă participă un număr foarte mic de credincioși, aproximativ 10-20% dintre cei care vin duminica. Motivele acestei modeste participări sunt mai multe: slujba se săvârșește seara și unora le este incomod ori teamă să umble pe străzi; alții, obosiți după cinci zile de lucru, se relaxează la televizor sau într-alt fel; *alții (cei mai mulți, poate) nu participă la Vecernie pentru că nu știu cât este de frumoasă această slujbă, cât este de importantă în programul de pregătire pentru duminici și sărbători și, mai ales, ce simbolizează ea.* Am subliniat acest ultim motiv, întrucât creștinii care-i cunosc frumusețea și semnificația liturgică participă cu mare drag, n-au nici o teamă să umble seara în afara casei și socotesc liniștea, bucuria și pacea primite la Vecernie mai presus de orice altă „relaxare”.

De aceea, către orele 16.00-17.00, când aud toaca și clopotele, creștinii evlavioși aleargă spre sfintele lăcașuri, spre a-I aduce lui Dumnezeu mulțumire pentru ziua care se sfârșește, cerându-I, totodată, ajutorul pentru a trece în pace noaptea care se apropie.

II. În cateheza de față am ales ca temă explicarea simbolismului Vecerniei, pentru a veni, astfel, în sprijinul celor care n-au descoperit până acum importanța ei deosebită pentru viața noastră liturgică.

III. Tratarea temei va parcurge momentele principale, fără să intrăm în prea multe detalii de ordin istoric și tipiconal.

Cuvântul „vecernie” vine din slavonescul „vecer”, care înseamnă „seară”, având corespondent termenul latin „vesper” (de aceea Vecerniei i se mai spune și „vesperină”), iar **originea** ei se află în cultul iudaic legat de ritualul aprinderii și așezării sfeșnicului cu lumini, care ardea toată noaptea în Cortul Mărturiei (Ieș. 30, 6-8).

Semnificația de ansamblu a Vecerniei: *evocă istoria sfântă a Vechiului Testament*, fiind, astfel, o slujbă pregătitoare pentru lucrarea Mântuitorului în lume, despre care vom vorbi expres în catehezele ce se vor ocupa cu explicarea Sfintei Liturghii.

Momentele principale din slujbă și simbolismul lor:

– **Binecuvântarea (mică) rostită de preot:** *Binecuvântat este Dumnezeuul nostru...* (și nu „Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh...”, ca la Sfânta Liturghie) ne arată că la început omenirea nu știa despre Sfânta Treime, ci doar că există un singur Dumnezeu;

– **Psalmul 103, Binecuvântează suflete al meu pe Domnul...**, numit în *Psal-tire* „Pentru facerea lumii”, ne grăiește despre frumusețea acestei lumi, ca operă a lui Dumnezeu-Ziditorul, dar și despre purtarea Lui de grijă față de ea;

– **Ieșirea preotului din Altar** în fața ușilor împărătești, unde citește în taină rugăciunile luminilor, închipuie alungarea din Rai a primilor oameni, iar **ectenă** („ectenie” înseamnă „cerere”) pe care o va rosti preotul apoi simbolizează rugăciunea lor în fața porților zăvorâte ale cerului;

– **Cântarea „Fericit bărbatul...”** (Psalmul 1) înfățișează câteva din trăsăturile omului virtuos;

– **Cântarea „Doamne, strigat-am către Tine...”** (un text din Psalmul 140) exprimă starea omului deznădăduit, care imploră ajutorul lui Dumnezeu, dar și dorința lui de a se pocăi;

– **Cădirea (mare)**, la cuvintele „Să se îndrepteze rugăciunea mea, ca tămâia înaintea Ta...”, simbolizează jertfele de tămâie pe care le aduceau slujitorii Legii Vechi seara și dimineața (Ieș. 30, 7);

– **Cântările de la strană**, pe cele 8 glasuri, de mare frumusețe artistică, au în conținut învățături legate de înviere (sâmbăta seara) sau/și de semnificația praznicelor înaintea cărora se săvârșește Vecernia;

– **Deschiderea ușilor împărătești** înainte de vohod simbolizează deschiderea Raiului prin venirea lui Adam cel Nou (Iisus Hristos); **lumina purtată** înaintea preotului închipuie *lumina adusă de El în lume*, după cum În-suși a mărturisit despre Sine: „Eu sunt lumina lumii” (In 8, 12);

– **Vohodul (ieșirea cu cădelnița)** anticipează, încă din Vechiul Testament, venirea și lucrarea Mântuitorului în lume, răstignirea și moartea Lui; **intra-rea preotului în Altar** înseamnă Înălțarea Domnului, iar tămâierea care se face reprezintă norul în care El S-a înălțat;

– **Imnul Lumină lină**, unul dintre cele mai frumoase din întreg cultul divin, are atât un caracter hristologic (fiind adresat lui Hristos, *lumina cea lină*,

aducătoare de bucurie), cât și trinitar (*referindu-se la Persoanele Sfintei Treimi: lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Dumnezeu...*);

– Rugăciunea „**Învrednicește-ne, Doamne...**” are în conținut accente de adâncă smerenie și este foarte potrivită pentru liniștea sufletească de la sfârșitul zilei. Poate fi citită cu mult folos, astfel, și acasă, între rugăciunile serii;

– **Cântările Stihovnei** de la strană conțin fragmente din psalmi, dar și compoziții imnografice ulterioare, de inspirație creștină. Ele exprimă, totodată, dorința de pocăință și nădejde în dobândirea mântuirii;

– **Acum liberează...**, *rugăciunea dreptului Simeon*, exprimă liniștea și mângâierea celor din Vechiul Testament, care au avut parte să-L vadă pe Mesia venit în lume. De acum, bătrânul Simeon poate muri în pace. Aflându-ne înaintea somnului nopții (care închipuie oarecum pe cel al morții), trebuie și noi să luăm exemplu de la bătrânul Simeon, atât în viețuirea dreaptă, cât și în nădejdea lui în Mesia-Răscum্পărătorul;

– **Rugăciunea „Tatăl nostru”**, rostită, de obicei, de către toți creștinii, are darul de a-i uni într-un cuget pe toți cei prezenți, recunoscându-se reciproc frați între ei și fii ai Aceluiași Părinte;

– **Troparele** de la sfârșitul slujbei exprimă concentrat semnificația duminicii (ori a praznicului respectiv), dar și virtuțile prin care s-au remarcat sfinții zilei;

– **Otpustul (încheierea)** cuprinde pomenirea numelui Mântuitorului, a Preacuratei Maicii Sale, a sfinților zilei, dar și a **părinților Ioachim și Ana**, părinți care-i reprezintă pe drepții Vechiului Testament, care L-au așteptat pe Mesia, fără să fi avut bucuria de a-L vedea... Pomenirea lor aici confirmă, așadar, simbolismul-cheie al întregii slujbe: istoria mântuirii din perioada Legii vechi.

IV. Recapitulând cele prezentate până aici, observăm că Vecernia exprimă starea omului căzut, dar și nădejdea lui în mântuirea adusă de Iisus Hristos. Raportată la viața și slujirea Mântuitorului, Vecernia amintește, astfel, de răstignirea și patimile Sale, care au avut loc spre seară.

V. Asocierea Vecerniei cu slujba Utreniei (despre al cărei simbolism vom vorbi în cateheza următoare) ne luminează o mai bună înțelegere a lor, în perspectiva Sfintei Liturghii. Ambele slujbe sunt pregătitoare pentru Marea Jertfă Euharistică, dar fiecare cu specificul ei aparte: Vecernia insistă mai mult pe descrierea stării omului care a pierdut Raiul; Utrenia amintește, pe de o parte, patimile Mântuitorului, Care a fost dus dimineața de la Ana la Caiafa, dar și două mari evenimente de bucurie din viața și misiunea Lui: *Nașterea și Învierea*.

VI. Generalizând, dăm cuvântul unei enoriaşe foarte ataşată de această slujbă (ca, de altfel, şi de Sfânta Liturghie): *În fiecare sâmbătă ne bucurăm, în ultimii ani, de slujba „Vecerniei celei Mari”, care precedă ziua Duminicii. Când ajungem mai devreme, ascultăm şi sunetul de toacă... Acest sunet, răcoarea serii, lumina discretă şi atmosfera liniştită ne oferă un spaţiu care contrastează puternic cu poluarea vizuală, fonică şi emoţională, care ne împresoară în mare parte a restului de timp, încât rămâi uluit – parcă şi uitaseşi că poate fi altfel. Într-o clipă, atmosfera devine atât de curată şi diafană, de parcă ar fi duh, nu materie. Mai faci un pas şi intri în biserică. Începe slujba şi continui să te bucuri de timpul, gândurile, trăirile mutate din lume în Împărăţia lui Dumnezeu. Te întristezi când îţi dai seama de alunecarea înapoi, în lumesc.... În biserică, bucuria trăită în prag continuă şi creşte. Mai ales că acum toate sunt mai dense: imaginea icoanelor şi a sfeşnicelor auriu luminate, vocile psalmodierii, mirosul de tămâie... Mişcările din biserică sunt puţine, dar esenţiale. „Lumină lină, lini lumini răsar din codrii mari de crini...” Timpul acesta, până la sfârşitul slujbei, este de fapt o păşire în Eternitatea Domnului, ca oricare alt timp petrecut în rugăciune, singurul salvat de noi şi folosit cum se cuvine. În rest, petrecem în obişnuit, iar fereastra către Eternitatea Domnului rămâne să aştepte următoarea noastră hotărâre de a reveni la timpul cel adevărat...*

VII. Aplicarea învăţăturilor de mai sus are nevoie de participarea efectivă la slujbă, pentru a înţelege pe viu simbolismul ei. Ascultând frumoasele cântări şi lecturi, văzând eleganţa sobră a ceremonialului şi intrând în atmosfera de pace adâncă a întregii Vecernii, credinciosul simte datoria de a mulţumi Domnului pentru ziua ce se încheie, cu gândul la trecerea liniştită şi odihnitoare a nopţii. Aşa se exprimă Sfântul Simeon al Tesalonicului († 1429) în scrierea „Despre sfintele rugăciuni”: „Cântarea Vecerniei înseamnă că lăudăm pe Făcătorul nostru că am ajuns la apus, adică la sfârşitul zilei şi hărăzim lui Dumnezeu tot ce am săvârşit într-însa. De aceea, mulţumim pentru viaţa noastră, pentru hrana, pentru cugetele, cuvintele şi faptele noastre. Ne rugăm, totodată, să petrecem noaptea în pace, fără păcat şi fără de smintea-lă. Că noaptea este ca un simbol al sfârşitului vieţii noastre; ca o moarte vine noaptea...”

Utrenia. Simbolismul, pe scurt

I. Introducere. În cateheza anterioară am explicat semnificația câtorva momente ale Vecerniei, ca să arătăm, pe de o parte, cât de frumoasă este această slujbă, iar pe de alta, cât de importantă este ea în programul de pregătire liturgică pentru duminici și sărbători. La rândul ei, **Utrenia** are o frumusețe și semnificație aparte, pe care o cunosc (propriu-zis, *o trăiesc*) numai cei care participă efectiv la slujba ei. Întrucât în bisericile de parohie, atât la orașe, cât și la sate, această slujbă se săvârșește dimineața, credincioșii fac un efort lăudabil de a se trezi devreme ca să ajungă la timp, unii venind de la distanțe apreciabile. Iar acest efort deosebit se explică prin faptul că au prins drag de cântările și citirile slujbei, simțind mare folos în pregătirea pentru Marea și Sfânta Liturghie.

II. În cateheza de față am ales ca temă explicarea simbolismului Utreniei, pentru a face cunoscută importanța ei și acelor creștini care nu i-au descoperit încă nici folosul, nici frumusețea și nici adâncimea înțeleșurilor ei liturgice.

III. Tratarea temei va prezenta, selectiv, câteva momente-cheie, cu precizarea că spațiul restrâns al catehezei nu poate oferi decât un număr redus de explicații. Pentru doritorii de mai mult, la sfârșit vom indica un Tratat de Liturgică, accesibil tuturor.

Numele slujbei vine din slavonescul „**utro**” (*dimineață*), cuvânt de sorginte greacă: „**ἄρθρον**” – *auroră, zorii zilei*; de aceea, în anumite regiuni românești i se mai spunea și *ortrină*).

Originea Utreniei se găsește în rugăciunea de dimineață din cultul iudaic, de la templu și sinagogi, ca o jertfă de mulțumire pentru odihna nopții trecute, dar și ca o cerere stăruitoare pentru viețuirea în pace a zilei care începe.

Semnificația de ansamblu, din punct de vedere istorico-simbolic: pe de o parte, amintește de patimile îndurate spre ziuă de Iisus; pe de alta, de Nașterea și Învierea Lui, care au avut loc tot în zorii zilei.

Momentele principale din slujbă și simbolismul lor:

– **Partea introductivă**, *Binecuvântat este Dumnezeu nostru...*, psalmii 19 și 20 (numiți *împărătești*), însoțiți de „troparele împărătești” și de ectenia întreită, reprezintă un mănunchi de rugăciuni pentru cârmuitorii statului (împărați, regi etc.), urmând îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „[...]faceți rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii[...] pentru toți care sunt în înalte dregătorii, ca să petrecem viață pașnică...” (I Tim. 2, 1-2);

– **Formula (*binecuvântarea*) „Slavă Sfintei... Treimi...”** ne arată că Utrenia se raportează la o perioadă mai avansată a istoriei mântuirii, când omenirea știe că Dumnezeu, Unul în Ființă, este întreit în Persoane;

– **Citirea celor 6 psalmi**, care exprimă stări sufletești variate (tânguire, deznădejde, dar și nădejde pentru mântuire), simbolizează vremea de după căderea în păcat, cu „umbrele” și „luminile” pe care le întâlnim la tot pasul în Vechiul Testament. În acest timp, preotul citește în taină 12 rugăciuni, numite „ale dimineții”, primele 6 în Sfântul Altar, iar ultimele 6 afară din Altar, slujitorul înfățișând aici pe omul izgonit din Rai...

– **Cântarea „Dumnezeu este Domnul...”** (de 4 ori) simbolizează vestirea venirii Domnului în cele patru laturi ale lumii;

– **Troparele și cântările următoare (*sedelnele*)** împletesc elemente din Vechiul și Noul Testament, arătând, pe de o parte, diferențele dintre cele două Testamente, dar și saltul (progresul, urcușul) omenirii de-a lungul vremii;

– **Binecuvântările Învierii și celelalte cântări (*antifoanele, prochimenu*)** proslăvesc minunea Învierii Domnului, despre care se vorbește explicit, apoi, în **Evangelhia** care se citește în continuare;

– **Cădirea din timpul cântării „Binecuvântărilor”** închipuie aromatele (miresmele) aduse de femeile mironosițe la mormântul Domnului în dimineața Învierii;

– **Citirea Evangheliei** (una din cele 11, numite „ale Învierii”) simbolizează arătarea lui Hristos în lume. De ce acest număr de 11? Pentru că toate vorbesc despre arătările Mântuitorului către Sfinții Săi Apostoli, după Înviere, ei rămânând doar 11, în urma căderii lui Iuda...

– **Scoaterea Sfintei Evanghelii în mijlocul bisericii** pentru închinare închipuie arătarea Domnului după Învierea Sa;

– **Citirea/rostirea Psalmului 50** exprimă simțămintele de smerenie și umilință ale credincioșilor față de Iisus cel Înviat;

– **Cântările Catavasiilor** („Deschide-voi gura mea...” și altele) reprezintă o frumoasă expresie poetică a cultului ortodox, ilustrând legătura strânsă dintre Vechiul și Noul Testament;

– „**Luminânde**le” (*Svetilnele*), precedate de cântarea „Sfânt este Domnul Dumnezeu nostru...” (de trei ori), sunt în legătură cu Evangheliile ce se citește, de aceea se mai numesc și „Svetilnele Învierii”. Dacă vom fi atenți la conținutul Evangheliei din duminica respectivă, la svetilna corespunzătoare, dar și la „Slava” ce se cântă la sfârșitul „Laudelor”, vom observa că ele conțin mesaje asemănătoare;

– **Laudele...** (*Toată suflarea să laude pe Domnul...*) reprezintă o continuare (și moștenire) a cultului sinagogii iudaice, fiind alcătuite din stihiri (*cântări, strofe*) care alternează cu versete din psalmii 148, 149 și 150, numiți și psalmi „alleluiatici” (*de laudă; aleluia, în ebraică „halleluiah”* – „*Lăudat să fie Domnul!*”);

– **Doxologia** (*δόξα – slavă; λογία – vorbire*) sau **Slavoslovia** (*Slavă întru cei de Sus lui Dumnezeu...*) are ca izvor imnul cântat de îngeri la Nașterea Domnului (Lc. 2, 14), având caracter trinitar (întru slava Preasfintei Treimi). Propriu-zis, atât **Laudele**, cât și **Doxologia** sunt imne ale slăvirii lui Dumnezeu ca izvor al luminii;

– **Troparul care încheie slujba Utreniei** („Astăzi mântuirea...”, în alternanță cu „Înviat-ai din mormânt”) exprimă bucuria Învierii, în acord cu mare parte din celelalte cântări de până aici.

IV. Recapitulând cele prezentate mai sus, reproducem aici impresiile mărturisite de un enoriaș al bisericii: *Utrenia? Atmosfera liniștită, care ne ajută să ne pregătim pentru a intra în Sfânta Liturghie într-o stare sufletească mai potrivită. Avem timp să ne închinăm, să ne adunăm... Ca momente din slujba care mă mișcă în mod deosebit aș aminti: citirea Psalmilor, închinarea la Sfânta Evanghelie așezată în mijlocul bisericii (când – invariabil – îmi vine gândul „Hristos a Înviat!”), cântările pentru Maica Domnului „...Ceea ce ești mai cinstită decât heruvimii...”, căderea preotului (iar când mirosul de tămâie este mai puternic, mă gândesc la cum ar putea fi mireasma Raiului...), doxologia de la final, „Slavă întru cei de Sus lui Dumnezeu...”.*

V. Asocierea Utreniei cu slujba Vecerniei (despre al cărei simbolism am vorbit în cateheza anterioară) ne ajută la o mai bună înțelegere a lor, în perspectiva Sfintei Liturghii. Iată cât de frumos se exprimă părintele profesor Ene Braniște în acest sens: „Dacă în slujba de seară răzbate melancolia discreta de amurg, a micșorării și a retragerii treptate a luminii, în cea de dimineață, dimpotrivă, izbucnește exuberanța bucuriei, a jubilării pentru lumina ce revine, care crește treptat și învăluie din nou lumea, aducând cu ea nădejdea și făcând să pulseze viața, redeșteptată din amorțirea somnului și din întune-

ricul nopții, așa cum venirea lui Hristos în lume a adus bucuria mântuirii...” (*Liturgica specială*, cap. „Simbolismul Utreniei”).

VI. Generalizând, dăm cuvântul acum unei enoriașe a bisericii noastre: *Rânduiala Utreniei ajută la antrenarea sufletului pentru dumnezeiasca Liturghie. Altfel spus, este „antecamera” Sfintei Liturghii, oferindu-ne prilejul de a îndrepta primele noastre gânduri către Dumnezeu, de a-I aduce mulțumire pentru trecerea nopții în tihnă și bună pază, dar și de a-L lăuda pe Cel ce aduce lumina și a risipit întunericul înșelăciunii. Mai asemăn această slujbă cu candela aprinsă sau cu trezvia fecioarelor înțelepte.... Fără pregătirea oferită de acest serviciu divin, Sfânta Liturghie te poate prinde neprimerit sau nechi-vernisit. Adică, nu poți avea „mânecare adâncă”. Am înțeles târziu acest lucru, când o participare, încă dinaintea începerii Utreniei, mi-a lăsat sentimentul că pe tot parcursul slujbei am fost călăuzită cu deosebită grijă până în „přidvorul” Sfintei Liturghii. Dacă îmi este permis, a fost ca un drum inițiativ. Atunci a fost una din cele mai folositoare participări la dumnezeiasca Liturghie de care m-am bucurat vreodată! Iar acum, o Sfânta Liturghie fără solemnitatea Utreniei îmi pare ca o zi în care te bucuri de soare, dar te-ai văduvit de frumusețea și bucuria răsăritului...*

VII. Aplicarea în practică a celor învățate privitor la slujba Utreniei este singura modalitate reală de a înțelege cu adevărat simbolismul ei. Numai creștinii sârguitori („matinali”) se pot bucura, astfel, de puterea întăritoare a psalmilor, de frumusețea cântărilor pe cele opt glasuri, de întărirea credinței în Înviere prin ascultarea Evangheliei, de sporirea nădejdiei datorate luminii ce se răsfrânge din toate cele rânduite, așa încât, în final, simt imboldul „să-L laude pe Domnul” odată cu „toată suflarea” și să-L slăvească „întru cei de Sus”, precum odinioară îngerii la Nașterea Domnului: „Slavă întru cei de Sus lui Dumnezeu, pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” (Lc. 2, 14).

Reper bibliografic: Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980.

Simbolismul Sfintei Liturghii (I)

Proskomidia

I. Introducere. În ultimele două cateheze am descris simbolismul Vecerniei și al Utreniei, slujbe pregătitoare pentru Sfânta Liturghie, atât din punct de vedere liturgic, cât și duhovnicesc. Pășim acum spre Sfânta Liturghie, pentru a prezenta înțelesurile momentelor principale, având același gând, de a-i familiariza pe credincioșii noștri cu ceea ce se petrece dincolo de ceea ce se vede și se aude la slujbă. Practic, cu ce semnifică anumite expresii, obiecte și mișcări liturgice. Sfânta Liturghie, în partea ei văzută, începe cu „**Binecuvântarea mare**”: „Binecuvântată este împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh”, dar, înainte de acest început, mai are o rânduială, tainică, prin care preotul pregătește Sfânta Euharistie (Împărtășanie). Această rânduială se numește **Proskomidie** (din gr. *προσκομίζειν* – *a aduce, a pune înaintea, a oferi*), slujbă de mare frumusețe simbolistică. Însă, pentru a fi înțeles acest simbolism, socotim necesar a prezenta integral și textul ei. De aceea, recomandăm a se citi explicațiile din această cateheză în paralel cu textul propriu-zis, ușor de găsit în cărțile noastre și chiar pe Internet.

II. În cateheza de față am ales ca temă explicarea Proskomidiei, întrucât ne va ajuta apoi să înțelegem mai bine simbolismul întregii Sfinte Liturghii.

III. Tratarea temei va prezenta, pe scurt, înțelesul elementelor principale, care țin de această rânduială: locul săvârșirii, obiectele, darurile aduse de credincioși, gesturile și textele liturgice etc.

LOCUL săvârșirii se numește **proskomidiar**, situat în Sfântul Altar, într-o absidă (firidă) a peretelui de miazănoapte. Cuvintele *proskomidiar* și *proskomidie* provin din grecescul „proskom zo”, care înseamnă *a aduce ceva pe palme, a oferi cuiva un dar*. Această firidă are un dublu simbolism: **peștera în care S-a născut Mântuitorul și mormântul din care El a Înviat.**

OBIECTELE. Cadrul propriu-zis are în componență o măsuță adăpostită sub o boltă mică și o candelă cu ulei (sau un sfeșnic cu lumânare de ceară). Pe măsuță se află: **Discul**, care va purta viitorul Trup al Domnului, simbolizând *ieslea din peștera în care S-a născut*, dar și nășălia (patul) pe care El a fost purtat de la Cruce la Mormânt; **Potirul**, care va purta Sângele Domnului și care *simbolizează paharul de la masa Cinei celei de Taină*, pe care l-a binecuvântat Iisus, când a zis: „Beți dintru Acesta toți...”, dar și paharul în care, după tradiție, Sfântul Ioan Evanghelistul ar fi strâns sângele curs din rănila Mântuitorului, la răstignirea Lui pe Cruce; **Copia**, un cuțitaș cu două tăișuri cu lama triunghiulară, în forma unui vârf de sulită, obiect cu ajutorul căruia preotul va tăia din prescură părțile ce vor fi așezate pe disc. Simbolizează *sulița cu care unul dintre ostași L-a împuns în coastă*; **Steluța**, alcătuită din două semicercuri de metal, unite la mijloc. Simbolizează *steaua după care s-au călăuzit magii de la Răsărit*; **Lingurița**, cu ajutorul căreia vor fi împărțiți credincioșii, simbolizând *cleștele cu care un serafim a luat o bucată de cărbune aprins și l-a atins de buzele Prorocului Isaia (Isaia, 6)*; **Trei procovețe**: unul pentru potir, altul pentru disc și unul mai mare, numit „aer”, care va fi deasupra amândurora. Primele două simbolizează *scutecele cu care a fost înfășat Mântuitorul* (ca Prunc), dar și *giulgiurile cu care a fost înfășurat la punerea în mormânt*. „Aerul”, acoperământul care este purtat pe spate de către preot, la ieșirea cu Cinstitele Daruri, simbolizează *bolta cerească, precum și lespedeaua așezată deasupra mormântului Domnului*.

DARURILE: *pâine* (prescură) și *vin*, aduse de credincioși, odată cu pomelnicele de vii și morți. De ce *pâine* și *vin*? Pentru faptul că din aceste elemente se va pregăti Sfânta Euharistie (numită și *Împărtășanie* sau *Cuminecătură*), ca la Cina cea de Taină. Pâinea și vinul sunt alimente constitutive ale vieții omului, care nu pot fi înlocuite cu nimic altceva. În același timp, ele sunt produsul specific al priceperii omului; animalele și păsările consumă grâul ca grâu, strugurele ca strugure, dar numai omul e capabil să obțină din ele pâine și vin.

Prescura are o pecete pătrată (sau mai multe), cu inscripția **IIS HS NI KA** (*Iisus Hristos biruie, învinge*). Cuvântul „prescură” vine din grecescul „προσφορά”¹ (*pro-aducere, ceva care se aduce în mod solemn, ofrandă*), iar forma ei poate fi diferită: de obicei, în cruce, dar și rotundă. Pentru Proscomidie este nevoie de cinci prescuri, dar poate fi și una, fie în formă de cruce, cu cinci părți, patru laterale și una la mijloc, fie rotundă, cu pecete specială, așa

¹ În limba slavă: *proskura*.

cum se obișnuiește în multe biserici. Anumiți părinți ai Bisericii (între ei, pr. prof. Ilie Moldovan, de la Sibiu) nominalizează și **apa** (curată, de izvor – unde se poate), pe care credincioșii trebuie s-o aducă la Altar, întrucât și acest element intră în compoziția Sfintei Euharistii.

GESTURILE ȘI TEXTELE LITURGICE trebuie urmărite, acum, în paralel cu textul propriu-zis al Proskomidiei. *Vom observa, astfel, că pe Sfântul Disc va fi reprezentată întreaga Biserică, din cer și de pe pământ.*

1. Din **prima prescură** sau din mijlocul celei rotunde se scoate un „cub” cu pecetea IIS HS NI KA, ce se numește **Agneț** (*lat. agnus; gr. ἀμνός; sl. agnīci – miel*), care Îl reprezintă pe Hristos, „Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridică păcatele lumii” (In 1, 29). Ritualul liturgic legat de scoaterea Agnețului amintește, treaptă cu treaptă, ceea ce a fost esențial în actul mântuirii: patimile și moartea jertfelnică îndurate de Mântuitorul Iisus Hristos.

2. Din **prescura a doua** se scoate un triumghi consacrat Maicii Domnului, ce va sta de-a dreapta Sfântului Agneț.

3. Din **prescura a treia** se scot triumghiuri mici, pentru sfinții Bisericii, începând cu arhanghelii și încheind cu sfântul a cărui Liturghie se săvârșește în acea zi.

4. Din **a patra prescură** se scot trei triumghiuri, pentru arhiereul locului și preoții/diaconii coslujitori; pentru popor și cârmuitorii țării; pentru citorii în viață ai lăcașului respectiv. **Tot din prescura a patra se scot și părțile (miride) pentru toți cei vii care se pomenesc în Sfântul Altar.**

5. Din **prescura a cincea** se scot miridele pentru toți cei adormiți care se pomenesc.

La urmă, preotul ia din nou a patra prescură, scoate o părticică și o pune la cele vii, zicând: *Pomenește, Doamne, după mulțimea îndurărilor Tale, și a mea nevrednicie; iartă-mi toată greșala cea de voie și cea fără de voie și să nu oprești, pentru păcatele mele, harul Preasfântului Tău Duh de la darurile ce sunt puse înainte.*

IV. Recapitulând cele de până aici, e bine să observăm că la Proskomidie preotul și credincioșii își dau mâna pentru minunata pregătire a Sfintei Liturghii, fiecare cu partea sa de contribuție: preotul, cu slujba tainică, frumoasă și atât de bogată în semnificații, iar credincioșii cu darurile pe care le aduc, din darurile primite de la Dumnezeu și din ostenele proprii.

V. Asocierea dintre priveliștea extraordinară, măreață și emoționantă de pe Sfântul Disc și ceea ce preotul slujitor vede cu ochii minții în Împărăția cerurilor este evidentă. După cum bobul de rouă, din diminețile de vară, cu-

prinde toată bolta senină a cerului, încât soarele se reflectă ca un punctuleț strălucitor într-o mare albastră, încadrat de marginile verzi ale orizontului, așa tipsia de metal a Discului cuprinde (minune a lui Dumnezeu!) Biserica întreagă, din cer și de pe pământ: *triumfătoare*, din cer, cu Hristos în mijloc (nedespărțit de Tatăl și de Duhul Sfânt), cu Maica Domnului, cu cetele îngerilor și ale sfinților; *luptătoare*, de pe pământ, cu viii care se roagă și morții care așteaptă.

VI. Generalizând ceea ce se petrece în firida Sfântului Altar, reținem că Proscomidia face parte din Sfânta Liturghie, fiind începutul ei tainic, pregătitor, așa cum tainică a fost viața Mântuitorului până la 30 de ani, când a ieșit la propovăduire. De fapt, această lucrare „povestește” plastic istoria mântuirii neamului omenesc, marcată de Nașterea, propovăduirea, patimile, moartea și Învierea lui Hristos.

VII. Aplicarea învățămintelor acestei lucrări tainice reiese de la sine: în timp ce preotul proscomidește, credincioșii îl pot însoți tainic cu rugăciunea lor și cu evlavia manifestată în timpul Utreniei, având o atitudine cuviincioasă nu doar în timpul Liturghiei propriu-zise, ci chiar din clipa în care au pășit pragul sfântului lăcaș. Un mare ajutor pentru cultivarea acestei evlavii, chiar de la început, îl reprezintă rostirea în taină a rugăciunii de intrare în biserică: *Veselitu-m-am de cei ce mi-au zis: în casa Domnului voi merge. Iar eu întru mulțimea îndurărilor Tale, Doamne, voi intra în casa Ta; închina-mă-voi în biserica Ta cea sfântă, Doamne, povățuiește-mă cu dreptatea Ta, pentru vrăjmașii mei îndreptează înaintea Ta calea mea, ca fără alunecare să preaslăvesc o Dumnezeuire: pe Tatăl și pe Fiul și pe Sfântul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin!*

Surse bibliografice:

Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;

† Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni*, Edit. Institutului Biblic, București, 2007;

Rânduiala Proscomidiei, www.biserica.org/Publicatii/Rugaciuni/Liturghier/Proscomidia/index.html.

Simbolismul Sfintei Liturghii (II)

Partea I

Introducere. Auzim adesea expresia „creștini fără Biserică” sau „creștini fără Liturghie”. O tristă și dureroasă denumire, care exprimă, de fapt, o la fel de tristă realitate: mulți dintre semenii noștri, care sunt botezați și se declară cu bucurie creștini, nu găsesc timp pentru slujbele bisericii, în general, și, cel mai dureros, nu cunosc binefacerile Sfintei Liturghii, lipsindu-se de mari daruri, care nu pot fi înlocuite cu nimic altceva. Iar între multele cauze ale acestei realități se numără, credem, și necunoașterea semnificațiilor ei liturgice, fie și în linii mari. Pentru a contribui, fie cât de modest, la apropierea creștinilor „fără biserică” de Sfânta Liturghie, în cateheza anterioară am descris, pe scurt, semnificațiile Proskomidiei, o rânduială prin care preotul pregătește materia jertfei euharistice. Recomandăm a se citi acea cateheză (pentru cei care nu au citit-o), întrucât poate fi de folos pentru o mai bună înțelegere a însuși simbolismului Sfintei Liturghii.

II. În cateheza de față am ales ca temă *explicarea primei părți a Liturghiei*, urmând ca în cateheza imediat următoare să ne ocupăm de partea a II-a.

III. Tratarea se limitează, ca de obicei, la momentele principale, din motive psihologice și de spațiu, dar pentru doritorii de mai mult îndemnăm a se citi explicațiile din cărțile pe care le vom indica la sfârșit.

– **Binecuvântarea mare** (*Binecuvântată este Împărăția Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh...*) este un act de slăvire a Sfintei Treimi, dar și de mărturisire că prin Biserică intrăm în Împărăția cerurilor. În același timp, Biserica însăși este o realitate văzută a Împărăției celei tainice și nevăzute;

– **Amin** se traduce prin „așa să fie” și exprimă atât acordul nostru cu cele ce se petrec în cadrul slujbei, cât și dorința (angajamentul) credincioșilor de a participa la dialogul liturgic cu slujitorii (arhierei, preoți, diaconi);

– **Antifoanele** („Binecuvântează...” și „Unule Născut...”) sunt fragmente din psalmi și simbolizează vremea de dinainte de Ioan Botezătorul, când Mântuitorul încă nu era cunoscut. De fapt, așa cum vom observa pe parcurs, în Sfânta Liturghie Mântuitorul și lucrarea Sa ni Se descoperă treptat. Etimologic, „antifon” provine din gr. *Avtíφωνος*: *Avtí* – *alături de*; *φωνή* – *voce*. Denumirea arată practica tradițională a cântărilor interpretate de două coruri (strane) care își răspund unul altuia „antifonic”;

– **Fericirile**, desprinse din *Predica de pe munte*, reprezintă începutul lucrării publice a Mântuitorului și arată căile („secretele”) de intrare în Împărăția cerurilor, dar și ale fericirii adevărate, care începe chiar din viața pământească;

– **Ieșirea slujitorilor cu Sfânta Evanghelie (vohodul mic)** simbolizează *epifania Domnului, adică arătarea Sa în lume* (botezarea în Iordan și începerea propovăduirii). **Sfânta Evanghelie**, care cuprinde viața și faptele Lui pe pământ, Îl întruchipează pe Însuși Mântuitorul Iisus Hristos. De aceea se și cântă „veniți să ne închinăm și să cădem la Hristos...”. **Lumânarea** purtată înaintea Evangheliei simbolizează lumina spirituală adusă de Mântuitorul, iar **purtătorul luminii**, pe prorocii Vechiului Testament, îndeosebi pe cel mai mare dintre ei, Sfântul Ioan Botezătorul;

– **Trisaghionul** (*Sfinte Dumnezeule...*, de trei ori) este cântarea ce amintește de Imnul serafimilor din Cartea Prorocului Isaia (*Sfânt, sfânt, sfânt este Domnul Savaot, plin este tot pământul de slava Lui!*, 6, 3). Prin faptul că strana (credincioșii) cântă și „miluiește-ne pe noi” ni se arată că Trisaghionul simbolizează *unirea îngerilor cu oamenii într-o singură Biserică*. Avem, propriu-zis, unirea Bisericii triumfătoare (din ceruri) cu cea luptătoare (de pe pământ);

– **Citirea Apostolului** închipuie trimiterea la propovăduire a ucenicilor de către Mântuitorul (Mt. 28, 19). De ce se citește „Apostolul” înaintea citirii „Evangheliei”? Pentru că cele grăite de Domnul Însuși ne înfățișează arătarea Lui mai lămurit decât cele spuse de apostoli, vrând să ne spună că manifestarea Domnului în lume s-a făcut treptat, așa cum descoperirea Lui deplină nu se face de la începutul Liturghiei, ci în partea de la urmă. **Cădirea** (*tămâierea*) din timpul citirii Apostolului simbolizează *mireasma învățăturii propovăduite de ei*;

– **Citirea Evangheliei** închipuie arătarea deplină a Mântuitorului în lume, iar atunci când se citește Evanghelia, prin glasul slujitorului *ne grăiește Însuși Iisus Hristos*. De aceea, atât înainte, cât și după citirea ei, cântăreții (credincioșii) cântă „Slavă Ție, Doamne, slavă Ție!”, ca și cum s-ar adresa Domnului Însuși, direct;

– **Imnul heruvimic** („Noi, care pe heruvimi cu taină închipuim...”), cântat de strană și credincioși, dar rostit în Altar și de slujitori, exprimă faptul că toți închipuim tainic pe heruvimii din ceruri, deoarece ne pregătim, ca și ei, să-L primim pe „Împăratul tuturor”. De aceea, în partea a doua a „heruvicului” cântăm (rostim) „toată grija cea lumească de la noi s-o lepădăm”;

– **Vohodul mare (ieșirea cu Cinstitele Daruri)** are o dublă semnificație: pe de o parte, *ultimul drum făcut de Domnul înainte de Patima și moartea Sa, din Betania la Ierusalim, pentru a Se jertfi*; pe de altă parte, *alaiul funebru de la răstignirea și îngroparea Domnului, adică ducerea Sfântului Său Trup de la Cruce la mormânt*. Sfântul Disc simbolizează, astfel, patul (nășălia) pe care a fost purtat Trupul Său, după coborârea de pe Cruce. În același context, Proscomidiarul simbolizează locul răstignirii, iar Altarul și Sfânta Masă – grădina în care era săpat mormântul. *Sfântul Antimis* (o bucată de pânză specială, care stă pe Sfânta Masă) simbolizează chiar mormântul Domnului. *Pomenirile* pe care le fac preoții la acest vohod fac amintire de rugămintea tâlharului celui îndreptat, care se ruga zicând: „Pomenește-mă, Doamne, când vei veni în împărăția Ta!” (Lc. 23, 42).

(*Urmează partea pregătitoare pentru săvârșirea jertfei, cu ectenia cererilor, rostirea Crezului ș.a. Apoi, momentul central, cu săvârșirea jertfei, după care împărtășirea clericilor și a credincioșilor, partea finală a Liturghiei etc.* Despre toate acestea, în cateheza următoare).

IV. Recapitulând cele prezentate mai sus reținem câteva cuvinte-cheie, reprezentând tot atâtea trepte ale urcușului spre Împărăția cerurilor: *binecuvântare, amin, antifoane, fericiri, vohod, trisaghion, Apostol, Evanghelie, Cinstite Daruri...*

V. Asocierea dintre Împărăția lui Dumnezeu de pe pământ (Biserica) și Împărăția cerurilor este întru totul justificată, mai ales prin faptul că „Împărăția” cuprinde atât ceea ce se vede (*Biserica luptătoare*), cât și ceea ce este tainic (*Biserica biruitoare sau triumfătoare*). Iar Sfânta Liturghie este o împreună-lucrare a slujitorilor pământenii cu a celor din ceruri (sfinții îngeri, toți sfinții, dimpreună cu sufletele dreptilor), Marele Săvârșitor fiind, de fapt, Unul și Același, Iisus Hristos. De aceea, la ieșirea cu Sfânta Evanghelie, preoții rostesc în taină: *Stăpâne Doamne, Dumnezeul nostru, Cel ce ai așezat în ceruri cetele și oștile îngerilor și ale arhanghelilor spre slujba slavei Tale, fă ca împreună cu intrarea noastră să fie și intrarea sfinților îngeri, care slujesc împreună cu noi și împreună slăvesc bunătatea Ta. Că Ție se cuvine toată slava, cinstea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.*”

VI. Generalizând mesajul comuniunii tainice al liturghisitorilor, reproducem aici câteva din cuvintele părintelui Dumitru Stăniloae: „**Liturghie** înseamnă, în grecește, **slujire comună**. Ea îi adună pe oameni într-o slujire comună adusă lui Dumnezeu Cel în Treime, lui Dumnezeu al comuniunii. Ea este deci și puterea cea mai mare, creatoare de comunitate. Ea îi adună pe toți, tot mai mult, în Împărăția dragostei nesecate a Sfintei Treimi...” (*Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, p. 10).

VII. Aplicarea cea mai trebuincioasă a celor prezentate în această cateheză o reprezintă, credem, hotărârea fiecărui cititor de a participa la Sfânta Liturghie, **de la începutul ei**, pentru a se bucura de toate darurile pe care această slujbă, cea mai înaltă dintre toate, i le poate oferi. Trebuie să amintim aici că o parte dintre enoriașii noștri vin cu drag la Liturghie, dar nu de la început. Desigur, ușa bisericii este deschisă permanent și fiecare poate intra (și ieși) când vrea și când poate. Fericit este însă cel care, înțelegând semnificațiile slujbei, are o participare integrală! Să fim realiști și sinceri: dacă la un film, o piesă de teatru sau un meci de fotbal etc. ne ducem *de la început* (și e vorba de bucurii trecătoare, nevinovate, de altfel), cu atât mai mult la Sfânta Liturghie, care ne umple sufletele de bucurii negrăit de mari și ne oferă arvuna veșniciei! Să luăm un exemplu concret: anumiți creștini trec pragul bisericii doar atunci când se apropie timpul predicii, rezervându-și plăcerea personală să asculte pe un predicator sau altul. E dreptul lor. Dar, cunoscând acum semnificația momentului citirii Evangheliei, amintim: chiar la o predică foarte reușită **vorbește un om**, pe când la citirea Evangheliei **vorbește întotdeauna Însuși Dumnezeu, Mântuitorul nostru Iisus Hristos**.

Surse bibliografice:

Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;

Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă*, Edit. Mitrop. Olteniei, 1986;

† Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni*, Edit. Institutului Biblic, București, 2007.

Simbolismul Sfintei Liturghii (III)

Partea a II-a

I. Introducere. Din dorința de a-i ajuta pe credincioși să înțeleagă mai bine ce semnificație are conținutul Sfintei Liturghii, în cateheza precedentă am înfățișat simbolismul câtorva momente ale primei părți, concentrate în cuvinte-cheie consacrate, care reprezintă tot atâtea trepte ale urcușului spre Împărăția cerurilor: *binecuvântare, amin, antifoane, fericiri, vohod, trisaghion, Apostol, Evanghelie, Cinstite Daruri...* Propriu-zis, așa cum minunat se exprima un remarcabil tâlcuitor din vremurile noastre (B.V. Anania), străbătând simbolismul lor *am binecuvântat Împărăția lui Dumnezeu, cu sentimentul că facem parte din ea; împreună cu îngerii, I-am întâmpinat Intrarea în orizontul așteptării; L-am slăvit, cu recunoștință, pentru lumina Cuvântului; I-am cântat Intrarea triumfală în suferință și jertfă, în moarte și înviere...*

II. În cateheza de acum vom continua străbaterea simbolismului Liturghiei, tot pe principiul selecției cuvintelor-cheie, următoarele de această dată fiind: *plinire, sărutare, crez, uși, jertfă, Savaot, osana, epicleză, axion, Sfintele sfinților, împărtășire, anafură.* Potrivit aceluiași tâlcuitor, *Îl vom mărturisi pe Dumnezeu ca pe Unul în Treime, mărturisind și credința în Biserică, Taine, Înviere... Vom retrăi, în amintire, istoria mântuirii noastre; vom fi martori și părtași, prin mulțumire, la Taina Prefacerii; vom rosti Tatăl nostru, așa cum Fiul Său ne-a învățat; ne vom împărtăși cu Trupul și Sângele Său, făcându-ne părtași ai vieții de veci...*

III. Tratarea se limitează, desigur, la momentele principale, din aceleași motive psihologice și de spațiu, pe care le invocăm mereu. De aceea, îndemnăm stăruitor și acum pe cititorii noștri fideli și râvnitori să parcurgă în detaliu explicațiile din bibliografia pe care o vom indica la sfârșitul catehezei.

– *Să plinim rugăciunea...* (*ectenia cererilor*). A „plini” are, aici, dublu înțeles: *a completa rugăciunea, slujba*, dar și *intenția de a o preface în faptă, în viața de zi cu zi*;

– *Sărutarea păcii* (– *împăcării, dragostei*), care în vechime se făcea între toți participanții la slujbă, azi are loc doar între preoți, în Sfântul Altar. Părinții Bisericii au hotărât ca între credincioși să nu se mai facă acest gest liturgic, deoarece s-ar produce multă mișcare, care ar lua și mult timp. Dar credincioșii știu că în Sfântul Altar, acolo unde sunt mai mulți slujitori, are loc acest minunat gest de frățietate, care alungă și topește orice umbră de omenească supărare, înaintând cu toții, cu inima împăcată, spre săvârșirea sfintei jertfe;

– *Rostirea Crezului* reprezintă dovada că noi toți, preoți și credincioși, ne călăuzim viața nu doar prin cunoaștere și experiență, ci prin *încrederea în învățăturile* pe care Scriptura și Tradiția ni le-au transmis, voind, totodată, să dovedim adevărată noastră totală față de ele. Expresia „*ușile, ușile...*” amintește de Liturgia Bisericii primare, la care ușile erau păzite să nu intre vreun necredincios sau cei încă nebotezați, după cum iarăși nimeni dintre creștini nu mai ieșea, după ce au ieșit catehumenii (*cei care se pregăteau pentru botez*);

– *Jertfa euharistică* începe prin cuvintele preotului „să stăm bine, să stăm cu frică...”, invitând credincioșii să conștientizeze faptul că urmează a se săvârși actul suprem, înfricoșător în măreția lui și pentru îngeri, nu numai pentru oameni. Răspunsul stranei (credincioșilor) „*mila păcii, jertfa laudei*” înseamnă că jertfa se aduce prin *milă* și *pace* din partea lui Dumnezeu, iar din partea noastră prin *jertfă de laudă (cântare)*. Între aceste cântări, și „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot... *Osana*, întru cei de Sus”, imn prin care ne asociem cetelor îngerești, amintindu-ne de viziunea prorocului (Is. 6, 3), dar și de strigătele de bucurie cu care a fost întâmpinat Mântuitorul la intrarea în Ierusalim. „*Savaot*” înseamnă „Dumnezeul oștirilor îngerești”, iar „*Osana*” – „Mântuiește-ne!”. Cuvintele „*Luați, mâncați...*” și „*Beți dintru Acesta toți...*” reamintesc rostirile Mântuitorului la Cina cea de Taină. Iar expresia „*Ale Tale, dintru ale Tale, Ție-Ți aducem de toate și pentru toate*” înseamnă o manifestare a recunoștinței noastre pentru faptul că toate darurile bune și frumoase de pe pământ le avem de la Dumnezeu, pe care acum le „*restituim*” sub forma elementelor euharistice, pâinea și vinul. În acest sens vorbește părintele Stăniloae atunci când spune că „*lumea este un dar și un sacrament*”: un dar de la Dumnezeu, care poate fi preschimbat în „*sacramente*”, adică elemente sfințite. Aici trebuie să ne amintim și de responsabilitatea noastră față de lume și de darurile din ea, în sensul de a le păstra curate și în bună rându-

ială. Prescura și vinul pentru slujbă se cer a fi naturale: din grâu curat și boabe de struguri la fel de curate.

– **Epicleza** (gr. *ἐπίκλησις* – *invocare, chemare*) reprezintă actul liturgic cel mai înalt al jertfei euharistice, deoarece acum, prin rugăciunile de invocare, pâinea (*prescura*) și vinul se preschimbă în Trupul și Sângele Domnului. În acest moment, nu mai vorbim de „simbolismul” Sfintei Liturghii, ci de ceva real. Deși își păstrează forma și proprietățile fizice, pâinea și vinul sunt preschimbate în Trupul și Sângele Mântuitorului Iisus Hristos, cu care S-a jertfit, a murit și a înviat. Acum dăm, totodată, „examenul” credinței noastre: numai cine crede și mărturisește această realitate euharistică se poate mântui! În timp ce la strană se cântă „Pre Tine Te laudăm...”, preotul face în taină invocarea Sfântului Duh, rostind, de trei ori, troparul „Doamne, Cel ce ai trimis pe Preasfântul Tău Duh în ceasul al treilea apostolilor Tăi, pe Acela, Bunule, nu-L lua de la noi, ci ni-L înnoiește nouă, celor ce ne rugăm Ție”;

– **Axionul** este un imn dedicat Maicii Domnului, în mai multe variante („Cuvine-se cu adevărat...”; „Vrednică, cu adevărat...”; gr. *Ἀξιὸν ἔστιν...*), prin care noi mărturisim faptul că Sfânta Jertfă se aduce nu numai spre iertarea păcatelor celor vii și a celor adormiți, ci, așa cum rostește preotul în taină, „și pentru tot sufletul cel drept, care s-a săvârșit întru credință”, expresie de mulțumire (*euharistie*) pentru existența tuturor sfinților din ceruri, în fruntea căroră se află Maica Preacurata;

– **Să luăm aminte, Sfintele sfinților!** În clipele când rostește aceste cuvinte, preotul înalță Sfântul Trup (*Sfintele*) în semnul crucii deasupra discului. „Sfinților” arată că Sfintele se vor da credincioșilor ce se vor împărtăși. În epoca apostolică toți cei botezați erau numiți „sfinți” (vezi I Cor. 1, 2). Dar creștinii, în duhul smereniei, știau să facă deosebirea dintre sfinții din ceruri și ei, care caută sfințenia. Mai mult, știau că numai Hristos, cu al Cărui Trup și Sânge se împărtășesc, este Sfânt cu desăvârșire. De aceea avem răspunsul stranei (și al tuturor creștinilor): *Unul Sfânt, Unul Domn, Iisus Hristos...*

– **Anafura** este prescură binecuvântată ce se împarte tuturor creștinilor, dar poate fi consumată numai pe nemâncate (și de cei care s-au împărtășit la acea Liturghie, desigur). Împreună cu agheasma, anafura se ia apoi în fiecare dimineață, după ce ne spălăm și ne rostim rugăciunile.

IV. Recapitulând cele de mai sus ne dăm seama de puținătatea explicațiilor oferite, în comparație cu bogăția Liturghiei și a simbolurilor ei sfinte. Dar acest „puțin” reprezintă totuși primii pași pentru creștinii începători, și, nădăduim, el le va spori atenția, evlavia și conștiințiozitatea.

V. Asocierea dintre momentele slujbei și evenimente importante descrise în Sfânta Scriptură poate fi făcută pe tot parcursul Liturghiei. Pentru ilustra-re, ne oprim acum la un singur exemplu, pe care credincioșii nu-l pot vedea (se petrece în Altar, cu perdeaua lăsată). După ce preotul se cuminecă, rostește: „Iată, S-a atins de buzele mele și fărâdelegile mele le va șterge și de păcatele mele mă va curăți.” Sunt cuvinte ce reproduc un citat din Isaia (6, 7) referitor la cărbunele aprins pe care un serafim l-a luat de pe jertfelnic și l-a atins de buzele profetului... Gest care însemna că Isaia a fost ales să fie profetul cuvintelor pline de focul puterii dumnezeiești. Transferat în Liturghie, simbolul este comentat astfel de Sfântul Ioan Damaschin: „Cărbunele nu e lemn curat, ci lemn unit cu foc; în același chip, Pâinea euharistică nu e, pur și simplu, pâine, ci Pâine unită cu Dumnezeu...”

VI. Generalizând, trebuie să realizăm faptul că prin Liturghie se transfigurează nu doar elementele euharistice (pâinea, vinul, apa), ci și sufletele celor care se împărtășesc. Iar acest act liturgic are și darul de a prevesti marea transfigurare ce se va petrece cu noi la sfârșitul lumii, când omenirea, dimpreună cu întreg universul, va trece într-un „cer nou și un pământ nou...” (Apoc. 21, 1).

VII. Aplicarea învățăturilor din această cateheză se unește cu aplicarea celor două cateheze de dinainte (*Simbolismul Proskomidiei și cel al primei părți a Sfintei Liturghii*). Toate trei au menirea să ne ajute a înțelege mai bine importanța pentru mântuire a Sfintei Liturghii. Amintindu-ne că un cunoscut Părinte al Bisericii, Sfântul Ciprian, a spus inspirat că „în afara Bisericii nu există mântuire” (*Extra Ecclesiam nulla salus*) și știind că cea mai înaltă slujbă (*lucrare*) ce se săvârșește în Biserică este Sfânta Liturghie, trebuie să știm limpede că *fără Liturghie nu există mântuire*. Avem o categorie de creștini evlavioși, care cred că-și împlinesc datoriile față de suflet dacă nu lipsesc de la Maslu, participă la Acatiste și Molitve, scriu și dau pomelnice ori acatiste, fac sfeștanii în casă etc., fără să-și facă timp de Liturghie. Ei bine, cunoscând acum, fie și în linii mari, rânduiala, semnificațiile și scopul acestei Slujbe a slujbelor, trebuie să le transmitem și lor convingerea noastră că Sfânta Liturghie nu este doar cea mai frumoasă carte deschisă a Împărăției lui Dumnezeu pe pământ, ci și calea sigură a înălțării sufletelor noastre către ceruri.

Surse bibliografice:

- Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;
Pr. Prof. Petre Vintilescu, *Liturgierul explicat*, Edit. Institutului Biblic, București, 1998;
† Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului, *Cartea deschisă a Împărăției. O însoțire liturgică pentru preoți și mireni*, Edit. Institutului Biblic, București, 2007.

Sfintele Taine. Privire de ansamblu

Introducere. În ultimele cinci cateheze am prezentat, pe scurt, simbolismul celor trei slujbe care se săvârșesc mai des în bisericile ortodoxe: *Vecernia*, *Utrenia* și *Sfânta Liturghie*. Intenționăm ca în continuare să trecem la prezentarea simbolismului Sfintelor Taine, dar, pentru a face acești pași, e nevoie, mai întâi, de o privire generală, care ne va ajuta mai bine să le înțelegem pe fiecare în parte. Importanța Sfintelor Taine este covârșitoare: fără ele, nimeni nu se poate mântui. De ce? Așa cum știm, pentru mântuire se cer împlinite trei condiții: credință, fapte bune și har. Ei bine, *harul mântuitor se dobândește numai prin Sfintele Taine*. Acest adevăr, mărturisit de toți Părinții Bisericii, este evidențiat și de părintele Stăniloae, în primele rânduri ale capitolului consacrat Sfintelor Taine din *Dogmatica* sa: „Biserica acordă Tainelor un loc de mare importanță în iconomia mântuirii, ca mijloace prin care se înfăptuiește unirea oamenilor cu Hristos” (vol. 3, cap. I).

II. Tema catehezei noastre se axează pe o prezentare generală a Tainelor Bisericii, în limitele spațiului redus, specific catehezelor, desigur, dar cu îndemnul ca cititorii să-și completeze învățăturile cu ajutorul surselor bibliografice pe care le vom menționa la sfârșit.

III. Tratarea va oferi câteva explicații concise privind *denumirea, definiția generală, numărul, definiția și însemnătatea* fiecărei Taine.

Denumirea de „Taine”, în limbajul ortodox român, provine din slavonescul „tainstvo” – *lucru tainic, neînțeles, ascuns*. Catolicii din România utilizează expresiile „Sfintele Mistere” și „Sfintele Sacramente”, potrivit grecescului „mysterion” (*lucru misterios, tainic*) și latinescului „sacramentum”, „sacrum” (*consacrat, sfințit*).

Definiție: Sfintele Taine sunt slujbe bisericești, prin mijlocirea cărora ni se împărtășește harul lui Dumnezeu necesar mântuirii. Sau, după o exprimare con-

cisă: *lucrări văzute, prin care ni se dă harul nevăzut*. (Amintim aici că „harul” este *energia* sau *puterea* care ne sfințește, izvorând din Ființa Preasfintei Treimi.)

Numărul Sfințelor Taine este de șapte: *Botezul, Mirungerea, Împărtășania (Euharistia), Spovedania (Pocăința, Mărturisirea), Nunta, Preoția, Maslul*. Numărul de șapte nu este întâmplător, desigur. Este întâlnit deseori în Scriptură, ca număr consacrat, ce exprimă plinătatea. Dintre toate mărturiile scripturistice, evocăm aici profeția lui Isaia, care vorbește explicit de **cele șapte daruri ale Sfântului Duh**: „O Mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un Lăstar din rădăcinile lui va da (*e vorba de Mesia – Hristos*). Și Se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, **duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al buneii-credește**. Și-L va umple pe El **duhul temerii de Dumnezeu**” (Is. 11, 1-3). Numărul acestor daruri corespunde trebuințelor duhovnicești ale omului, legate de fiecare Taină în parte. Astfel: **Nașterea duhovnicească** se realizează prin Botez; **creșterea**, prin Mirungere; **hrana**, prin Împărtășanie; **iertarea păcatelor și înnoirea morală**, prin Spovedanie; **învățătura, îndrumarea și puterea de a sfinți**, prin Preoție; **sfințirea căsătoriei**, prin Taina Nunții; **tămăduirea de boli**, prin Maslu.

Taina Botezului reprezintă „poarta” de intrare în creștinism, întrucât noul botezat devine membru al Bisericii. Numele Tainei provine din grecescul „baptizo”, care înseamnă „a afunda”. Amintim aici că în momentul cel mai important al slujbei preotul afundă pruncul în apa cristelniței (de trei ori). Taina a fost instituită de Mântuitorul Iisus Hristos, atunci când i-a trimis pe Sfinții Apostoli la propovăduire: „Mergând, învățați toate neamurile, **botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh...**” (Mt. 28, 19). Tot Mântuitorul ne arată și necesitatea absolută a Botezului pentru mântuire, atunci când spune: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu” (In 3, 5).

Taina Mirungerii înseamnă, practic, ungerea pruncului cu Sfântul Mir în semnul Sfintei Cruci, fiind *o pecetluire a noului membru al Bisericii*, cu darurile și puterile Sfântului Duh, rostindu-se formula „**Pecetea darului Sfântului Duh**”, iar nașul (nașa) zicând „Amin!” (– „Așa să fie!”). Mirungerea s-a practicat încă din perioada apostolică, la început sub forma punerii mâinilor peste cei botezați, ca o completare sau desăvârșire a Botezului (Fap. 8, 17), apoi sub forma pe care o avem noi astăzi: Canonul 7 al Sinodului al II-lea Ecumenic, 381, consemnează deja practica ungerii.

Taina Împărtășaniei (Euharistiei, Cuminecării) se administrează, de obicei, după Spovedanie, dar o menționăm aici după Mirungere, pentru că prun-

cii sunt împărtășiți la sfârșitul slujbei în care sunt botezați și mirunși. Dar, de la vârsta de 7 ani, și copiii sunt spovediți, la fel ca oamenii maturi. Taina Împărtășaniei a fost instituită de Mântuitorul la Cina cea de Taină, fiind, deodată, **Taină și Jertfă**. *Taină*, pentru că este o lucrare a Sfântului Duh: pâinea și vinul se prefac, tainic, prin lucrarea Sfântului Duh, așa cum tainică (și duhovnicească) a fost și Întruparea lui Hristos în pântecele Fecioarei. Iar caracterul de *Jertfă* reiese chiar din cuvintele Domnului: „[...] Acesta este Trupul Meu, care se frânge (**jertfește**) pentru voi. [...] Acesta este Sângele Meu, Care pentru voi și pentru mulți se varsă[...]” (Lc. 22, 19-20).

Taina Spovedaniei (a *Pocăinței*) are cea mai mare frecvență în viața creștinilor. Este Taina prin care noi primim de la Dumnezeu iertarea păcatelor, atunci când ne mărturisim duhovnicului cu toată sinceritatea și părerea de rău (*zdrobire de inimă*). Ea a fost făgăduită de către Mântuitorul Iisus Hristos Sfinților Apostoli (și urmașilor, episcopi și preoți) atunci când a spus: „Oricâte veți lega pe pământ vor fi legate și în cer și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în cer” (Mt. 18, 18) și instituită de El, după Înviere, prin cuvintele: „Luați Duh Sfânt: căroră veți ierta păcatele, le vor fi iertate, și căroră le veți ține, vor fi ținute” (In 20, 22-23).

Taina Preoției (a *Hirotoniei*) este lucrarea sfântă prin care cei anume pregătiți primesc, prin punerea mâinilor și rugăciunea Arhiereului, puterea de a propovădui, a sfinți și a conduce pe creștini la mântuire. A fost instituită de Mântuitorul odată cu cea a Spovedaniei: „Precum M-a trimis pe Mine Tatăl, vă trimit și Eu pe voi. Și zicând acestea, a suflat asupra lor și a zis: Luați Duh Sfânt...” (In 20, 21). Aceasta este Preoția specială, spre deosebire de cea generală (*împărătească*), pe care o primesc toți creștinii prin Taina Mirungerii, potrivit cuvintelor Sfântului Apostol Petru: „Iar voi sunteți seminție aleasă, *preoție împărătească*, neam sfânt[...] ca să vestiți în lume bunătățile Celui ce v-a chemat...” (I, 2, 9).

Taina Nunții (a *Cununiei* sau *Căsătoriei*) a fost prevestită de la începutul vieții primilor oameni pe pământ, atunci când a zis Domnul: „Nu este bine să fie omul singur pe pământ...” (Fac. 2, 18) și consfințită prin participarea Mântuitorului la nunta din Cana, recunoscută, apoi, ca Taină de către Sfântul Apostol Pavel, atunci când spune: „Taina aceasta mare este! Iar eu zic: în Hristos și în Biserică.” Așadar, este o Taină prin care mirii primesc harul dumnezeiesc spre a conviețui creștinește, a se ajuta reciproc, a naște și a crește prunci.

Sfântul Maslu este Taina care, prin rugăciunile preoților și ungerea cu untdelemn sfințit, se împărtășește credincioșilor harul dumnezeiesc pentru

tămăduirea bolilor trupești și sufletești, dar și pentru iertarea păcatelor. Taina a fost instituită de Mântuitorul când a zis despre Apostoli că „peste bolnavi mâinile-și vor pune și bine le va fi” (Mc. 16, 18) și recomandată expres de Sfântul Apostol Iacov: „Este cineva bolnav între voi? Să cheme preoții Bisericii, să se roage pentru el, ungându-l cu untdelemn...” (5, 14).

IV. Recapitulând importanța fiecăreia din cele șapte Taine, trebuie să precizăm totuși că, pentru creștinul de rând, nu toate sunt absolut obligatorii pentru mântuire, ci doar primele patru: Botezul, Mirungerea, Împărtășirea și Spovedania.

V. Asocierea cea mai frecventă a Sfintelor Taine se face cu **Ierurgiile** (gr. *hierurgia* – lucrare sfântă), despre care vom vorbi într-o cateheză specială. Ierurgiile sunt slujbe care se săvârșesc pentru binecuvântarea și sfințirea omului în diferite împrejurări, dar și a firii înconjurătoare și a diferitelor obiecte de folos pentru om (Sfeștania, de ex.).

VI. Generalizând folosul mântuitor al Sfintelor Taine, reținem temeiurile din Scriptură, dar și mărturiile Sfinților Părinți, potrivit cărora *ele sunt folosul care încălzește inimile, arde patimile, luminează sufletele și rodește spre un folos; altoiul care nobilează viața; apa care spală întinăciunea patimilor și păcatelor; pâinea duhovnicească ce hrănește sufletele noastre și doctoriile care ni se dau spre întărirea trupească și sufletească.*

VII. Aplicarea învățăturilor din cateheza de față se poate face doar printr-o deschidere sinceră a omului spre aceste **daruri** atât de prețioase pentru mântuire. Calea cea mai scurtă de a le cunoaște binefacerile este aceea de a le practica personal, solicitând preotului săvârșirea lor. În același timp, despre ele se poate învăța atunci când participăm cu evlavie la săvârșirea lor pentru cei care ne sunt aproape. Nu în ultimul rând, despre Sfintele Taine învățăm citind cu atenție în cărțile pe care Sfânta Biserică ni le oferă, din belșug, cu atâta generozitate.

Surse bibliografice:

Biblia sau Sfânta Scriptură (edițiile Sfântului Sinod);
Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, București, 1980;
Învățătura de credință creștină ortodoxă, București, 1952;
Arhim. Cleopa Ilie, *Despre credința ortodoxă*, București, 1981;
<http://www.sfaturiortodoxe.ro>.

Botezul și Mirungerea. Simbolismul, pe scurt.

Introducere. În toate familiile, aproape fără excepție, sunt sărbătorite zilele de naștere ale copiilor, zile care se cunosc și se țin minte toată viața, întrucât sunt înregistrate în Certificatul de naștere, eliberat de Primărie. Nu am auzit, în schimb, ca cineva să-și amintească, la fel de exact, în ce zi anume a fost botezat și nici să fie serbată această zi în mod expres, deși ea este consemnată într-un certificat special, numit „Certificat de botez”, eliberat de Parohia în care a avut loc evenimentul. Deși unora li se va părea exagerată această atenționare, vrem să amintim tuturor că, din punct de vedere creștin, ziua botezului este mai importantă decât cea a nașterii din pânțelele mamei. Iată că vorbim, propriu-zis, despre două nașteri: una în maternitate, a doua în Biserică. Prima este după trup, a doua după duh. Prima este importantă, desigur, pentru intrarea în lume; a doua, pentru intrarea în Împărăția lui Dumnezeu. Fără nașterea prin botez din această binecuvântată zi, nimeni nu poate fi socotit fiu (membru) al Bisericii, aici pe pământ, dar nici nu poate intra în Împărăția cea veșnică din ceruri. Ne spune acest fapt Însuși Mântuitorul Iisus Hristos: „De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va putea să intre în Împărăția lui Dumnezeu...” (In 3, 5). Așadar, ziua celei de-a doua nașteri, „din apă și din duh”, nu trebuie nicicum uitată. Dimpotrivă: bine ar fi să fie prețuită, cel puțin la fel ca ziua nașterii după trup, dacă nu mai mult! Sfântul Grigorie de Nazianz ne arată că Scriptura cunoaște chiar trei nașteri: *cea trupească, cea din Botez și cea din înviere, pentru viața veșnică*. Se înțelege, astfel, că fără nașterea prin Botez, nu e posibilă nașterea prin înviere (*Cuvânt la Botez*).

Fiind atât de importantă pentru mântuire, trebuie ca slujbei Botezului să i se acorde toată atenția, de la început, până la sfârșit: cu telefoanele mobile închise, cu fotografii discreți, cu răbdare și ne-vorbire până la capăt. Nu întotdeauna se întâmplă așa, din păcate. De ce? Pe lângă lipsa unei educații civi-

ce solide, în general, credem că și din cauza unei catehizări precare: oamenii nu știu (ori știu foarte puțin!) semnificația (simbolismul) Tainei Botezului. Trebuie să amintim, de asemenea, încă un motiv pentru care participanții nu sunt întotdeauna atenți la slujbă: atunci când plânge copilul! Mai ales când plânge în cea mai mare a timpului consacrat slujbei... Din experiența noastră pastorală am observat că pruncii plâng de obicei când sunt mai mari de două luni. Recomandăm, de aceea, ca Botezul să fie programat cât mai repede posibil, vârsta să nu treacă de o lună și jumătate. Copiii mai marișori sunt mai vioi, mai „activi” și nu pricep, desigur, de ce se fac atâtea mișcări cu ei, într-un timp atât de scurt. În consecință, „protestează” plângând, iar „protestul” se prelungește excesiv uneori, și mai toată slujba e un plânset! În aceste cazuri e de înțeles că participanții cu greu mai pot fi atenți la slujbă...

II. Tema catehezei vizează explicarea momentelor principale pentru primele două Taine din viața omului, *Botezul și Mirungerea*. Vorbim despre ele împreună, întrucât se săvârșesc odată, în cadrul aceleiași slujbe.

III. Tratarea va oferi, așadar, explicații concise privind următoarele momente: *cuvântul „botez”; punerea numelui; exorcismele; lepădările; unirea cu Hristos și rostirea Crezului; materia botezului (apa); cristelnița; tămâierea; uleiul (untdelemnul); întreita afundare; haina (pânza) albă; lumânarea; Sfântul Mir; înconjurarea mesei și a cristelniței; Apostolul și Evanghelia; „tunderea”; împărtășirea*.

– Cuvântul „Botez” provine din grecescul „βαπτίζω” (*a scufunda*). De aceea pruncul trebuie „scufundat” în apa din cristelniță, nu doar udat sumar sau stropit;

– **Numele** dat la botez, după tradiția ortodoxiei românești, este, de obicei, al nașului sau al sfântului zilei de naștere ori al altui sfânt ales de părinți din calendar, ca ocrotitor și model de urmat în viață. Trebuie evitate nume străine de calendarul și neamul nostru, ca: Bubi, Rudi, Franț, Shakira, Elsa etc. Numele înseamnă, astfel, o identitate specifică, de credință și neam;

– **Exorcismele** sunt rugăciuni de alungare a lucrărilor diavolești. Ele sunt rânduite în cărțile de slujbă după exemplul Mântuitorului, Care a vindecat pe cei îndrăciți (de ex. la Mt. 17, 18), dar și al Sfinților Apostoli, care au practicat astfel de exorcizări;

– **Lepădările de satana** sunt o continuare a exorcizărilor, de data aceasta prin rostirea de către naș (în numele pruncului), în mod repetat, a cuvintelor „mă lepăd de satana și de toate lucrurile lui...” O parte dintre rugăciunile de exorcizare și lepădările de satana se fac stând cu fața spre Apus, deoarece

apusul soarelui simbolizează întunericul lucrărilor celui-rău, numit și „domn (stăpân) al întunericului” (Lc. 22, 53; Ef. 6, 12):

– **Unirea cu Hristos și rostirea Crezului** se fac stând cu fața spre Răsărit, pentru că într-acolo era așezat Raiul din care au fost izgoniți protopărinții noștri, Adam și Eva, Rai pe care ni-l deschide acum botezul. Hristos Însuși e numit „Răsăritul Cel de Sus” (Lc. 1, 78). Iar unirea cu Hristos se pecetluiește prin **rostirea Crezului**. Am spus „rostire”, nu „citire”, pentru că este de dorit ca nașii să cunoască Crezul „pe deasupra”;

– **Apa**, ca materie pentru botez este, se știe, elementul natural cel mai des folosit pentru curățirea trupească. După sfințire, la botez ea se transformă în **element de curățire spirituală**;

– **Cristelnița**, în care se pune apa și se scufundă pruncul, are două semnificații: 1. Apa Iordanului, în care a fost botezat Iisus; 2. Mormântul în care a fost El îngropat, întrucât, prin afundarea în apă, sunt „îngropate” păcatele celui ce se botează, dacă e adult, iar pruncilor li se „îngroapă” păcatul strămoșesc, moștenit de fiecare om prin naștere. Propriu-zis, afundarea simbolizează moartea, împreună cu Hristos, iar ridicarea (scoaterea), învierea cu El, adică „murim împreună cu El, ca să fim părtași învierii Lui”;

– **Tămâierea** în jurul mesei și a cristelniței simbolizează buna mireasmă și harul Duhului Sfânt, care alungă mirosul cel urât al păcatului;

– **Uleiul (untdelemnul) binecuvântat**, numit și „untdelemnul bucuriei”, cu care preotul unge pruncul înainte de a-l introduce în apă, este un semn al consacrării, adică pruncul devine, prin încreștinare, „uns al Domnului”. Chiar numele de „creștin” vine de la „Hristos”, nume care în limba greacă înseamnă „Uns”;

– **Întreita afundare** a pruncului în apa cristelniței, odată cu rostirea de către preot a formulei sacramentale „Se botează robul lui Dumnezeu..., în numele Tatălui – Amin, și al Fiului – Amin, și al Duhului Sfânt – Amin”, arată că temeiul credinței noastre este Sfânta Treime;

– **Haina (pânza) albă** în care este înfășurat pruncul, după ce este scos din apă, simbolizează veșmântul luminos al celor spălați și curățiți de păcate;

– **Lumânarea** pe care o aprinde preotul după scoaterea din apă a pruncului și pe care o țin nașii simbolizează lumina harului primit la botez, dar și candela faptelor bune pe care este chemat să le împlinească, asemenea fecioarelor înțelepte din Evanghelie (Mt. 25, 4);

– **TAINA MIRUNGERII** (*ungerea cu Sfântul Mir*) are loc la câteva momente după botezarea pruncului, prin rostirea formulei „Pecetea darului

Sfântului Duh”, la care nașii spun „Amin”, adică „Așa să fie”. **Sfântul Mir** are în compoziție ulei curat de măsline, amestecat cu multe și felurite arome naturale, care îi dau un miros deosebit de plăcut. Această bogată compoziție a mirodeniilor simbolizează mulțimea darurilor Sfântului Duh, pe care le primește noul botezat. „Mirungerea” se face în semnul Sfintei Cruci – o pecetluire a creștinilor, ca membri ai Bisericii, întemeiată prin jertfa de pe Cruce a Mântuitorului. Ungerea cu Sfântul Mir înseamnă și investirea celui botezat cu harul preoției universale (*generale*) pe care îl au toți creștinii (I Pt. 2, 5,9);

– **Înconjurarea mesei și a cristelniței**, cântându-se „Câți în Hristos v-ați botezat în Hristos v-ați și îmbrăcat”, este manifestarea bucuriei tuturor celor prezenți, pentru că familia în care s-a născut pruncul dobândește un nou creștin, iar Biserica un nou membru. Înconjurarea se face de trei ori, în numele Sfintei Treimi;

– **Apostolul și Evanghelia**, care se citesc apoi, reprezintă o dovadă că ritualul are temeiuri biblice. Apostolul, din *Epistola către Romani* 6, 3-11, descrie simbolismul și efectele botezului, iar Evanghelia, de la Matei 28, 16-20, ne vorbește despre trimiterea Sfinților Apostoli pentru a boteza toate neamurile;

– **„Tunderea”** constă în tăierea câtorva fire de păr de pe capul pruncului, în semnul Crucii, simbolizând predarea totală a noului botezat sub stăpânirea și ascultarea lui Dumnezeu, dar și primul act de jertfă din partea lui, adusă lui Hristos;

– **Împărtășirea** pruncului are drept scop unirea deplină cu Hristos. Despre importanța și semnificațiile acestei Taine vom vorbi într-o cateheză viitoare.

IV. Recapitulând, să reținem următoarele cuvinte și expresii-cheie: *numele înseamnă identitate creștină și românească; înainte de unirea cu Hristos, trebuie să ne lepădăm de cel-rău; pecetluirea cu darurile Sfântului Duh conferă creștinului puterea de a sluji cu demnitate și curaj într-o lume plină de tot felul de ispite, pericole și răutăți.*

V. Asociind Taina Botezului cu alte ritualuri de consacrare din istoria mântuirii, ne aducem aminte de rolul și rostul tăierii împrejur din Legea Veche. După cum, atunci, tăierea împrejur a reprezentat un semn al legământului dintre om și Dumnezeu, așa acum, în Legea cea Nouă, botezul este actul prin care ne unim cu Hristos, în comuniune cu toți ceilalți membri ai Bisericii întemeiate de El.

VI. Generalizând semnificațiile analizate mai sus, înțelegem că *botezul este taina care, prin întreita cufundare în apă în numele Sfintei Treimi, împărtășește omului harul care șterge păcatul strămoșesc (și alte păcate, dacă este adult),*

conferindu-i identitatea de creștin. Botezul creștin este, de altfel, o treaptă în iconomia mântuirii, cum minunat se exprimă Sfântul Ioan Damaschin, care vorbește de 7 „botezuri”: I. Al potopului; II. Prin mare și nori (la ieșirea israeliților din Egipt); III. Botezul Legii Vechi; IV. Botezul lui Ioan (Botezătorul); V. Botezul Domnului, **în care se înscrie și al nostru**; VI. Botezul prin pocăință și lacrimi; VII. Botezul sângelui (al mucenicie).

VII. Aplicarea celor învățate în această cateheză se poate face doar sporindu-ne atenția și evlavia în clipele participării la slujba din biserică. În același timp, fiind atenți, dar îndemnând și pe alții, să dăm pruncilor nume creștine, care să se poată înscrie în tradițiile neamului. Mai presus de toate însă, având grijă să purtăm fiecare, cu demnitate, haina botezului pe care am primit-o, așa cum auzim că se roagă preotul spre finalul slujbei: „Cel ce ai dăruit robului Tău izbăvire de păcate prin Sfântul Botez și i-ai dat lui înnoirea vieții, Însuși, Stăpâne, Doamne, binevoiește să strălucească pururea lumina feței Tale în inima lui; apără pavăza credinței lui nebântuită de vrăjmași; păzește într-însul nespurcată și neîntinată haina nestricăciunii cu care s-a îmbrăcat, păstrând într-însul, cu harul Tău, nestricată și pecetea cea duhovnicească...”

Surse bibliografice:

- Învățătura de credință creștină ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1952;
Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, trad. Pr. D. Fecioru, Edit. Librăriei Teologice, București, 1938;
Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;
Pr. Prof. N. Necula, Pr. Lect. M. Marian, Pr. Asist. S. Tudose, *Sfântul Botez și Sfânta Cununie Azi – îndrumător teologic, liturgic și pastoral*, Edit. Cuvântul Vieții, București, 2011.

Spovedania și Împărtășania. Explicații practice

I. Introducere. Dintre cele șapte Taine, Spovedania și Împărtășania au cea mai mare frecvență în viața credincioșilor, având ca scop, pe de o parte, curățirea sufletească și trupească, pe de alta, unirea cu Hristos, în vederea dobândirii Împărăției cerurilor. Câteva îndrumări de ordin general privind Taina Spovedaniei se găsesc afișate în biserica noastră și recomandăm a fi citite, întrucât ele pot oferi o bună orientare pentru început. Facem acum un pas mai departe și prezentăm aici o seamă de învățături care răspund îndeosebi diferitelor întrebări ce ne-au fost adresate pe parcursul anilor de preoție. Trebuie să facem însă și precizarea că, în cele din urmă, „lecțiile” propriu-zise le învață fiecare credincios, de-a lungul vieții, spovedindu-se și împărtășindu-se cât mai des cu putință.

II. Tema catehezei noastre are în vedere acele aspecte practice ale Spovedaniei și Împărtășaniei care aduc lămuriri de ordin pastoral și liturgic. Pentru cine dorește aprofundări biblice, istorice și dogmatice, vom indica la sfârșit două-trei cărți de specialitate, la îndemâna tuturor.

III. Tratarea se desfășoară pe două secțiuni: prima pentru Spovedanie, a doua pentru Împărtășanie, cu întrebări și răspunsuri punctuale.

SPOVEDANIA. – *Cine trebui să se spovedească?* Toți creștinii care își simt conștiința împovărată de păcate și mai ales cei care doresc să se împărtășească. Există însă unii creștini care socot că nu au nici un păcat și, în consecință, că nu au de ce să se spovedească... Mare amăgire! Iată ce spune Sfântul Apostol Ioan: „Dacă zicem că păcat nu avem, ne amăgim pe noi înșine și adevărul nu este întru noi. Dacă mărturisim păcatele noastre, El este credincios și drept, ca să ne ierte păcatele și să ne curățească pe noi de toată nedreptatea” (I In 1, 8-9);

– *Preoții trebuie să se spovedească?* Negreșit! Iată ce afirmă Sfântul Simeon al Tesalonicului (sec. al XV-lea): „Toți trebuie să ne pocăim: și mireni, și călugări, și preoți, și arhierei, pentru că toți am greșit și greșim și suntem datori a

ne pocăi...” (*Despre preoție*). Preotul se încarcă, adesea, și cu anumite păcate ale celor care se spovedesc la el ori greșește în privința canonului pe care-l dă etc. Practic, are nevoie cu atât mai mult a se spovedi, a primi dezlegare și canon;

– *Cum ne alegem duhovnicul?* Așa cum ne alegem medicul personal, cu toată libertatea. Bine este, pe cât se poate, ca membrii unei familii să aibă același duhovnic, ca să-i cunoască mai bine pe toți și să poată face o legătură mai eficientă a sfaturilor pe care le dă;

– *Copiii de la ce vârstă trebuie să se spovedească?* Majoritatea Pravilelor vechi spun că de la 7 ani. Având în vedere însă faptul că în ultima vreme prunci se dovedesc a fi tot mai precoci, din pricina influenței mass-mediei, pot fi spovediți și mai devreme, de la 5-6 ani. Propriu-zis, de când încep să aibă conștiința greșelilor pe care le săvârșesc și simt nevoia să fie iertați („dezlegați”);

– *De câte ori pe an e bine să ne spovedim?* Nu există rețete fixe în această privință. Omul aleargă la medic ori de câte ori are nevoie. La preot, la fel. Porunca a 4-a a Bisericii (*Să ne spovedim de patru ori pe an, în cele patru posturi*) este orientativă, nu restrictivă, deși, în practică, majoritatea creștinilor așa procedează, și nu fără folos. Asocierea Spovedaniei cu postul este benefică, în sensul că, atunci când postim, ne și rugăm mai mult, iar conștiința devine mai limpede. Dar, fiecare credincios se va spovedi (și) atunci când va dori și, mai ales, când se va simți împovărat de păcate;

– *Cum ne pregătim pentru Spovedanie?* Prin post și rugăciune, în primul rând. Sunt și rugăciuni speciale înainte de a ne spovedi (*Cartea de rugăciuni*). Trebuie să ne cercetăm conștiința și să ne pregătim a spune duhovnicului ceea ce considerăm că am greșit mai tare. E bine (nu obligatoriu) să ne facem din vreme și o listuță cu aceste greșeli, spre a nu uita ceva, dar nu trebuie să alcătuim liste și pagini nesfârșite, cu tot felul de mărunțișuri, pe care le prevăd anumite chestionare de spovedanie tipărite fără binecuvântarea Sfântului Sinod, deoarece riscăm să ignorăm păcatele grele și să ocupăm timpul mărturisirii cu amănunte neesențiale;

– *Cum trebuie să fie Spovedania?* Părinții duhovnici ne dau câteva indicii: *să fie benevolă*, din convingere, nu din constrângere; *sinceră și obiectivă* (să spunem ceea ce am greșit noi, nu alții); *completă* (să nu ascundem nimic intenționat), mărturisind tot ce ne amintim că am greșit de la ultima spovedanie sau ce ne amintim că am omis (din uitare sau rușine) la alte spovedanii;

– *În ce constă „canonul” (epitimia)?* Întâi, să reținem, că nu este o pedeapsă, ci un îndreptar, un sprijin. Constă, în general, din rugăciuni, fapte de milostenie, postiri, lecturi de zidire sufletească, împlinirea anumitor sfaturi etc.

Uneori și din oprirea de la împărtășanie, pentru anumite păcate grele, dar nu ca pedeapsă, ci pentru un timp de mai bună pregătire.

ÎMPĂRTĂȘANIA. – *Cine se poate împărtăși?* Credinciosul care se pregătește prin post, rugăciune și spovedanie. Să ne amintim mereu de avertismen-tul Sfântului Apostol Pavel: „Să se cerceteze omul pe sine și așa să mănânce din pâine și să bea din pahar. Căci cel ce mănâncă și bea cu nevrednicie, osân-dă își mănâncă și bea, nesocotind Trupul Domnului... (I Cor. 11, 28-29). Nu se pot împărtăși cei opriți de duhovnic pentru păcate grele: *desfrânații, con-cubinii, pervertiții sexual, cămătarii, fermecătoarele, vrăjitoarele, ghicitoarele, descântătoarele, jucătorii de cărți, bețivii, scandalagiii, ucigașii (inclusiv prin abort), hoții* etc. De asemenea, nu se pot împărtăși alienații mintal, cei leșinați (în comă), cei îndrăciți, cei care vomită și scuipă continuu; practic, cei care nu au capacitatea fizică și psihică de a primi și reține Sfintele Taine.

– *Cât de des se poate primi Împărtășania?* Răspunsul exact îl primește fie-care credincios de la duhovnicul său. În principiu, atât de des *pe cât de des se poate pregăti*. Nu există restricții de termene. Recomandările de a ne împărtă-și în posturi sunt orientative, dar realiste și chiar bine-venite: pe lângă postire, în aceste perioade ne rugăm mai mult, ne spovedim etc.

– *Cum ne pregătim în zilele premergătoare împărtășirii?* Pregătirea este du-blă: trupească și sufletească. Din punct de vedere trupesc, ne vom îngriji să fim cât mai curați și cu îmbrăcăminte decentă, la fel de curată; sufletește: *post, rugăciune, spovedanie, împăcarea cu toți cei din jurul nostru, citirea Pravilei (canonul Sfintei Împărtășanii), împlinirea canonului primit la spovedanie etc.*

– *Ce trebuie să știm (și să facem) după împărtășire?* Nu mai sărutăm nici icoanele, nici mâna preotului, să avem grijă să nu scuipăm, dar nici să rostim cuvinte necuviincioase. De asemenea, să citim rugăciunile de mulțumire (Îm-părtășania se mai numește și „Euharistie”, cuvânt grecesc ce înseamnă „Mul-țumire”). Mai presus de toate, să avem un comportament plin de evlavie și re-cunoștință, demn de unirea cu Hristos.

– *Bătrânii și bolnavii pot fi împărtășiți acasă ori la spital?* Desigur, cu Îm-părtășanie uscată, păstrată din Joia Paștilor. Preotul trebuie chemat la timp, fie acasă, fie la spital, ca bolnavul/bătrânul să fie conștient, întrucât în comă nu mai poate fi împărtășit.

IV. Recapitulând, trebuie să ne dăm seama că toate cele de mai sus nu țin atât de știință, cât de bunăvoință. Omul receptiv va învăța „din mers”, la „școala” Bisericii toate cele de trebuință pentru o viață creștină adevărată și pentru a păși pregătit, apoi, pragul veșniciei.

V. Asociind cele două Taine cu rânduieli și practici din Legea Veche, ne amintim că Spovedania a fost prefigurată prin misiunea și sfaturile profeților, iar Împărtășania prin Mana din pustie...

VI. Generalizând învățăturile din „Tratare” înțelegem acum că Spovedania este *Taina prin care credinciosul dobândește iertarea păcatelor și împăcarea cu Dumnezeu, cu sine și cu semenii*, iar Împărtășania – *Taina prin care se realizează unirea noastră deplină cu Hristos, Dumnezeu întrupat*.

VII. Aplicarea celor învățate se poate face numai prin libera consimțire a fiecărui credincios în parte, așa cum se petrec lucrurile cu mare parte a bunilor noștri enoriași. Alții, în virtutea aceleiași libertăți, înlocuiesc spovedania cu ședințele la psiholog, iar împărtășania o amână „mai către bătrânețe”, riscând chiar să nu o mai ajungă... Trebuie să precizăm aici că nu contestăm ajutorul pe care îl poate oferi psihologul (ori psihiatrul), ca specialist, într-un anumit moment al vieții cuiva. Preoții duhovnici colaborează adesea și cu psihologii, și cu psihiatrii, mai ales cu cei care sunt credincioși. Avem situații în care unii creștini solicită spovedania după ce au fost trimiși la preot de către psiholog/psihiatru... Și invers: sunt situații în care și preotul trebuie să solicite opinia unui psiholog ori medic psihiatru. Va căuta însă, pe cât posibil, să-i recomande pe cei care sunt și buni creștini și care, din fericire, nu lipsesc. Actul terapeutic uman, trupesc și sufletesc, nu este unul exclusivist, al preotului ori al psihologului, ci un act de conlucrare, care presupune efort de echipă, potrivit competențelor specifice fiecăruia. Actul mântuitor al omului însă aparține exclusiv Bisericii întemeiate de Mântuitorul Iisus Hristos, Duhovnicul cel Mare și Vindecătorul desăvârșit, prin Leacul Nemuririi – Preasfântul Trup și Preasfânt Sângele Său.

Surse bibliografice:

- Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;
Învățătura de credință creștină ortodoxă, Edit. Institutului Biblic, București, 1952;
 Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1978;
 Pr. Prof. Ion Bria, *Dicționar de Teologie Ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1994;
Carte de Rugăciuni, edițiile Sfântului Sinod (inclusiv ale Arhiepiscopiiilor și Episcopiiilor).

Căsătoria. Simbolismul, pe scurt

Pregătindu-ne să vorbim despre înțelesurile rânduiei Tainei Cununii, să ne amintim, mai întâi, toți cei care am fost martorii acestui eveniment major, câtă bucurie aduce în familie, dar și câte emoții și griji au asupra-le mirii, dimpreună cu părinții și rudeniile apropiate. Să ne amintim, totodată, de frumoasele tradiții locale, care dau evenimentului un surplus de bucurii, dar și de temeri nenumărate, ca nu cumva să nu iasă totul bine. La sfârșitul veacului al XIX-lea, preotul academician Simion Florea Marian (1847-1907) a publicat o foarte interesantă carte, „Nunta la români” (1890), care cuprinde o mulțime de astfel de frumoase tradiții, care s-au mai pierdut pe alocuri ori au fost înlocuite cu obiceiuri ce țin de viața modernă, desigur.

Familia care organizează nunta în zilele noastre trebuie să se îngrijească, deopotrivă, de cele ce țin de „Marta”, cât și de cele ce aparțin „Mariei” (Lc. 10, 38-42). Altfel spus: atât de cele materiale, cât și de cele spirituale. Din păcate, nu peste tot aceste două griji sunt tratate în mod echilibrat, încât cele ce țin de „partea Mariei” sunt adesea în suferință. Chiar în timpul slujbei, concentrarea de a se face poze și a se filma este adesea mai mare decât atenția care trebuie acordată rugăciunilor. Nu mai vorbim de nuntașii care nici măcar nu intră la slujbă, preferând să stea pe scări ori în curte, la o țigară-două și la câteva convorbiri telefonice, până termină „popa”, dar „sunt la post” apoi, când se fac fotografiile de grup. În astfel de cazuri, sfântul lăcaș este văzut ca un „studio” particular, bun de filmat și făcut poze. De ce se întâmplă așa? Pe lângă precaritatea educației civice, în general, constatăm și lipsa unei catehizări consistente: practic, mirii, nașii, nuntașii etc. nu cunosc semnificațiile Tainei Cununii. Să nu fim înțeleși greșit: în viața modernă trebuie să acceptăm și anumite înnoiri, inclusiv filmatul, chiar în biserică. Însă măcar în sfântul lăcaș trebuie să se acorde (și) sfintei slujbe atenția cuvenită, cel puțin în mod

egal cu celorlalte preocupări și griji. Aici intervine, de fapt, datoria noastră, a preoților, să-i sensibilizăm (*catehizăm*) pe tineri asupra importanței cununiei religioase, având convingerea că numai așa vor fi mai receptivi, mai atenți și mai evlavioși.

Din fericire, sunt și zone în țară, cu parohii model, în care grijile pentru cele duhovnicești sunt în atenția tuturor. Bunăoară, în astfel de parohii mirii știu că înainte de nuntă trebuie să meargă la preot pentru spovedanie, iar în timpul săvârșirii Cununii toată suflarea participă cu evlavia cuvenită. Astfel de exemple izolate sperăm să fie, printr-o catehizare mai conștiințioasă, ca „puținul aluat care să dospească toată frământătura” (Gal. 5, 9).

II. Tema catehezei vizează explicarea momentelor principale din rânduiala Cununii, pentru a înțelege cât mai bine importanța ei, pentru a vedea legătura dintre Familie și Biserică, dar și pentru a evidenția responsabilitățile ce rezultă din unirea dintre bărbat și femeie, înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

III. Tratarea temei are în vedere simbolismul următoarelor momente din slujbă, dar și al câtorva dintre obiectele utilizate: *punerea inelelor (logodna), făcliile (lumânările), cununile, paharul cu vin, înconjurarea mesei, „dezlegarea” cununilor a opta zi.*

– **inelele** (*verighetele*), care sunt cercuri închise, fără început și fără sfârșit, erau în Vechiul Testament simbol al puterii și încrederii ce se acorda cuiva; în creștinism ele simbolizează *iubirea nesfârșită și fidelitatea reciprocă*, dar și *trăinicia legăturii dintre viitorii soți*;

– **făcliile** (*lumânările*) pe care le țin nașii în mâini sunt simbolul *curăției mirilor, al luminii darurilor cerești și, totodată, al bucuriei nuntașilor*. În același timp, lumânările sunt un simbol al jertfei: ca să lumineze, trebuie să ardă, să se topească... Viitorii soți sunt îndemnați, astfel, la jertfă și jertfelnicie, pentru a fi lumină unul altuia, dar și celor din jur;

– **cununile**, confecționate în chipul coroanelor pe care le poartă regii și împărații, simbolizează *demnitatea, puterea și biruința asupra vrăjmașilor*. În vechime, erau „încununăți” împărații biruitori în războaie, atleții care câștigau luptele în arene și fetele care își păstrau curăția virginală. Astăzi, cununile sunt un *semn al încrederii* pe care comunitatea (Biserica) o acordă celor doi, dar și *încununarea* anumitor virtuți prin care ei s-au făcut remarcați până în acel moment al vieții lor. Simbolismul este deplin mai ales atunci când cei doi și-au păstrat fecioria și se prezintă curați înaintea Sfântului Altar. Părintele Galeriu așa îi îndemna mereu pe tinerii care se pregăteau pentru căsătorie: *feciorie până la Altar, fidelitate până la moarte!*

– **paharul cu vin și pâinea** (*pișcoturile*) binecuvântate de preot, din care mirii gustă de trei ori, închipuie atât bucuria nunții, cât și pregustarea din „paharul” comun al vieții de familie, cu toate bucuriile și necazurile căsniciei. Cântarea din acest moment, „Paharul mântuirii voi lua...” (*fragment din Psalmul 115*), amintește de faptul că în vechime Cununia se săvârșea unită cu Liturgia, la care mirii se împărtășeau chiar cu Sfintele Taine. Vinul și pâinea de acum sunt doar o reminiscență a frumoasei rânduiei de odinioară. Trebuie să spunem totuși că există și astăzi, din fericire, miri care își păstrează curăția până la nuntă și care, după spovedania pe care o fac cu o zi-două mai înainte, participă la Liturgia din duminica nunții lor, la care se și împărtășesc;

– **înconjurarea mesei** de trei ori simbolizează și exprimă bucuria firească a nunții. Cele trei cântări de acum au, fiecare, un anumit înțeles: „Isaie, dănuiește! Fecioara a avut în pânțele...” – amintește de Întruparea și Nașterea lui Iisus, ca îndemn pentru miri să aducă prunci pe lume; celelalte două – „Sfinților mucenici, care bine v-ați nevoit...” și „Slavă Ție, Hristoase...” – vor să amintească faptul că mirii trebuie să se facă părtași lui Hristos și sfinților Lui, prin viața lor curată și prin jertfelnicie, asemenea sfinților și mucenicilor. Înseși cununiile pe care mirii le au pe cap amintesc acum de faptul că Mântuitorul îi va încununa în ceruri pe soții care vor avea o viață curată, așa cum i-a încununat și pe sfinți;

– **rugăciunea din ziua a 8-a**, numită și „dezlegarea cununiilor” sau a „scoaterii mirilor la biserică”, amintește, pe de o parte, de un obicei străvechi: mirii purtau după nuntă, timp de o săptămână, cununi de ramuri (frunze) de merișor, pe care preotul le lua (le „dezlega”) de pe capetele lor, a opta zi; pe de altă parte, rugăciunea (molifta) care se citește acum are rolul de a-i „dezlega” pe miri și a fi învredniciți să reintre în biserică, ei considerându-se nevrednici a intra, pentru că și-au pierdut curăția feciorelnică de mai înainte. Cel mai important aspect care trebuie reținut însă este sugerat de una din expresiile din rugăciunea de dezlegare: „Învrednicește-i să intre în sfânta biserică și să se împărtășească cu Sfintele Tale Taine...” Mirii trebuie să apeleze, astfel, la preotul lor duhovnic (iar dacă nu au, să-și aleagă neapărat unul), care îi va pregăti, prin spovedanie și sfaturile cuvenite, nu doar pentru simpla reintrare în sfântul lăcaș, ci pentru a se învrednici de primirea Sfintei Împărtășanii. În acest mod, ritualul „dezlegării cununiilor” sau al „scoaterii mirilor la biserică” depășește caracterul formal, ajutându-i pe miri să înainteze creștinește încă de la începutul căsniciei. Mai pe scurt, slujba aceasta din a 8-a zi se împlinește, are finalitate, numai dacă mirii ajung la Sfântul Potir.

IV. Recapitulând acum învățăturile principale creionate mai sus, pentru a le fixa mai bine, să reținem mesajele prioritare: *să acordăm atenție sfintei slujbe, cel puțin în mod egal ca celorlalte griji organizatorice ale nunții; să ne legăm de suflet simbolurile creștine ale Tainei, concentrate în expresiile-cheie: curăție (feciorie) până la nuntă; iubire și fidelitate până la mormânt; jertfelnicie, ajutor reciproc, naștere de prunci, ascultarea de un duhovnic, pregătire periodică (spovedanie) pentru Taina Sfintei Împărtășanii...*

V. Asocierea cea mai potrivită pentru Taina Nunții și pentru legătura de iubire dintre soț și soție este cea descrisă de Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Efeseni: „Supuneți-vă unul altuia, întru frica lui Hristos. Femeile să se supună bărbaților lor ca Domnului, pentru că bărbatul este cap femeii, precum și Hristos este cap Bisericii, trupul Său, al cărui mântuitor și este. Ci precum Biserica se supune lui Hristos, așa și femeile bărbaților lor, întru totul. Bărbaților, iubiți pe femeile voastre, după cum și Hristos a iubit Biserica, și S-a dat pe Sine pentru ea...” (5, 21-25). Așadar, *asocierea cu Biserica*, asociere ce se vede și din faptul că familia a fost numită „mica biserică” sau „biserica de acasă” (Sfântul Ioan Gură de Aur).

VI. Generalizând înțelesurile descrise până aici, propunem acum o definiție concentrată a Slujbei Cununiei: *Taina prin care doi tineri primesc binecuvântarea Bisericii, în urma făgăduinței liber consimțite, dată în fața părinților și a preotului duhovnic, în scopul desăvârșirii personale, a nașterii de prunci și a întrajutorării.* La fel de concentrat ni se pare și acest fragment al unei rugăciuni ce se rostește după citirea Evangheliei, fragment care sugerează respectarea cu sfințenie a fidelității reciproce, ca premisă pentru o conviețuire durabilă și demnă: „Doamne, păzește-i în pace și bună-înțelegere. Arată nunta lor cinstită, **ferește patul lor neîntinat!** Și-i învrednicește să ajungă bătrâneți fericite, cu inimă curată, împlinind poruncile Tale...” (*subl. n.*).

VII. Aplicarea firească a învățăturilor desprinse din simbolismul acestei slujbe ne vizează pe toți cei implicați în actul matrimonial: miri, părinți, nuni, nuntași, preoți-slujitori. Semnificația inelelor, a cununiilor, a lumânărilor, a paharului cu vin etc. trebuie transpusă de miri într-un comportament conjugal creștinesc deplin: iubire nelimitată, fidelitate, jertfelnicie, atașament față de Biserică și Neam. Părinții, nunii și nuntașii prezenți la săvârșirea tainei trebuie să însoțească preotul și strana (corul), pe tot parcursul slujbei, cu atenția și evlavia cuvenite, conștienți fiind că rugăciunile lor tainice au partea lor de contribuție la temeluirea sfântă a căsniciei celor doi. În acest mod, toți cei prezenți dovedesc respect față de sfântul lăcaș, receptivitate față de semnifi-

cațiile adânci ale ceremonialului și dorință sinceră ca mirii să întemeieze o familie creștină cu adevărat.

Surse bibliografice:

Învățătura de credință creștină ortodoxă, Edit. Institutului Biblic, București, 1952;

Aghiasmatar, Edit. Institutului Biblic, București, 2002;

Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;

Simion Florea Marian, *Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparativ*, Edit. Saeculum I.O., București, 2000;

Pr. Prof. N. Necula, Pr. Lect. M. Marian, Pr. Asist. S. Tudose, *Sfântul Botez și Sfânta Cununie Azi – îndrumător teologic, liturgic și pastoral*, Edit. Cuvântul Vieții, București, 2011.

Hirotonia. Momente ale slujbei și simbolismul lor (prezentare selectivă)

I. Slujba Hirotoniei, deosebit de frumoasă și emoționantă, se săvârșește în cadrul Sfintei Liturghii, pentru toate cele trei trepte: arhiereu, diacon și preot. Trebuie să amintim că ea nu poate fi înțeleasă profund decât citind măcar una dintre scrierile dedicate preoției de câțiva Sfinți Părinți cărturari ai Bisericii – Grigorie Teologul (*Despre Fugă*), Ioan Gură de Aur (*Despre preoție*), Ambrozie al Mediolanului (*Despre datoriile preoților*), Dionisie Areopagitul (*Despre ierarhia bisericească*), Grigorie cel Mare (*Cartea regulei pastorale*) etc. – și în același timp, doar prin participarea efectivă la săvârșirea slujbei. Credincioșii au deseori privilegiul de a fi părtași la un asemenea eveniment, atunci când se săvârșesc Sfinte Liturghii cu arhiereu, fie în catedralele chiriarhale, fie la sfințiri de biserici, fie chiar în propria parohie, când episcopul locului se află în vizită pastorală. Să reținem dintru început că mirenii (*credincioșii*) nu au un rol pasiv la desfășurarea acestei Sfinte Taine. Precum activă le este participarea la Sfânta Liturghie, prin răspunsurile date slujitorilor consacrați, așa și în cazul Hirotoniei: credincioșii se roagă în taină, împreună cu soborul slujitorilor, pentru ca harul Sfântului Duh să se pogoare asupra candidatului la preoție, pentru a-și împlini după cuviință misiunea pentru care a fost chemat, ales și pregătit. În același timp, își manifestă participarea prin răspunsul „vrednic este!” sau, în cazuri extrem de rare, „nevrednic este!” – atunci când cineva cunoaște anumite acte majore de nevrednicie ale candidatului.

II. Tema catehezei se va ocupa doar de câteva elemente ce privesc hirotonia preotului, întrucât această treaptă a slujirii are legătura cea mai strânsă cu viața liturgică a credinciosului de rând.

III. Tratarea își propune explicarea, pe scurt, a următoarelor noțiuni și momente ale slujbei: *hirotonie* și *hirotesie*; *pregătirea candidatului*; *locul săvâr-*

șirii; jurământul din mijlocul bisericii; săvârșitorul Tainei și simbolismul celor trei metanii; înconjurul Sfintei Mese și cele trei tropare; mâinile încrucișate pe Sfânta Masă; „dumnezeiescul Har..”; Sfântul Agneț în mâinile noului hirotoneit; veșmintele primite la „vrednic este!”; Rugăciunea Amvonului; Miruitul.

– **hirotonie**, strict etimologic, înseamnă „întinderea mâinii” (*χελρ* – *mână*; *τείνω* – *a întinde*), întrucât la începuturi alegerea candidatului pentru preoție se făcea în cadrul comunității parohiale prin *întinderea* (*ridicarea*) mâinii, adică prin votul credincioșilor prezenți; astăzi, „hirotonie” înseamnă *întinderea* (*punerea*) *mâinilor* episcopului pe creștetul celui numit prin decizia autorităților bisericești, cu recunoaștere oficială din partea celor civile; **hirotesie** (*χελρ* – *mână*; *τίθημι* – *a pune*) înseamnă efectiv „punerea mâinilor” episcopului peste un anumit candidat, fie pentru acordarea uneia din treptele inferioare clerului (*citeț, ipodiacon*), fie pentru anumite distincții onorifice, pentru preoții care s-au remarcat prin anumite vrednicii: *sachelar, iconom, iconom stavrofor* (pentru preoții de mir); *singhel, protosinghel, arhimandrit* (pentru călugări);

– **pregătirea candidatului** presupune două etape: una de durată (*educație religios-morală în familie, în școală, în biserică; studii teologice, practică liturgică* etc.), alta în ajunul hirotoniei (*post, împăcare cu semenii, spovedanie, rugăciunile pentru împărtășire, curăție trupească* etc.);

– **locul săvârșirii**: hirotonia se săvârșește numai în Sfântul Altar, fiind Sfântă Taină; hirotesile, în naos și pe solee (în fața Altarului), fiind simple ierurgii;

– **jurământul** citit de candidat în mijlocul bisericii reprezintă un legământ solemn înaintea lui Dumnezeu, a episcopului și a credincioșilor de a-și împlini cu cinste îndatoririle preoțești. De adâncă responsabilitate sunt, de pildă, următoarele fragmente: „În toată viața mea mă voi călăuzi după Sfintele Evanghelii... Prin întreaga mea slujire, învățătorescă, sfințitoare și pastorală, precum și prin armonia vieții de familie, mă voi strădui să apăr Sfânta Biserică...”;

– **săvârșitorul Tainei** este episcopul, cu întreita sa autoritate: harismatică, învățătorescă și pastoral-administrativă. De reținut că în cadrul ceremoniei candidatului face câte **trei metanii**, înaintea lui Dumnezeu, desigur, dar și în fața episcopului, atât în mijlocul bisericii, cât și în Sfântul Altar (*câte trei, în trei serii*), ca semn al ascultării depline față de poruncile dumnezeiești și totodată, față de ierarhul care îl hirotonește și căruia îi va fi subordonat canonic. Iată ce spune, de pildă, Canonul 39 apostolic: „Prezbiterii (*preoții*) și diaconii să nu săvârșescă nimic fără învoirea episcopului; căci el este cel căruia i s-a încredințat poporul Domnului și de la el se va cere socoteală pentru sufletele lor”;

– **înconjurarea Sfintei Mese**, de trei ori, în timp ce se cântă cele **trei tro-pare** (*Sfinților mucenici...*, *Slavă Ție, Hristoase...*, *Isaie, dănuiește...*), la fel cu cele din cadrul Tainei Cununii, deși nu în aceeași ordine, simbolizează **cununia** (*legământul*) noului slujitor cu Biserica, asemenea mucenicilor, *care L-au mărturisit pe Hristos, dându-și viața pentru El, spre slava Lui și mântuirea lor*;

– **încrucișarea mâinilor** pe marginea Sfintei Mese și rezemarea frunții peste ele semnifică faptul că noul preot își va „rezema” slujirea pe Hristos și pe învățătura Sa, Sfânta Masă simbolizând acum pe Hristos Însuși. Este un act ce amintește de gestul Sfântului Apostol Ioan, care și-a rezemat capul pe pieptul Mântuitorului la Cina cea de Taină;

– **„dumnezeiescul Har...”** și cele **două rugăciuni** (*Doamne Dumnezeu nostru... și Dumnezeule, Mântuitorul nostru...*), citite de arhiereu, reprezintă partea centrală a Tainei, cu momentele în care harul preoției coboară peste cel ce este hirotonit;

– **veșmintele** pe care le primește de la arhiereu, cu rostirea „vrednic este” sunt: **epitrahilul**, **brâul** și **felonul** (**stiharul** și **mânecuțele** le-a primit la hirotonia în diacon). **Stiharul** este un veșmânt lung, de obicei de culoare deschisă, simbolizând curăția slujitorului; **mânecuțele**, de forma unor manșete, simbolizează puterea lui Dumnezeu, care întărește mâinile celui care slujește; **epitrahilul** semnifică jugul preoției, urmând pilda Mântuitorului: „Luați jugul Meu asupra voastră...” (Mt. 11, 29); **brâul** este semnul puterii duhovnicești, prin care se poate înfrânge orice ispită care l-ar abate de la îndatoririle preoției; **felonul**, de forma unei mantii, semnifică puterea proniatoare a lui Dumnezeu, dar și dreptatea și sfințenia care trebuie să „îmbrace” ținuta morală a preotului;

– După sfințirea Darurilor, arhiereul îi dă pe un disc **Sfântul Agneț** (*vezi cateheza despre Proscomidie*), zicându-i: „Primește Odorul Acesta și-L păzește pe El până la a doua venire a Domnului nostru Iisus Hristos, când Îl va cere de la tine!” – insuflându-i conștiința răspunderii uriașe pe care și-a asumat-o, ca iconom al Tainelor lui Dumnezeu;

– **Rugăciunea Amvonului** (*Cel ce binecuvântezi...*) este rostită de noul hirotonit ca semn arătat credincioșilor că a primit harul și puterea de a se ruga pentru ei. Tot el îi și **miruiește**, având primul prilej să le spună „Ajutorul meu de la Domnul...” și mărturisind, astfel, pentru sine, dar și pentru credincioși că „toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de Sus vin, pogorând de la Părintele luminilor...”

IV. Recapitulând acum momentele principale schițate mai sus, pentru a le fixa mai bine, să reținem reperele-cheie: *ridicarea/punerea mâinilor*; *pre-*

gătirea integrală a candidatului; ascultare ierarhică; slujire sub jurământ; iconom al Tainelor lui Dumnezeu.

V. Asociere. Taina Hirotoniei (*preoției*) este recunoscută ca atare numai în Bisericile Ortodoxă și Catolică. Protestanții și neoprotestanții (*pocăiții*) susțin că preoția este universală: fiecare creștin, spun ei, poate fi considerat un „preot” în comunitatea din care face parte. Ei interpretează greșit cuvintele Sfântului Apostol Petru: „Iar voi sunteți seminție aleasă, preoție împărătească, neam sfânt, popor agonisit de Dumnezeu” (I, 2, 9). Aici e vorba de „preoție” generală, obținută la botez, nu specială – prin hirotonie; propriu-zis, de slujirea generală pe care fiecare creștin o poate exercita în Biserică, sub cele trei aspecte: învățătoresc, harismatic și administrativ.

VI. Generalizând, înțelegem acum că Hirotonia sau Preoția este Taina prin care cei anume pregătiți primesc, prin punerea mâinilor și rugăciunea Arhiereului, puterea de a *propovădui* Evanghelia, de a *sfinți* prin Sfintele Taine și de a-i *îndruma* pe credincioși la mântuire. Arătând importanța uriașă a slujirii preoțești, cunoscutul teolog rus Alexei Homiakov spune că, *dacă ar înceta Hirotonia, ar înceta toate Tainele, afară de Botez, iar neamul omenesc ar fi rupt din har.*

VII. Aplicarea învățăturilor privind Taina Hirotoniei revine atât candidaților la preoție, cât și celor care îi propun. Astfel, candidații se vor pregăti cu cea mai mare conștiinciozitate, sub ambele aspecte, intelectual și moral, iar după hirotonie vor avea mereu în vedere jurământul depus. „Propunătorii” candidatului să fie la fel de responsabili, începând cu preotul de parohie, care dă recomandarea pentru a urma studiile teologice, continuând cu profesorii care îi conferă diploma și încheind cu Chiriarhul locului, care își asumă răspunderea hirotoniei. Între „propunători” se numără, am văzut, credincioșii simpli, care, prin acel „vrednic este!”, au partea lor de răspundere. Canonistul Liviu Stan notează: „Poporul întotdeauna a fost considerat în Biserică între părtașii actului alegerii, căci impunerea unui cleric neagreat este *împotriva spiritului Bisericii Ortodoxe, care este străină oricărei măsuri silnice*” (*Mirenii în Biserică*).

Surse bibliografice:

- Învățătura de credință creștină ortodoxă*, Edit. Institutului Biblic, București, 1952;
 Prof. N. Chițescu, Prof. Isidor Todoran, Pr. Prof. I. Petreună, *Teologia Dogmatică și Simbolică*, vol. II, Edit. Renașterea, Cluj-Napoca, 2005;
 Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;
 Pr. Prof. Dr. Liviu Stan, *Mirenii în Biserică*. Studiu canonic-istoric, Sibiu, 1939.

Taina Sfântului Maslu. Importanța și simbolismul

I. Pregătirea apercceptivă, necesară unei bune înțelegeri a importanței și a semnificațiilor Tainei Sfântului Maslu, trebuie să plece de la o realitate evidentă a vieții noastre liturgice: participarea credincioșilor la această slujbă este întotdeauna sporită, comparativ cu prezența la celelalte slujbe de seară (Acatiste, Vecernii etc.). De ce? Pentru că binefacerile ei se răsfrâng direct asupra sănătății trupești și sufletești, pe care tot mai numeroși creștini o caută, pentru ei ori pentru cineva drag din familie. Prin faptul că ea este săvârșită de mai mulți preoți, iar numărul creștinilor participanți este semnificativ, Taina Sfântului Maslu poate fi socotită o *Taină a comuniunii*, întrucât nimeni nu se roagă doar pentru sine, ci toți (și) pentru ceilalți, fie prezenți, fie că se află pe patul suferinței, la spital, ori acasă. Se înalță, astfel, o rugăciune iubitoare a comunității, pentru a primi harul iertării de păcate, odată cu cel al vindecării trupești și sufletești.

II. Tema se concentrează, așadar, asupra câtorva învățături privind importanța și simbolismul Tainei Sfântului Maslu, pentru creștinii doritori de a înțelege mai bine rânduiala acestei slujbe.

III. Tratarea temei se va axa pe următoarele momente: *denumirea Tainei; rugăciunea de sfințire a untdelemnului; lecturile biblice; rugăciunile speciale; ungerea credincioșilor; întrebuințarea untdelemnului sfințit.*

– Cuvântul *Maslu* vine din paleoslavul „maslo” (de unde și cuvântul „măslin”), care înseamnă „untdelemn”, avându-se în vedere faptul că untdelemnul (*uleiul*) reprezintă materia de bază întrebuințată la săvârșirea Tainei;

– *Rugăciunea de sfințire a untdelemnului* (*Doamne, Carele cu mila și îndurările Tale...*), rostită de șapte ori, are darul de a-i da uleiului putere tămăduitoare. Inițial materie simplă, uleiul devine, după sfințire, materie transfigurată, plină de har, ce se va transmite apoi prin ungere credincioșilor;

– *Lecturile biblice (7 Apostole și 7 Evanghelii)* nu sunt selectate întâmplător. Toate au legătură cu felurite vindecări săvârșite de Mântuitorul Iisus Hristos și de Sfinții Apostoli, dar conțin și mesaje pedagogico-creștine ce vizează însănătoșirea sufletească și trupească;

– *Cele 7 rugăciuni* ce se citesc după citirea pericopelor evanghelice au în cuprinsul lor expresii care se aseamănă mult cu cele pe care le auzim la molitva ce se face la Taina Spovedaniei, întrucât ambele Taine au în vedere iertarea păcatelor, fără de care nu-i posibilă vindecarea deplină;

– *Numărul „7”* nu este nici el întâmplător, desigur. Această cifră este simbol al deplinătății, cu temeiuri în Sfânta Scriptură (*șapte zile ale Creației; șapte brațe ale sfeșnicului din Sfânta Templului; mai ales, șapte daruri ale Sfântului Duh*: „O Mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un Lăstar din rădăcinile lui va da. Și Se va odihni peste El Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al bune-credințe. Și-L va umple pe El duhul temerii de Dumnezeu – Is. 11, 1-3). În contrast, numărul șase este semnul nedeplinătății, iar de trei ori șase (666) este un simbol al imperfecțiunii maxime. De aceea, în Biblie apare ca număr al „fiarei” apocaliptice, adică al lui Antihrist (Apoc. 13, 1-18);

– *Ungerea credincioșilor cu untdelemnul sfințit* se face în urma citirii rugăciunii speciale, *Părinte Sfinte, Doctorul sufletelor și al trupurilor...*, rugăciune ce reprezintă esența („formula”) Tainei; la sfârșit, se împart credincioșilor bețișoare cu vată, impregnate cu untdelemn sfințit, pentru a fi utilizate și ulterior atât de cei care au participat la slujbă, cât și pentru cei bolnavi de acasă ori de la spital. După folosire, aceste bețișoare se adună și se îngroapă ori se ard, iar cenușa se aruncă într-un loc curat. Pentru credincioșii bolnavi care, din felurite motive, nu pot participa la slujba din biserică, este bine să fie aduse și anumite obiecte de îmbrăcăminte (de obicei, cămăși), care vor fi binecuvântate de preot prin ungerea cu același untdelemn sfințit;

– *Untdelemnul sfințit*, care se ia acasă, se va păstra într-un loc curat. El poate fi folosit atât pentru ungerea bolnavilor, cât și la candelă. De asemenea, se poate pune și în aluatul pentru pâinișoarele ce se fac în casă, din care pot mânca bolnavii, spre mângâiere și însănătoșire. Pentru aceste pâinișoare, credincioșii aduc la slujbă și făina necesară, pentru a fi binecuvântată, alături de alte alimente sau fructe care mai pot fi aduse. Tot din făina binecuvântată la Sfântul Maslu se pot face și prescurile pentru Sfânta Liturghie.

IV. Recapitulând și străduindu-ne să reținem cele de mai sus, înțelegem că nu întâmplător credincioșii noștri au mare evlavie pentru această slujbă.

Harul Duhului Sfânt, primit prin rugăciunile atât de frumoase și prin ungerea cu untdelemnul sfințit, le aduce credincioșilor mângâiere, iertare, dar și minunate vindecări, potrivit credinței fiecăruia. Harul primit rodește, totodată, prin cele *șapte daruri ale Duhului Sfânt*, atât de benefice în plan moral-duhovnicesc.

V. Asocierea Tainei Sfântului Maslu a fost anticipată mai sus, arătând legătura ei cu *Taina Spovedaniei*, pentru că cele șapte rugăciuni au în conținut expresii prin care se invocă iertarea și dezlegarea de păcate, la fel ca în rugăciunile molitvei de la Spovedanie. Mai mult, Taina Sfântului Maslu reprezintă o bună pregătire și o sensibilizare sufletească pentru însași Taina Spovedaniei. Trebuie să atenționăm aici că iertarea și însănătoșirea sufletească, începută prin Taina Sfântului Maslu, nu poate fi deplină decât prin Spovedanie și Împărtășanie, iar atașamentul față de Sfântul Maslu nu trebuie să excludă Sfânta Liturghie. Notăm acest aspect, pentru că unii creștini participă cu multă evlavie la Taina Maslului, dar uită (ignoră) Sfânta Liturghie... La fel cum cineva ar rămâne în tinda unei biserici, fără să pășească înăuntrul bisericii respective. De ce *înăuntru*? Pentru că numai aici se poate primi hrana (*Împărtășania*) trebuincioasă însănătoșirii depline, respectiv, mântuirii.

VI. Generalizând binefacerile primite prin Taina Sfântului Maslu, evocăm acum un fragment extras din rugăciunea a 6-a, care concentrează scopul terapeutic și mântuitor: „Stăpâne Doamne, ascultă-mă pe mine păcătosul în ceasul acesta, pentru robii Tăi (N). Treci cu vederea, ca un Dumnezeu Care nu ții minte răul, toate păcatele lor. Izbăvește-i pe ei de chinul cel de veci. Gura lor o umple de lauda Ta. Buzele lor le deschide spre slăvirea numelui Tău. Măinile lor le întinde spre lucrarea poruncilor Tale. Picioarele lor îndreptează-le spre vestirea Evangheliei Tale. Toate mădularele și gândirea lor întărește-le cu harul Tău...”

VII. Aplicarea învățăturilor privitoare la această Sfântă Taină se poate face doar participând cu evlavie și atenție la săvârșirea ei, cât mai des posibil. Și nu numai atunci când suntem bolnavi trupește. Sfântul Simeon al Tesalonicalui învață că *fiecare creștin trebuie să se nevoiască a primi această Taină, și nu o dată, ci de mai multe ori (Despre Sfântul Maslu)*. De fapt, Taina Sfântului Maslu are în vedere, cu prioritate, însănătoșirea sufletească, fără de care cea trupească nu-i posibilă și nici nu are valoare în planul mântuirii. În același timp, participând la această slujbă, trebuie să ne ferim de anumite practici greșite, cum ar fi dorința de a ști dacă un anumit bolnav moare sau trăiește, în funcție de pagina la care se deschide Evanghelia la sfârșitul slujbei... În rân-

duiala slujbei din Molitfelnic și Aghiasmatar se arată că **nu** bolnavul deschide Evanghelia, ci unul dintre preoți: „Preotul cel dintâi, luând Sfânta Evanghelie, o dă bolnavului să o sărute și apoi **o deschide preotul**; astfel deschisă, preoții slujitori o țin deasupra capului celui bolnav, iar preotul cel dintâi zice rugăciunea...” Dacă nu se procedează așa, se încalcă rânduiala și se încurajează practicile magice și superstițiile. Taina Sfântului Maslu nu trebuie confundată cu magia, ghicitul sau horoscoapele! În caz contrar, în loc de vindecare, bolnavul își atrage osândă. La fel și slujitorul care nu respectă rânduilele.

Trebuie să reținem, de aceea, că Taina Sfântului Maslu nu are în vedere nicidecum identificarea unor „semne” ale morții cuiva, ci doar ceea ce spun Părinții Bisericii într-o definiție concentrată: „Sfântul Maslu este Taina care, prin rugăciunile preoților și prin ungerea trupului cu untdelemn sfințit, împărtășește credincioșilor harul dumnezeiesc pentru tămăduirea bolilor trupului și suflătești, pentru iertarea păcatelor și pentru întărirea sufletului” (*Învățătura de credință ortodoxă*).

Surse bibliografice:

Aghiasmatar, Edit. Institutului Biblic, București, 2002.

Învățătura de credință ortodoxă, Edit. Institutului Biblic, București, 1952.

Pr. Prof. Dr. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980.

Pr. Lect. George Remete, *Dogmatica*, Alba Iulia, 1996.

Sfeștania (Aghiazma mică¹). Scurte explicații

I. Sfeștania este una din slujbele cel mai des solicitate din partea credincioșilor, în toate zonele țării noastre, dar motivele acestor solicitări sunt diferite totuși, de la creștin la creștin. În general, se știe că prin această slujbă se purifică și se sfințește casa, dimpreună cu cei ce locuiesc în ea. Mulți dintre credincioși solicită săvârșirea ei după ce s-au mutat în casă nouă ori după lucrări de reparații și înnoiri la casa veche. Și bine fac. Alții au în gând sporul casei, propriu-zis al familiei și al fiecărui membru în parte. Și acest gând e bun. Unii însă consideră prezența preotului și săvârșirea slujbei ca pe un act magic, în urma căruia trebuie obligatoriu să-ți „meargă bine” într-o anumită afacere, să se poată „rezolva” rapid un măritiș etc. În aceste cazuri, creștinii gândesc oarecum mercantil, în termenii „economiei de piață”, vrând parcă să-I impună niște condiții lui Dumnezeu: „Doamne, iată, am chemat preotul să-mi facă sfeștanie. Aștept, de acum, să-mi îplinești cutare și cutare...” Un astfel de „târg” nu este plăcut lui Dumnezeu, desigur. Pe de altă parte, nu este greșit dacă, pe lângă dorința generală de sfințire a casei, credincioșii adresează și anumite cereri binecuvântate: să fie sănătoși, să aibă pace și bună înțelegere, să sporească în tot lucrul bun și bineplăcut Domnului. În acest sens, slujba însăși prevede și posibilitatea adăugării unor rugăciuni și cereri, pe care preotul le va selecta și le va rosti, de la caz la caz.

II. Tema noastră are ca scop oferirea unor explicații utile, dar și cultivarea unei gândiri cuviincioase privitoare la această slujbă, pentru a fi, într-adevăr, de folos, atât pentru casa (gospodăria) respectivă, cât și pentru viitorii ei.

III. Tratarea temei vizează o prezentare selectivă a câtorva termeni și momente, odată cu oferirea unor scurte explicații simbolistice: *denumirea sluj-*

¹ Preferăm termenul „aghiasmă” și nu „agheasma”, cum indică DOOM-ul, din două motive: întâi, pentru că așa pronunțăm în mod curent; în același timp, pentru că este utilizat și de Pr. Prof. Enc Bra- niște, în cunoscutul tratat de Liturgică Specială (vezi, de ex., ediția din 1980, p. 452).

bei, timpul săvârșirii, obiectele necesare, motivul invocării, îndeosebi a Preasfintei Născătoare de Dumnezeu, momentul principal, inserarea unor rugăciuni speciale, efectele și folosul Aghiazmei mici:

– **denumirea slujbei:** *aghiazmă mică* (gr. ἀγίαζω / ἀγιῶ – *a sfinți*), spre deosebire de *aghiazma mare* ce se săvârșește numai o dată pe an, la Bobotează; denumirea populară de *sfeștanie* sau *feștanie* provine din slavonescul „svâteati” (*a lumina, a străluci*; „svâteanie” – *lumină*); așadar, *sfeștanie* – *luminare*;

– **timpul săvârșirii:** ori de câte ori solicită credincioșii. Se recomandă, mai ales, în zilele de miercuri și vineri, pentru ca slujba să fie însoțită și de postul credincioșilor. Există, desigur, anumite tradiții locale de a se săvârși slujba aghiazmei: la început de lună, sau în cursul lunii martie, sau în timpul celor patru posturi de peste an etc. Preotul va ține seama, desigur, de aceste obiceiuri locale, dar va evita și o supraaglomerare în anumite perioade (luna martie, de exemplu), explicând cu tact că slujba poate fi făcută pe tot parcursul postului Sfințelor Paști, ca, de altfel, în orice vreme. În caz contrar, există riscul a se face sfeștanii „pe bandă”, uneori prescurtate, eliminându-se posibilitatea și folosul de a sta de vorbă cu enoriașii;

– **obiecte și măsuri necesare:** cele ce țin de slujitor (*carte, epitrahil, cruce, busuioc, cădelniță/cățuie, cărbune, tămâie*) sunt aduse de preot. Cele ce țin de credincioși (*gazdă*): *o masă aranjată frumos și poziționată spre răsărit (în dreptul unei icoane); pe masă: un vas mai adânc (castron, bol) cu apă curată, 1-3 lumânări (de ceară curată, dacă se poate,) care să fie puse într-un sfeșnic sau într-un pahar mai înalt, un prosopel, un pomelnic cu membrii familiei*; nu-i obligatoriu, dar dacă are, gazda mai poate așeza pe masă: *busuioc, tămâie, cărbune*. Unii credincioși, mai ales pe la țară, mai pun și un vas cu făină (în care se pot fixa și lumânările), o sticlă cu ulei etc., în funcție de obiceiurile locale. Între **măsurile necesare** nominalizăm: casa în care urmează a se face sfeștanie trebuie curățată cât mai bine, de la un capăt la altul. Nu este de închipuit să stropim cu apă sfințită și să facem rugăciuni pentru a curăți casa de rele, iar casa să fie murdară și neîngrijită;

– **invocarea prioritară a Născătoarei de Dumnezeu.** În conținutul slujbei, Maica Domnului este invocată foarte des, și nu întâmplător. Explicația se află, desigur, în puterea de rugăciune a Maicii Preacurate înaintea Preasfintei Treimi. Totodată, în istoricul slujbei: la începuturi, Părinții Bisericii au fixat această rânduială pentru a înlocui anumite obiceiuri păgâne de la serbările lunilor noi (*neomeniile*), serbări ce aveau loc pe malurile apelor, la care o fecioară îmbrăcată în mireasă conducea diferite ritualuri magice. De pildă, arunca

niște obiecte în apă, le culegea apoi și ghicea cu ajutorul acestora viitorul con-cetățenilor... Părinții Bisericii au înlocuit fecioara ghicitoare și magiciană cu Fecioara prin excelență, Maica Domnului, Mireasa cea curată, prin ale cărei rugăciuni din cadrul slujbei creștinii primesc binefaceri adevărate, nu promi-siuni deșarte ca în păgânism;

– **momentul cel mai solemn al slujbei (epicleza)** îl reprezintă invocarea de trei ori a Sfântului Duh (*Și acum trimite harul Preasfântului și de-viață-fă-cătorului Tău Duh, care sfințește toate, și sfințește și apa aceasta*), în cadrul ru-găciunii celei mari, preotul afundând de fiecare dată mâna în apă, în semnul Sfintei Cruci. Prin acest gest liturgic, *preotul îl imită pe Îngerul Domnului ca-re „tulbura apa” la Betezda*, așa cum se spune în Evanghelia citită mai înainte (In 5, 1-4);

– **inserarea unor rugăciuni speciale** se face pentru a răspunde anumitor solicitări din partea familiei respective (*pentru casă nouă, pentru săparea unei fântâni, pentru boli și neputințe* etc.). Desigur, pentru a ști ce rugăciuni să se-lecteze, preotul discută cu membrii familiei înainte de începerea slujbei. Cre-dincioșii înșiși, chiar dacă nu-i întreabă preotul, pot să solicite anumite mo-litve și rugăciuni, în funcție de o problemă sau alta;

– **efectele sau foloasele apei sfințite** sunt menționate chiar în cartea de slujbă, la începutul rânduiei: „Prin stropirea cu aghiazmă duhurile rele din tot locul se izgonesc; se iartă și păcatele cele mici de peste toate zilele, adică nălucirile diavolești și gândurile cele rele; mintea se curăță de lucrurile cele spurcate și se îndreaptă spre rugăciune; bolile se gonesc și dă sănătate sufle-tească și trupească. Și mai pe scurt: toți cei ce o primesc cu credință iau sfin-țenie și binecuvântare”. E bine să știm că, în afară de stropire, din aghiazmă se ia pe nemâncate, împreună cu anafura, după ce ne-am spălat și ne-am făcut rugăciunile.

IV. Recapitulând cele de mai sus reținem: *sfeștania este slujba cea mai frec-ventă pentru casă, dar trebuie solicitată numai pentru motive binecuvântate. Însăși etimologia arată că ea aduce sfințenie și luminare, mai ales pentru cei ca-re se roagă și postesc.*

V. Asocierea dintre luminarea (*curățirea*) casei și starea sufletească a omu-lui este evidentă. De aceea, ele merg împreună: bine este ca înainte de sfeșta-nie, credincioșii casei să se spovedească, pentru că în stare de curăție postul și rugăciunea sunt mai eficiente. În plus, de la spovedanie preotul poate afla di-rect care sunt problemele familiei respective și ce trebuințe sufletești are fieca-re, știind, astfel, ce ectenii și rugăciuni speciale să insereze în cadrul slujbei.

VI. Generalizând, înțelegem că *sfințirea apei, sau aghiazma, este cea mai de seamă dintre ierurgiile privitoare la lucruri, totodată cea mai frecventă în activitatea liturgico-pastorală a preotului. Spre deosebire de Taine, care au în vedere doar persoana umană, ierurgiile vizează și omul, și mediul (locuința, gospodăria, grădina etc.). Cuvântul „ierurgie” înseamnă „lucrare sfântă”, iar după scopul și efectele lor ierurgiile pot fi: exorcisme (rugăciuni ce vizează eliberarea omului și a naturii de sub influența diavolului), curățiri și dezlegări, binecuvântări, sfințiri și consacrări (din această ultimă categorie face parte sfeștania).*

VII. Aplicarea cuviincioasă a învățăturilor prezentate în această cateheză va aduce întotdeauna în casă împlinirea celor necesare pentru mântuire. Săvârșirea periodică a sfeștaniei resfințește locul, casa și toate lucrurile din ea. E posibil însă ca, după un timp anume, inevitabilele noastre păcate și fapte mai puțin cuviincioase să întineze iarăși locuința. Trebuie să ne dăm seama că omul este solidar cu tot ceea ce îl înconjoară, așa încât urmările faptelor lui se răsfrâng și asupra mediului său de viață, asupra casei și lucrurilor din ea. Astfel, faptele urâte, păcatele de tot felul și fărădelegile omului întinează spațiul în care trăiește. După cum și reversul: faptele bune și curățenia vieții omului influențează pozitiv mediul său înconjurător. Ideal este ca buna purtare a omului să fie unită cu slujba binefăcătoare a sfeștaniei, deoarece prin efectele ei mediul în care viețuiește se purifică, umplându-se de lumină și sfințenie.

Surse bibliografice:

Învățătura de credință creștină ortodoxă, Edit. Institutului Biblic, București, 1952;
Aghiasmatar, Edit. Institutului Biblic, București, 2002;
 Pr. Prof. Ene Braniște, *Liturgica Specială*, Edit. Institutului Biblic, București, 1980;
 Pr. Dr. Gh. Remete, *Dogmatica*, Alba Iulia, 1997;
www.crestinortodox.ro/carti-ortodoxe/ghidul-practic-crestinului-ortodox-ce-trebuie-stim-despre-casa-crestinului/sfestania-80412.html.

Indice de termeni

A

Aghiazmă 239
Agneț 66, 203
Anafură 211
Antifoane 206
Astrologie 168, 169
Avort 136

B

Basma (batic) pe cap 18
Biblia 76
Biblioteca creștinului ortodox 14
Bioetică 134
Biserică 20, 87
Botez 36, 145, 214, 217
Botez, obiecte necesare 38

C

Canon (de Spovedanie) 223
Cartomanție 172
Căteheză 5
Căsătorie (v. Cununie)
Căsătoria preotului 149
Cântare bisericească 21
Chiromanție 172
Clonare 136
Clopot 42
Colivă 43
Comportament în biserică 17
Credință 13, 84, 127
Creștin „fără biserică” 57
Cristelniță 219
Cumpătare 128
Cununie 36, 144, 215, 226
Cununie, obiecte necesare 37
Curaj 128

D

Decalog 110
Desăvârșire 113
Dialog catehetic 7, 56
Dragoste 110, 127
Dreptate 128
Droguri 138
Duhovnic 59, 148

E

Enoriaș 55, 145
Epicleză 211
Euharistie 222, 224
Eutanasie 135
Exorcisme 218

F

Familia 143
Familia preotului 148
Farmece 176
Fericiri 111, 206
Fertilizare „in vitro”/„in vivo” 136
Filmat/Fotografiat (în biserică) 38

G

Generalizare 6

H

Har 84, 213
Hirotésie 232
Horotonie 215, 231, 232
Horoscop 167

I

Incinerare 41, 135
Iisus Hristos – Catehet 94
Iubirea (v. Dragoste)

Î

Împărtășanie (v. Euharistie)
Împărtășanie (în ziua înmormântării) 42, 48
Înmormântare 40
Înțelepciune 128

J

Judecarea aproapelui 117

L

Laicii și predica 50
Legea morală 109
Liturghie 57, 201, 205, 209
Lumânare 43, 219, 227

M

Maica Domnului 99
Magie 176
Mântuire 83
Maslu 215, 235
Masonerie 185
Mândrie 128, 131
Mijloace de catehizare 7, 8, 56
Minciună 132
Mir 220
Mirungere 214, 217
Morală ortodoxă 105

N

Nădejde 127
New-Age 170, 189
Noul Testament 77
Nuntă (v. Cununie)

O

Oniromanție 172
Onoare 131
Osana 210

P

Parastas 46
Păcate 127, 128, 131, 132
Planning familial 136
Pre-embriion 136
Pomană (pentru cei morți) 44, 47
Pomelnic 63
Porunci (bisericești) 111

Post 123

Postul de vorbe 122
Predică 50
Pregătire apercptivă 5, 6
Prescură 202
Prohod (v. înmormântare)
Proscomidie 201
Prostituție 138

R

Reîncarnare 170, 180
Revelație 71
Rugăciune 26, 155

S

Sărandar 64
Scriptura (v. Biblia)
Sâmbetele morților 47
Sfeșanie (v. Aghiazmă)
Smerenie 128, 130
Sobornicesc 88
Spovedanie 32, 215, 222
Stâlpii (la înmormântare) 42

T

Taine 213
Tatăl nostru 159
Telefon mobil (în biserică) 38, 39
Tradiția 80
Transplant (organe) 135
Treime (Sfânta) 90

U

Utrenie 140

V

Vecernie 193
Vechiul Testament 76
Virtuți 126, 128, 130, 132
Vise 172
Vohod 194
Vrăji 176

Z

Zodii 170

Y

Yoga 181

Cuprins

Cuvânt introductiv.....	5
-------------------------	---

I. CATEHEZE CU ÎNDRUMĂRI PASTORALE PRACTICE

1. Importanța lecturilor duhovnicești pentru luminarea credinței.....	13
2. Despre comportamentul în biserică.....	17
3. Cântarea bisericească, între frumusețea liturgică și urâtenia manelizării.....	21
4. Rugăciunea zilnică. Câteva îndrumări.....	26
5. Taina Spovedaniei. Aspecte practice.....	32
6. Cununia și Botezul. Îndrumări practice.....	36
7. Însmormântarea. Îndemnuri pentru familia îndoliată.....	40
8. Parastasul. Aspecte practice.....	46
9. Laicii pot predica în biserică?.....	50
10. Scrisoare catehetică deschisă a preotului către enoriașii săi.....	55
11. Duhovnicul. Cum îl alegem și de ce ascultăm de el?.....	59
12. Pomelnicul. Implicații pastoral-liturgice.....	63

II. CATEHEZE PASTORAL-DOGMATICE

13. Revelația dumnezeiască.....	71
14. Sfânta Scriptură.....	76
15. Sfânta Tradiție.....	80
16. Despre mântuire.....	83
17. Sfânta Biserică.....	87
18. Preasfânta Treime.....	90

19. Iisus Hristos – Catehet desăvârșit	94
20. Maica Domnului	99

III. CATEHEZE PASTORAL-MORALE

21. Morala ortodoxă sau codul bunelor maniere creștine.....	105
22. Legea morală. Privire de ansamblu	109
23. Desăvârșirea morală.....	113
24. Datoria de a nu judeca fără o prealabilă cercetare	117
25. Postul cel mai greu: abținerea de la vorbirea multă	122
26. Virtuți și păcate (I) Virtuți teologice și cardinale; păcatele împotriva lor	126
27. Virtuți și păcate (II) Virtuți derivate și păcatele împotriva lor)	130
28. Teme de bioetică: transplantul, eutanasia, incinerarea, planingul (pre-embriion, fertilizarea „in vitro” și „in vivo”), avortul și clonarea.	134
29. Nu legalizării drogurilor și prostituției!	138
30. Familia – biserica de acasă	143
31. Familia preotului	148
32. Despre rugăciune. Prezentare generală.....	155
33. Rugăciunea „Tatăl nostru”. Câteva lămuriri.....	159

IV. CATEHEZE PASTORAL-MISIONARE

34. Horoscopul – un produs al Astrologiei; Astrologia – fiica ȋicnită a unei mame înțelepte (Astronomia).....	167
35. Despre credința în vise	172
36. Magia, farmecele și vrăjile – superstiții cu impact major în actualitate.....	176
37. Despre pericolele credinței în reîncarnare	180
38. Biserica și Masoneria. Câteva opinii	185

V. CATEHEZE PASTORAL-LITURGICE. SIMBOLISMUL SLUJBELOR CU CEA MAI MARE FRECVENȚĂ

39. Vecernia. Simbolismul, pe scurt.....	193
40. Utrenia. Simbolismul, pe scurt.....	197

41. Simbolismul Sfintei Liturghii (I) Proskomidia.....	201
42. Simbolismul Sfintei Liturghii (II) Partea I	205
43. Simbolismul Sfintei Liturghii (III) Partea a II-a	209
44. Sfintele Taine. Privire de ansamblu	213
45. Botezul și Mirungerea. Simbolismul, pe scurt.....	217
46. Spovedania și Împărtășania. Explicații practice	222
47. Căsătoria. Simbolismul, pe scurt	226
48. Hirotonia. Momente ale slujbei și simbolismul lor (prezentare selectivă).....	231
49. Taina Sfântului Maslu. Importanța și simbolismul	235
50. Sfeștania (Aghiazma mică). Scurte explicații	239
<i>Indice de termeni</i>	243

BDSI	
PROVENIENȚA	PREȚ
acu 1108	30 lei

DIFUZARE:
S.C. Supergraph S.R.L.
Str. Ion Minulescu nr. 36, sector 3,
031216, București
tel. 021-320.61.19, fax 021-319.10.84
e-mail: contact@supergraph.ro
www.librariasophia.ro
www.sophia.ro

Societatea de Difuzare SUPERGRAPH
vă oferă posibilitatea de a primi
prin poștă cele mai bune
cărți de spiritualitate, teologie,
cultură religioasă, artă, filosofie
apărute la edituri de prestigiu.
Plata se face ramburs la primirea
cărților; taxele poștale sunt suportate
de Supergraph.

Vă așteptăm la
LIBRĂRIA SOPHIA
str. Bibescu Vodă nr. 19,
040151, București, sector 4
(lângă Facultatea de Teologie)
tel. 021-336.10.00; 0722.266.618
www.librariasophia.ro

*Sacrifică puțină vreme
pentru a răzfoi cărțile noastre:
este cu neputință să nu găsești ceva
pe gustul și spre folosul tău!*

PRINT
multicolor

SERVICII TIPOGRAFICE COMPLETE

Str. Bucium nr. 34 Iași
tel.: 0232/211225
fax: 0232/211252
office@printmulticolor.ro
www.printmulticolor.ro

Părintele Vasile Gordon (n. 27.04.1954) este originar din satul Lunca, com. Șieut, jud. Bistrița-Năsăud, fiind preot slujitor la Biserica Sf. Ilie-Gorgani, Protoieria I Capitală, și profesor de Omiletică și Catehetică la Facultatea de Teologie Ortodoxă „Justinian Patriarhul” a Universității din București. A mai publicat până acum șase cărți: *Predica ocazională (pareneza)*, teză de doctorat, București, 2001; *Introducere în Omiletică (Curs pentru anul IV – Teologie Pastorală)*, București, 2001; *Mergând, învățați... (Predici)*, București, 2001; *Biserica și școala. Analize omiletice, catehetice și pastorale*, București, 2003; *Introducere în Catehetica Ortodoxă*, București, 2004; *Mergând, învățați... (Predici pentru toate duminicile și sărbătorile de peste an)*, ediția a II-a, revizuită și completată, București, 2006. Detalii privind activitatea publicistică, didactică și pastorală pot fi obținute de pe site-ul Facultății: www.ftoub.ro (Departamentul de Teologie Sistematică, Practică și Artă Sacră).

Catehezele din acest volum au rezultat în urma dialogurilor publice și de taină pe care le-am purtat cu credincioșii încredințați spre păstorire în decursul celor aproape 30 de ani de preoție. Cele mai multe dintre ele au fost redactate efectiv în ultimii ani și tipărite în paginile Buletinului nostru parohial. Le-am numit „pastorale”, întrucât temele se leagă direct de misiunea pastoral-misionară desfășurată în parohie, vizând mai ales aspecte și răspunsuri practice, solicitate de credincioși de-a lungul timpului. Catehezele se adresează credincioșilor de toate vârstele, dar cred că pot fi de folos și preoților tineri, cu mai puțină experiență, precum și profesorilor de religie, care se pot confrunta cu întrebări similare celor adresate nouă. Am numerotat acest volum cu „I”, nădăjduind că Bunul Dumnezeu îmi va da putere și sănătate să public curând și un al doilea volum. Intenționez, astfel, să continui cu răspunsurile privind aspectele practice ale vieții creștine din cadrul parohiei, dar să tratez și alte subiecte de interes misionar actual.

Pr. Vasile Gordon

Σοφία

www.sophia.ro
ISBN 978-973-136-293-9

9 789731 362939

Le 30.00